

Nationale
Belgische
Biodiversiteits-
strategie
2006-2016

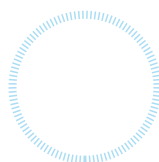
Colofon

Opgesteld door:

Contactgroep 'Strategie' opgericht binnen de Stuurgroep 'Biodiversiteit Verdrag', handelend onder toezicht van het Belgisch Coördinatiecomité Internationaal Milieubeleid.

Met de actieve medewerking van:

- **Frans Arijs**, Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, DG Volksgezondheid
- **Thierry Backeljau**, Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (KBIN)
- **Peter Baert**, Provincie Limburg, Provinciaal Natuurcentrum (PNC)
- **Pascale Balhaut**, Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Nationaal knooppunt voor het Verdrag inzake biologische diversiteit (KBIN - VBD-Nk)
- **Sabrina Bijlsma**, Vlaamse overheid, Ministerie voor Leefmilieu, Natuur en Energie, Departement LNE (VO LNE)
- **Charles-Hubert Born**, Université catholique de Louvain (UCL)
- **Johan Bosman**, Steungroep voor inheemse volken (KWIA)
- **Léon Bourdouxhe**, Ministère de la Région Wallonne, Direction générale des Ressources naturelles et de l'Environnement, Division Nature et Forêts (DGRNE - DNF)
- **Etienne Branquart**, Biodiversiteitsplatform / Centre de Recherche de la Nature, des Forêts et du Bois (BBP / CRNFB)
- **Thomas Ceulemans**, Hubertus Vereniging Vlaanderen vzw (HVV)
- **Frédéric Chemay**, Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, DG Leefmilieu
- **Alexandre de Lichtervelde**, Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, DG Leefmilieu
- **Carl de Schepper**, Vlaamse overheid, Ministerie voor Leefmilieu, Natuur en Energie, Agentschap voor Natuur en Bos (ANB)
- **Annie De Wiest**, Franse Gemeenschap, Direction du Développement durable
- **Catherine Debruyne**, Ministère de la Région Wallonne, Direction générale des Ressources naturelles et de l'Environnement, Division Nature et Forêts (DGRNE - DNF)
- **Lionel Delvaux**, Inter-Environnement Wallonie asbl (IEW)
- **Philippe Desmeth**, Federaal Wetenschapsbeleid (Belspo)
- **Ingrid D'Hondt**, Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, DG Leefmilieu
- **Veerle Dossche**, Greenpeace België
- **Jean-Roger Drèze**, Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, DG Leefmilieu
- **Ilse Dries**, Vlaamse overheid, Ministerie voor Leefmilieu, Natuur en Energie, Departement LNE (VO LNE)
- **Georges Evrard**, Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu - DG Volksgezondheid
- **Lucette Flandroy**, Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, DG Leefmilieu
- **Herman Fontier**, Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, DG dier, plant en voeding
- **Anne Franklin**, Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Nationaal knooppunt voor het Verdrag inzake biologische diversiteit (KBIN - VBD-Nk)
- **Walter Galle**, Vlaamse overheid, Ministerie voor Leefmilieu, Natuur en Energie, Agentschap voor Natuur en Bos (ANB)
- **Boudewijn Goddeeris**, Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (KBIN)
- **Machteld Gryseels**, Leefmilieu Brussel, Brussels Instituut voor Milieubeheer (BIM)
- **Hubert Hernalsteen**, Vlaamse overheid, Departement Landbouw en Visserij (VO DLV)
- **Stefanie Hugelier**, De Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling (FRDO)
- **Ingrid Inselberger**, Duitse Gemeenschap, Ministerium für Kultur und Medien, Denkmalschutz, Jugend und Sport

- **Arnold Jacques de Dixmude**, Federale Overheidsdienst Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, Directie-Generaal Ontwikkelingssamenwerking (DGOS)
- **Francis Kerckhof**, Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Beheerseenheid van het Mathematisch Model van de Noordzee (KBIN - BMM)
- **Michael Kyramarios**, Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, DG Leefmilieu
- **Marc Lateur**, Centre wallon de Recherches agronomiques (CRA-W)
- **Christian Laurent**, Ministère de la Région Wallonne, Direction générale des Ressources naturelles et de l'Environnement, Division Nature et Forêts (DGRNE - DNF)
- **Xavier Leblanc**, Federale Overheidsdienst Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking
- **Vicky Leentjes**, Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, DG Leefmilieu
- **Eric Liégeois**, Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, DG Leefmilieu
- **Sandrine Liégeois**, Direction générale des Ressources naturelles et de l'Environnement, Division Nature et Forêts (DGRNE - DNF)
- **Michel Louette**, Koninklijk Museum voor Midden-Afrika (KMMA)
- **Els Martens**, Vlaamse overheid, Ministerie voor Leefmilieu, Natuur en Energie, Agentschap voor Natuur en Bos (ANB)
- **Serge Massart**, Ministère de la Région wallonne, Direction générale de l'Agriculture (DGA)
- **Catherine Mertens**, Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling (FRDO)
- **Eddy Montignies**, Ministère de la Région wallonne, Direction générale des Ressources naturelles et de l'Environnement, Division Nature et Forêts (DGRNE - DNF)
- **Hendrik Neven**, Vlaamse overheid, Ministerie voor Leefmilieu, Natuur en Energie, Departement LNE (VO LNE)
- **Marc Peeters**, Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Nationaal knooppunt voor het Verdrag inzake biologische diversiteit (KBIN - VBD-Nk)
- **Véronique Petit**, Federale Overheidsdienst Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking
- **Georges Pichot**, Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Beheerseenheid van het Mathematisch Model van de Noordzee (KBIN - BMM)
- **Jan Rammeloo**, Nationale Plantentuin van België (NPB)
- **Walter Roggeman**, Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (KBIN)
- **Yves Samyn**, Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Nationaal knooppunt voor het Verdrag inzake biologische diversiteit (KBIN - VBD-Nk)
- **Hendrik Segers**, Biodiversiteitsplatform / Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (BBP / KBIN)
- **Jacques Stein**, Ministère de la Région wallonne, Direction générale des Ressources naturelles et de l'Environnement, Division Nature et Forêts (DGRNE - DNF)
- **Jurgen Tack**, Biodiversiteitsplatform / Vlaamse overheid, Ministerie voor Leefmilieu, Natuur en Energie, Instituut voor Natuur- en Bos Onderzoek (BBP / INBO),
- **Marc Thirion**, Ministère de la Région wallonne, Direction générale de l'Agriculture (DGA)
- **Mark Van den Meersschaut**, Vlaamse overheid, Ministerie voor Leefmilieu, Natuur en Energie, Agentschap voor Natuur en Bos (ANB)
- **B. Van Der AA**, Vlaamse overheid, Ministerie voor Leefmilieu, Natuur en Energie, Instituut voor Natuur- en Bos Onderzoek (INBO)
- **Aline van der Werf**, Federaal Wetenschapsbeleid
- **Jackie Van Goethem**, Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Nationaal knooppunt voor het Verdrag inzake biologische diversiteit (KBIN - VBD-Nk)
- **Laurence Vigin**, Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Beheerseenheid van het Mathematisch Model van de Noordzee (KBIN - BMM)
- **Ines Verleye**, Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, DG Leefmilieu
- **Jo Versteven**, Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling (ICDO),
- **Michel Villers**, Ministère de la Région wallonne, Direction générale des Ressources naturelles et de l'Environnement, Division Nature et Forêts (DGRNE - DNF)
- **Thierry Walot**, Université catholique de Louvain (UCL)

Coördinatoren:

- **Claire Collin**, Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, DG Leefmilieu
- **Marianne Schlessler**, Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Nationaal knooppunt voor het Verdrag inzake biologische diversiteit (KBIN - VBD-Nk)

Coördinatie-Comité

Internationaal Milieubeleid

dhr. Roland Moreau

Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
 DG Leefmilieu
 Victor Horta plein 40, box 10
 B-1060 Brussel
 Tel.: 02 524 95 14
 Fax: 02 524 96 00
 Email: environment@health.fgov.be

VBD-Nationaal knooppunt

dr. Jackie Van Goethem

Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen
 Vautierstraat 29
 B-1000 Brussel
 Tel.: 02 627 43 43
 Fax: 02 627 41 41
 Email: CBD-NFP@naturalsciences.be

VBD-Regionaal knooppunt voor Vlaanderen

dr. Els Martens

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
 Ministerie voor Leefmilieu, Natuur en Energie
 Agentschap voor Natuur en Bos
 Koning Albert II-laan 20
 B-1000 Brussel
 Tel.: 02 553 76 78
 Fax: 02 553 76 85
 Email: els.martens@lne.vlaanderen.be

VBD-Regionaal knooppunt voor Brussel

dr. Machteld Gryseels

Leefmilieu Brussel
 Brussels Instituut voor Milieubeheer
 Gulledele 100
 B-1200 Brussel
 Tel.: 02 775 75 61
 Fax: 02 775 77 21
 Email: mgr@ibgebim.be

VBD-Regionaal knooppunt voor Wallonië

ir. Catherine Debruyne

Ministère de la Région wallonne
 Direction générale des Ressources naturelles et de l'Environnement
 Division Nature et Forêts
 Avenue Prince de Liège 15
 B-5100 Jambes
 Tel.: 081 33 58 04
 Fax: 081 33 58 22
 Email: c.debruyne@mrw.wallonie.be

Uitwerkingsprocedure

De procedure voor het opstellen van de Nationale Biodiversiteitsstrategie werd opgestart door de Interministeriële Conferentie Leefmilieu in juni 2000. De Strategie werd uitgewerkt door een team dat de belangrijkste biodiversiteitsactoren in België vertegenwoordigt. Het fungeerde als contactgroep binnen de Stuurgroep 'Biodiversiteit Verdrag'. Deze Stuurgroep werd opgericht binnen het Belgisch Coördinatiecomité Internationaal Milieubeleid (CCIM) onder auspiciën van de Interministeriële Conferentie Leefmilieu.

Er vonden bilaterale vergaderingen met de belangrijkste actoren en zeven vergaderingen van de contactgroep plaats om de ontwerpstrategie te bespreken. Een publieke raadpleging heeft plaatsgevonden tussen 3 april en 1 juni 2006. De Strategie werd geëvalueerd door de regionale en federale bevoegde overheden, de Stuurgroep "Biodiversiteit Verdrag" en de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling.

De Belgische Biodiversiteitsstrategie werd goedgekeurd door de Interministeriële Conferentie Leefmilieu op 26 oktober 2006 door:

dhr. Bruno TOBBACK

Voorzitter van de Conferentie
 Federaal Minister van Leefmilieu

mw. Evelyne HUYTEBROECK

Minister van Leefmilieu van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

dhr. Kris PEETERS

Minister van Leefmilieu van het Vlaams Gewest

dhr. Benoît LUTGEN

Minister van Leefmilieu van het Waals Gewest

dhr. Renaat LANDUYT

Minister van Mobiliteit

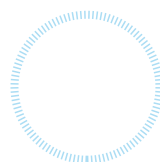
mw. Els VAN WEERT

Staatssecretaris voor Duurzame Ontwikkeling

dhr. Marc VERWILGHEN

Federaal Minister van Economie

* Termen gevolgd door een asterisk worden gedefinieerd in het glossarium.

Inhoudstafel

Colofon	2
Uitwerkingsprocedure	4
Voorwoord	8
Beleidssamenvatting	10
Deel I: Inleiding	12
I.1. Wat is biodiversiteit?	12
I.2. Waarom is biodiversiteit belangrijk?	13
I.3. Huidige status van biodiversiteit in België	15
I.4. Bedreigingen voor de biodiversiteit	16
Deel II: Het Belgische politieke kader	19
II.1. Internationale milieuovereenkomsten geratificeerd door België	19
II.2. Bevoegde overheden in België	20
II.3. Positie van de Strategie in de politieke context in België	20
Deel III: Leidende beginselen, concepten en benaderingen	25
Deel IV: De Strategie	28
IV.1. Algemene doelstelling van de Strategie	28
IV.2. Strategische doelstellingen	29
Doelstelling 1: De belangrijkste componenten van biodiversiteit in België identificeren en opvolgen	29
1.1 Een gemeenschappelijke Belgische methodologie definiëren voor de identificatie en opvolging van prioritair componenten van biodiversiteit conform het EU-formaat	30
1.2 Belangrijke soorten, habitats en genetische componenten van biodiversiteit identificeren en opvolgen	31
Doelstelling 2: De effecten van bedreigende processen en activiteiten en hun oorzaken onderzoeken en opvolgen	31
2.1 De gevolgen van activiteiten en processen die componenten van biodiversiteit in België bedreigen en hun oorzaken onderzoeken en opvolgen	32
2.2 De gevolgen van klimaatveranderingen op de biodiversiteit onderzoeken en opvolgen	32
Doelstelling 3: Biodiversiteit in België op peil houden of herstellen tot een gunstige behoudsstatus	32
3.1 Op nationaal en grensoverschrijdend niveau een geïntegreerd, representatief en coherent netwerk uitbouwen van beschermde gebieden op het land	33
3.2 In de Noordzee beschermde mariene zones oprichten en in stand houden die bijdragen tot een coherent grensoverschrijdend netwerk van beschermde mariene zones	34
3.3 De integratie van beschermde gebieden in het bredere land- en zeelandschap promoten	34
3.4 Actieplannen ontwikkelen en implementeren om de instandhouding of het herstel tot een gunstige behoudsstatus te garanderen voor onze meest bedreigde soorten	34
3.5 Een geïntegreerde strategie aannemen voor behoud <i>ex situ</i> van biodiversiteit samen met maatregelen voor de implementatie ervan	35
3.6 Maatregelen nemen om de impact van de geïdentificeerde processen en activiteiten die de biodiversiteit bedreigen tot een minimum te beperken	35
3.7 De introductie van invasieve vreemde soorten voorkomen en de impact op de biodiversiteit ervan beperken	35
Doelstelling 4: Duurzaam gebruik van de componenten van biodiversiteit garanderen en promoten	36
4a) Algemeen	37
4a.1 Goede praktijken voor duurzaam gebruik van biodiversiteit identificeren	37
4b) Duurzame productie, consumptie en productiebeleidslijnen	37
4b.1 De risico's van productie, consumptie, producten en diensten voor de biodiversiteit voorkomen of tot een minimum beperken	37
4b.2 Biodiversiteitscriteria in beleidslijnen voor overheidsopdrachten goedkeuren om het verlies van de biodiversiteit te vermijden	38
4c) Landbouw	38
4c.1 Beter rekening houden met biodiversiteit bij cross-compliance criteria	40
4c.2 De rol van landbouwers als actoren van biodiversiteit verbeteren en aanmoedigen	40
4c.3 Landbouwdiversificatie promoten	41
4c.4 De integratie van biodiversiteit in plattelandsontwikkeling promoten	41
4c.5 Duurzaam gebruik van genetische rijkdommen voor voeding en landbouw promoten	42
4c.6 De impact van pesticiden op de biodiversiteit beperken	42

4c.7 Voorkomen dat gekweekte GGO's leiden tot achteruitgang, verdringing of genetische contaminatie van lokale landbouwvariëteiten en bijbehorende wilde flora en voorkomen dat ze de omringende wilde biodiversiteit negatief beïnvloeden.	43
4c.8 Garanderen dat de productie van planten voor hernieuwbare energie geen negatieve invloed heeft op de biodiversiteit	44
4d) Visserij in de zee- en de binnenwateren	45
4d.1 De implementatie van goede vispraktijken in de Noordzee promoten, om vissen en hun habitats te beschermen.	46
4d.2 Een beheer van de sportvisserij op de binnenwateren verzekeren dat beantwoordt aan de doelstellingen voor economisch beheer en dat het evenwicht en de kwaliteit van de vispopulaties garandeert	46
4d.3 Voorkomen dat genetisch gemanipuleerde vissen de biodiversiteit en vispopulaties bedreigen	47
4.e) Verstandig gebruik van wetlands	47
4e.1 De richtlijnen van de Ramsarconventie met betrekking tot het verstandig gebruik van wetlands toepassen voor zover ze relevant zijn.	47
4f) Bosbouw	48
4f.1 Het behoud van de biodiversiteit in de bossen promoten door onafhankelijke geloofwaardige certificatiesystemen voor bossen die garanties leveren voor duurzaam bosbeheer	48
4f.2 Natuurgerichte bosbouw promoten die garanties geeft op duurzaam bosbeheer, inclusief bosbehoud	49
4f.3 Bescherming van de genetische diversiteit van bossen	49
4f.4 Voorkomen dat genetisch gemanipuleerde bomen een negatieve impact hebben op de biodiversiteit in de bossen en in het algemeen.	49
4g) Jacht	50
4g.1 Geïntegreerd beheer van jachtterreinen in samenwerking met boeren, boswachters en milieu-ngo's en met toepassing van goede jachtpraktijken promoten.	50
4g.2. De betrokkenheid van de jagers als biodiversiteitsactoren promoten	51
4g.3 Stabiliteit binnen de jachtsector bevorderen	51
4h) Toerisme en vrijetijdsbesteding	51
4h.1 VBD- instrumenten toepassen voor het opvolgen en controleren van de impact van het toerisme op de biodiversiteit in beschermde gebieden	52
Doelstelling 5: De integratie van de zorg voor biodiversiteit in alle sociale en economische sectorale beleidslijnen verbeteren	53
5.1 Partnerschappen met stakeholders promoten op alle niveaus waar beslissingen over biodiversiteit worden genomen	53
5.2. De betrokkenheid van de privésector in de bescherming van de biodiversiteit als een integraal onderdeel van bedrijfsplanning en -activiteiten stimuleren	54
Staatssteun aan operatoren uit de privésector is een belangrijke manier om activiteiten te bevorderen die rekening houden met biodiversiteit (zie operationele doelstelling 5.5.).	54
5.3 Garanderen dat bij de besluitvorming en politieke discussies rekening wordt gehouden met deze strategie	54
5.4 In de strategische planning de negatieve en positieve effecten identificeren van de diverse sectorale beleidslijnen (planning van landgebruik, transport, energie) op de prioritaire elementen van biodiversiteit en maatregelen nemen om deze effecten te corrigeren of te versterken	55
5.5 De ontwikkeling van economische, fiscale en financiële instrumenten voor biodiversiteit aanmoedigen (ook voor de privésector).	55
5.6 Rekening houden met biodiversiteitsaspecten bij het nationaal beleid inzake exportkredieten	56
5.7 Rekening houden met de potentiële impact op biodiversiteit, en in het bijzonder de invasiviteit van soorten, bij het nemen van import- en exportbeslissingen	57
5.8 De voordelen voor de gezondheid voortvloeiend uit de biodiversiteit optimaliseren en de samenwerking tussen de betrokken organisaties/overheidsdiensten uitbreiden	58
5.9. De implementatie van CITES aanmoedigen om de biodiversiteit te behouden	58
5.10 De sociale functie van biodiversiteit in stand houden en versterken	59
Doelstelling 6: Bijdragen tot een eerlijke toegang tot en een billijke verdeling van de voordelen die voortvloeien uit het gebruik van genetische rijkdommen en deze promoten	59
6.1 Het concept van ABS uitleggen en informatie over ABS verspreiden op ruime schaal.	61
6.2 De begeleidende beginselen van Bonn en bijbehorende gedragscodes implementeren en het gebruik ervan aanmoedigen	61
6.3 Mechanismen ontwikkelen om de samenwerking tussen stakeholders voor de ABS-problematiek te bevorderen	61
6.4 Operationele mechanismen creëren om de kennis, innovaties en praktijken te beschermen van inheemse en lokale gemeenschappen met traditionele levensstijlen die relevant zijn voor het behoud en het duurzame gebruik van biodiversiteit	61
6.5. Een internationaal kader over ABS uitwerken	62
Doelstelling 7: Wetenschappelijke kennis over biodiversiteit verbeteren en communiceren	62
7.1 Bestaande gegevens en informatie verzamelen en samenvatten en deze kennis bekendmaken aan een breder publiek	64
7.2 Onderzoek promoten en aanmoedigen dat bijdraagt tot de kennis van en het inzicht in de Belgische biodiversiteit	64
7.3 Adequate opvolgingsmethodologieën en biodiversiteitsindicatoren ontwikkelen	64
7.4 Het integratieniveau van de biodiversiteit in sectorale beleidslijnen en hun impact op de biodiversiteit evalueren.	65
7.5 Onze kennis van de socio-economische voordelen van de biodiversiteit verbeteren	65

7.6 De links en de communicatie tussen onderzoek en beleid verbeteren en participatie van de actoren promoten	65
7.7 De Belgische expertise optimaal gebruiken om de implementatie van het Verdrag in ontwikkelingslanden te ondersteunen	66
7.8 Onderzoek over de gevolgen van GGO's voor de biodiversiteit en over sociaal-economische aspecten ervan promoten	66
Doelstelling 8: De gemeenschap betrekken via communicatie, onderwijs, bewustmaking en opleiding	67
8.1 Emaar streven om biodiversiteit en het concept van de ecosysteembenadering op te nemen in onderwijsprogramma's (basisonderwijs en secundair onderwijs, technische scholen, hogescholen, universiteiten, ...)	67
8.2 Het inzicht in het belang van biodiversiteit promoten en de kennis over de Belgische biodiversiteit bevorderen (buiten het onderwijssysteem).	68
8.3 Het bewustzijn bevorderen en thematische opleidingen geven aan de sectoren die direct of indirect een impact hebben op de biodiversiteit, inclusief de privésector, in een taal die aangepast is aan de specificiteit van de doelgroep.	68
Doelstelling 9: Het regelgevingskader rond biodiversiteit versterken en de naleving van de wetgeving inzake biodiversiteit verzekeren	69
9.1 Ervoor zorgen dat de Nationale Strategie gedragen wordt door doeltreffende wetgeving en de tenuitvoerlegging verbeteren	69
9.2 Een algemene integratie van biodiversiteit in het beleid inzake milieuaansprakelijkheid bevorderen	70
Doelstelling 10: Consistentie tussen en coherente implementatie van verbintenissen en overeenkomsten inzake biodiversiteit garanderen	70
10.1 De implementatie van verdragen inzake biodiversiteit garanderen die door België werden ondertekend	71
10.2 Overlappingsen, duplicaties of tegenstrijdigheden bij de implementatie van diverse verdragen inzake biodiversiteit beperken	71
10.3 Alle samenwerkingprojecten inzake klimaatverandering, biodiversiteit en woestijnvorming gefinancierd door België evalueren om te garanderen dat ze onderling de doelstellingen van de drie Verdragen van Rio ondersteunen	71
Doelstelling 11: Een voortgezette en effectieve internationale samenwerking garanderen voor het beschermen van de biodiversiteit	72
11.1 Een volledig beeld krijgen van alle samenwerkingsprojecten en interregionale projecten die België ondersteunt	72
11.2 Alle programma's en projecten gefinancierd in de partnerlanden hebben een ex ante milieuevaluatieprocedure, die afhankelijk van de omstandigheden varieert van een milieuscreening tot een volledige milieueffectrapportage* of een strategische milieueffectbeoordeling*	73
11.3 Bijdragen tot de creatie van een biodiversiteitsbevorderende omgeving in partnerlanden	73
11.4 De integratie van biodiversiteit en bioveiligheid in de ontwikkelingsplannen van partnerlanden bevorderen.	73
11.5 De internationale coördinatie en effectieve uitwisseling van informatie tussen centra voor behoud ex situ (dierentuinen, botanische tuinen) bevorderen	74
Doelstelling 12: De internationale agenda binnen de verdragen inzake biodiversiteit beïnvloeden	74
12.1. De bijdrage van België tot de bescherming van de wereldwijde biodiversiteit verbeteren	74
12.2. Een toonaangevende rol in diverse internationale en EU-forums blijven spelen om de coherentie te garanderen tussen de verdragen inzake biodiversiteit.	74
12.3. De synergieën tussen het VBD en de organen van het Antarctisch Verdragstelsel (Antarctic Treaty System) en UNCLOS bevorderen	75
Doelstelling 13: De Belgische inspanningen opdrijven om biodiversiteitsvraagstukken op te nemen in relevante internationale organisaties en programma's	75
13.1 De biodiversiteitsoverwegingen integreren in alle internationale organisaties en programma's die een potentiële invloed hebben op de biodiversiteit.	75
Doelstelling 14: Duurzaam bosbeheer in andere landen promoten	76
14.1 Inspanningen van ontwikkelingslanden ondersteunen om illegale houtkap en bijbehorende illegale handel te bestrijden	76
14.2. De ontwikkeling van nationale bosprogramma's ondersteunen, evenals hun integratie met andere relevante beleidsinstrumenten	76
Doelstelling 15: De toevoer van adequate middelen voor biodiversiteit garanderen.	77
15.1. Nationale financieringsmogelijkheden voor biodiversiteit onderzoeken	77
15.2. Ten volle aanwenden van bestaande financiële instrumenten van de EU om biodiversiteit te promoten.	77
Deel V: Implementatie en opvolging van de Strategie	78
Lijst van afkortingen	81
Glossarium	85
Referenties	88
Bijlagen	92
Bijlage 1: Biodiversiteitsactoren in België	92
Bijlage 2: Belangrijkste internationale overeenkomsten en instrumenten die rechtstreeks relevant zijn voor de biodiversiteit	97
Bijlage 3: Belangrijkste internationale organisaties die een impact hebben op de biodiversiteit	103

Voorwoord

Biodiversiteit heeft heel wat facetten waarvan het belang nog steeds niet efficiënt wordt beheerd. Biologische diversiteit ligt onder andere aan de basis van talloze rijkdommen, zoals al ons voedsel, vele geneesmiddelen en andere levensbelangrijke producten. Biologische diversiteit ondersteunt het menselijk welzijn door de levering van ecologische diensten die onder andere van cruciaal belang zijn voor de voedselcyclus, de vruchtbaarheid van de bodem, de bestuiving van fruitbomen en voor zuiver drinkwater en zuivere lucht. Daarnaast staat biodiversiteit ook garant voor een uitgebreid gamma ontspanningsmogelijkheden en is het een onuitputtelijke bron van kennis, opleiding, inspiratie en culturele identiteit. [...]

[...] Ongerustheid over wereldwijde problemen die te maken hebben met natuurlijke rijkdommen en het milieu, bijvoorbeeld klimaatveranderingen en de afname van de biodiversiteit, heeft sinds de jaren 70 geleid tot talrijke internationale overeenkomsten met het doel de natuurlijke rijkdommen, hun hernieuwende capaciteiten en de kwaliteit van het milieu te beschermen.

Het Verdrag inzake Biologische Diversiteit (Rio, 1992) omvat heel wat van deze internationale overeenkomsten. België ratificeerde dit Verdrag op 22 november 1996. De doelstellingen van dit Verdrag situeren zich op wereldvlak: het behoud en het duurzame gebruik van biologische diversiteit en de eerlijke en billijke verdeling van de voordelen die voortvloeien uit het gebruik van genetische rijkdommen. Artikel 6 van het Verdrag vermeldt dat elk land dat het Verdrag ondertekent nationale strategieën, plannen of programma's moet ontwikkelen voor het behoud en het duurzame gebruik van biodiversiteit. Verder moeten de landen het behoud en het duurzame gebruik van biodiversiteit in de mate van het mogelijke integreren in relevante sectorale en sectoroverschrijdende plannen, programma's en beleidslijnen. Deze Strategie beschrijft hoe België dit artikel implementeert.

Op de Europese Top van Göteborg in 2001 zette België een cruciale stap naar het behoud van de biologische diversiteit, toen België zich er samen met de andere EU-landen toe verbond "de achteruitgang van de biodiversiteit in de EU een halt toe te roepen tegen 2010"¹. In 2002 keurde de Raad van Europa het Zesde Milieuactieprogramma² goed dat de prioriteiten aangeeft voor de milieuaspecten van de EU-Strategie voor Duurzame Ontwikkeling en acties op EC-niveau ontwikkelt om de doelstelling te realiseren om "de achteruitgang van de biodiversiteit een halt toe te roepen tegen 2010". De Europese Lentetop van mei 2005 bevestigde ook op EU-vlak nogmaals hoe belangrijk het is om de achteruitgang van de biodiversiteit in te dijken tussen nu en 2010, vooral door deze vereiste op te nemen in andere beleidslijnen met het oog op het belang van biodiversiteit voor bepaalde economische sectoren. Op deze Top keurden de lidstaten de vernieuwde Lissabon-

Strategie en de geïntegreerde richtlijnen voor het uitwerken van nationale structurele hervormingsprogramma's 2005/2008 goed, waarin de bezorgdheid om de biodiversiteit voor het eerst expliciet werd opgenomen.

Op wereldvlak werd de doelstelling van 2010 goedgekeurd tijdens de Wereldtop over Duurzame Ontwikkeling van Johannesburg in 2002, waar wereldleiders zich ertoe verbonden om "de snelheid waarmee de biodiversiteit afneemt tegen 2010 aanzienlijk te laten dalen"³.

In België zijn milieuzaken, inclusief natuurbehoud, vooral een regionale bevoegdheid. Het federale niveau is bevoegd voor milieuzaken in de zeewateren die onder Belgische rechtsbevoegdheid vallen, in de militaire domeinen en de spoorwegbermen. Het beschikt over specifieke milieubevoegdheden (CITES, handel in uitheemse soorten, productnormen), over andere bevoegdheden die te maken hebben met het milieu en met biodiversiteit (ontwikkelingssamenwerking, financiering, economie,) en over drukkingsmiddelen (overheidsopdrachten, belastingen, ...).

Teneinde de doelstelling om de achteruitgang van de biodiversiteit een halt toe te roepen tegen 2010 te realiseren, het Verdrag inzake Biologische Diversiteit te implementeren en een geïntegreerd nationaal antwoord te formuleren op de talrijke milieuovereenkomsten en verdragen, geeft de Nationale Biodiversiteitsstrategie een overzicht van de regionale en federale strategieën en/of plannen en acties rond biodiversiteit. Verder definieert ze een gamma van 15 strategische doelstellingen en 78 operationele doelstellingen om de oorzaken van de achteruitgang van de biodiversiteit te verminderen en te voorkomen en op nationaal en internationaal vlak bij te

¹ Conclusies van het Voorzitterschap, Top van Göteborg, 15 en 16 juni 2001. SN/2001/01 REV1, pagina 8. <http://ue.eu.int/newsroom/newmain.asp?lang=1>

² <http://ec.europa.eu/environment/newprg/index.htm>

³ Wereldtop over Duurzame Ontwikkeling, Implementatieplan, Artikel 44. http://www.un.org/esa/sustdev/documents/WSSD_POI_PD/English/POIToc.htm

dragen tot het realiseren van de doelstelling voor 2010. In de Strategie zelf worden geen concrete acties of doelstellingen ondernomen, maar deze zullen in een latere fase ontwikkeld en goedgekeurd worden tijdens de implementatieprocedure.

De Strategie wordt gedefinieerd voor een periode van 10 jaar (2006-2016).

De Belgische Nationale Biodiversiteitsstrategie is niet alleen het antwoord van België op de formele verplichtingen conform het Verdrag inzake Biologische Diversiteit; het is ook een noodzakelijk hulpmiddel om de prioriteiten en vrijwillige thema's en doelen van en voor de Belgische beleidsmakers te bevestigen.

De Belgische Nationale Biodiversiteitsstrategie is een kaderdocument dat werd ontwikkeld in nauwe samenwerking met de diverse betrokkenen. Het zal uiterst nuttig zijn bij de ondersteuning en de afstemming van regionale en federale actieplannen. Deze Strategie besteedt speciale aandacht aan de behoefte aan integratie van het behoud en het duurzame gebruik van de biologische diversiteit in de diverse relevante sectoren van de samenleving, inclusief sociale en economische sectoren. Ze houdt ook rekening met bestaande strategieën, plannen en documenten op (pan-)Europees niveau, zoals het Zesde Milieuactieprogramma, de Europese Strategie voor Biodiversiteit en haar actieplannen⁴, de EU-Strategie voor Duurzame Ontwikkeling, de pan-Europese Strategie, de Strategie voor Landschappen, de Boodschap van Malahide⁵, de Verklaring van Killarney, het Actieplan voor Onderzoek naar Biodiversiteit in Europa⁶ en de mededeling van de Commissie over Biodiversiteit (COM 2006-216).

Het is belangrijk te benadrukken dat de Gewesten en het Federale niveau hun plannen en programma's reeds ontwikkeld hebben (en deze momenteel implementeren) en dat er bijgevolg reeds concrete acties werden ondernomen en dat diverse operationele doelstellingen van de Nationale Biodiversiteitsstrategie bijgevolg reeds geïmplementeerd werden (of toch zeker gedeeltelijk).

De implementatie van deze Strategie zal gebeuren aan de hand van tien fundamentele leidende beginselen: het principe van preventieve acties, het voorzorgsprincipe, het principe van "de vervuiler betaalt", inspraak en publieke toegang tot informatie en rechtspraak in milieuzaken, goed bestuur, sectorale integratie, de ecosysteembenadering, het concept van ecologische netwerken, het subsidiariteitsprincipe en het compensatieprincipe.

Het realiseren van de doelstellingen van deze Strategie is afhankelijk van de bereidheid en de actieve medewerking van alle partijen (regionale, federale en lokale autoriteiten, de gemeenschappen, de partijen betrokken bij het behoud van de biodiversiteit, andere sectoren, wetenschappelijke instellingen, niet-gouvernementele organisaties, de samenleving in haar geheel en andere betrokken partijen).

Beleidsamenvatting

Het behoud van de biodiversiteit is een gemeenschappelijke zorg voor de mensheid. De algemene doelstelling van de Belgische Nationale Biodiversiteitsstrategie bestaat erin op nationaal en internationaal vlak bij te dragen tot het realiseren van de Europese doelstelling om de achteruitgang van de biodiversiteit een halt toe te roepen tegen 2010.

De Strategie bevat 15 strategische doelstellingen en 78 operationele doelstellingen die worden gedefinieerd voor een periode van 10 jaar (2006/2016). De Strategie omvat de bestaande regionale en federale structuren of plannen. Ze streeft ernaar strategische politieke oriëntaties te definiëren teneinde de betrokkenen op het vlak van biodiversiteit in België toe te laten om samen te werken en zo op nationaal en internationaal vlak een bijdrage te leveren aan de realisatie van de Europese doelstelling om de achteruitgang van de biodiversiteit een halt toe te roepen tegen 2010.

Dit zal gerealiseerd worden door een efficiëntere en meer coherente implementatie van de drie doelstellingen van het Verdrag inzake Biologische Diversiteit te garanderen en tegelijkertijd rekening te houden met de andere biodiversiteitsovereenkomsten waar dit relevant is. De Strategie besteedt ook specifiek aandacht aan het creëren van een grotere coherentie, aan het opvullen van de bestaande hiaten in de Belgische hulpmiddelen en aan een betere integratie van de aandacht voor biodiversiteit op nationaal en internationaal niveau.

⁴ De Strategie van de Europese Gemeenschap inzake Biodiversiteit, goedgekeurd in 1998, formuleert een volledig antwoord op de talrijke vereisten van het VBD. De vier Biodiversiteitsactieplannen (BAP's), goedgekeurd in 2001, definiëren in detail welke acties moeten worden genomen om de strategie te implementeren. De vier actieplannen hebben betrekking op: (i) behoud van natuurlijke rijkdommen, (ii) landbouw, (iii) visserij en (iv) economische en ontwikkelingsamenwerking buiten Europa.

⁵ http://europa.eu.int/comm/environment/nature/biodiversity/develop_biodiversity_policy/malahide_conference/pdf/conference_report.pdf

⁶ www.epbrs.org

De Strategie biedt een structuur voor de beleidsvorming en voor de verdere ontwikkeling van acties. Binnen dat kader definieert ze 15 strategische doelstellingen die prioriteit krijgen en die in een tweede fase vaste vorm moeten krijgen in acties. De doelstellingen zijn:

Strategische doelstellingen van de Strategie

- 1 De belangrijkste componenten van biodiversiteit in België identificeren en opvolgen
- 2 De effecten van bedreigende processen en activiteiten en hun oorzaken onderzoeken en opvolgen
- 3 Biodiversiteit op peil houden of herstellen tot een gunstige behoudsstatus
- 4 Duurzaam gebruik van de componenten van biodiversiteit garanderen en promoten
- 5 De integratie van de zorg voor biodiversiteit in alle sociale en economische sectorale beleidslijnen verbeteren
- 6 Bijdragen tot een eerlijke toegang tot en een rechtvaardige verdeling van de voordelen die voortvloeien uit het gebruik van genetische rijkdommen en deze promoten
- 7 De wetenschappelijke kennis over biodiversiteit verbeteren en communiceren
- 8 De gemeenschap betrekken via communicatie, onderwijs, bewustmaking en opleiding
- 9 Het regelgevend kader over biodiversiteit versterken en de naleving van de wetgeving met betrekking tot biodiversiteit garanderen.
- 10 Consistentie tussen en coherente implementatie van verbintenissen en overeenkomsten inzake biodiversiteit garanderen
- 11 Een voortgezette en effectieve internationale samenwerking garanderen voor het beschermen van de biodiversiteit
- 12 De internationale agenda binnen de verdragen inzake biodiversiteit beïnvloeden
- 13 De Belgische inspanningen opdrijven om biodiversiteitsvraagstukken op te nemen in relevante internationale organisaties en programma's
- 14 Duurzaam bosbeheer promoten in andere landen
- 15 De toevoer van adequate middelen voor biodiversiteit garanderen

Veel verschillende actoren spelen een actieve rol bij de implementatie van de Strategie: ministeries en besturen, advies- en overlegorganen, onderzoeksinstituten, NGO's, informatiecentra, individuen en buurtgroepen,... Er zullen gelijktijdig meerdere resultaten moeten worden behaald in verschillende sectoren en – na bijkomend overleg en coördinatie – op verschillende administratieve niveaus.

In de Strategie zelf worden geen concrete acties of doelen gedefinieerd, maar ze zullen wel goedgekeurd en ontwikkeld worden in een latere fase tijdens de implementatieprocedure, in overleg met alle actoren voor biodiversiteit in België.

Deel 1: Inleiding

1.1. Wat is biodiversiteit?

Biodiversiteit*7 of biologische diversiteit, is de verscheidenheid van alle levensvormen: planten, dieren, schimmels en micro-organismen, de genen* die ze bevatten en de ecosystemen* waarvan ze deel uitmaken. De mens is een wezenlijk onderdeel van de biodiversiteit.
[...]

[...] Biodiversiteit is aanwezig in de hele biosfeer, van 10.000 meter diep in de oceanen tot in de stratosfeer. De biodiversiteit verandert voortdurend. Ze is het resultaat van evolutieprocessen die al 3,8 miljard jaar aan de gang zijn. De biodiversiteit wordt bedreigd door processen zoals de vernietiging en de fragmentatie van habitats, pollutie, overexploitatie, de verspreiding van invasieve vreemde soorten en klimaatveranderingen die leiden tot een afname van de populatie en tot het uitsterven van soorten. Wetenschappers ramen dat de huidige uitsterfsnelheid wereldwijd tot duizend keer hoger ligt dan tijdens de geologische tijden en zoals gedocumenteerd door de fossielen (Millenniumevaluatie van het Ecosysteem, 2005).

In het kader van deze Strategie hanteren we de volgende componenten van biodiversiteit:

- **Ecosystemen*** - de veelzijdigheid aan habitats, biotische gemeenschappen en ecologische processen. Een ecosysteem wordt gedefinieerd door de dynamische interactie van de populaties van de soorten en de niet-levende milieucomponenten die kenmerkend zijn voor de habitats. Ecosystemen lopen uiteen van riviermondingen, rivieren, vijvers, watergebieden en gematigde wouden tot tropische wouden, koraalriffen, bergen, woestijnen en andere gebieden, inclusief landbouwzones, stedelijke parken en achtertuinen. De interacties tussen ecosystemen gebeuren via koolstofcycli en andere interacties, bijvoorbeeld bestuiving van bloemen en prooi-etende roofdieren.
- **Soorten** – de verscheidenheid aan soorten op de aarde, van minuscule organismen, zoals bacteriën, tot grotere levensvormen, zoals bomen en walvissen. Het geschatte aantal soorten dat op de aarde leeft varieert tussen 5 en 100 miljoen. Op dit moment zijn ongeveer 1,9 miljoen soorten benoemd en beschreven. Elk jaar worden wereldwijd ongeveer 20.000 nieuwe soorten beschreven.

- **Genen** – de veelzijdige genetische informatie bevat in alle individuele planten, dieren, schimmels en micro-organismen op aarde. Genetische diversiteit bestaat zowel binnen populaties als tussen populaties en tussen soorten. Genetische variabiliteit is in eerste instantie belangrijk voor het overleven van populaties en uiteindelijk ook voor het overleven van soorten, aangezien het voor populaties de sleutel is om zich aan te passen aan milieuveranderingen en om blootstelling aan nieuwe ziekten en parasieten te overleven.

Biodiversiteit heeft heel wat facetten waarvan het belang nog steeds niet efficiënt wordt beheerd. Het is noodzakelijk om de inventaris van de Belgische biodiversiteit te voltooien en het inzicht in de rol van de biodiversiteit in de werking van de ecosystemen te verbeteren. De hiaten tussen de bestaande kennis en de behoefte aan informatie voor betere beleidslijnen voor milieubehoud kunnen alleen worden opgevuld door een nauwe samenwerking tussen alle partners op het vlak van biodiversiteit in België (zie **Bijlage 1**, Biodiversiteitsactoren in België).

1.2. Waarom is biodiversiteit belangrijk?

Ondanks enige vooruitgang sinds 1970 zijn de zorgwekkende trends in de achteruitgang van de biodiversiteit in België nog niet omgekeerd. Daarom moet een nieuwe impuls worden gegeven om te voldoen aan de Europese doelstelling voor 2010 om 'de achteruitgang van de biodiversiteit een halt toe te roepen'. Dit houdt een verandering van onze levensstijl in, aangezien de meeste negatieve invloeden op de biodiversiteit het gevolg zijn van menselijke activiteiten.

Maar waarom is de achteruitgang van de biodiversiteit belangrijk?

⁷ Termen gevolgd door een asterisk worden gedefinieerd in het glossarium.

We hebben de ethische verantwoordelijkheid om de biodiversiteit te bewaren omwille van haar intrinsieke waarden: elke soort heeft een eigen waarde “in en voor zichzelf” als gevolg van de evolutie van het leven op aarde.

De huidige uitsterfsnelheid van de biodiversiteit is ook een rechtstreekse bedreiging voor het menselijk welzijn, aangezien biodiversiteit een cruciale rol speelt als leverancier van producten en diensten die het leven op aarde

mogelijk maken, en aangezien ze voldoet aan de behoeften van de menselijke samenleving. In de onderstaande tabel volgt een overzicht van een aantal belangrijke diensten die worden geleverd door de biodiversiteit (gebaseerd op de Millenniumevaluatie van het Ecosysteem, 2005). De argumenten om de biodiversiteit te beschermen mogen echter niet beperkt worden tot wat biodiversiteit kan doen voor de mensheid.

Diensten		Beschrijving	Voorbeelden van links met menselijk welzijn
Ondersteunende diensten (biodiversiteit waarborgt ecosysteemfuncties) bv. instaan voor recyclage van water, fotosynthese en de vorming van zuurstof, bodembescherming en -verrijking, voedingsstoffencyclus, ...	1. Regulerende diensten	Een grote biodiversiteit verhoogt de capaciteit van de ecosystemen om zich aan te passen aan veranderingen in het milieu (bv. klimaatveranderingen) en natuurrampen. Biodiversiteit waarborgt de functies van ecosystemen die cruciaal zijn voor het milieu, zoals waterzuivering, bestuiving, verspreiding van zaden, ...	<ul style="list-style-type: none"> Bescherming tegen natuurrampen (mangroven vormen bv. een uitstekende buffer tegen overstromingen en stormen; watergebieden spelen een cruciale rol in het voorkomen van overstromingen en droogtes, ...) Gezondheid (storingsen in de werking van het ecosysteem kunnen op verschillende manieren de overdracht van ziekten op mensen beïnvloeden) Drinkwatervoorziening
	2. Bevoorradingsdiensten	Biodiversiteit is de belangrijkste bron van heel wat producten zoals voedsel (vis, groenten, vee, ...), vezels (papier, textiel, ...), energiebronnen (brandhout, brandstof, ...) water, geneesmiddelen, bouwmaterialen, cosmetica, ... Biomimetism: de modellen in de natuur zijn een bron van inspiratie voor nieuwe ontwerpen en processen om menselijke problemen op te lossen	<ul style="list-style-type: none"> Voedselveiligheid (biodiversiteit is de belangrijkste voedselbron: vis, gewassen en eetbare planten, vee, enz.) Gezondheid (de bevoorradings-functie van biodiversiteit ligt aan de basis van onze geneeskunde via de ‘traditionele geneesmiddelen’ en de ‘moderne geneesmiddelen’ die zijn afgeleid van natuurlijke bronnen) Bron van inkomsten (biodiversiteit is van cruciaal belang voor het in stand houden van de leefbaarheid van landbouw, bosbouw en visserij op lange termijn en vormt de basis van heel wat industriële processen en van de productie van nieuwe geneesmiddelen) Verschaffen van onderdak voor de mens Gebruik van vorming, structuur, functie van biologische organismen/stoffen/mechanismen/processen om gelijkaardige producten te ontwikkelen door middel van artificiële mechanismen die natuurlijke mechanismen nabootsen
	3. Culturele diensten	De schoonheid van de biodiversiteit is waardevol voor een breed gamma recreatieve toepassingen die veel succes hebben dankzij het verlangen van mensen om de biodiversiteit te observeren en ervan te genieten (wandelaars, duikers, jagers, vogelwaarnemers, schilders, schrijvers, ...). Heel wat mensen brengen hun vakanties door op plaatsen (bossen, bergen, ongerepte zee-kusten, ...) waar ze kunnen genieten van de natuur. Biodiversiteit draagt bij tot het spiritueel welzijn van individuen. De schoonheid van de biodiversiteit brengt vreugde, is een belangrijke bron van inspiratie en behoort tot het spirituele erfgoed van heel wat culturen. Biodiversiteit levert symbolen die culturele identiteit belichamen.	<ul style="list-style-type: none"> Sociale relaties Bron van inkomsten (recreatief gebruik en ecotoerisme* leveren grote directe en indirecte economische voordelen)

De totale kosten van het verlies en/of de achteruitgang van de biodiversiteit kunnen moeilijk geraamd worden, maar uit de beschikbare gegevens blijkt dat ze enorm zijn en voortdurend toenemen. We kunnen moeilijk een waarde plakken op de biodiversiteit op zich, maar we schatten de waarde van de ecosystemen waarvan de biodiversiteit een wezenlijke en cruciale component is. Aangezien heel wat functies en voordelen van ecosystemen echter gratis beschikbaar zijn, kunnen ze niet worden weergegeven in gebruikelijke economische metingen. Bovendien weten we niet precies hoeveel soorten er op dit ogenblik bestaan of verdwijnen. Veel diensten van ecosystemen zijn ook onvervangbaar, en als ze toch vervangen kunnen worden, dan is dat tegen een hoge kost.

Een overzichtsstudie (waarin meer dan 100 studies werden samengevat) heeft de economische waarden van goederen en diensten van ecosystemen geraamd op tussen 16 en 54 biljoen \$ per jaar, met een gemiddelde geraamde waarde van 33 biljoen \$ (Costanza et al., 1997). Tot de geraamde diensten behoorden voedselproductie, grondstoffen, recreatie en watervoorziening, klimaatregeling en regeling van atmosferische gassen, waterrecyclage, erosiebeheersing, bodemvorming, voedingsmiddelen- en afvalzuivering. Dit prijskaartje van 33 biljoen \$ per jaar komt overeen met bijna tweemaal de waarde van het wereldwijde bruto nationaal product, dat in dezelfde studie geraamd wordt op 18 biljoen \$. Ook al zijn deze cijfers slechts ruwe schattingen, toch geven ze een essentieel beeld van de echte waarde van de biodiversiteit. Bijkomende analyses en debatten over dit onderwerp zullen de landen ongetwijfeld helpen om hun economische en milieugebonden beslissingsprocessen te verbeteren.

1.3. Huidige status van biodiversiteit in België

HABITATS EN SOORTEN

De oppervlakte van België bedraagt slechts 30.528 km² land en 3.462 km² in de Noordzee. Voor zo'n klein grondgebied kent België een tamelijk hoge diversiteit aan habitats en soorten. Vlaanderen, Brussel en het noorden van Wallonië behoren tot de Atlantische regio. De streek ten zuiden van de valleien van de Samber en de Maas maken deel uit van de Continentale regio, terwijl de mariene wateren behoren tot de Oost-Atlantische Boreale regio.

De geografische en geologische eigenschappen van België (hoogvlakten in de Ardennen in het zuiden, de valleien van de grote rivieren (de Maas en de Schelde), de vruchtbare leemachtige gebieden in het centrum en de laaggelegen polders langs de kust), in combinatie met de langdurige invloed van de mens door het gebruik van het land, resulteerde in een grote diversiteit aan natuurlijke tot semi-natuurlijke *habitats*, waarvan er heel wat van Europees belang zijn. Op dit ogenblik zijn er daarvan maar liefst 59 die opgenomen zijn in de EU-Habitatrichtlijn en beschermd worden in het kader van het Natura 2000-netwerk dat meer dan 13% van het Belgisch grondgebied dekt.

De Belgische diversiteit aan levensvormen omvat ongeveer 36.300 geregistreerde soorten van micro-organismen, planten, schimmels en dieren. Extrapolaties van experts suggereren echter dat het totale aantal soorten dat in België leeft waarschijnlijk meer dan 55.000 soorten bedraagt (Peeters *et al.*, 2003). Dit cijfer geeft aan dat op dit ogenblik minder dan twee derde van de soorten die in ons land leven, geregistreerd is. Bovendien is onze kennis onvolledig en werden minder dan 4% van de in België levende soorten in detail bestudeerd.

Heel wat soorten gaan erop achteruit of zijn zelfs al verdwenen in België. Hoewel biodiversiteit garant staat voor een uitgebreid gamma aan goederen en diensten, ligt de oorzaak van deze achteruitgang vaak bij menselijke activiteiten. Een derde van de plant- en diersoorten in België zijn bedreigd. Op dit ogenblik zijn er in België tientallen dier- en plantsoorten waarvan minder dan vijf populaties gekend zijn, en die bijgevolg heel sterk met uitsterven bedreigd zijn. Vele honderden, waarschijnlijk zelfs duizenden soorten zijn in gevaar in België (Peeters *et al.*, 2003; Dumortier *et al.*, 2005; CEEW, 2005). In het volgende hoofdstuk beschrijven wij kort de belangrijkste processen die de biodiversiteit in België bedreigen. De druk op de biodiversiteit is doorheen het hele land vergelijkbaar, maar de intensiteit ervan verschilt wel van streek tot streek.

Voor een volledig overzicht van de status en de trends op het vlak van biodiversiteit in België (inclusief prokaryotische, schimmel-, botanische en zoölogische diversiteit) verwijzen wij naar het boek 'Biodiversity in Belgium, a country study' (Peeters *et al.*, 2003⁸). Daarin worden ook de belangrijkste en beschermde ecosystemen in ons land beschreven en krijgt u een overzicht van de biodiversiteit

⁸ Een samenvatting van dit boek is online beschikbaar in het Frans en het Nederlands: "La biodiversité en Belgique: un aperçu / Biodiversiteit in België: een overzicht" (Peeters *et al.*, 2004)

in de drie gewesten en in de Noordzee. In het 'Tableau de bord de l'environnement wallon' (TBEW 2005, CEEW, 2005) en het 'Natuurrapport' (NARA 2005, Dumortier et al., 2005) vindt u bijgewerkte gegevens, respectievelijk voor Wallonië en Vlaanderen.

GENETISCHE DIVERSITEIT EN BEHOUD EX SITU*

In België werd tot nu toe geen volledig overzicht gemaakt van de genetische rijkdommen en beschikt men over steeds meer gegevens door het opstarten van nieuwe onderzoeksprogramma's in het domein van cryobanken*, en collecties ex situ. Diverse programma's in België bestuderen de status van het behoud van de genetische diversiteit aan gewassen, vee en geogoste soorten bomen, vissen, micro-organismen en in het wild levende dieren. Onze dierentuinen, botanische tuinen en universiteiten coördineren of werken mee aan diverse internationale programma's voor behoud ex situ, zoals kweekprogramma's die tot doel hebben bedreigde soorten wereldwijd opnieuw te introduceren. Een overzicht van deze programma's en de daarbij betrokken soorten vindt u in het Derde Nationale Rapport voor het VBD (Peeters, 2005). Een eerste rapport over dierlijke genetische rijkdommen werd in 2004 voorgelegd aan het FAO in het kader van de eerste 'State of the World's Animal Genetic Resources' (Massart, 2004).

1.4. Bedreigingen voor de biodiversiteit

Hoewel wij afhankelijk zijn van de biodiversiteit om te overleven en voor ons welzijn, liggen de oorzaken van de achteruitgang van de biodiversiteit meestal bij de mens, als bijkomend gevolg van activiteiten in sectoren als landbouw, bosbouw, visserij, watervoorziening, transport, stadsontwikkeling, toerisme of energie. Combinaties van deze activiteiten veroorzaken processen die de biodiversiteit bedreigen, zoals vernietiging en fragmentatie van habitats, pollutie, overexploitatie, verspreiding van invasieve vreemde soorten, materiële vervuiling door chemicaliën of door geluidshinder, langetermijnveranderingen aan het klimaat die het gevolg zijn van diverse vormen van atmosferische uitstoot,... Figuur 1 toont hoeveel soorten bedreigd zijn in 6 belangrijke klassen, uitgedrukt in percentages.

De bedreigende processen die hierna worden beschreven worden niet opgesomd in volgorde van belangrijkheid; al deze processen veroorzaken grote schade aan de biodiversiteit en hun effecten zijn cumulatief.

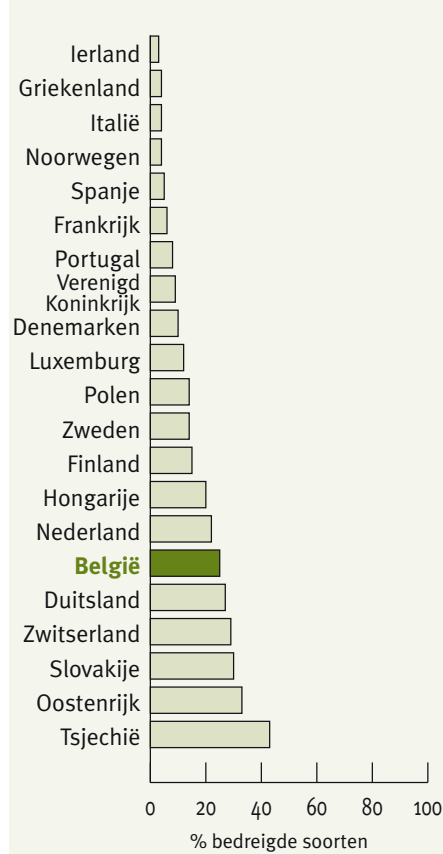
Landherinrichting voor stedelijke of industriële doeleinden of voor landbouw, transport of toerisme, is ongetwijfeld de belangrijkste oorzaak van de achteruitgang van de biodiversiteit in België. Dit resulteert in de vernietiging, de achteruitgang en de fragmentatie van alle soorten habitats.

Pollutie, die de kwaliteit van het milieu negatief beïnvloedt en fenomenen veroorzaakt zoals eutrofiëring, verzuring, bodemdegeneratie en geluidshinder, wordt beschouwd als de op één na grootste bedreiging van de biodiversiteit in ons land.

De directe en indirecte overexploitatie (d.w.z. overmatig gebruik of overoogsten, voornamelijk voor de voedselvoorziening) van natuurlijke bronnen leidt tot de achteruitgang van de populaties en tot het uitsterven van soorten. Het pompen van grondwater leidt tot de opdroging van watergebieden en tot het verdwijnen van de bijbehorende fauna en flora. Overbevissing van commerciële visbestanden (kabeljauw, tong en pladijs) is een trieste realiteit in de Noordzee. De visserij leidt ook tot nevenvangsten die een zware belasting vormen voor andere soorten waarop niet doelbewust wordt gevestigd, zoals de gewone bruinvis. Habitats op de zeebodem en hun biodiversiteit hebben sterk te lijden onder het gebruik van sleepnetten, de meest gebruikte manier van vissen in de Belgische zeevaten. De totale visactiviteiten hebben geleid tot een sterke afname van de langlevende en zich traag voortplantende soorten zoals roggen en haaien en van heel wat habitatvormende soorten zoals oesters en andere grote ongewervelden.

Het toenemend aantal invasieve vreemde soorten vormt een aanzienlijke bedreiging in België. In de Belgische kustwateren vormen invasieve vreemde soorten een dominant onderdeel van de mariene fauna. Ze concurreren er met inheemse soorten, veranderen de oorspronkelijke habitat en de algemene biodiversiteit en biomassa. Heel wat vreemde soorten komen het land binnen via Brussel door de concentratie van transportactiviteiten en contactmogelijkheden. Invasieve vreemde soorten kunnen niet alleen andere soorten verdringen, maar kunnen ook een impact hebben op de landbouw, de economie en de volksgezondheid.

VAATPLANTEN

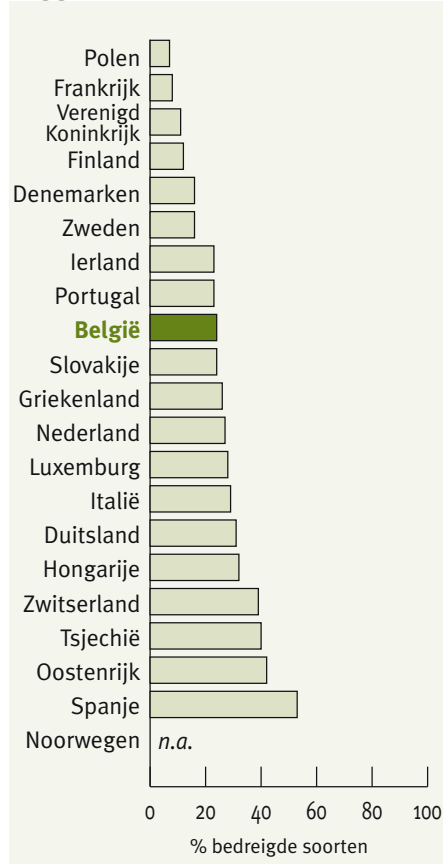
ZOOGDIEREN

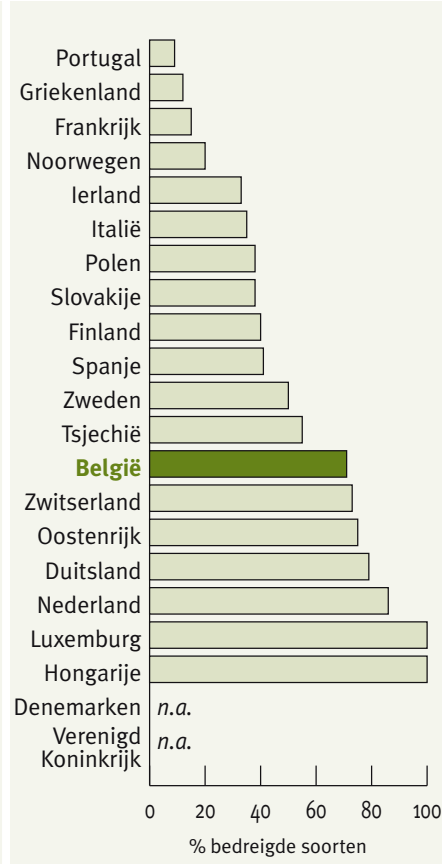
VOGELS

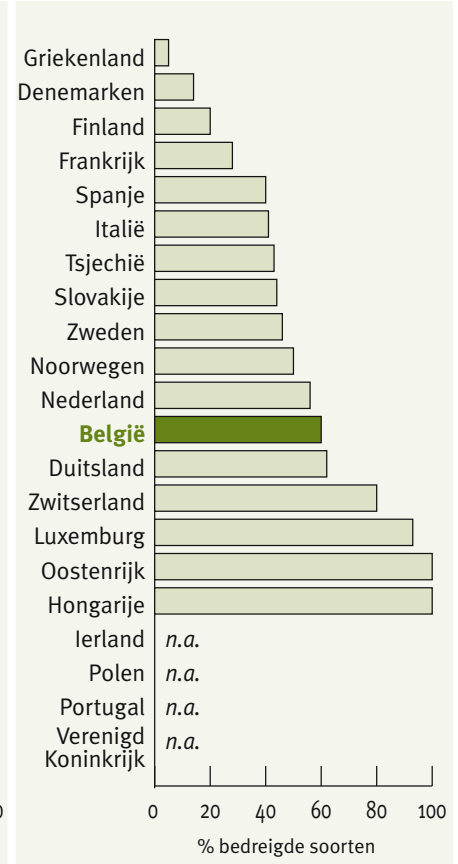
VISSEN

REPTIELEN

AMFIBIEËN

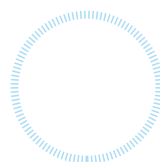
Figuur 1. Percentages van bedreigde soorten in België en andere Europese landen bij vaatplanten, zoogdieren, vogels, vissen, amfibieën en reptielen (gegevens afkomstig uit: Environment at a Glance, OESO-indicatoren, 2005).

Klimaatverandering ligt niet alleen aan de basis van explosies van sommige invasieve vreemde soorten, ongedierte en ziektes, maar vormt ook een rechtstreekse bedreiging voor de biodiversiteit door de verstoring van ecologische relaties, het uit balans brengen van de werking van het ecosysteem, wat de levenscyclus van sommige soorten (bv. vogels) en de migratie van soorten verstoort. De voorbije decennia is de aanwezigheid van soorten uit gematigd warme zones toegenomen, ook in de Noordzee (o.a. zooplankton, insecten, spinnen, vissen, vogels). Een van de eerste meldingen ging over nieuwe soorten zuidelijke libellen die broedden in België. De overlevingspercentages van verschillende soorten vogels die overwinteren in Europa zijn toegenomen. De positieve effecten van de temperatuurstijgingen op de plantengroei (het groeiseizoen nam tussen 1962 en 1995 met 10 dagen toe) zullen volgens de voorspellingen teniet worden gedaan door een verhoogd risico op watertekorten dat een negatief effect zou hebben op de vegetatie (EMA, 2004).

De verbruiks- en productiepatronen van de overheid en van de Belgische gezinnen hebben een belangrijke invloed op het milieu en op de biodiversiteit. Onze huidige manier van leven en onze consumptie- en productiepatronen, die vooral gericht zijn op groei en concurrentiekracht, zetten de biodiversiteit erg onder druk. Het is van cruciaal belang dat we evolueren naar duurzame vormen van productie, consumptie, producten en diensten, landgebruik en mobiliteitspatronen.

Andere oorzaken van de druk op de biodiversiteit zijn de toenemende druk van de recreatie op de groene gebieden (vooral in Brussel) en de zand- en grintwinning in de zee-wateren en in bepaalde rivieren. Sommige bedreigingen zijn methodologisch of institutioneel, zoals het gebrek aan ecologische en taxonomische kennis van diverse aspecten van biodiversiteit, en de fragmentatie van de bevoegdheden in België die snel ingrijpen en gecoördineerde initiatieven belemmeren.

De biodiversiteit is niet gelijkmatig verdeeld over de aarde. België beïnvloedt vooral de biodiversiteit in het buitenland, hetzij onrechtstreeks door pollutie die ontstaat in ons land, of rechtstreeks door de invoer of projecten en ontwikkelingen in het buitenland die ondersteund of gegenereerd worden door Belgische privébedrijven of overheidsinstanties, bv. in de industrie en in het toerisme.

Deel II: Het Belgische politieke kader

II.1. Internationale milieuovereenkomsten geratificeerd door België

België heeft een aantal wettelijk bindende overeenkomsten ondertekend die aantonen dat het land bereid is en zich engageert om de biodiversiteit te beschermen. [...]

[...] Het Verdrag inzake Biologische Diversiteit (VBD) is het eerste internationale instrument dat zich richt op de biodiversiteit in een wereldwijde en algemene context⁹. De drie doelstellingen van dit VBD zijn: (1) *het behoud van de biodiversiteit*, (2) *het duurzame gebruik van haar componenten* en (3) *de eerlijke en billijke verdeling van de voordelen die voortvloeien uit het gebruik van genetische rijkdommen*. Het VBD wordt beschouwd als een overkoepelend instrument om problemen rond biodiversiteit aan te pakken. Het is een raamovereenkomst die algemene doelen en beleidslijnen definieert. Door zijn grote draagwijdte fungeert het VBD als overkoepelend verdrag voor diverse meer gerichte internationale en Europese verdragen en overeenkomsten. Om deze reden steunt deze strategie in eerste instantie op het VBD en op de ermee samenhangende beslissingen genomen door de conferentie van verdragsluitende partijen (COP), terwijl daarnaast ook rekening wordt gehouden met andere relevante internationale overeenkomsten inzake biodiversiteit.

In **Bijlage 2** vindt u meer informatie over internationale overeenkomsten die rechtstreeks van toepassing zijn op de biodiversiteit.

11.2. Bevoegde overheden in België

België is geëvolueerd tot een federale staat. Momenteel zijn er drie overheden die elkaar aanvullen: de federale regering, de gewestregeringen (het Vlaamse Gewest, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en het Waalse Gewest) en de gemeenschappen (de Franse Gemeenschap, de Vlaamse Gemeenschap en de Duitstalige Gemeenschap), elk met hun eigen parlement en hun eigen regering. Meer informatie hierover vindt u in het overzicht van de belangrijkste Belgische actoren in **Bijlage 1**.

⁹ België ondertekende het Verdrag op 5 juni 1992 in Rio de Janeiro en ratificeerde het op 22 november 1996.

Vanuit wettelijk oogpunt zijn de Federale Regering van België, de Gemeenschappen en de Gewesten gelijkwaardig, maar hun machten en bevoegdheden liggen in verschillende domeinen.

Aangezien de Gewesten bevoegd zijn voor territoriale aangelegenheden zoals milieu en natuurbehoud, is de implementatie van de maatregelen rond natuurbehoud en de instandhouding van de biodiversiteit in België voornamelijk een regionale bevoegdheid. Het federale niveau is betrokken bij de externe dimensie van de overeenkomsten over biodiversiteit en staat in voor de coördinatie van de voorbereiding van het Belgische standpunt op internationaal vlak. Het federale niveau beschikt over specifieke milieubevoegdheden (CITES, handel in uitheemse soorten, productnormen), andere bevoegdheden die te maken hebben met het milieu en de biodiversiteit (ontwikkelings-samenwerking, financiën, economie, ...) en drukkingsmiddelen (overheidsopdrachten, belastingen, ...). De Federale Regering is bevoegd voor Noordzeeaangelegenheden waaronder het milieu, terwijl de bevoegdheid voor visserij ligt bij het Vlaamse Gewest. De Gemeenschappen zijn bevoegd voor cultuur en onderwijs, maar de Gewesten en de Federale Regering kunnen ook een belangrijke rol spelen bij de bewustmaking van de bevolking in hun eigen bevoegdheidsdomeinen.

Tabel 1 geeft een samenvatting van de spreiding van de bevoegdheden in België en de gevolgen hiervan voor kwesties die te maken hebben met biodiversiteit.

11.3. Positie van de Strategie in de politieke context in België

De Gewesten en de Federale regering hebben strategieën en/of plannen rond biodiversiteit ontwikkeld en er werden al heel wat acties ondernomen. De Nationale

Spreiding van bevoegdheden	Algemene beschrijving	Bevoegdheden ¹⁰	Belangrijkste links met biodiversiteitskwesities
Federale regering	Bevoegdheden die samenhangen met het “gemeenschappelijk erfgoed” en het openbaar belang in de ruimste betekenis	Overheidsfinanciën, defensie, federale aspecten van economisch beleid en energie, rijkswacht, justitie, buitenlandse zaken en ontwikkelingshulp, wetenschapsbeleid, cruciale onderdelen van volksgezondheid en binnenlandse zaken, sociale zaken, sociale zekerheid (werkloosheidsuitkeringen, pensioenen, kinderbijslag, ziekteverzekering), monetair beleid, prijs- en inkomensbeleid, douane, bescherming van spaargelden, kernenergie, overheidsbedrijven, federale aspecten van het milieu, bescherming van de Noordzee inclusief zeegebieden, Belgische verplichtingen tegenover de internationale instellingen waaronder de Europese Unie of de NAVO. De federale staat is ook bevoegd voor de domeinen die niet uitdrukkelijk onder gewest- of gemeenschapsbevoegdheden vallen.	Coördinatie van de Belgische standpunten op internationaal vlak, toegang tot en deling van voordelen, integratie in sectorale beleidslijnen, wetenschappelijke en technische samenwerking in haar bevoegdheidsdomeinen, onderzoek en onderwijs in federale instellingen, import, export en doorvoer van uitheemse soorten (waaronder CITES), biotechnologie (bv. veldproeven, vrijwillige uitzetting, import en export van GGO's), voorwaarden voor het op de markt brengen van producten, behoud en duurzame gebruik van biodiversiteit in federale bevoegdheidsdomeinen, behoud ex situ onder andere in federale wetenschappelijke instellingen, informatie-uitwisseling en bewustmaking van de burger in haar bevoegdheidsdomeinen, steun aan ontwikkelingslanden onder andere in het kader van de implementatie van het VBD en andere MEA's.
Gewest-regeringen	Bevoegdheden in sectoren die te maken hebben met hun eigen gewest of grondgebied in de ruimste betekenis	Economisch beleid, tewerkstelling, landbouw, waterbeleid, huisvesting, openbare werken, energie, transport (uitgezonderd de Belgische Spoorwegen), milieu, natuurbehoud (inclusief bossen) stads- en plattelandsplanning, ontwikkeling van plattelandsgebieden, regionale aspecten van kredietbeleid en buitenlandse handel, toezicht op de provincies, gemeenten en intercommunale nutsbedrijven. Ook bevoegdheden die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek, ontwikkelingshulp en internationale relaties in deze domeinen.	Maatregelen voor behoud en duurzaam gebruik in België, inventaris en opvolging, behoud ex situ en in situ, toegepast onderzoek, wetenschappelijke en technische samenwerking in de bevoegdheidsdomeinen, aanmoedigingsmaatregelen, evaluatie van de impact op het milieu, uitwisseling van informatie, input voor Belgische standpunten op internationaal vlak, integratie in sectorale beleidslijnen, goedkeuringen voor ingeperkt gebruik van GGO's.
Gemeenschaps-regeringen	Bevoegdheden zijn gebaseerd op het concept “taal” en taal is “afhankelijk van het individu”	Cultuur (theater, bibliotheken, audiovisuele media, ...), onderwijs, het taalgebruik, kwesties met betrekking tot het individu die enerzijds te maken hebben met het gezondheidsbeleid (curatieve en preventieve geneeskunde) en anderzijds met bijstand aan individuen (jeugdbescherming, sociaal welzijn, gezinshulp, bijstand aan immigranten, ...). Ook bevoegdheden die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek, ontwikkelingshulp en internationale relaties in deze domeinen.	Onderwijs, bewustmaking van de burgers, fundamenteel onderzoek, wetenschappelijke en technische samenwerking in de bevoegdheidsdomeinen.

tabel 1

Biodiversiteitsstrategie moet bijgevolg beschouwd worden als een raamdocument dat in hoofdzaak steunt op deze bestaande plannen. Ze definieert strategische politieke richtingen om de implementatie van de verbintenissen op het vlak van biodiversiteit te verbeteren en meer samenhang te creëren, hiaten op te vullen wanneer initiatieven niet volledig worden geïmplementeerd of indien ze niet de gewenste doelstellingen realiseren, en om de

integratie van de bezorgdheid over de biodiversiteit op nationaal en internationaal niveau te optimaliseren. Het overkoepelende doel van deze Strategie is het realiseren van de doelstelling om de achteruitgang van de biodiversiteit een halt toe te roepen tegen 2010.

¹⁰ Gebaseerd op informatie vermeld op de Belgische federale portaalwebsite (<http://www.belgium.be>).

Hieronder volgt een beknopt overzicht van de diverse plannen en programma's uitgewerkt door de Gewestregeringen en de Federale Regering.

HET VLAAMSE GEWEST

Het **'Vlaams Milieubeleidsplan 2003-2007'**, MINA 3 (Heirman, 2003), werd door de Vlaamse regering goedgekeurd op 19 september 2003 en beschrijft het milieubeleid dat moet worden gevoerd door het Vlaamse Gewest, de provincies en de lokale overheden. Het plan werd verlengd tot 2010. De aanpassing en de verlenging van de in het plan gedefinieerde doelen en maatregelen gebeurt door middel van het milieujaarprogramma 2008 op basis van een evaluatie van de implementatie van het plan in 2007.

Het Plan is opgebouwd rond 12 milieuthema's, waaronder één gewijd aan biodiversiteit. Elk thema omvat een beschrijving van de milieuproblemen, de recente trends en de doelstellingen, gekoppeld aan de nodige maatregelen en projecten.

Op lange termijn bestaat het algemene doel van het Vlaamse Gewest voor het thema 'Biodiversiteit' erin de achteruitgang van de biodiversiteit een halt toe te roepen tegen 2010 door het behoud, de ontwikkeling en het herstel van het natuurlijk milieu en door het duurzaam gebruik van ecosystemen en soorten. Op korte termijn (binnen de termijn van het plan) zijn de volgende doelstellingen vermeld:

- De oppervlakte van gebieden met ecologische waarde verhogen: afbakening van het 'Vlaams Ecologisch Netwerk' (VEN) en het 'Integraal Verwevings- en Ondersteunend Netwerk' (IVON), ontwikkeling en implementatie van plannen met natuurdoelstellingen voor de aangeduide natuur- en bosgebieden en alle 'groene bestemmingen' op de kaarten voor landgebruik;
- De natuurgerichte milieukwaliteit opdrijven;
- Het beleid rond de soorten versterken;
- De samenwerking met doelgroepen en de publieke steun opdrijven (cf. met landbouwers, jagersverenigingen, woudgroepen, landeigenaars en gebruikers van het land);
- De samenwerking met de lokale overheden en gemeenschappen versterken (steun opdrijven);
- kennis over biodiversiteit en de impactrelaties opdrijven.

Het plan bevat ook bepalingen voor het ondersteunen van de behoudsinspanningen via internationale samenwerking, bijvoorbeeld via het Vlaams Fonds Tropisch Bos of via specifieke projecten in het kader van de Multilaterale Milieuvereenkomsten (MEA's).

Elk jaar publiceert de Vlaamse Regering een milieujaarprogramma dat concrete acties beschrijft voor de implementatie van de strategische keuzes van het plan.

Het plan omvat ook de activiteiten voor het tweejaarlijkse Natuurrapport dat wordt gepubliceerd door het Instituut voor Natuurbehoud. Dit Natuurrapport beschrijft de status en de trends van de biodiversiteit en geeft een evaluatie van de implementatie van de gestelde doelstellingen. Het plan voorziet ook een tweejaarlijks Milieurapport dat een thematische evaluatie (inclusief biodiversiteit) of een evaluatie op basis van scenario's geeft. Beide rapporten bevatten informatie voor de evaluatie van de beleidslijnen. Bij de publicatie van het Natuurrapport 2005 werd een interactieve website over *natuurindicatoren* gelanceerd die voor elke indicator de relevantie op EU-vlak en op internationaal niveau en de doelstelling voor 2010 beschrijft (www.natuurindicatoren.be).

Er werd een ontwerp voor een **Plan Duurzame Ontwikkeling voor Vlaanderen** (PDOV) opgesteld dat nu wordt besproken in overleg met de beleidsmakers van andere sectoren, lokale overheden en belangengroepen.

HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

De meest dringende acties voor het milieu en de groene ruimten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest worden beschreven in het tweede Gewestelijk Ontwikkelingsplan (PRD-GewOP, 2002). Dit algemene kader wordt aangevuld met een aantal meer specifieke plannen en programma's (bv. het beheersplan voor het Zoniënwoud), met als doelstellingen het beschermen en ontwikkelen van de biodiversiteit door een beheer met meer respect voor de natuur en haar cycli.

Het programma van het **Groene Netwerk** werd ontwikkeld om geleidelijk een netwerk van groene zones (parken, bossen, wouden en tuinen) uit te bouwen die met elkaar verbonden zijn door groene verbindingsstukken (groene lanen, weg- en spoorwegbermen, ...). Het programma benadrukt de samenhang en de continuïteit van groene zones en semi-natuurlijke gebieden in de stedelijke omgeving. Het heeft tot doel de landschapsfuncties en de esthetische, sociale, recreatieve en ecologische

functies van groene zones te integreren en hen onderling met elkaar te verbinden. Een van de belangrijkste doelstellingen van het programma van het Groene Netwerk is het opdrijven van de biodiversiteit.

Het programma van het **Blauwe Netwerk** streeft naar het uitbouwen van een geïntegreerd, duurzaam en ecologisch verantwoord beheer van de open waterwegen die aanwezig zijn in Brussel. Het 'Blauwe Netwerk' bestaat uit kleine rivieren, vijvers en moerassen. Het streeft ernaar de natuurlijke waarden en de biodiversiteit op te drijven terwijl de bevolking nog steeds toegang heeft tot de gebieden in kwestie.

HET WAALSE GEWEST

Het 'Contrat d'avenir pour les wallonnes et les wallons' werd op 20 januari 2005 goedgekeurd door de Waalse Regering. Een van de doelstellingen van het Contract bestaat erin de inspanningen op te drijven om het verdwijnen van dier- en plantensoorten te voorkomen conform de EU-doelstelling om de achteruitgang van de biodiversiteit een halt toe te roepen tegen 2010. Met dat doel stelt het Contract voor om alle beschikbare menselijke middelen te mobiliseren en bestaande activiteiten te integreren om een echt netwerk van beschermde natuurlijke leefmilieus te creëren dat bevorderlijk is voor de ontwikkeling van fauna en flora.

Het '**Milieuplan voor Duurzame Ontwikkeling**' (PEDD) werd op 9 maart 1995 goedgekeurd door de Waalse Regering. Het bevat ook een hoofdstuk gewijd aan het behoud van de biodiversiteit.

In het plan zijn volgende doelstellingen voor natuurbehoud gedefinieerd:

- Het in stand houden, het herstel en de ontwikkeling van gunstige levensomstandigheden voor in het wild levende dieren op het hele grondgebied
- Het in stand houden en het herstel van natuurlijke elementen van stedelijke en plattelandscapen
- De veralgemening van de natuuropleiding.

Het PEDD voorziet in de uitwerking van een sectoraal plan gewijd aan natuurbehoud: het "**Actieplan om de achteruitgang van de biodiversiteit in Wallonië een halt toe te roepen**". Dit plan, dat nog formeel moet worden goedgekeurd door de Waalse Regering, schetst een strategisch kader voor natuurbehoud in het Waalse Gewest, gebaseerd op het concept van ecologische netwerken.

Het promoot een geïntegreerde en gezamenlijke implementatie van bestaande beleidslijnen, programma's en initiatieven. Het identificeert prioriteiten voor natuurbehoud voor de belangrijkste soorten habitats aanwezig in Wallonië (bossen, watergebieden, stedelijke gebieden,...). Bovendien anticipeert het op de voorbereiding van actieplannen voor soorten. Het plan werd opgesteld voor een periode van 5 jaar.

Het "Actieplan om de achteruitgang van de biodiversiteit in Wallonië een halt toe te roepen – Doelstelling 2010" werd voorgelegd aan de Adviescomités voor het Beheer van de Natuurgebieden (CSWCN) en zal binnenkort worden onderworpen aan evaluatie door andere adviesorganen zoals de Waalse Milieuraad voor Duurzame Ontwikkeling (CWEDD) of de Sociaal-Economische Raad van het Waalse Gewest (CESRW).

HET FEDERALE NIVEAU

Het eerste en tweede Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling besteedt speciale aandacht aan biodiversiteit¹¹. Het **eerste Federaal Plan voor Duurzame Ontwikkeling 2000-2004** (FPDO 1) vermeldt verschillende strategieën inzake behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit alsook inzake bioveiligheid. Het verwijst eveneens naar nationale en internationale integratie- en coördinatiemaatregelen, naar sensibilisatie en naar de noodzaak van wetenschappelijke kennis. Dit plan was het eerste strategische document dat werd goedgekeurd door de federale regering en verwees naar een nationale strategie en actieplan inzake biodiversiteit. Het **tweede Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling 2004-2008** (FPDO 2) werd op 24 september 2004 goedgekeurd door de Ministerraad. Actie 18 handelt over biodiversiteit en acties 19 en 20 over bossen en zeewateren.

¹¹ <http://www.cidd.fgov.be/pub/PL200401/PL200401en.pdf>

De stand van zaken van de uitvoering van de acties vermeld in de twee uitgaven van het FPDO kan worden gevolgd via de jaarlijkse rapporten van de Interdepartementale Commissie voor Duurzame Ontwikkeling (<http://www.icdo.be/>).

Actie 18 voorziet de integratie van biodiversiteitskwes- ties in vier belangrijke sectoren (transport, economie, ontwikkelingssamenwerking en onderzoek). Voor elke sector moeten de federale overheden in kwestie secto- rale actieplannen ontwikkelen.

Actie 19 handelt over duurzaam bosbeleid en de strijd tegen illegale boskap, onder andere met het doel om het duurzaam bosbeleid te verbeteren in landen die hout exporteren naar België, teneinde de import van illegaal gekapt hout in België te verminderen en de aankoop van duurzaam gecertificeerd hout in België aan te moedigen.

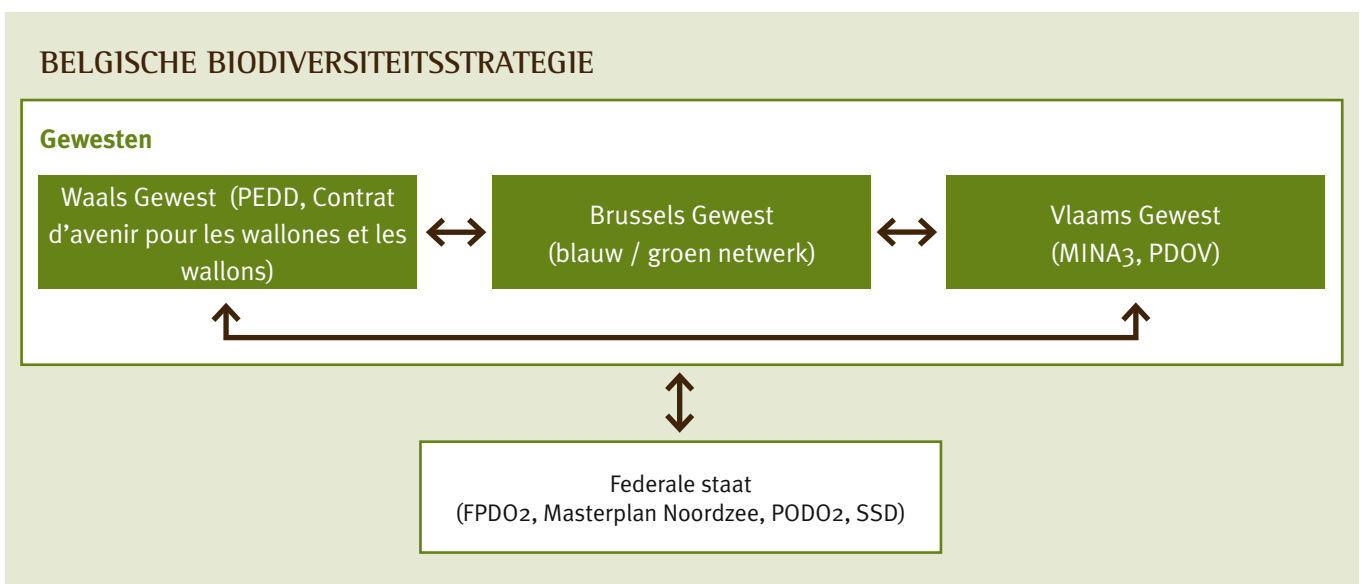
Actie 20 voorziet in een geïntegreerd beheer van de Noordzee teneinde mariene gebieden die belangrijk zijn voor de biodiversiteit beter te beschermen en te beheren tegen menselijke invloeden.

België beschikt over een wet ter bescherming van het mariene milieu in de zeegebieden onder de rechtsbe- voegdheid van België (wet van 20 januari 1999). Het belangrijkste doel van deze wet bestaat erin de eigen- schappen, de biodiversiteit en de integriteit van het mariene milieu te beschermen door maatregelen om het mariene milieu te beschermen en indien nodig te herstellen. Specifieke acties zijn gericht tegen pollutie, bescherming van soorten en habitats (aanduiding van beschermde gebieden voor het behoud van soorten en habitats),... Het duurzame beheer van menselijke activi- teiten op zee valt onder het overkoepelende “Masterplan”

voor de Noordzee. Bij het opstellen van de planning en de beheersmaatregelen voor menselijke activiteiten op zee is het engagement van de betrokken partijen van cruci- aal belang. Deze politieke optie heeft het voordeel dat de diverse gebruikers van de zee er sterk bij worden betrok- ken en dat hierdoor een “buy in” van het volledige proces wordt gewaarborgd.

Andere federale acties met betrekking tot biodiversiteit en gerelateerde acties worden ook beschreven in de Regeringsverklaring van juli 2003 en het bijbehorende ministerieel jaarrapport over het beleid.

Het “Tweede Plan voor wetenschappelijke ondersteu- ning van een beleid gericht op duurzame ontwikkeling” (PODO₂), dat specifiek handelt over ecosystemen en bio- diversiteit, werd goedgekeurd op 12 mei 2000. Teneinde een hechtere, meer geïntegreerde en meer coherente wetenschappelijke benadering te garanderen die tevens flexibeler is met het oog op nieuwe ontwikkelingen op het vlak van onderzoek en beleid, werd besloten om PODO 2 (2000-2005) twee gecoördineerde structuren te geven, met name ‘Global Change, Ecosystemen en Biodiversiteit’ (dat ook het onderzoek op Antarctica en in de Noordzee behandelt) en ‘Duurzame Productie en Consumptiepatronen’ dat de programma’s van PODO I overkoepelt en in zekere mate bijstuurt en meer aan- dacht heeft voor biodiversiteits- en energieaspecten. Dit programma wordt uitgebreid door het plan “Wetenschap voor een Duurzame Ontwikkeling” (SSD, 2005-2009).

Figuur 2: Links tussen bestaande goedgekeurde plannen met betrekking tot biodiversiteit op regionaal en federaal niveau

Deel III: Leidende beginselen, concepten en benaderingen

De hierin vermelde principes, concepten en benaderingen worden beschouwd als de meest relevante leidende beginselen voor de interpretatie en de implementatie van de Strategie. [...]

1. PRINCIPE VAN PREVENTIEVE ACTIES

De biodiversiteit behouden lukt beter door schade aan het milieu te voorkomen dan door te proberen om dergelijke schade te herstellen of te compenseren.

Voorbeeld: Indien er een billijke alternatieve locatie bestaat voor een project dat een site met hoge waarde voor de natuur bedreigt, moet men kiezen voor dit alternatief in plaats van de vernietiging van deze site te compenseren.

2. VOORZORGSPRINCIPE

Wanneer het gevaar bestaat van een ernstige vermindering of achteruitgang van de biodiversiteit, mag een gebrek aan volledige wetenschappelijke zekerheid niet gebruikt worden als reden voor het uitstellen van kosteneffectieve maatregelen om dergelijk gevaar te voorkomen of tot een minimum te beperken.

Voorbeeld: Er bestaat voorlopig nog geen wetenschappelijke consensus over de oorzaken en gevolgen van de globale opwarming. Toch willen de meeste landen nu al beginnen met het nemen van maatregelen (Verdrag inzake Klimaatverandering en het Protocol van Kyoto) om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen.

3. PRINCIPE “DE VERVUILER BETAALT”

Wie schade veroorzaakt aan de biodiversiteit moet de kosten dragen voor het voorkomen, wegwerken of beperken van deze schade.

Voorbeeld: Heel wat gemeenten in België passen het DIFTAR-systeem (gedifferentieerd tarief voor afvalophaling) toe, gebaseerd op het principe dat de vervuiler betaalt. Met dit systeem betalen de burgers in functie van de hoeveelheid afval die ze produceren.

4. INSPRAAK EN PUBLIEKE TOEGANG TOT INFORMATIE EN RECHTSPRAAK IN MILIEUZAKEN

De bevolking moet toegang hebben tot informatie over het milieu, zij moet het recht hebben om deel te nemen aan de besluitvorming over het milieubeleid en bij de besluitvorming moet rekening worden gehouden met de inbreng van de bevolking. De gerechtelijke mechanismen die van kracht zijn, moeten toegankelijk zijn voor de bevolking, inclusief organisaties, zodat zij handelingen en verzuim door privépersonen en overheden die een

inbreuk vormen op de wetgeving met betrekking tot het milieu kunnen aanvechten.

Deze principes staan centraal in het UNECE-Verdrag inzake toegang tot informatie, openbare deelname aan de besluitvorming en toegang tot de rechtspraak in milieukwesties (Aarhus, 1998) dat door België werd ondertekend.

Een participatief milieubeleid moet garanderen dat er een evenwichtig ‘bottom up’ / ‘top down’ milieubeleid wordt ontwikkeld. Het gebruik van participatietechnieken (Vandenabeele & Goorden, 2004) wordt aanbevolen.

De bevolking moet hier in de ruimste betekenis worden opgevat. De term verwijst naar individuen en hun verenigingen, organisaties of groepen en regeringen, regionale en lokale overheden en deskundigen. De deelname aan het opstellen en de uitvoering van het milieubeleid moet openstaan voor de bevolking in het algemeen, zelfs indien zij er niet rechtstreeks of wettelijk bij betrokken is.

Voorbeelden:

De Gewesten hebben informatiesessies georganiseerd en toegang verleend tot websites om de bevolking te informeren over de doelstellingen en gevolgen van Natura 2000. Er werden informatiesessies en openbaar overleg georganiseerd om de bevolking te informeren en te raadplegen tijdens de uitwerking van het Tweede Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling.

5. GOED BESTUUR

“Governance” of bestuur is het proces van besluitvorming en het proces waardoor deze beslissingen geïmplementeerd worden. “Goed bestuur” omvat acht belangrijke kenmerken². Het is participatie- en consensusgericht, verantwoordelijk, transparant, ontvankelijk, doeltreffend en efficiënt, billijk en niet-discriminerend en leeft de wetgeving na. Het garandeert dat corruptie tot een minimum wordt beperkt, dat rekening wordt gehouden met de standpunten van minderheden en dat de stem van de zwaksten in de samenleving wordt gehoord bij de besluitvorming. Het staat ook open voor de huidige en toekomstige noden van de samenleving.

6. SECTORALE INTEGRATIE

Bij de relevante beslissingsprocessen in sectorale of sectoroverschrijdende ontwikkelingsbeleidslijnen, inclusief het wetgevende proces, plannen, programma’s en individuele beslissingen, wordt rekening gehouden met het behoud van biodiversiteit en zijn duurzaam gebruik.

Voorbeelden:

Het Tweede Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling voorziet in de integratie van alle aspecten van biodiversiteit in vier actieplannen binnen vier belangrijke federale sectoren, met name economie, ontwikkelingssamenwerking, transport en wetenschapsbeleid.

Het Vlaams Milieubeleidsplan 2003-2007 omvat een specifiek hoofdstuk over de integratie van milieukwesties inclusief biodiversiteit in vier sectoren: ruimtelijke planning, landbouw, mobiliteit, economie en energie.

7. ECOSYSTEEMBENADERING

De ecosysteembenadering is een strategie voor het geïntegreerd beheer van land, water en levende rijkdommen die behoud en duurzaam gebruik op een billijke manier promoot. Een ecosysteembenadering is gebaseerd op de toepassing van geschikte wetenschappelijke methodologieën gericht op niveaus van de biologische organisatie, die de essentiële structuur, processen, functies en interacties tussen organismen en hun omgevingen bevatten. Ze erkent dat mensen, met hun culturele verscheidenheid, een wezenlijke component vormen van vele ecosystemen. De ecosysteembenadering vereist een adaptief beheer (VBD-Besluit V/6).

Voorbeeld: Het BALANS-project (2002-2006) staat voor “Balancing impacts of human activities in the Belgian part of the North Sea”. Het is een samenwerking tussen vijf partners (het Maritiem Instituut, het Departement Zeevisserij van de Vlaamse Gemeenschap, het Laboratorium voor Ecotoxicologie, de Afdeling Mariene Biologie van de Universiteit Gent en de Beheerseenheid van het Mathematisch Model van de Noordzee (BMM). Dit project is een poging om een conceptueel beleidsmodel voor visserij en zand- en grindwinning te ontwikkelen waarbij ecologische, economische en sociale indicatoren tegenover elkaar worden afgewogen in een geïntegreerde benadering. In zijn operationele fase zal het model de beleidsmakers helpen om geïnformeerde beslissingen te nemen teneinde te komen tot een duurzaam beheer van de Noordzee¹³.

8. ECOLOGISCHE NETWERKEN

Een ecologisch netwerk is een coherent systeem van representatieve kerngebieden, verbindingsstukken, springplanken en bufferzones die ontworpen zijn en beheerd worden teneinde de biodiversiteit te bewaren, de diensten van het ecosysteem in stand te houden of te herstellen en een gepast en duurzaam gebruik van de

natuurlijke bronnen toe te laten door de onderlinge verbinding van zijn materiële elementen met het landschap en de bestaande sociale en institutionele structuren.

Beschermde gebieden vormen meestal de kerngebieden van ecologische netwerken, hoewel ze ook kunnen bestaan uit gebieden die vallen onder beheerscontracten met landbouwers of andere sectoren voor het gebruik van het land. Nationale en regionale systemen van beschermde gebieden worden samengevoegd in een wereldwijd netwerk van beschermde gebieden, wat inhoudt dat internationale coördinatiemechanismen worden opgesteld om de uitbouw en het efficiënt lange termijnbeheer van dergelijke netwerken te ondersteunen (gebaseerd op SBSTTA 9).

9. SUBSIDIARITEITSPRINCIPE

Het subsidiariteitsprincipe regelt de uitoefening van macht. Dit principe zegt dat zaken behandeld moeten worden op het laagste geschikte niveau (lokaal, regionaal of nationaal) dat het best geplaatst is om efficiënte en doeltreffende acties te ondernemen.

Voorbeeld: Conform het subsidiariteitsprincipe definieert de Europese Richtlijn over Strategische Milieubeoordeling een minimaal kader met de brede principes voor het milieu-evaluatiesysteem en laat het de details over aan de Lidstaten.

10. COMPENSATIEPRINCIPE

Indien, ondanks een negatieve evaluatie van de gevolgen voor de biodiversiteit en in afwezigheid van alternatieve oplossingen, een plan of project toch moet worden uitgevoerd omwille van het dwingend en doorslaggevend openbaar belang, moeten de overheden alle compensatiemaatregelen nemen om te garanderen dat er geen biodiversiteit verloren zal gaan wanneer het plan of het project wordt geïmplementeerd of uitgevoerd.

¹² Bron : <http://www.unescap.org/huset/gg/governance.htm>

¹³ http://www.law.rug.ac.be/intpub/maritiem_instituut/balanswebpage.html.

Deel IV : De Strategie

IV.1. Algemene doelstelling van de Strategie

De algemene doelstelling van de Strategie bestaat erin op nationaal en internationaal vlak bij te dragen tot het realiseren van het Europese doel om de achteruitgang van de biodiversiteit een halt toe te roepen tegen 2010. Dit zal worden gerealiseerd door het garanderen van een efficiëntere en meer coherente implementatie van de drie doelstellingen van het Verdrag inzake Biologische Diversiteit, en door tegelijkertijd rekening te houden met andere biodiversiteitsovereenkomsten waar deze relevant zijn. [...]

[...] Zoals vermeld in deel II.1, zijn de drie doelstellingen van het VBD: het behoud van de biodiversiteit, het duurzaam gebruik van haar componenten en de eerlijke en billijke verdeling van de voordelen die voortvloeien uit het gebruik van genetische rijkdommen, onder meer door gepaste toegang tot genetische rijkdommen, overdracht van relevante technologieën en financiering.

IV.2. Strategische doelstellingen

Teneinde de algemene doelstelling van deze Strategie te realiseren, werden strategische en operationele doelstellingen geïdentificeerd.

De strategische doelstellingen van de Strategie worden opgesomd conform hun toenemende internationale dimensie. Er wordt vanuit gegaan dat alle strategische doelstellingen die hierna worden vermeld, een hoge prioriteit hebben. Er is geen verband tussen de volgorde van een doelstelling en het belang of de dringendheid ervan ten opzichte van de andere doelstellingen. Elk orgaan is bevoegd om de mate van prioriteit te bepalen die wordt toegekend aan de verschillende strategische doelstellingen die worden geïdentificeerd in dit document.

Bepaalde specifieke onderwerpen (zoals GGO's of opvolging) worden horizontaal behandeld in de Strategie en worden besproken in diverse strategische doelstellingen.

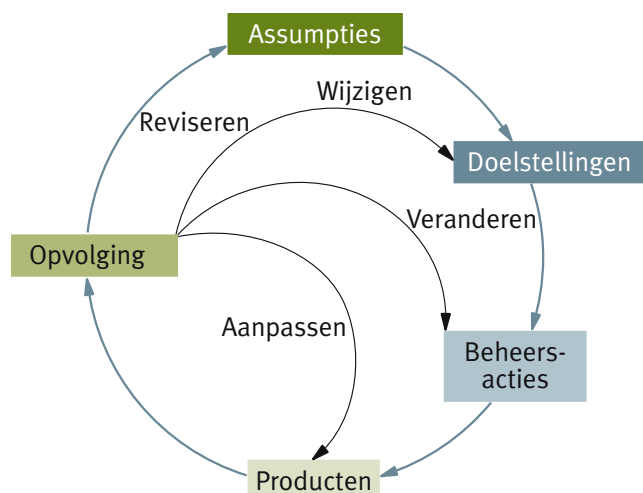
DOELSTELLING 1: DE BELANGRIJKSTE COMPONENTEN VAN BIODIVERSITEIT IN BELGIË IDENTIFICEREN EN OPVOLGEN

In principe moet de volledige rijkdom van de biodiversiteit beschermd worden. Het is echter onmogelijk om de inspanningen te richten op alle elementen van biodiversiteit. Daarom concentreert de Strategie zich op inspanningen daar waar deze het meest nodig zijn, m.a.w. voor de

componenten van biodiversiteit die het meest in gevaar zijn, of die in de nabije toekomst groot gevaar kunnen lopen. De prioritaire componenten van biodiversiteit waarvoor beschermingsmaatregelen het meest dringend zijn, moeten worden geïdentificeerd en hun status moet worden opgevolgd.

Tot de prioritaire componenten van biodiversiteit behoren: (1) ecosystemen en habitats die uniek of zeldzaam zijn, die gevaar lopen te verdwijnen of die een cruciale rol spelen voor belangrijke soorten; (2) soorten die uniek, kwetsbaar of in gevaar zijn, inheemse soorten of soorten die leven in specifieke habitats; en (3) genomen en genen van specifiek sociaal, wetenschappelijk of economisch belang.

Adaptief beheer¹⁴ heeft betrekking op de complexe en dynamische aard van ecosystemen en hun gebruik en op het gebrek aan een volledige kennis over hun werking. Omdat omstandigheden veranderen en onzekerheden inherent zijn aan elk beheerd gebruik van de componenten van biodiversiteit, kan adaptief beheer inspelen op de onzekerheden en bevat het elementen van "al doende leren" of feedback uit onderzoek. Opvolging is een belangrijke component van adaptief beheer.

Figuur 3. Feedbacklus bij adaptief beheer (UNEP, 2003)

¹⁴ Het concept wordt uitgelegd in document UNEP/CBD/SBSTTA/9/INF/8 (2003)

Adequate opvolging, gevolgd door regelmatig verslag uitbrengen over de status en trends van de prioritaire biodiversiteitscomponent, is belangrijk. Het biedt adaptief beheer en beslissingnemers de kans om gepaste beleidsbeslissingen te nemen. Het is ook een noodzakelijke voorwaarde om de vooruitgang tegenover de 2010 doelstellingen te communiceren naar de bevolking en de betrokkenen, en draagt bij tot het verbeteren van het bewustzijn en de medewerking van de bevolking. Om bijkomende rapporteringsdruk te vermijden, moet de omvang van dergelijke rapporten gestroomlijnd worden op basis van de bestaande rapporteringsverplichtingen over biodiversiteit op Europees en CBD-niveau.

Het CBD heeft al een reeks biodiversiteitsindicatoren goedgekeurd om de implementatie van de 2010 doelstelling op te volgen (zie kader hieronder). Een aantal van deze indicatoren werden op EU-niveau getest en gestandaardiseerd door het Europees Milieuagentschap (set van EU- hoofdbiodiversiteitsindicatoren, SEBI2010 project) om de status van de biodiversiteit in Europa op te volgen. Daarom moeten de Lidstaten jaarlijks aan het EMA verslag uitbrengen over deze indicatoren.

Om de status van de biodiversiteit in België op te volgen en erover te rapporteren, moeten er geschikte opvolgingsinstrumenten en indicatoren ontwikkeld worden conform de resultaten van het SEBI2010 project over de belangrijkste biodiversiteitsindicatoren (zie ook doelstelling 7.3).

Verder moeten de Belgische overheden pleiten voor een doeltreffend gebruik van andere bestaande Europese biodiversiteitsindicatoren, bijvoorbeeld landbouwsubsidies of structurele subsidies, in het beleid.

● VBD-instrument

Teneinde de achteruitgang van de biodiversiteit op wereldwijd, regionaal en nationaal niveau in te dijken, keurde het VBD in 2004 een Strategisch Plan goed dat ernaar streeft om (1) de evaluatie van de vooruitgang die werd geboekt tegenover de doelstelling van 2010 en de communicatie over deze evaluatie te vergemakkelijken; (2) de samenhang te bevorderen tussen de thematische werkprogramma's van het VBD; en (3) een flexibel kader te voorzien waarbinnen nationale en regionale doelen gesteld kunnen worden en indicatoren geïdentificeerd kunnen worden. In VBD-besluit VII/30 werden zeven belangrijke gebieden met doelstellingen, subdoelen en indica-

toren vastgesteld: (1) status en trends van componenten van biodiversiteit, (2) duurzaam gebruik, (3) gevaren voor de biodiversiteit en de integriteit van het ecosysteem, (4) integriteit van het ecosysteem en goederen en diensten van het ecosysteem, (5) traditionele kennis, innovatie en praktijken, (6) toegang tot en verdeling van voordelen, en (7) transfers van rijkdommen.

Operationele doelstellingen

1.1 Een gemeenschappelijke Belgische methodologie definiëren voor de identificatie en opvolging van prioritaire componenten van biodiversiteit conform het EU-formaat

Tot dusver bestaat er op nationaal vlak nog geen methodologie om de prioritaire elementen van de Belgische biodiversiteit te identificeren. De Gewesten beheren biodiversiteit volgens hun eigen criteria en prioriteiten. Toch kunnen gemeenschappelijke normen ontwikkeld worden en daarom is het nuttig om de opvolgingsmethododes van de diverse Gewesten te vergelijken. De methodologie kan opteren voor een identificatie van prioritaire componenten van biodiversiteit op basis van een bioregionale benadering*, of kan kiezen voor biodiversiteitscomponenten die het meest bedreigd worden met verdwijning of soorten die van uitzonderlijk belang zijn voor de werking van het kwetsbare ecosysteem, samen met een aantal flagship*soorten voor België.

Er moeten ook gemeenschappelijke normen voor de inventarisatie en het toezicht op biodiversiteit worden gedefinieerd en toegepast bij de evaluatie van de status van de biodiversiteit, rekening houdend met bestaande richtlijnen voor de opvolging en verplichtingen voor de rapportering op EU- en CBD-niveau. Een beknopte reeks van gemeenschappelijke indicatoren en evaluatiecriteria (cf. EU-hoofdindicatoren en indicatoren ontwikkeld door het Vlaams Instituut voor Natuurbehoud¹⁵) zou het mogelijk maken om de vooruitgang ten opzichte van de 2010 doelstelling op nationaal vlak te evalueren. Het zou ook een grote hulp zijn bij de rapportering aan internationale instellingen (bv. Europese Commissie en EMA, PEBLDS, OESO, VBD, OSPAR en andere verdragen). Er kan ook rekening worden gehouden met de categorieën en criteria die gebruikt worden door de rode lijst van bedreigde soorten van het IUCN en onrechtstreekse indicatoren kunnen worden ontwikkeld

¹⁵ Zie <http://www.natuurindicatoren.be>

(bv. fragmentatie van het territorium, bevruchtingsnelheid). Het opvolgingssysteem kan gebruik maken van de methode “Druk – Status – Respons” voorgeschreven door het VBD of van de “Driving forces, Pressures, States, Impacts, Responses (DPSIR) methode*” goedgekeurd door het EMA.

1.2 Belangrijke soorten, habitats en genetische componenten van biodiversiteit identificeren en opvolgen

Zodra een gemeenschappelijke methodologie wordt overeengekomen voor het identificeren van de componenten van biodiversiteit waarvoor dringend beschermende maatregelen moeten worden genomen, worden lijsten van belangrijke habitats, soorten en genetische componenten opgesteld. Bedreigde soorten en ecosystemen moeten kunnen profiteren van een adequaat langetermijnbeleid en bij het herstel van gedegenerende habitats moet voorrang worden gegeven aan de bescherming van bedreigde en zeldzame soorten en aan de herinvoering van soorten die verdwenen zijn uit ons land. Er zal specifiek aandacht worden besteed aan watergebieden die ernstig bedreigd zijn.

Vanuit het standpunt van het behoud van soorten, betekent de achteruitgang van lokale populaties een achteruitgang van de genetische diversiteit, die op zijn beurt kan leiden tot een afname van het reactievermogen tegen milieuveranderingen, m.a.w. het vermogen om te weerstaan aan of te herstellen van natuurlijke en menselijke druk.

Lijsten van de meest gevoelige (bedreigde, kwetsbare en zeldzame) soorten en ecosystemen die speciale aandacht nodig hebben (opgenomen in Natura 2000 op EU-niveau) moeten gebruikt worden en aangepast worden aan de Belgische context. Het is ook belangrijk om rekening te houden met de specificiteit van Belgische ecosystemen/soorten en om de elementen van biodiversiteit te identificeren die zeldzaam, uiterst bedreigd door uitsterven, kwetsbaar of van uitzonderlijk belang zijn (voor de werking van het ecosysteem, symbolisch, cultureel) op Belgisch niveau. Er bestaan reeds Belgische regionale rode lijsten van bedreigde soorten en deze kunnen gebruikt worden voor het samenstellen van lijsten van prioritaire soorten. Voor het mariene milieu werd een lijst met prioritaire soorten en habitats opgesteld in een internationaal kader (OSPAR). Nationale rode lijsten zouden erg nuttig zijn, bv. voor de rapportering aan de EU, OESO, IUCN en andere organisaties.

De opvolging van prioritaire componenten van biodiversiteit (zie ook operationele doelstelling 7.2) is erg belangrijk, aangezien ze de sleutel vormt tot adaptief beheer en tot het verbeteren van de beleidslijnen en praktijken voor het beheer door lessen te trekken uit de resultaten van operationele programma's.

DOELSTELLING 2: DE EFFECTEN VAN BEDREIGENDE PROCESSEN EN ACTIVITEITEN EN HUN OORZAKEN ONDERZOEKEN EN OPVOLGEN

De belangrijkste processen die een gevaar vormen voor, of waarschijnlijk belangrijke negatieve effecten zullen hebben op de biodiversiteit, worden geïdentificeerd in deel I.4. Deze processen en de activiteiten die een directe invloed hebben op de biodiversiteit, moeten verder onderzocht worden en hun gevolgen moeten worden opgevolgd via steekproeven en andere technieken. Hun oorzaken moeten op regelmatige basis worden geïdentificeerd en opgevolgd (zie ook operationele doelstelling 7.2).

● VBD-instrument

Wereldwijd worden indicatoren ontwikkeld voor de communicatie en de evaluatie van de vooruitgang tegenover de doelstelling van 2010. Deze zullen indicatoren bevatten voor het toezicht op bedreigende processen (zoals trends bij invasieve vreemde soorten, verbinding/fragmentatie van ecosystemen) (Aanbeveling SBSTTA X/5). In VBD-besluit VII/8 over het ontwerpen van opvolgingsprogramma's en indicatoren op nationaal vlak, worden de partijen aangespoord om een set van indicatoren over biodiversiteit te ontwikkelen en te gebruiken als onderdeel van hun nationale strategieën en actieplannen, rekening houdend met de doelstellingen van de Wereldstrategie voor het Behoud van Planten (Global Strategy for Plant Conservation) en de doelstelling om tegen 2010 de huidige snelheid waarmee de biodiversiteit achteruitgaat sterk te verminderen. De Partijen worden ook aangemoedigd om samen te werken en geharmoniseerde procedures en formaten te promoten voor de verwerving en de verwerking van gegevens en de rapportering.

Operationele doelstelling

2.1 De gevolgen van activiteiten en processen die componenten van biodiversiteit in België bedreigen en hun oorzaken onderzoeken en opvolgen

Er kan veel gebeuren om de achteruitgang van de biodiversiteit af te wenden indien adequate informatie over potentiële gevaren beschikbaar is. Het is noodzakelijk om de impact van menselijke activiteiten op de biodiversiteit en van gevaren te wijten aan natuurlijke oorzaken verder te onderzoeken, evenals de relaties tussen deze processen en activiteiten, teneinde de meest geschikte maatregelen te treffen om de impact hiervan tot een minimum te beperken. Er moet speciale aandacht worden besteed aan de ontwikkeling en het gebruik van nieuwe technologieën (bv. mogelijke negatieve impact op de biodiversiteit van nanotechnologieën, GGO's gebruikt in landbouw, bosbouw en visserij (gedetailleerd beschreven in Doelstelling 4, en andere GGO's die ontwikkeld werden als bioindicatoren of bioremediatoren, als vee, huisdieren, sierplanten, ...), producten en processen (bv. verspreiding van invasieve vreemde soorten).

Een gepaste opvolging omvat het uitvoeren van jaarlijkse materiële metingen/observaties van de gekozen vormen van biodiversiteit en indicatoren van de activiteiten om deze te vergelijken met de huidige status van de biodiversiteit en de druk van bedreigende activiteiten. Deze vergelijking, samen met een studie van de oorzaken van bedreigende processen, is uiterst nuttig voor een adaptief beheer van bedreigende activiteiten. Cruciale vragen die gesteld moeten worden bij de opvolgingsprocedure kunnen gebaseerd zijn op het 'Kader voor het ontwerp van nationale opvolgingsprogramma's en indicatoren voorgesteld door het VBD¹⁶ en de EU-hoofdindicatoren¹⁷ ontwikkeld door het EMA.

2.2 De gevolgen van klimaatveranderingen op de biodiversiteit onderzoeken en opvolgen

Zoals reeds vermeld in Deel I zijn een aantal bedreigende gevolgen van klimaatveranderingen op de biodiversiteit nu al duidelijk. Ze zullen waarschijnlijk nog verder toenemen door de verwachte temperatuurstijging. Klimaatverandering vormt een rechtstreeks bedreiging voor de biodiversiteit omdat ze de ecologische relaties verstoort en de werking van het ecosysteem uit balans brengt. Daarnaast verhoogt ze ook de impact van invasieve vreemde soorten, verstoort ze de levenscyclus van bepaalde soorten en leidt ze tot migratie of verdwijning

van andere soorten. De populaties van noordelijke soorten (bv. plantensoorten) hebben de neiging verder naar het noorden op te schuiven of te verdwijnen omdat ze zich niet konden aanpassen aan de klimaatverandering of bij gebrek aan geschikte habitats waarnaar ze konden migreren. Landecosystemen hebben vooral te lijden op het vlak van plantfenologie en op het vlak van de verspreiding van dier- en plantensoorten. Gespecialiseerde soorten lopen hierbij het meeste risico.

Zelfs indien de samenleving de uitstoot van broeikasgasen wezenlijk vermindert tijdens de volgende decennia, zal het klimaat de volgende eeuwen waarschijnlijk toch blijven veranderen. Daarom moeten we ons voorbereiden op en aanpassen aan de gevolgen van een onvermijdelijke klimaatverandering en moeten we maatregelen treffen om deze te matigen. Om ernstige schade aan het milieu, de samenleving en de economieën te voorkomen of te beperken, moeten aanpassingsstrategieën voor de getroffen systemen ontwikkeld worden op nationaal, regionaal en lokaal niveau¹⁸ (EMA, 2004).

DOELSTELLING 3: BIODIVERSITEIT IN BELGIË OP PEIL HOUDEN OF HERSTELLEN TOT EEN GUNSTIGE BEHOUDSSTATUS

De activiteiten rond natuurbehoud in heel België, zowel in mariene, landelijke als stedelijke gebieden, moeten worden versterkt door middel van optimale maatregelen voor bescherming, beheer en herstel. De maatregelen die moeten worden genomen zijn in grote mate afhankelijk van de prioritaire componenten van de biodiversiteit die werden geselecteerd in Doelstelling 1, en van de bedreigende processen en activiteiten gedefinieerd in Doelstelling 2. Mogelijke maatregelen zijn bijvoorbeeld: de uitbreiding van bossen of grasland in een specifieke zone, het herstel van een gedegenererde habitat die van groot belang is (bv. watergebieden), het oprichten van een beschermd gebied.

De maatregelen moeten worden genomen in samenwerking met de diverse betrokkenen teneinde manieren te definiëren om de biodiversiteit te beschermen enerzijds, en aan de belangen van de betrokkenen te voldoen anderzijds. In deze context is de toepassing van de

¹⁶ Zie <http://www.biodiv.org/doc/meetings/sbstta/sbstta-09/official/sbstta-09-10-en.pdf>

¹⁷ Zie <http://biodiversity-chm.eea.eu.int/information/indicator/F1090245995>

¹⁸ Zie EMA rapport (2004) dat een algemeen kader voor aanpassingsstrategieën definieert en een aantal voorbeelden geeft.

ecosysteembenadering en de uitvoering het werkprogramma over beschermde gebieden (VBD-besluit VII/28), indien aangewezen, van groot belang.

Het concept gunstige behoudsstatus* (zie kader hieronder) voorziet in een objectief concept dat wetenschappelijk wordt gedefinieerd in het kader van Doelstelling 1, samen met de identificatie van de gepaste indicatoren om een toezicht op de status van de prioritaire componenten van biodiversiteit toe te laten.

● Concept gunstige behoudsstatus (EU Vogel- en Habitatrichtlijn)

De behoudsstatus van een natuurlijke habitat is 'gunstig' als (i) het natuurlijk terrein en de gebieden die het bestrijkt binnen dat terrein stabiel blijven of toenemen, en (ii) de structuur en functies van de soorten die nodig zijn voor het behoud ervan op lange termijn in de nabije toekomst zullen blijven bestaan, en de behoudsstatus van de typische soorten van de habitat gunstig is zoals hierna beschreven.

De behoudsstatus van een soort is 'gunstig' als (i) de gegevens over de populatiedynamiek van de soort aangeven dat ze zich op lange termijn handhaaft als levensvatbare component van haar natuurlijke habitats, (ii) het natuurlijk bereik van de soort niet wordt ingeperkt en dit ook in de nabije toekomst niet zal gebeuren, en (iii) er een voldoende grote habitat is om de populatie op lange termijn te behouden en dit ook in de toekomst waarschijnlijk het geval zal zijn.

● VBD-instrumenten – Beschermde gebieden

Het VBD ondersteunt de oprichting en de instandhouding (tegen 2010 voor landgebieden en tegen 2012 voor mariene gebieden) van volledige, efficiënt beheerde, en ecologisch representatieve nationale en regionale systemen van beschermde gebieden die gezamenlijk, onder andere via een wereldwijd netwerk, bijdragen tot de realisatie van de doelstelling van 2010, de drie doelstellingen van het Verdrag, het Implementatieplan van de Wereldtop over Duurzame Ontwikkeling en de Millenniumontwikkelingsdoelstellingen.

Het thematische Werkprogramma inzake Beschermde Gebieden dat in 2004 werd goedgekeurd (VBD-besluit VII/28) is gebaseerd op de toepassing van de

ecosysteembenadering en bestaat uit vier synergetische elementen die doelstellingen, doelen en activiteiten voorzien die moeten worden genomen door de Partijen:

- (1) directe acties voor de planning, de keuze, de oprichting, de verbetering en het beheer van beschermde gebieden;
- (2) bestuur, participatie en eerlijke verdeling van de voordelen;
- (3) bevorderende activiteiten;
- (4) normen, evaluatie en opvolging.

Operationele doelstellingen

3.1 Op nationaal en grensoverschrijdend niveau een geïntegreerd, representatief en coherent netwerk uitbouwen van beschermde gebieden op het land

Deze operationele doelstelling heeft tot doel bestaande netwerken van beschermde landgebieden¹⁹ in de drie Gewesten te verbeteren en bevordert de onderlinge verbinding ertussen, en met de buurlanden. Ze is gebaseerd op het concept van het ecologisch netwerk*, en omvat de ecologische vereisten van de prioritaire componenten van biodiversiteit teneinde hun instandhouding of herstel in een gunstige behoudsstatus te garanderen. Aangezien kleine landschapselementen een belangrijke rol spelen bij het garanderen van de verbinding tussen netwerken, wordt het behoud en/of het herstel ervan gepromoot.

De verbinding tussen 'biodiversiteitshotspots', gedefinieerd op basis van wetenschappelijke criteria, met een beschermingsregime moet gegarandeerd worden.

Volgens Doelstellingen 1 en 2 moet het geïntegreerde beheer van beschermde gebieden gebruikmaken van de ecosysteembenadering. Het netwerk van beschermde gebieden moet ook worden geïntegreerd in zijn socio-economische context en zijn bredere omgeving om een adequate buffer tegen externe invloeden op de netwerkelementen mogelijk te maken. De maatregelen die worden genomen in het kader van Doelstelling 4 en 5 moeten in het bijzonder rekening houden met het netwerk van beschermde gebieden.

¹⁹ Het woord "landgebieden" omvat ook binnenwateren.

3.2 In de Noordzee beschermde mariene zones oprichten en in stand houden die bijdragen tot een coherent grensoverschrijdend netwerk van beschermde mariene zones

De Noordzee is een gevoelig ecosysteem dat onder grote druk staat door de intense menselijke activiteiten zoals visserij, zand- en grindwinning, scheepvaart, petroleum- en gaswinning, toerisme en industrie. Beschermde Mariene Zones (BMZ's) vormen een belangrijk instrument om de rijke verscheidenheid aan levensvormen in de oceaan te beschermen. Ze kunnen lokale economieën ondersteunen door toevluchtsoorden te voorzien voor commerciële visbestanden tegen de druk van de visserij. Indien ze goed gepositioneerd zijn, kunnen BMZ's fungeren als toevluchtshabitats en kunnen zij leiden tot een afname van de mortaliteit bij het vissen en van de nevenvangsten.

De recente nationale inspanningen voor de oprichting van ecologisch belangrijke BMZ's in de Belgische mariene zone worden voortgezet. Zij moeten ondersteund worden door strikte beheersplannen, die volledig geïntegreerd zijn in hun algemene socio-economische context (indien mogelijk in een ICZM-strategie en plannen voor pollutie-beheersing) en die aanvaard worden door alle betrokken partijen. Dergelijke beheersplannen moeten o.a. de overgang van overbevissing naar het herstel van een duurzame visserij op lange termijn mogelijk maken.

3.3 De integratie van beschermde gebieden in het bredere land- en zeelandschap promoten

Voor een groot gedeelte van de wilde fauna en flora, soorten en variëteiten van gewassen en inlandse diersoorten, volstaat de oprichting van een systeem van beschermde gebieden op zich niet. Bestaande maatregelen die werden genomen om de wilde fauna en flora buiten de beschermde gebieden te beschermen, zullen worden verbeterd in diverse ecosystemen (bv. stedelijke, zoetwater-, vochtige, rotsachtige/grotten, mariene, kust-, bos- en landbouwecosystemen) en zullen worden geïntegreerd in de planning van het landgebruik. Dergelijke maatregelen kunnen bufferzones omvatten die als overgang fungeren, het ecologisch beheer van spoorweg-, weg- en rivierbermen, het ecologisch beheer van parken en groene zones in stedelijke gebieden, stedelijke natuurontwikkelingsplannen, opvang voor wilde fauna op zolders en in belforten, ... Diverse documenten die door de Gewesten werden opgesteld kunnen fungeren als leidraad voor het implementeren van deze strategische doelstelling

²⁰ Deze documenten zijn opgenomen in de lijst met referenties

(bv. codes van goede natuurpraktijken, codes van goede landbouwpraktijken, vademecum voor natuurgericht beheer van weg- en rivierbermen, beheersnormen voor het bevorderen van de biodiversiteit in wouden die onder het bosregime vallen,)²⁰.

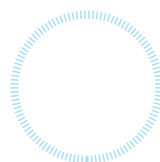
Het is van cruciaal belang om de bescherming van de biodiversiteit in privé domeinen en in groene zones rond bedrijven te promoten (zie "Nature and Companies: Operating instructions, "Qualité et développement durable des zones d'activité économique: Le cahier des charges urbanistique et environnemental"). Verder moeten ook partnerschappen met de privésector worden uitgebouwd.

De kwaliteit van de natuur in stedelijke zones en gebieden in de standrand (steden en gemeenten) is uiterst belangrijk, niet alleen voor de biodiversiteit, maar ook voor de levenskwaliteit en de volksgezondheid. De kwaliteit van de natuur kan worden verbeterd door een geïntegreerde planning en een harmonieus beheer van groene zones in de steden en in de stadsrand (bv. Vademecum Harmonisch Parkbeheer van het Vlaamse Gewest).

3.4. Actieplannen ontwikkelen en implementeren om de instandhouding of het herstel tot een gunstige behoudsstatus te garanderen voor onze meest bedreigde soorten

De instandhouding van de biodiversiteit in een gunstige behoudsstatus impliceert het in stand houden van een voldoende grote hoeveelheid, kwaliteit en onderlinge verbinding van habitats voor land-, zoetwater- en zeesoorten, met extra aandacht voor prioritaire soorten zoals deze gedefinieerd moeten worden conform Doelstelling 1. Het herstel van soorten en ecosystemen gebeurt meestal door het herscheppen van habitats die gelijken op de doelgemeenschappen qua samenstelling van plant-, dier- en bacteriologische gemeenschappen, en qua werking en stabiliteit van het ecosysteem.

De Strategie bouwt verder op nieuwe en bestaande inspanningen voor behoud en herstel, door de ontwikkeling en de implementatie van specifieke actieplannen voor soorten, habitats of lokale zones (bv. beschermde gebieden) zoals aangewezen.

3.5 Een geïntegreerde strategie aannemen voor *behoud ex situ* van biodiversiteit samen met maatregelen voor de implementatie ervan

België herbergt grote *ex situ*-verzamelingen van bedreigde rassen en soorten, zowel inlandse als van over de hele wereld. Zij worden bewaard in zaadbanken, genenbanken, dierentuinen, aquaria, botanische tuinen en collecties van musea en diverse onderzoeksinstituten. België werkt ook mee aan diverse internationale initiatieven die streven naar samenwerking op het vlak van *behoud ex situ* (bv. Belgische Gecoördineerde Verzamelingen van Micro-organismen, de Internationale Vereniging van Dierentuinen, Botanische Tuinen, het Internationaal Verdrag inzake Plantgenetische Hulpbronnen voor Voeding en Landbouw en de Wereldstrategie voor het Behoud van Planten).

De ontwikkeling van een geïntegreerde strategie voorziet een kader om de harmonie te bevorderen tussen bestaande initiatieven gericht op *behoud ex situ*, hiaten te identificeren waar nieuwe initiatieven vereist zijn, en het inzetten van de noodzakelijke middelen te promoten. Zo moeten bijvoorbeeld de onderzoeks- en beheermogelijkheden voor faciliteiten voor *behoud ex situ* worden verbeterd. Bij het ontwikkelen van dergelijke strategie moet rekening worden gehouden met de richtlijnen van diverse internationale initiatieven (VBD Art. 9, de doelstellingen voor 2010 van de Wereldstrategie voor het Behoud van Planten in VBD-besluit VI/9, het Internationaal Verdrag inzake Plantgenetische Hulpbronnen voor Voeding en Landbouw, 'Botanic Gardens Conservation International', ...).

3.6 Maatregelen nemen om de impact van de geïdentificeerde processen en activiteiten die de biodiversiteit bedreigen tot een minimum te beperken

Er moeten maatregelen worden genomen om de impact van processen en activiteiten die de biodiversiteit bedreigen, te beperken, zoals geïdentificeerd en opgevolgd door Doelstelling 2. Hierbij moet ten minste rekening worden gehouden met vernietiging en achteruitgang van habitats, pollutie, overexploitatie, verspreiding van invasieve vreemde soorten, de verspreiding van bepaalde GGO's en klimaatveranderingen. Zo kunnen lucht-, bodem- en waterpollutie en eutrofiëring en verzuring van water bijvoorbeeld worden gereduceerd door de integratie van biodiversiteitsaspecten in alle relevante milieubeleidslijnen (bv. productbeleid, beleidslijnen voor waterbeheer). Bij de planning van het landgebruik moet men proberen om de landconversie (hetzij voor stedelijke,

industriële, landbouw- transport- of toeristische doeleinden) te beperken die leidt tot de drooglegging van vochtige ecosystemen en de vernietiging, achteruitgang en fragmentatie van habitats.

Met betrekking tot GGO's zouden een strikte naleving van de EU-verordeningen over de evaluatie van GGO's, vergunningen en de ontwikkeling van procedures voor goed risicobeheer, opvolging en noodplannen en de ontwikkeling van geschikte regels voor coëxistentie, het mogelijk moeten maken om de potentiële bedreigende gevolgen in België en in Europa tot een minimum te beperken of te voorkomen. Op internationaal niveau zou het sterke Belgische engagement bij het Cartagena Protocol en in andere daarmee samenhangende fora moeten helpen om de potentiële negatieve gevolgen van GGO's op de biodiversiteit op wereldvlak tot een minimum te beperken.

Speciale aandacht moet worden besteed aan een geïntegreerde controle (inclusief handelscontroles) op chemicaliën, pesticiden, GGO's en vreemde soorten die worden vrijgelaten in het milieu. Zo moet men bijvoorbeeld werken aan een betere controle op en een betere beperking van vervuiling die eutrofiëring veroorzaakt. Een andere stap kan bestaan uit de implementatie van een geïntegreerd waterbeheer, ook voor de Noordzeekusten (cf. Richtlijn 2000/60/CE inzake waterbeleid; het Verdrag van Gland inzake rivieren), een geïntegreerd beheer van de kustgebieden (EU-aanbeveling 2002/413/EC inzake ICZM), ...

3.7 De introductie van invasieve vreemde soorten voorkomen en de impact op de biodiversiteit ervan beperken

Natuurlijke geografische grenzen en heersende lokale omstandigheden hebben ertoe geleid dat verschillende ecosystemen met een eigen uniek gamma aan soorten zich konden ontwikkelen. Door de steeds toenemende internationale handel en de grotere bewegingsradius van mensen, is de mate waarin soorten worden geïntroduceerd in ecosystemen die normaal buiten hun distributiereik zouden vallen, enorm toegenomen. Sommige van deze soorten, die in de nieuwe lokale omstandigheden invasief worden, bedreigen het evenwicht in het lokale ecosysteem. In België werden al diverse gevallen gerapporteerd (Peeters & Van Goethem, 2002; Branquart *et al.*, 2006). Alle soorten organismen worden overgebracht, inclusief ziekteverwekkende virussen, bacteriën, schimmels, algen, mossen, varens, bloemende planten, ongewervelden, vissen, vogels en zoogdieren.

Als ondertekenaar van het Verdrag van Bern moet België de pan-Europese Strategie inzake invasieve vreemde soorten (Raad van Europa, 2003) implementeren.

Het VBD heeft begeleidende beginselen ontwikkeld die België kunnen helpen om de introductie van invasieve vreemde soorten te voorkomen, om nieuw geïntroduceerde invasieve vreemde soorten in een vroeg stadium op te sporen en om maatregelen te treffen om de impact van vastgestelde invasieve vreemde soorten te beperken (VBD-Besluit VI/23).

Door de complexe aard van de problemen rond vreemde soorten is het momenteel moeilijk om de spreiding van verantwoordelijkheden op Belgisch niveau²¹ duidelijk te identificeren. Teneinde dit probleem aan te pakken en in te spelen op de diverse vragen over de introductie van vreemde soorten in de verdragen die België heeft ondertekend, moeten dringend concrete stappen worden ondernomen en moeten waar nodig gecoördineerde actieplannen worden ontwikkeld. De volgende operationele aanbevelingen, gebaseerd op de begeleidende beginselen van het VBD en op de pan-Europese Strategie inzake invasieve vreemde Soorten, werden geformuleerd door het Belgisch Forum over Invasieve Soorten in het kader van de 'SOS Invasions!' conferentie (Brussel, 09 en 10 maart 2006) teneinde de ecologische en economische impact van invasieve niet-inheemse soorten in België te beperken:

1. Eén leidinggevende structuur aanstellen of creëren om de consequente toepassing van de beleidslijnen over niet-inheemse soorten te coördineren en te garanderen in relevante domeinen (fytosanitaire controles, dierenwelzijn en -gezondheid, handel in niet-inheemse soorten, initiatieven op het vlak van bioveiligheid, ...)
2. Volledige en algemeen aanvaarde procedures uitvoeren voor risico-evaluatie van het opzettelijk uitzetten van niet-inheemse soorten in het wild
3. Actieplannen ontwikkelen om de belangrijkste introductieroutes aan te pakken om opzettelijk en onopzettelijke introducties voor alle relevante sectoren te helpen voorkomen
4. De bestaande wetgeving herzien, uitbreiden en bijwerken om de aanpak van problemen met invasieve niet-inheemse soorten te verbeteren
5. Mechanismen opstellen om schadelijke niet-inheemse soorten in het wild snel op te sporen en onder controle te houden
6. De wetenschappelijke capaciteiten uitbouwen en op peil houden

7. Het bewustzijn van alle relevante sectoren opdrijven om een goed inzicht in de problemen rond invasieve soorten te garanderen, inclusief introductieroutes, economische en ecologische gevolgen.

DOELSTELLING 4: DUURZAAM GEBRUIK VAN DE COMPONENTEN VAN BIODIVERSITEIT GARANDEREN EN PROMOTEN

Het *duurzame gebruik van biodiversiteit* verwijst naar "het gebruik van bestanddelen van de biologische diversiteit op een wijze en in een tempo die niet leiden tot achteruitgang van de biologische diversiteit op de lange termijn, aldus in stand houdend het vermogen daarvan om te voorzien in de behoeften en te beantwoorden aan de verwachtingen van huidige en toekomstige generaties" (VBD art. 2). Dit concept is gebaseerd op de veronderstelling dat het mogelijk is om biodiversiteit te gebruiken op een manier waarbij ecologische processen, soorten en genetische variabiliteit boven de drempel blijven die vereist is voor de leefbaarheid op lange termijn, en dat bijgevolg alle beheerders en gebruikers van rijkdommen de verantwoordelijkheid dragen om te garanderen dat dit gebruik deze capaciteiten niet overtreft.

Niet-duurzame activiteiten met een negatieve impact op de biodiversiteit moeten worden geïdentificeerd (zie operationele doelstelling 2.1) en er moeten opties worden ontwikkeld om deze effecten tot een minimum te beperken. Er moeten synergieën worden gecreëerd tussen economische groei, sociale vooruitgang en ecologisch evenwicht op lange termijn, waarbij de levenskwaliteit centraal staat. Een weldoordacht billijk en eerlijk beheer van onze natuurlijke rijkdommen is een essentieel element voor het duurzaam gebruik van onze biodiversiteit. Het is cruciaal om te garanderen dat ecosystemen in staat zijn om de ecologische diensten te ondersteunen waarvan zowel de biodiversiteit als de mens afhankelijk zijn.

De Ecologische Voetstap probeert om deze uitdaging aan te gaan. Dit concept meet bij benadering hoeveel land en water een populatie van mensen nodig heeft om de middelen die zij verbruikt te produceren, om het afval te verwerken met de huidige technologie en om mensen in staat te stellen om de vooruitgang op het vlak van duurzaamheid op te volgen.

²¹ Zie verklaringen in operationele doelstelling 5.8 die verwijzen naar invasieve soorten bij het nemen van belangrijke beslissingen voor de import en export van levende wezens

De berekende voetstappen zijn ramingen gebaseerd op veronderstellingen die gebruikt worden als communicatiemiddel dat individuen, organisaties en regeringen helpt om beleidslijnen uit te zetten, doelen te stellen, en de vooruitgang op het vlak van duurzaamheid op te volgen (WWF, 2005).

De Belgische Ecologische Voetstap bedraagt ongeveer 4,9 hectare per inwoner (WWF, 2004), terwijl de dragende biocapaciteit van de aarde slechts 1,8 hectare per persoon bedraagt. Dit betekent dat de oppervlakte die wordt gebruikt door de gemiddelde Belg meer dan 170% groter is dan wat de planeet kan regenereren. Dit resultaat geeft aan dat de Belgische ecologische voorraden sneller zullen worden opgebruikt dan de natuur ze kan regenereren.

● VBD-instrument

De principes en richtlijnen van Addis Abeba inzake het duurzame gebruik van de biodiversiteit werden in 2004 goedgekeurd (VBD-besluit VII/12). De 14 principes en 7 richtlijnen die werden goedgekeurd houden rekening met vereisten op het vlak van: (1) beleidslijnen, wetten en reglementeringen inzake biologische diversiteit; (2) adaptief beheer van biodiversiteit; (3) socio-economische voorwaarden; en (4) informatie, onderzoek en onderwijs.

4a) Algemeen

Operationele doelstelling

4a.1. Goede praktijken voor duurzaam gebruik van biodiversiteit identificeren

Bestaande goede praktijken voor duurzaam gebruik van biodiversiteit in diverse activiteitensectoren (landbouw, visserij, bosbouw, jacht, toerisme, ...) moeten worden geïdentificeerd, verzameld en algemeen toegankelijk gesteld. Bovendien moeten slechte praktijken (en de daaruit geleerde lessen) ook worden benadrukt en verspreid.

Het opstellen van dergelijk overzichtsdocument is verplicht voor de stakeholders (landbouwers, vissers, jagers,...) en vormt een belangrijke stap in de richting van het duurzaam gebruik van onze biodiversiteit.

4b) Duurzame productie, consumptie en productie-beleidslijnen

Niet alleen de consumptiepatronen, maar ook de creatie van en de productieprocessen voor heel wat producten kunnen een negatieve invloed hebben op de biodiversiteit (niet-duurzaam gebruik van natuurlijke rijkdommen, overexploitatie, gebruik van schadelijke stoffen, vernietiging van habitats, gevolgen van de vervuiling van het oppervlaktewater op de biodiversiteit, ...) ²². Deze gevolgen zijn slechts zelden zichtbaar op het ogenblik waarop we het product aankopen of gebruiken en daarom blijven we producten gebruiken die onze biodiversiteit vernietigen, zelfs als er alternatieven bestaan.

Operationele doelstellingen

4b.1. De risico's van productie, consumptie, producten en diensten voor de biodiversiteit voorkomen of tot een minimum beperken.

Het is noodzakelijk om producten en goede praktijken die een positieve impact hebben op de biodiversiteit te promoten in het hele netwerk, van bij de producent tot bij de consument.

Niet-duurzame productie- en consumptiepatronen (voedsel, energie, water, reizen, afval, ...) moeten worden aangepast, bijvoorbeeld door ecodesign, ecologische performantie en geschikte productnormen. Consumenten kunnen de biodiversiteit beïnvloeden door hun consumptiepatronen aan te passen (bijvoorbeeld door te kiezen voor producten met milieulabel, lokale en gediversifieerde producten te verbruiken of te beslissen om bepaalde producten niet te verbruiken).

Het is nodig om negatieve gevolgen van niet-duurzame patronen op de biodiversiteit te identificeren en te evalueren en te garanderen dat de markten de milieukosten weerspiegelen. De levenscyclusbenadering moet worden gebruikt om de milieu-impact doorheen de hele productieketen te beperken.

Er moet ook een consistente boodschap worden verspreid aan de consumenten om hen te begeleiden bij het nemen van duurzame consumptiebeslissingen. Zo kan de groeiende wereldvraag naar biomassa-energie

²² De impact op biodiversiteit door het gebruik van grondstoffen kan bv. worden geïllustreerd door de ontginning van Coltan (Colombo Tantalite) in natuurgebieden in het oosten van de Democratische Republiek Congo. Coltan is een erts dat wordt gebruikt in gsm's, computers en playstations. De stijgende vraag naar dit erts heeft geleid tot een drastische toename van het stropen van wilde dieren (bv. mensapen).

of vlees bijvoorbeeld leiden tot een uitbreiding van de oppervlakte voor industriële teelten, wat niet alleen de landbouwdiversiteit, maar ook de wilde ecosystemen in het gevaar brengt. De bevolking moet meer bewust worden gemaakt van consumptiegedrag dat deze bedreigingen in de hand werkt.

Bovendien is het nodig om de leveranciers te beïnvloeden om biodiversiteitsvriendelijke producten te leveren.

4b.2. Biodiversiteitscriteria in beleidslijnen voor overheidsopdrachten goedkeuren om het verlies van de biodiversiteit te vermijden

Overheden zijn grote consumenten. In Europa geven zij bijvoorbeeld 16% van het bruto nationaal product van de EU uit. Door hun koopkracht te benutten om te kiezen voor goederen en diensten die ook het milieu en de biodiversiteit respecteren, kunnen zij een grote bijdrage leveren aan de duurzame ontwikkeling. Overheden kunnen burgers, bedrijven en organisaties ook tonen hoe ze hun attitudes echt kunnen veranderen door de juiste keuzes te maken bij de consumptie.

Groene overheidsopdrachten kunnen een positieve impact hebben op de biodiversiteit, zowel rechtstreeks als onrechtstreeks. Het gaat hier om activiteiten in de transport- en bouwsector, kantoorapparatuur, recycleerbaar papier, biologisch voedsel in bedrijfsrestaurants en activiteiten in ontwikkelingslanden met de steun van de Belgische overheden.

In België werden al initiatieven genomen om beleidslijnen voor groene overheidsopdrachten te gebruiken om goederen te promoten die minder schadelijk zijn voor het milieu (bijvoorbeeld het promoten van het gebruik van houtproducten afkomstig uit duurzaam bosbeheer of het opnemen van milieucriteria (inclusief biodiversiteit) in de aanbestedingsprocedure voor Schone Ontwikkelingsmechanismen en Gezamenlijke Implementatie.

België bereidt een nationaal actieplan over groene overheidsopdrachten voor 2006 voor. In 2006 heeft het Belgische parlement ook een nieuwe wet over overheidsopdrachten gestemd die een aantal mogelijkheden biedt om duurzame criteria (biodiversiteit) te integreren in de procedures voor overheidsopdrachten.

4c) Landbouw

Het belang van de landbouw voor het natuurlijk milieu en voor de biodiversiteit blijkt bijvoorbeeld uit het feit

dat bijna de helft van het grondgebied in België bewerkt wordt voor de landbouw. Landbouw is een activiteit die verder gaat dan de gewone voedselproductie en die natuurlijke rijkdommen zoals bodem en water verbruikt en beïnvloedt. Door de eeuwen heen heeft de landbouw bijgedragen tot de creatie en de instandhouding van een grote verscheidenheid aan landbouwlandschappen (velden, weiden, levende hagen, coulisselandschappen, ...) die vaak belangrijke semi-natuurlijke habitats voor wilde fauna en flora vormen. Bovendien speelt de landbouwsector een multifunctionele rol als voedselproducent, beheerder van de biodiversiteit, motor van de economie in landelijke gebieden, borg voor *behoud in situ* van lokale soorten, variëteiten en inheemse diersoorten. In de laatste decennia hebben de intensifiëring en de specialisatie van de landbouw, en tegelijkertijd de marginalisatie en het ondergebruik van land, geleid tot een aanzienlijk verlies van de biodiversiteit op en rond landbouwgrond. Zo zijn de vogelpopulaties in landbouwgebied de laatste decennia duidelijk afgenomen.

Het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) was samen met de bredere ontwikkelingsdynamiek van de landbouwsector één van de drijvende krachten voor processen die geleid hebben tot het verlies van de biodiversiteit. De oorsprong van het GLB ligt in het West-Europa van de jaren 1950, met zijn landen die te lijden hadden gehad onder de oorlog, waar de landbouw lamgelegd was en de voedseltoevoer niet gewaarborgd kon worden. De nadruk van het vroege GLB lag op het aanmoedigen van een betere productiviteit in de voedselketen, zodat de consumenten konden rekenen op een stabiele toevoer van betaalbaar voedsel, maar ook op het garanderen van een leefbare landbouwsector in de EU. Het GLB bood landbouwers subsidies en gewaarborgde prijzen aan en gaf hun stimuli om te produceren. Er werd financiële steun verleend voor de herstructurering van de landbouw, bijvoorbeeld door het verlenen van steun voor investeringen in landbouwbedrijven, met het doel te garanderen dat de boerderijen groter werden in omvang en betere beheers- en technologische vaardigheden kregen, zodat ze aangepast waren aan het toenmalige economische en sociale klimaat. Dat beleid steunde het verwijderen van hagen en het droogleggen van watergebieden en zorgde door de intensifiëring voor een toenemende druk op de ecosystemen (grote aanvoer van meststoffen, drooglegging, hogere oogstfrequentie en grotere druk door begrazing).

Maar sinds 1992 werd het GLB aangepast om de behoeften van de biodiversiteit beter te integreren. Het toenemend gebruik van agromilieumaatregelen, goede landbouw-

praktijken, organische landbouw en de ondersteuning van Achtergestelde Gebieden, waren bevorderlijk voor de biodiversiteit van de landbouwgrond. De hervorming van het GLB in 2003 (zie kader hieronder) promoot deze en andere biodiversiteitsbevorderende maatregelen. Maatregelen in het kader van het markt- en inkomstenbeleid, waaronder verplichte cross-compliance, de “single farm payment” (ontkoppeling) en modulering, moeten de biodiversiteit onrechtstreeks bevorderen. Deze maatregelen werden op EU-niveau geïmplementeerd sinds 2005.

Het verminderen van de druk van de landbouw op de biodiversiteit is een grote uitdaging voor Belgische landbouwers, omdat onze landbouw één van de meest intensieve, gespecialiseerde en productieve in Europa is. Bovendien staan landbouwers momenteel voor een echte uitdaging om te zorgen dat hun beroep blijft voortbestaan. Het aantal landbouwers daalt elk jaar omwille van de uitstap uit het beroep, de hoge concurrentiedruk uit de markt, het compenseren van de dalende prijzen door een toename van de bebouwde oppervlakte en de risico's door de overgang naar energetische vegetatie. Tussen 1998 en 2005 hebben 14.134 landbouwbedrijven hun activiteiten stopgezet (21,5 percent van de Belgische landbouwers), maar de totale landbouwoppervlakte neemt slechts lichtjes af (een daling met slechts 0,4 percent). De gemiddelde oppervlakte per landbouwbedrijf neemt dus toe (FOD Economie – Directoraat-generaal Statistiek België, landbouwtelling 1998 en 2005²³).

● VBD-instrument

In 2000 werd een Meerjarenwerkprogramma over de Agrobiodiversiteit goedgekeurd (VBD-besluit V/5). Het werkprogramma concentreert zich op het evalueren van de status en de trends voor de agrobiodiversiteit in de wereld en besteedt aandacht aan het identificeren en promoten van praktijken, technologieën, beleidslijnen en stimuli voor adaptief beheer. Bovendien wordt het behoud en het duurzame gebruik van genetische rijkdommen gepromoot die een reële of potentiële waarde hebben voor het voedsel en de landbouw. Het werkprogramma legt de nadruk op diverse technische aspecten van nieuwe technologieën, zoals het “Genetic Use of Restriction Technologies” (GURT), en de potentiële gevolgen van deze technologieën voor de agrobiodiversiteit, bioveiligheid, landbouw en economie. Het omvat ook multifunctionele initiatieven, het Internationaal Initiatief voor het Behoud en het Duurzaam Gebruik van Bestuivers

en een Internationaal Initiatief voor het Behoud en Duurzaam Gebruik van Bodembiodiversiteit. Het programma ondersteunt ook het Internationaal Verdrag inzake Plantgenetische Hulpbronnen voor Voeding en Landbouw dat door België werd ondertekend in 2002 (VBD-besluit VI/6) en werkt ermee samen.

● Huidig Europees landbouwbeleid

In juni 2003 keurden de landbouwministers van de EU een fundamentele hervorming van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) goed. Het nieuwe GLB is meer gericht op de eisen van de consumenten en de belastingbetalers en geeft de EU-landbouwers de vrijheid om te produceren wat de markt wil. De meeste subsidies worden uitbetaald onafhankelijk van het productievolume. Om een verwaarlozing van de productie te voorkomen, kunnen de Lidstaten opteren om onder duidelijk omschreven voorwaarden een beperkte link in stand te houden tussen subsidies en productie. Deze nieuwe “single farm payments” voor EU-landbouwers zijn onafhankelijk van de productie, maar zijn wel afhankelijk van het respecteren van de normen op het vlak van milieu, voedselveiligheid, gezondheid van plant en dier en dierenwelzijn, en van de eisen om de goede landbouw- en milieutoestand van alle landbouwgrond in stand te houden (“cross-compliance”).

● Andere belangrijke elementen van het hervormde GLB

- Versterkt beleid voor de plattelandsontwikkeling met meer EU-geld, nieuwe maatregelen om het milieu, de kwaliteit en het dierenwelzijn te promoten en om landbouwers te helpen om vanaf 2005 te voldoen aan de EU-productienormen,
- Beperking van rechtstreekse betalingen (“modulering”) voor grotere landbouwbedrijven om het nieuwe beleid voor de ontwikkeling van landelijke gebieden te financieren,
- Mechanisme voor financiële discipline om te garanderen dat het landbouwbudget dat werd vastgelegd tot 2013 niet wordt overschreden;
- Herzieningen van het marktbeleid van het GLB: sectoren melk, graangewassen, rijst, noten, zetmeelaardappelen, droog veevoeder.

²³ http://statbel.fgov.be/pub/home_fr.asp#5

Operationele doelstellingen

4c.1 Beter rekening houden met biodiversiteit bij cross-compliance criteria

Tijdens de tussentijdse evaluatie van het GLB in 2002 werd beslist dat de “whole-farm” betalingen door het GLB ondersteund moeten worden door een verplichte set cross-compliance vereisten. Deze omvatten de normen voor milieu, voedselveiligheid, diergezondheid en dierenwelzijn. Landbouwers moeten een minimum aan milieunormen naleven en moeten de landbouwgrond in goede landbouw- en milieutoestand houden om in aanmerking te komen voor de volledige toekenning van de rechtstreekse GLB-betalingen. Het GLB legt een basis-kader van minimale cross-compliance criteria op. Als Lidstaat beschikt België slechts over een bepaalde vrijheid bij het definiëren van zijn minimumvereisten voor goede landbouw- en milieutoestand.

De milieucriteria voor cross-compliance hebben betrekking op de bescherming van wilde soorten en het behoud van habitats door ecologisch beheerde Natura 2000-gebieden, de bescherming van de bodem bij het verspreiden van rioolslib, de bescherming van grondwater en de bescherming van water tegen vervuiling veroorzaakt door nitraten afkomstig uit de landbouw. Deze cross-compliance criteria zijn gebaseerd op artikels uit specifieke Europese richtlijnen, zoals de Habitatrichtlijn 92/43/EEG en de Richtlijn betreffende het Behoud van de Vogelstand 79/405/EEG. De eisen voor de goede landbouw- en milieutoestand omvatten de bescherming van permanente weiden en maatregelen om een minimaal onderhoudsniveau te garanderen en te voorkomen dat de habitats achteruitgaan.

Deze operationele doelstelling streeft ernaar de zorg voor de biodiversiteit beter te integreren in de cross-compliance criteria die worden toegepast in België en om deze te harmoniseren. Dit kan gerealiseerd worden door de specifieke vereisten die worden opgelegd door cross-compliance te versterken, o.a. door meer elementen uit de bestaande milieuwetgeving over te nemen (bv. met betrekking tot de bescherming van rivieroeveren en het respecteren van het wegoppervlak) en door nieuwe voorschriften op te leggen die bevorderlijk zijn voor de ontwikkeling van de natuur (bv. lokalisatie van belang van braakliggend land, onderhoud van “reversing areas” om natuurlijke elementen te beschermen).

4c.2 De rol van landbouwers als actoren van biodiversiteit verbeteren en aanmoedigen

De rol van landbouwers als actoren bij de bescherming van de biodiversiteit door de implementatie van goede landbouwpraktijken en technologieën moet worden aangemoedigd. Landbouwers spelen een cruciale rol in agro-ecosystemen om het milieu, de biodiversiteit, de natuurlijke rijkdommen, de bodem en de genetische diversiteit (vb. gewasrotatie, biologische landbouw en het uit productie nemen van kleine percelen) te beschermen en te verbeteren en het landschap en het platteland (vb. instandhouding van open omgevingen, beheer van lineaire en kleine landschapskenmerken, ecologische compensatiegebieden*) in stand te houden. In diverse gebieden kunnen semi-natuurlijke habitats alleen beschermd worden indien gepaste landbouwactiviteiten worden verder gezet.

Naast het principe dat landbouwers een minimumniveau aan milieunormen (cross-compliance) moeten naleven als voorwaarde voor de volledige toekenning van de rechtstreekse betalingen door het GLB, biedt het GLB financiële stimuli die men “agromilieumaatregelen” noemt in het kader van het beleid voor plattelandsontwikkeling (zie ook 4c4). Deze maatregelen ondersteunen speciaal ontwikkelde landbouwpraktijken die verder gaan dan het basisniveau van de “goede landbouwpraktijk²⁴” (GLP) en die helpen om het milieu te beschermen en het platteland in stand te houden.

Landbouwers die zich ertoe verbinden om voor een periode van minimaal vijf jaar milieuvriendelijke landbouwtechnieken toe te passen die verder gaan dan de gebruikelijke goede landbouwpraktijk, krijgen in ruil een vergoeding voor de extra kosten en het inkomensverlies tengevolge van de gewijzigde landbouwpraktijken. Voorbeelden van engagement dat wordt gedekt door regionale agrolandbouwschema's zijn: milieugunstige uitbreiding van de landbouw; beheer van weidesystemen met lage intensiteit; geïntegreerd landbouwbeheer en organische landbouw; behoud van landschappen en historische kenmerken zoals hagen, sloten en bossen; behoud van waardevolle habitats en hun bijbehorende biodiversiteit.

²⁴ Goede Landbouwpraktijk stemt overeen met het soort landbouw dat een billijke landbouwer zou toepassen in de streek in kwestie. Dit houdt in dat minimaal de EU- en nationale landbouwwetgeving wordt nageleefd. GLP houdt bijvoorbeeld in dat de vereisten van de Nitraatrichtlijn worden nageleefd en dat producten die planten beschermen worden gebruikt.

Deze operationele doelstelling vult de vorige aan door te streven naar de ontwikkeling van duidelijk en gedetailleerd advies over wat landbouwers precies moeten doen om cross-compliance criteria en agromilieumaatregelen te implementeren. Dit kan bijvoorbeeld worden gerealiseerd door de opstelling van richtlijnen die helpen om informatie op een gemakkelijke en begrijpelijke manier over te brengen, aangezien de formulering van de GLB-hervorming tamelijk complex is. Een ononderbroken geschikte opleiding en informatie gericht op landbouwers, landbouwaannemers, landbouwadviseurs en leraren van landbouwscholen zijn van cruciaal belang. Handleidingen, workshops, conferenties, publicaties en informatiecampagnes kunnen bijvoorbeeld volgende onderwerpen behandelen: beste praktijken voor bodembeheer, impact van pesticiden op wilde fauna, het uit gebruik nemen van stukken grond en het gepast beheer ervan, het belang van het behoud van opvallende inheemse bomen en andere kleine landschapselementen in landbouwgebied, de bescherming van broedende dieren en nesten in weiden en velden, de bescherming van vijvers en rivieren tegen vervuiling door mest, ...

4c.3 Landbouwdiversificatie promoten

Landbouwdiversificatie kan worden gedefinieerd als alle lucratieve activiteiten van landbouwers buiten hun kernactiviteiten in de landbouw, m.a.w. buiten de productiegebieden. Deze operationele doelstelling streeft ernaar om landbouwdiversificatie aan te moedigen die de biodiversiteit bevordert en om creatief onderzoek naar nieuwe diversificatiemogelijkheden te ondersteunen die het behoud van de lokale biodiversiteit, inclusief traditionele variëteiten, kan stimuleren. Het systeem van adviesraden kan de landbouwers die geïnteresseerd zijn in diversificatie begeleiden. Diversificatie wordt gepromoot in het Beleid voor Plattelandsontwikkeling en kan verder gepromoot worden door de Regionale Plannen voor Plattelandsontwikkeling.

Landbouwdiversificatie kan inspelen op de vraag naar gevarieerde kwaliteitsproducten en naar landelijke recreatieactiviteiten en tegelijkertijd de interesse van de bevolking voor het behoud van de biodiversiteit opwekken. Het kan de toegevoegde waarde van een product en de rendabiliteit van de boerderij opdrijven en kan het imago van de landbouw verbeteren. Het kan ook een creatieve oplossing zijn om te proberen in te spelen op de sanitaire beperkingen van de lokale productie, om de interesse van consumenten te promoten en om een toegang van de producten tot de markt te garanderen..

Voorbeelden van dergelijke diversificatieactiviteiten in landelijke gebieden zijn: (i) meewerken aan het beheer van natuurreservaten, (ii) de ontwikkeling van landbouw- en natuurtoerisme dat de interesse van het publiek voor het behoud van de biodiversiteit opwekt, (iii) biologische productie van groenten en fruit of biologisch gekweekte kippen, (iv) lokale productie zoals hoevekaas, oude fruit- en groentesoorten, slakken, en (v) andere initiatieven die de standaardisering van de landbouwproductie beperken.

4c.4 De integratie van biodiversiteit in plattelandsontwikkeling promoten

Landbouw- en milieubeleid moeten landbouwers bijkomende signalen geven om te garanderen dat milieuvriendelijke landbouwpraktijken in voldoende mate worden toegepast. In 1999 werd een nieuw beleid voor plattelandsontwikkeling geïntroduceerd als tweede pijler van het GLB. Deze tweede pijler van het GLB streeft ernaar het markt- en inkomensbeleid ('eerste pijler') te koppelen aan rechtstreekse financiële steun aan landbouwers teneinde de plattelandsstructuren te beïnvloeden. In zijn herziene versie voor de periode 2007-2013 omvat het Beleid voor Plattelandsontwikkeling belangrijke maatregelen die biodiversiteitsvriendelijk zijn, bv. agromilieumaatregelen, compensatieplannen in Natura 2000-sites, hulp bij ecologisch bosbeheer, ... Ze moeten worden gepland door een nationaal (regionaal) plan voor plattelandsontwikkeling en kunnen gefinancierd worden door de EU. Deze maatregelen kunnen een nuttig financieel hulpmiddel zijn voor landbouwers die geconfronteerd worden met inkomensverlies bij de naleving van de gestelde voorschriften.

Een prioriteit van deze Strategie bestaat er bijgevolg in om de biodiversiteitsaspecten beter te integreren in de huidige en toekomstige plannen voor plattelandsontwikkeling. In het bijzonder de herziening van de plannen voor plattelandsontwikkeling voor de periode 2007-2013 zal een gelegenheid bij uitstek zijn om de integratie van biodiversiteit in deze plannen te stroomlijnen op Belgisch niveau.

Bovendien moeten de beleidslijnen voor natuurbehoud en plattelandsontwikkeling rekening houden met de beloften van de Resolutie van Kiev inzake biodiversiteit (2003) die voorziet in (i) de identificatie van alle gebieden met grote natuurwaarde in landbouwecosystemen in de pan-Europese regio op basis van gemeenschappelijke criteria en in (ii) hun biodiversiteitsvriendelijk beheer door middel van gepaste maatregelen (bv. instrumenten voor plattelandsontwikkeling). De aanwijzing van gebieden met

grote natuurwaarde en de integratie van ad hoc beschermingshulpmiddelen moeten volledig worden geïmplementeerd in de Plannen voor Plattelandsontwikkeling.

4c.5 Duurzaam gebruik van genetische rijkdommen voor voeding en landbouw promoten

De langdurige landbouwactiviteiten van de mens hebben in de loop van de geschiedenis bijgedragen tot de creatie van een uitgebreid biodiversiteitsgamma. Door de economische druk en de intensieve verstedelijking vond er sinds de jaren 50 echter een drastische genetische erosie van oude natuurrassen en cultivars plaats, waardoor acties voor het verzamelen, evalueren en behouden dringend nodig zijn. Uit gegevens blijkt dat ongeveer 50 procent van de belangrijkste rassen in de veeteelt (runderen, varkens, schapen, geiten en kippen) in de 15 oorspronkelijke EU-landen ofwel uitgestorven zijn, ofwel in gevaar zijn of een kritieke status hebben (EMA, 2006).

Biologische en genetische diversiteit in de landbouw zijn essentieel voor de duurzame ontwikkeling van de landbouwproductie en van plattelandsgebieden. Landbouwgebieden die arm zijn aan genetische diversificatie worden inderdaad meer bedreigd door de druk op het milieu en door rampen. Daarnaast bevat genetisch gediversifieerd voedsel een grotere variëteit aan voedingsstoffen die nuttig zijn voor een goede algemene gezondheid en weerstand tegen ziekten. De nodige maatregelen moeten worden getroffen om het volledige potentieel van deze biodiversiteit te verzamelen, te behouden, in kaart te brengen en op een duurzame manier te gebruiken, teneinde de algemene doelstellingen van het GLB te promoten. Het behoud en het duurzame gebruik van genetische rijkdommen in de landbouw is een van de doelstellingen van het VBD. Het is een belangrijke doelstelling van het Wereldactieplan voor het behoud en duurzame gebruik van plantgenetische hulpbronnen voor voeding en landbouw van het FAO en een belangrijk onderwerp van het Internationaal Verdrag inzake Plantgenetische Hulpbronnen voor Voeding en Landbouw.

Gecoördineerde acties op Belgisch niveau (ook op regionaal niveau) moeten worden georganiseerd voor een betere en veilige strategie voor het behoud van de genetische diversiteit die cruciaal is voor de voeding en de landbouw. Het behoud van genetische diversiteit in de landbouw moet worden gerealiseerd door *behoud in situ* van lokale soorten, inheemse dierenrassen en bacteriologische levensvormen met een reële of potentiële waarde. Er moeten ook acties worden ondernomen om

de ontwikkeling te verbeteren van adequate genenbanken die nuttig zijn voor het *behoud ex situ* van genetische rijkdommen voor voeding en landbouw. Dergelijk behoud vereist een adequaat systeem van economische en sociale stimuli, gecombineerd met een groeiend bewustzijn bij de consument. Bij de agromilieumaatregelen houden de regio's rekening met het behoud van rassen en variëteiten. De lopende initiatieven hebben o.a. betrekking op de oprichting van privéboomgaarden, op de bescherming van gevogelte en op een programma om het fokken van 'Blanc-Bleu mixte' runderen en "mouton ardennais roux" in Wallonië (behoud *in situ*) en de oprichting van cryobanken voor het fokken van herkauwers in Wallonië (behoud *ex situ*) aan te moedigen.

Een specifieke nationale strategie gericht op het beheer van de landbouw biodiversiteit moet in de eerste plaats worden ontwikkeld voor het coördineren van de diverse acties die reeds aan de gang zijn en voor het promoten van nieuwe initiatieven. Alle acties zullen bijdragen tot de implementatie van het 'mondiale actieplan voor het behoud en duurzaam gebruik van genetisch plantenmateriaal voor voedsel en landbouw' (PGRFA) van de FAO en het Internationaal Verdrag inzake Plantgenetische Hulpbronnen voor Voeding en Landbouw dat duidelijk vermeldt de uitvoering van een nationale strategie en een nationale inventaris van plantgenetische hulpbronnen voor landbouw.

Verder moet het beleid voor volksgezondheid en voedselveiligheid en hun wetenschappelijke organen ook meer rekening houden met het belang van biodiversiteit voor de voeding.

4c.6 De impact van pesticiden op de biodiversiteit beperken

Pesticiden worden gebruikt om organismen te bestrijden die als schadelijk voor gewassen worden beschouwd. Bijgevolg hebben pesticiden een nadelige invloed op de biodiversiteit. Het is echter mogelijk om de impact van pesticiden op de biodiversiteit te beperken door hun impact op niet-doel-organismen te verminderen. Indien ze correct worden toegepast, kan een gamma van maatregelen bijdragen tot het beperken van deze gevolgen. Deze maatregelen hebben te maken met de keuze van de pesticiden of met de manier waarop ze worden verspreid in de omgeving (bv. biologische landbouw, geïntegreerde landbouw, biologische controle, verbod op pesticiden met gevolgen op lange termijn voor de dichtheid en de diversiteit van niet-doelsoorten; toepassing van maat-

regelen om de risico's te beperken, bv. bufferzones om waterorganismen te beschermen).

Een aantal initiatieven die bijdragen tot de beperking van de impact van pesticiden op niet-doelorganismen lopen nu al of zullen in de nabije toekomst ontwikkeld worden. Het gaat om volgende initiatieven:

1. Alle erkende pesticiden zullen tegen eind 2012 opnieuw geëvalueerd worden conform de EU-wetgeving;
2. Het principe van de vergelijkende evaluatie en vervanging zal worden opgenomen in de wetgeving inzake pesticiden, conform het verwachte voorstel van de Europese Commissie (zal naar verwachting operationeel worden in 2008 of 2009);
3. Het programma inzake de beperking van pesticiden dat in 2005 werd goedgekeurd door de Federale Overheid streeft ernaar de nadelige impact van pesticiden tussen 2001 en 2010 met 25% te verminderen voor de pesticiden die gebruikt worden in de landbouw, en met 50% voor de andere. Dit programma voorziet in de oprichting van speciale werkgroepen die de mogelijkheid onderzoeken om de impact van pesticiden op bepaalde gewassen of groepen gewassen (bv. aardappelen of granen) te beperken; de verplichting op een gebruiksvergunning voor alle professionele pesticiden, en de opsplitsing van de vergunning voor pesticiden voor professioneel gebruik enerzijds, en voor amateurgebruik anderzijds. In de loop van 2007 zullen aanpassingen aan het eerste programma onderzocht worden, voorzover noodzakelijk.
4. Adequate indicatoren (rekening houdend met zowel gezondheids- als milieuaspecten) zullen worden gedefinieerd en zullen worden gebruikt om de gevolgen van pesticiden op de biodiversiteit op te volgen. Ondanks alle inspanningen die tot nu toe werden geleverd om de impact van pesticiden op de biodiversiteit te verminderen, blijft het toch uiterst moeilijk om de vooruitgang te evalueren die werd geboekt bij de bescherming van de biodiversiteit. Dit is te wijten aan het gebrek aan beschikbare indicatoren.

In het kader van de bijwerking van de Europese Biodiversiteitsstrategie moet België daarom streven naar het opstellen van een lijst met indicatoren die specifiek de problemen behandelt die door pesticiden veroorzaakt worden.

Indicatoren die ontwikkeld worden in het kader van de opvolging van het programma om pesticiden te beperken in België, moeten er uitdrukkelijk naar streven om de ver-

minderen van het risico met 25% en met 50% te meten in elk van de gebieden waarop ze betrekking hebben. Zo heeft de PRIBEL indicator (Pesticide Risico Index België) bijvoorbeeld betrekking op consumenten, landbouwers, vogels, bijen, waterorganismen, aardwormen en grondwater. De doelstelling voor het beperken van het risico moet worden gerealiseerd door een effectieve vermindering van het risico met 25% en 50% te meten voor de biodiversiteitsgerelateerde categorieën (bv. vogels, bijen, waterorganismen en aardwormen).

4c.7 Voorkomen dat gekweekte GGO's leiden tot achteruitgang, verdringing of genetische contaminatie van lokale landbouwvariëteiten en bijbehorende wilde flora en voorkomen dat ze de omliggende wilde biodiversiteit negatief beïnvloeden

Het gebruik van genetisch gewijzigde organismen (GGO's) in de landbouw voor voedsel of voedingsgewassen en vooral hun vrijgave in het milieu zijn kwesties die steeds belangrijker worden. Het belang ervan neemt toe samen met de technologische vooruitgang die wordt geboekt in deze sector, aangezien ze een negatieve impact kunnen hebben op de biodiversiteit en het milieu. Er bestaat een risico dat geïntroduceerde genen vrijkomen in de omgeving (vooral via pollen), waardoor het genetische materiaal van lokale landbouwvariëteiten of bijbehorende wilde flora besmet kan raken. Dit kan nadelig zijn, bv. als de nieuw geïntroduceerde genen (transgenen), bedoeld voor landbouwdoeleinden, negatieve gevolgen hebben wanneer ze terechtkomen in de wilde natuur. Aangezien de transgene eigenschappen vaak tot doel hebben de groei van geteelde planten of de groei in nadelige milieuomstandigheden te versnellen, kan kruisbestuiving er soms toe leiden dat de wilde getransformeerde planten zich invasief gaan gedragen. Afhankelijk van de nieuwe eigenschappen die worden verleend door de transgenen, moet de invloed van de transgene planten op diverse componenten van de biodiversiteit zorgvuldig geëvalueerd worden, aangezien deze representatief zijn voor de diverse functies van het ecosysteem, niet alleen in het landbouwecosysteem op zich, maar ook in de bijbehorende wilde land- en waterecosystemen in de omgeving.

Er bestaat ook een risico van verdringing van lokaal aangepaste landbouwvariëteiten door genetische gemanipuleerde gestandaardiseerde gecultiveerde variëteiten, vooral om economische en marketingredenen en als grote monoculturen, wat zou ingaan tegen doelstellingen 4.c.2. tot en met 4.c.5 en doelstelling 5.8.

Aangezien genetisch gemanipuleerde variëteiten vaak het voorwerp zijn van patenten die in handen zijn van multinationals, moet men bovendien alles in het werk stellen om te vermijden dat hun vrijgave in de omgeving de traditionele landbouwpraktijken zou wijzigen, en aldus doelstellingen 5.10 en 6 zou tegenwerken.

We moeten ook voorkomen dat marketing, economische machten en consumptiegewoonten wilde ecosystemen bedreigen en contamineren. De bevolking moet op grote schaal bewust worden gemaakt van het consumptiegedrag dat deze bedreigingen in de hand werkt (zie doelstelling. 4.g.1).

Anderzijds worden genetisch gemanipuleerde planten ontwikkeld voor industriële doeleinden (voor de productie van geneesmiddelen, bioplastics en andere biomaterialen) en nemen industriële teelten de plaats in die vroeger werd gebruikt voor voedingsgewassen. Ook hier is het uiterst belangrijk om de ecologische gevolgen van de verspreiding van deze transgenen, evenals de ethische en sociale gevolgen, zorgvuldig op te volgen en moeten er beslissingen worden genomen om een negatieve impact te vermijden.

Sommige genetisch gemanipuleerde teelten zijn resistent tegen herbiciden of insecticiden. Het gebruik van deze planten kan leiden tot aanpassingen van de landbouwpraktijken (een wijziging in de hoeveelheid en de soorten herbiciden/insecticiden die gebruikt worden) die een rechtstreekse impact hebben op het milieu en op de biodiversiteit in het bijzonder.

Teneinde de bovenvermelde operationele doelstelling te realiseren, zijn individuele casestudies nodig over de milieurisico's voor de biodiversiteit en over de socio-economische overwegingen bij de invoering van GGO-culturen in België. Dergelijke studies zouden een wetenschappelijke achtergrond leveren om besprekingen te bevorderen tussen de regionale en federale overheden en tussen de diverse stakeholders in België bij het nemen van beslissingen over de import en/of de cultuur van GGO's.

Tot slot moeten dergelijke studies over de milieu-impact en de socio-economische gevolgen ook gebaseerd zijn op een grondige kennis van de bestaande agrobiodiversiteit van ons land. Het opstellen van volledige "levende" (aanpasbare) catalogi over de agrobiodiversiteit moet dus worden aangemoedigd.

4c.8 Garanderen dat de productie van planten voor hernieuwbare energie geen negatieve invloed heeft op de biodiversiteit

Het is de bedoeling dat biomassa* en biobrandstoffen* zullen voorzien in een steeds toenemend aandeel van de toekomstige behoeften van de EU op het vlak van transport en verwarming. De EU ondersteunt biobrandstoffen om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen, de decarbonisatie van transportbrandstoffen op te drijven, de leveringsbronnen voor brandstoffen te diversifiëren, kansen op nieuwe inkomsten te bieden in plattelandsgebieden en op lange termijn alternatieven te ontwikkelen voor fossiele brandstoffen.

In 2003 definieerde de Biobrandstofrichtlijn inzake de promotie van het gebruik van biobrandstoffen en andere hernieuwbare brandstoffen voor transportdoeleinden een aantal indicatieve doelen voor de Lidstaten.

In december 2005 keurde de Europese Commissie een actieplan goed om het gebruik van energie uit bosbouw, landbouw en afvalmateriaal op te drijven.

De Europese Unie streeft ernaar om tegen 2010 een aandeel van 5,75% voor biobrandstoffen in het transport te realiseren. Om dit doel te realiseren, heeft de Europese Commissie een EU-strategie voor Biobrandstoffen goedgekeurd.

In het kader van het GLB vergemakkelijkte de loskoppeling van de inkomstensteun van de productie die in 2003 werd ingevoerd door het herziene GLB, de levering van energiegewassen. Vooral gewassen die alleen in aanmerking kwamen voor rechtstreekse betalingen in het kader van het niet-voedingsregime op braakliggende gebieden, kunnen nu zonder verlies van de inkomenssteun om het even waar geteeld worden.

Conform het Beleid voor Plattelandsontwikkeling kunnen investeringen op of in de buurt van landbouwbedrijven, bv. in de verwerking van biomassa, evenals de mobilisatie van niet-gebruikte biomassa door boseigenaars, ook ondersteund worden. De Commissie heeft strategische EU-richtlijnen voor plattelandsontwikkeling voorgesteld waarbij de nadruk ligt op hernieuwbare energie, inclusief biobrandstoffen. De Commissie stelt ook voor dat een ad hoc groep de mogelijkheden van biomassa en biobrandstoffen binnen de nationale programma's voor plattelandsontwikkeling onderzoekt.

Volgens de planning zullen bio-energieën afgeleid van landbouwgewassen de komende jaren aan belang winnen. De gevolgen van biobrandstofgewassen op de biodiversiteit zijn nog niet gekend. Het is echter duidelijk dat de groeiende oppervlakte die wordt gebruikt voor energiegewassen een invloed zal hebben op de biodiversiteit. Bovendien heeft een intensieve productie van elke vorm van biomassa ernstige negatieve gevolgen op de biodiversiteit door het gebruik van meststoffen, pesticiden, monocultuur en ontbossing.

Daarom is het nodig om de gevolgen van deze gewassen op de biodiversiteit te controleren, op te volgen en te evalueren en zorgvuldig te overwegen hoe het beleid het gebruik van biomassa en biobrandstoffen best kan opdrijven zonder de biodiversiteit te schaden. De implementatie van het EU-actieplan Biomassa moet daarom oog hebben voor de biodiversiteit bij de evaluaties om de ecologische duurzaamheid van de productie van biomassa te garanderen.

Tropische landen zijn duidelijk bevoordeeld, toch bij de productie van bio-ethanol. Gewassen met een grote impact op het milieu, zoals palmolie of suikerriet, worden al in grote hoeveelheden geïmporteerd in de EU om te voldoen aan de toenemende vraag naar biomassa en biobrandstoffen. Dit mag niet leiden tot een onaanvaardbare druk op de biodiversiteit en de voedselproductie in de exporterende landen. Dit is niet enkel een probleem voor de biobrandstoffen, maar deze zullen de druk wel doen toenemen.

4d) Visserij in de zee- en de binnenwateren

De zeewateren

België heeft een beperkte kustlijn en de Belgische beroepszeevervisserij is relatief klein. Belgische schepen brengen slechts 1% van het totale visbestand aan wal van de landen die grenzen aan de Noordzee. Belgische vissers brengen jaarlijks ongeveer 30.000 ton vis²⁵ (meestal platvis en kabeljauw) aan wal. Andere mariene producten (garnalen en oesters) en de productie door aquacultuur* in zee- en binnenwateren zijn beperkt. Toch wordt de mariene biodiversiteit sterk bedreigd in onze kustzone en epicontinentale zee, waar directe en indirecte verstoringen geconcentreerd zijn. Twee belangrijke bedreigingen zijn de overexploitatie van de mariene rijkdommen en de schadelijke effecten van bepaalde vismethoden (zoals sleepnetten) op de zeebodem, niet alleen door Belgische vissers, maar ook door vissersboten van andere landen

die actief zijn in België. Ondanks de creatie van diverse internationale instrumenten om de visserij en de impact ervan op het milieu te reglementeren, is de druk op het mariene ecosysteem en de vispopulaties de voorbije tien jaar drastisch toegenomen. Zowel professionele vissers als vrijetijdsvissers zijn actief op zee.

Visserij en aquacultuur in de Noordzee zijn geregeld in de Gemeenschappelijk Visserijbeleid (GVB) van de EU dat in 1983 werd opgesteld en later werd herzien in 1992 en 2002. Het GVB houdt rekening met de biologische, economische en sociale dimensie van de visserij. Het GVB behandelt vier belangrijke domeinen die te maken hebben met (1) het behoud van het visbestand (zoals het bepalen van de totale toegestane vangsten (TAC's of "total allowable catches") van zeevis die per jaar veilig kan worden gevangen om te zorgen dat het visbestand zich kan vernieuwen), (2) structuren (zoals schepen, haveninfrastructuur en visverwerkende bedrijven), (3) de gemeenschappelijke organisatie van de markt en (4) een extern visserijbeleid dat visserijovereenkomsten omvat met landen die geen lid zijn van de Unie en onderhandelingen in internationale organisaties.

De Europese Mariene Strategie inzake de bescherming en het behoud van het mariene milieu (verwacht in 2005) heeft vier doelstellingen: (1) de kwaliteit van het mariene milieu beschermen, behouden en verbeteren; (2) pollutie elimineren; (3) het gebruik van mariene diensten en goederen en andere activiteiten in mariene gebieden die een negatieve invloed (kunnen) hebben op de status van het mariene milieu onder controle houden; (4) de principes van goed bestuur toepassen, zowel binnen Europa als wereldwijd.

Een belangrijk nationaal instrument is de Wet van 20 januari 1999 ter bescherming van het mariene milieu in de zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België. Dit instrument voorziet de identificatie en aanwijzing van beschermde mariene gebieden (in toepassing van o.a. de EU-Vogel- en Habitatrichtlijn). In het kader van OSPAR wordt ook gewerkt aan maatregelen voor beschermde mariene gebieden en bedreigde en afnemende soorten. Momenteel wordt de laatste hand gelegd aan maatregelen voor beschermde mariene gebieden die binnenkort zullen worden gepubliceerd. Beheersmaatregelen voor alle relevante sectoren maken deel uit van de te publiceren instrumenten en de noodzakelijke conflictanalyse werd uitgevoerd met al deze sectoren, inclusief de visserij.

²⁵ Uit het Earth Trends Country Profile (<http://earthtrends.wri.org>)

Binnenwateren

In België kan de visserij op de binnenwateren worden beschouwd als een vrijetijdsbesteding of een sport. Ze wordt meestal beoefend voor het plezier en slechts in beperkte mate voor voeding. Visserij op de binnenwateren vindt meestal plaats in kunstmatige gebieden die speciaal worden beheerd voor de visserij (privévijvers, visgronden) en in het openbaar hydrografisch netwerk van rivieren en kanalen. De huidige Belgische wetgeving dekt alleen het beheer van het openbaar hydrografisch netwerk. Diverse verbeteringen aan het beheer van staand water door vissers moeten worden gepromoot om een ecologisch beheer van de waterecosystemen te garanderen en om de kwaliteit van de lokale vispopulaties te verbeteren.

België ondertekende het Verdrag van Ramsar inzake de bescherming van watergebieden (binnenwateren en zee-wateren) dat werd opgesteld in 1971 en dat het kader vormt voor het behoud en duurzame gebruik van watergebieden.

De "ICES Code of Practice on the Introductions and Transfers of Marine Organisms" beschrijft aanbevolen procedures en praktijken om de risico's van de schadelijke effecten van de opzettelijke introductie en transfer van mariene organismen (inclusief brak water) (ICES, 2005) te beperken.

● VBD-instrumenten

Het Werkprogramma inzake Zee- en Kustbiodiversiteit dat werd goedgekeurd in 1998 (VBD-besluit IV/5) streeft naar de implementatie van het Mandaat van Jakarta, het algemene kader van het VBD voor acties op het vlak van biodiversiteit in mariene en kustgebieden, op nationaal, regionaal en wereldwijd niveau. Het identificeert belangrijke operationele doelstellingen en prioritaire activiteiten (implementatie van geïntegreerd beheer van mariene en kustgebieden, levende rijkdommen in mariene en kustgebieden, beschermde mariene en kustgebieden, zeeteelt en vreemde soorten en genotypes).

Het Werkprogramma inzake Binnenwateren dat hetzelfde jaar werd goedgekeurd (VBD-besluit IV/4) promoot de ecosysteembenadering, inclusief het geïntegreerde beheer van de waterhuishouding, als de beste manier om de concurrerende eisen voor de afnemende voorraden binnenwateren op elkaar af te stemmen.

Operationele doelstellingen

4d.1 De implementatie van goede vispraktijken in de Noordzee promoten, om vissen en hun habitats te beschermen

België zal de implementatie promoten van de FAO-Gedragscode voor een Doordachte Visserij om de duurzaamheid op lange termijn van de levende mariene rijkdommen en de bescherming van hun habitat te garanderen. Om te helpen bij de implementatie van de bepalingen over de visserijactiviteiten (Artikel 8 van de Code) worden technische richtlijnen voorgelegd aan landen, internationale organisaties, instanties voor visserijbeheer, eigenaars, beheerders, bevrachters van vissersboten en aan vissers en de bevolking. Zij geven praktische adviezen om te garanderen dat alle visserijactiviteiten op een verantwoorde manier worden uitgevoerd. Speciale aandacht zal worden besteed aan het beperken van nevenvangsten. De implementatie van deze doelstelling moet in overeenstemming zijn met het beheer van beschermde mariene gebieden en een strategie voor een integraal kustbeleid (zie operationele doelstelling 3.2), en met de toekomstige Europese Mariene Strategie).

4d.2 Een beheer van de sportvisserij op de binnenwateren verzekeren dat beantwoordt aan de doelstellingen voor economisch beheer en dat het evenwicht en de kwaliteit van de vispopulaties garandeert

Overal waar ze plaatsvindt, moet visserij op de binnenwateren de kwaliteit van het ecosysteem respecteren door te grote visvoorraden te vermijden. Het uitzetten van inheemse vissen, met respect voor lokale genetische soorten, moet worden gepromoot. Populaties van soorten die geen belang hebben voor de visserij, moeten gerespecteerd worden. Het uitzetten van uitheemse soorten moet worden vermeden om de introductie en de verspreiding van invasieve vreemde soorten te voorkomen. Overdreven gebruik van lokaas en opeenvolgende eutrofiëring moeten worden vermeden.

Het herstel van de binnenwateren moet worden gepromoot: via biomanipulatie* kan de visserij bijdragen tot het herstel van systemen van zuiver water met macrofyten en een grote verscheidenheid aan soorten, in de plaats van armtierige systemen van troebel water gekenmerkt door algenschuim. Bij het beheer van de visvoorraden moeten worden gestreefd naar een evenwicht tussen de draagkracht van de waterecosystemen en de omvang en de structuur van de vispopulaties, teneinde systemen

van zuiver water te promoten en troebel water met weinig diversiteit aan soorten te vermijden. Het uitzetten van vissen in vijvers moet worden vermeden: ze zijn te klein voor populaties grote vissen. Verder moet de instandhouding en de creatie van visvrije vijvers worden gepromoot voor specifieke biota, bv. amfibieën.

4d.3 Voorkomen dat genetisch gemanipuleerde vissen de biodiversiteit en vispopulaties bedreigen

In sommige delen van de wereld worden genetisch gemanipuleerde vissoorten reeds gecommercialiseerd. Bedoeling is dat de vis sneller groeit en ook groter wordt. In België wordt deze praktijk nog niet toegepast. Aangezien deze vissen gekweekt moeten worden in afgesloten gebieden, moeten maatregelen worden getroffen om te allen prijze te voorkomen dat deze soorten ontsnappen in het wild, aangezien reeds is gebleken dat sommige van deze vissen de toekomst van soorten in gevaar kunnen brengen indien ze zich voortplanten met de wilde verwante soorten. Bovendien kunnen genetisch gemanipuleerde vissoorten lokale soorten bedreigen door hun invasief gedrag.

Ook voor andere genetisch gemanipuleerde mariene producten moeten de gevolgen van kruisingen en het competitief gedrag met de wilde verwante soorten zorgvuldig worden onderzocht en over het algemeen ten strengste worden vermeden.

Er moet specifiek aandacht worden besteed aan de neveneffecten van genetische manipulatie met het doel gekweekte vissen groter te maken (versterking van het gen met het groeihormoon). (zie ook Doelstelling 7.8.)

4.e) Verstandig gebruik van wetlands

Wetlands zijn essentieel voor de Belgische biodiversiteit en worden ernstig bedreigd. Zij bieden nuttige diensten voor ecosystemen, zoals waterretentie, waterzuivering, recreatiegebieden, leefgebieden voor wild gevogelte etc.

De Ramsarverdrag bepaalt dat de 'verdragsluitende partijen hun planning zodanig moeten vastleggen en uitvoeren dat ze het behoud van de wetlands opgenomen in de Lijst en waar mogelijk het verstandig gebruik van wetlands op hun grondgebied bevorderen' (art. 3.1). De Conferentie van de Partijen voor de Conventie omschreef het verstandig gebruik van wetlands als 'het behoud van hun ecologische karakter via de implementatie van

ecosysteemgerichte aanpakken, binnen de context van duurzame ontwikkeling'. 'Ecologisch karakter' wordt omschreven als de 'combinatie van de bestanddelen, processen en voordelen/diensten van het ecosysteem die op een bepaald ogenblik kenmerkend zijn voor het wetland' (Res. XI.1. Annex A COP Ramsar Convention, 2005). In België zijn negen Ramsargebieden aangewezen.

De Kaderrichtlijn Water (Richtlijn 2000/60/EG) schept een kader voor een communautair waterbeleid. Het legt een kader vast voor de bescherming van landoppervlaktewater, overgangswater, kustwateren en grondwater, teneinde onder andere aquatische ecosystemen en, wat de waterbehoeften ervan betreft, terrestrische ecosystemen en waterrijke gebieden die rechtstreeks afhankelijk zijn van aquatische ecosystemen, voor verdere achteruitgang te behoeden, te beschermen en te verbeteren.

De bepalingen van de Conventie over het verstandig gebruik zijn, voor zover als mogelijk, van toepassing op alle wetlandecosystemen. Als men vooruitgang wil boeken op het vlak van het menselijk welzijn en de verlichting van armoede, hetgeen afhangt van het behoud van de voordelen/diensten van ecosystemen, moeten maatschappelijke keuzes worden gemaakt. In de context van de ecosysteembenadering zouden planningsprocessen ter bevordering van voordelen/diensten van wetlandecosystemen binnen een geschikte ruimte- en tijdschaal uitgewerkt en geïmplementeerd moeten worden in het kader van het behoud of, in voorkomend geval, de versterking van het ecologische karakter van wetlands (Res. XI.1. Annex A COP Ramsar Convention, 2005).

Operationele doelstelling

4e.1 De richtlijnen van de Ramsarconventie met betrekking tot het verstandig gebruik van wetlands toepassen voor zover ze relevant zijn

De Conferentie van de Partijen voor de Ramsarconventie heeft gedetailleerde richtlijnen gepubliceerd over verschillende aspecten van het gebruik van wetlands. De belangrijkste richtlijnen hebben betrekking op: een geïntegreerd beheer van kustgebieden, inventarisatie, wetgeving en instellingen, beheerplanning, nationaal wetlandbeleid, inspraak in het beheer, herstel, risico-evaluatie, rivierbekkenbeheer, water en waterallocatie, en het concept van het verstandige gebruik. Deze Richtlijnen zouden geïmplementeerd moeten worden door de overheidsinstanties die bevoegd zijn voor het beheer of het gebruik van wetlands.

4f) Bosbouw

De bosbouwsector speelt een multifunctionele rol als producent van hernieuwbare natuurlijke rijkdommen, leverancier van inkomsten en tewerkstelling, beheerder van de biodiversiteit, beschermer van het *behoud in situ* van lokale boomsoorten en leverancier van milieudiensten (bv. bodem- en waterbescherming) en van recreatieactiviteiten.

De biodiversiteit van de Belgische bossen wordt lokaal bedreigd, met name door intensief beheer, pollutie, wijzigingen in het grondwaterniveau, fragmentatie, recreatieactiviteiten en de hoge bevolkingsdichtheid van grote soorten wild (hoefdieren). Onrechtstreeks bedreigen zij ook de productieve rijkdom van de bossen. Om te garanderen dat de biodiversiteit in Belgische bossen in stand wordt gehouden, is het nodig te werken aan kwantitatieve aspecten (bv. een halt toeroepen aan ontbossing en fragmentatie) en kwalitatieve aspecten. Bovendien moet men zowel de nadruk leggen op 'interne maatregelen' binnen het beleid en op de praktijken voor bos- en natuurbehoud, als op externe maatregelen die buiten de bossector vallen (bv. milieukwaliteit, planning van landgebruik). Het leidende beginsel daarbij moet de promotie van een duurzaam bosbeheer zijn. Duurzaam bosbeheer (SFM) wordt gedefinieerd als 'het beheer en gebruik van bossen en boslanden op een manier en aan een tempo die hun biodiversiteit, productiviteit, regeneratievermogen, vitaliteit en hun potentieel in stand houdt om nu en in de toekomst relevante ecologische, economische en sociale functies te vervullen, op lokaal, nationaal en wereldwijd niveau, en geen schade veroorzaakt aan andere ecosystemen' (Ministeriële Conferentie over de Bescherming van Bossen in Europa, 1993). In deze context keurde de Vlaamse Regering het Besluit tot vaststelling van de criteria voor duurzaam bosbeheer voor bossen gelegen in het Vlaamse Gewest goed (BVR 27/06/03, BS 10/09/2003).

Beheersnormen voor de promotie van een duurzaam bosbeheer werden voorgesteld in Vlaanderen ('Beheervisie') en Wallonië ('Walloon Biodiversity Guidelines' - Branquart & Liégeois 2005).

In regionale bosinventarissen wordt rekening gehouden met de verbeterde pan-Europese criteria en indicatoren voor duurzaam bosbeheer.

Boscificatie wordt gezien als een van de belangrijkste initiatieven van het voorbije decennium om duurzaam bosbeheer te promoten. Sinds 1994 wordt in België werk

gemaakt van certificatie. Wereldwijd bestaan er diverse certificatiesystemen, waarvan de meest gekende het 'Forest Stewardship Council' (FSC)²⁶ en het 'Programme for the Endorsement of Forest Certification schemes' (PEFC)²⁷ zijn. Het Vlaamse Gewest en het Brusselse Gewest moedigen het gebruik van hout met FSC-label actief aan in openbare werken, terwijl het Waalse Gewest vooral het PEFC-label steunt en operationeel maakt. De Federale Regering ondersteunt alle certificatiesystemen die bewijzen dat het hout afkomstig is van duurzaam beheerde bossen, onder andere door haar beleid voor overheidsopdrachten.

● VBD-instrument

Het Werkprogramma inzake Bosbiodiversiteit dat werd goedgekeurd door het VBD (VBD-besluiten VI/22 en VII/6) bestaat uit drie elementen. Het eerste heeft hoofdzakelijk betrekking op biofysische aspecten, zoals het beperken van bedreigingen voor de biodiversiteit van de bossen door herstel, agrobosbouw en beheer van de waterhuishouding en door de oprichting van beschermde gebieden. Het tweede element heeft betrekking op de institutionele en socio-economische omgeving die op haar beurt het behoud en het duurzame gebruik van de bosbiodiversiteit mogelijk maakt. Het derde element handelt over evaluatie en opvolging. De partijen moeten het uitgebreide Werkprogramma inzake Bosbiodiversiteit implementeren in de context van hun nationale prioriteiten en behoeften.

Operationele doelstellingen

4f.1 Het behoud van de biodiversiteit in de bossen promoten door onafhankelijke geloofwaardige certificatiesystemen voor bossen die garanties leveren voor duurzaam bosbeheer

Deze operationele doelstelling ondersteunt het gebruik van duurzame (gecertificeerde) houtproducten en de promotie van geloofwaardige certificatiesystemen. Dit kan onder andere gerealiseerd worden door acties in diverse sectoren zoals beleid voor overheidsopdrachten en bewustwordingsactiviteiten voor de bevolking en voor eigenaars van bossen.

²⁶ <http://www.fsc.org/>

²⁷ <http://www.pefc.org/>

4f.2 Natuurgerichte bosbouw promoten die garanties geeft op duurzaam bosbeheer, inclusief bosbehoud

De afnemende gezondheid van de bossen, nieuwe inzichten in de bosecologie en de toenemende belangstelling van de samenleving voor milieubescherming, vragen om een aanpassing van de prioriteiten bij het bosbeheer, met een grotere nadruk op praktijken voor bosbeheer die dicht bij de natuur staan. Natuurgericht bosbeheer staat voor het gebruik van beheersvormen waarbij zelfregulerende natuurlijke processen worden gebruikt en gepromoot om de vereiste functionele efficiëntie van de bossen te regelen.

Naast de goedkeuring van bosbeheersystemen die dicht bij de natuur staan, is het ook van cruciaal belang de ontwikkeling van een representatief netwerk van beschermde bosgebieden te bevorderen (zie doelstelling 3.1.).

Natuurgerichte bosbouw moet worden gezien als een flexibel systeem om de natuurlijke eigenschappen van bossen in stand te houden via een adequate planning, oogstmethodes, herkomst van plantmateriaal en beheerspraktijken waarbij rekening wordt gehouden met de ecologische vereisten van alle natuurlijke waarden in het bos. Dit systeem moet eerder opties aanreiken dan strikte regels. De promotie ervan moet gepaard gaan met een betere kennis van de economische voordelen (bv. via innovatief onderzoek) en een betere illustratie van de voordelen voor de biodiversiteit (bv. via demonstratiegebieden). In Belgische openbare bossen wordt natuurgerichte bosbouw in toenemende mate toegepast, terwijl het voor de privé-eigenaars van bossen nog gepromoot moet worden. In Vlaanderen bieden vrijwillige organisaties (bosgroepen) diverse diensten aan om kleinschalige boseigenaars te helpen bij het beheer van hun bossen²⁸.

Er moeten meer positieve stimuli worden gegeven om duurzame bosbouw te promoten. In Vlaanderen worden subsidies toegekend voor het bebossen van landbouwgrond en krijgen pilootprojecten voor de ontwikkeling en de implementatie van beheersplannen financiële en technische steun.

In Wallonië zijn duurzaam bosbeheer criteria verplicht voor openbare en privé-eigenaars om financiële stimuli te krijgen voor bosbouw.

²⁸ http://www.ebg.be/bosgroep/site/over_bosgroepen/algemene_info.htm

²⁹ http://www.ipgri.cgiar.org/networks/euforgen/Technical_Guidelines.asp

4f.3 Bescherming van de genetische diversiteit van bossen

Genetische diversiteit is een sleutelwoord geworden voor wetenschappers en beheerders die zich zorgen maken over duurzaam bosbeheer. Er zijn wetenschappelijke bewijzen dat een grote genetische diversiteit een garantie vormt voor permanente bossen. Biodiversiteit in bossen is bijgevolg niet alleen belangrijk omwille van het economisch potentieel, maar ook omwille van de genetische diversiteit binnen soorten die een invloed heeft op de groei en de weerstand tegen belastingen zoals ruw weer, ziekten en plagen.

Om bovenvermelde redenen moet België zijn genetische bosrijdommen beschermen teneinde gezonde boompopulaties te garanderen en het volledige potentieel van de bossen te behouden. Dit moet gerealiseerd worden door een betere kennis van het behoud van genetische bosrijdommen, parallel met de implementatie van praktische behoudsmaatregelen. De 'Technische richtlijnen voor genetisch behoud en gebruik' die worden opgesteld door het EUFORGEN-netwerk kunnen worden gebruikt als basis voor dit werk in België²⁹.

4f.4 Voorkomen dat genetisch gemanipuleerde bomen een negatieve impact hebben op de biodiversiteit in de bossen en in het algemeen

Momenteel worden in verschillende landen over de hele wereld genetisch gemanipuleerde bomen ontwikkeld, meestal voor industrieel gebruik, om de groei van de planten te versnellen, om ze resistenter te maken tegen diverse soorten druk op het milieu, om de fotosynthese te bevorderen, om het ligninegehalte te verminderen (wat de behoefte aan bleken met toxische chloorhoudende organische stoffen in de papierindustrie vermindert), Net als voor GGO's in de landbouw, moeten niet alleen de ecologische gevolgen van de transgene kenmerken op zich en de verspreiding van de transgenen in de natuur zorgvuldig onderzocht worden, maar ook de impact die economische krachten kunnen hebben op de verspreiding van deze gepatenteerde genetisch gemanipuleerde bosgebieden, wat mogelijk kan leiden tot een verlies van de biodiversiteit in de bossen en die negatieve sociale gevolgen kan hebben (zie ook doelstelling 7.8.).

GGO bomen zijn niet toegestaan zijn in bossen met FSC-keurmerk.

4g) Jacht

Jagen is een ontspanningsactiviteit voor ongeveer 23.000 jagers in België. Het zorgt voor een sociaal debat met discussies over de pro's en contra's waarbij steeds naar compromissen moet worden gezocht. De laatste 20 jaar is er een zekere evolutie: de samenwerking tussen de jagers, boswachters, boeren en milieubeschermers verbeterd. Men heeft veel vooruitgang geboekt door nieuwe inzichten rond het beheer van wildsoorten in praktijk te brengen en door de ecologische wisselwerkingen tussen jagen en biodiversiteit te erkennen.

De jacht in België was oorspronkelijk geregeld bij een wet van 1882 maar valt nu volledig onder de bevoegdheid van de Gewesten, met een verschillende regelgeving in Vlaanderen, Wallonië en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest als gevolg. De wetgeving verschilt naargelang het Gewest om beter te kunnen inspelen op de respectieve wildstand. De Jachtwet van 1882 is voor het eerst in de jaren 1990³⁰ door de Gewesten herzien met het oog op een duurzaam gebruik van wildsoorten en hun leefgebieden. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is jagen volledig verboden sinds 1991. Sinds de jaren '90 is de Waalse en Vlaamse wetgeving inzake de jacht gewijzigd en doen jagers inspanningen met het oog op een duurzaam gebruik van wildsoorten en hun leefgebieden.

In Vlaanderen worden om de zes jaar beheerplannen voor wildbeheereenheden gecontroleerd en indien nodig aangepast door de verantwoordelijke minister. In Vlaanderen en Wallonië werken de wildbeheereenheden over het algemeen elk jaar afschotplannen uit voor bepaalde soorten grofwild (edelherten in Wallonië en reeën in Vlaanderen). Die plannen worden goedgekeurd door de Gewesten en zijn bedoeld om een gecoördineerd beheer van deze wildsoorten te garanderen.

In 1978 werd in Vlaanderen en Wallonië een verplicht jachtexamen ingevoerd om ervoor te zorgen dat ethisch verantwoord gejaagd wordt volgens de beste veiligheidsnormen en met een goede kennis van de wildsoorten en hun leefgebieden.

Wat vogels betreft, biedt Richtlijn 79/409/EEG van de Raad het kader voor het beheer van de vogeljacht in de EU. Het *Guidance document on hunting under Council Directive 79/409/EEC on the conservation of wild birds* dat in 2004 door de Europese Unie gepubliceerd werd, aanvaardt de jacht in overeenstemming met de algemene doelstellingen van deze Vogelrichtlijn. Het actieplan dat kadert

binnen de Afrikaans-Euraziatische Watervogelovereenkomst AEWA en de Bern-Convention voorzien in de geleidelijke stopzetting van het gebruik van hagel voor de jacht om loodvergiftiging te vermijden. Het gebruik van hagel in wetlands is verboden in Vlaanderen sinds 1993 en in Wallonië sinds 2006³¹. Vanaf 2008 zal het gebruik van hagel overal in Vlaanderen verboden zijn³².

Historisch gezien hebben jagers een belangrijke rol gespeeld in het behoud van leefgebieden. Niet zo lang geleden namen jagers via hun engagement in de wildbeheereenheden beheermaatregelen die een positieve invloed hebben op de biodiversiteit. Die maatregelen hadden onder meer betrekking op het beheer van veldgrenzen, het promoten van milieuvriendelijke landbouwtechnieken, de aanplanting van inheemse struiken en bomen, en infrastructurele acties zoals het plaatsen van reflectoren voor reeën aan de kant van de weg.

Het gedrag van de jagers is beduidend veranderd aangezien ze les moeten volgen en een theoretisch en praktisch examen moeten afleggen om een jachtvergunning te krijgen. De invoering en goedkeuring van wildbeheereenheden hebben een belangrijke impact gehad op de visie en houding van de jagers in België. Toch moeten er nog specifieke inspanningen worden geleverd om schadelijk gedrag van individuele jagers en landeigenaars dat de biodiversiteit kan beïnvloeden, te vermijden. De jachtsector heeft nog steeds nood aan pro-actieve beleidsinitiatieven met een langetermijnvisie om het verlies aan biodiversiteit in België mee een halt toe te roepen.

Operationele doelstellingen

4g.1. Geïntegreerd beheer van jachtterreinen in samenwerking met boeren, boswachters en milieu-ngo's en met toepassing van goede jachtpraktijken promoten

Wildgebieden zouden op een geïntegreerde manier die volledig verenigbaar is met het behoud en het herstel van de biodiversiteit (Doelstelling 3) beheerd moeten

³⁰ Vlaanderen: Jachtdecreet van 24 juli 1991; Wallonië: Decreet van 14 juli 1994 tot wijziging van de jachtwet van 28 februari 1882; Brussel: Ordonnantie van 29 augustus 1991 betreffende de bescherming van de wilde fauna en betreffende de jacht.

³¹ Besluit van de Waalse Regering van 22 september 2005 houdende regeling van het gebruik van vuurwapens en munitie met het oog op het uitoefenen van de jacht, alsmede van enkele jachtprocessen of -technieken

³² Besluit van de Vlaamse Regering van 19 september 2003 tot wijziging van de regelgeving betreffende de jacht in het Vlaamse Gewest.

worden en dit in samenwerking met boeren, boswachters, andere gebruikers van het platteland en milieu-ngo's. Zo zou men aandacht moeten besteden aan het creëren en onderhouden van schuilplaatsen voor klein wild, voornamelijk in landbouwgebieden. Jagers zouden moeten meewerken aan het herstel van seminatuurlijke habitats en het behoud van kleine landschapselementen in open velden en moeten daarbij rekening houden met het feit dat boeren en landeigenaars vandaag de dag de sleutelactoren in het landschapsbeheer zijn. Om deze doelstelling te bereiken zouden de bevoegde regeringen wetgevingsinitiatieven moeten nemen, om bijvoorbeeld de braakleggingsregeling te wijzigen.

Op lange termijn zouden wildbeheereenheden moeten worden gepromoot en zouden de plannen moeten worden uitgebreid tot alle inheemse wildsoorten in alle Gewesten.

Jagers zouden zich bewust moeten zijn van het draagvermogen van leefgebieden. Door de jaarlijkse afschotplannen voor grofwild en de wildbeheerplannen volledig uit te voeren zal men het evenwicht tussen de economische, ecologische en sociale functies van het bos en het platteland helpen herstellen. Hoge dichtheden van hoefdieren vormen een plaatselijk probleem voor boswachters dat in samenwerking met de jagers kan worden aangepakt. De laatste 20 jaar zijn de grofwildpopulaties toegenomen door het uitblijven van strenge winterperiodes gedurende een aantal jaren, door het positieve effect van stormen op de voedselcapaciteit van de bossen (CEEW, 2000), maar ook door het ontbreken van natuurlijke vijanden sinds meer dan 150 jaar en de gewoonte van jagers om het vrouwelijk grofwild te beschermen en everzwijnen te voederen (CEEW, 2005). Dit fenomeen heeft geleid tot een overpopulatie van everzwijnen, reeën en edelherten in Wallonië (een gelijkaardige evolutie wordt vastgesteld in de naburige Gewesten) die plaatselijk schade berokkenen aan bomen, de regeneratie in het bos verhinderen, verschillende soorten en kwetsbare leefgebieden bedreigen en andere problemen veroorzaken, onder meer in de voorsteden.

Er moeten rechtsinstrumenten worden ontwikkeld zodat men concrete maatregelen kan treffen voor terreinbeheer ten voordele van de biodiversiteit. Voor verschillende terreinmaatregelen ontbreekt een rechtskader of ontbreken financiële stimuli (bijvoorbeeld braakleggingsmaatregelen voor wildsoorten).

Soms heeft de bestaande wetgeving zelfs een averechts effect op de biodiversiteit (o.a. in Vlaanderen, waar

volgens het Bermdecreet nog steeds vóór 15 juli gemaaid mag worden, hetgeen nefast is voor het broedsucces van patrijzen en andere soorten; in Wallonië zijn boeren verplicht om sommige braaklanden te maaien in mei-juli tijdens de belangrijkste periode voor de voortplanting van wildsoorten).

4g.2. De betrokkenheid van de jagers als biodiversiteitsactoren promoten

Duurzaam jagen zou overal gepromoot moeten worden. Het gebruik van wilde soorten kan geen belangrijk impact op de levensvatbaarheid op lange termijn van alle soorten in hun natuurlijk leefgebieden. Verschillende praktijken zouden verbeterd kunnen worden om de druk op de biodiversiteit te beperken. Het fokken en introduceren van vreemde soorten klein wild zouden strikt gecontroleerd³³ en vermeden moeten worden teneinde genetische vervuiling te beperken. Sinds 2001 is het in Vlaanderen verboden om wild gevogelte te introduceren. De illegale introductie blijft er echter een probleem. Het excessief voeren van wild zou vermeden moeten worden. Wat de beheersing van roofdieren betreft, zouden jagers zich strikt moeten houden aan de wetgeving aangezien roofdieren een essentiële rol spelen in de natuurlijke instandhouding van populaties.

Het probleem van vreemde soorten die schadelijk zijn voor de inheemse biodiversiteit kan gedeeltelijk opgelost worden in samenwerking met de jagers aangezien zij bepaalde soorten onder controle kunnen helpen houden of zelfs kunnen instaan voor de systematische eliminatie ervan.

4g.3 Stabiliteit binnen de jachtsector bevorderen

Voor hun investering in de bescherming van de biodiversiteit op lange termijn moet men de jachtrechten van de jagers in een bepaald gebied in zekere mate verzekeren en hun een stabielere wetgeving bieden. Dit kan hen aanzetten om te investeren in het behoud en beheer van hagen, bosranden en akkergrenzen, wildgewassen, en vijvers of wetlands.

4h) Toerisme en vrijetijdsbesteding

Heel wat mensen bezoeken regelmatig parken, groene gebieden, bossen en andere natuurgebieden, waaronder Belgische beschermde gebieden en natuurgebieden, om te genieten van de natuur en om wilde fauna en flora te

³³ In het Vlaams Gewest is het verboden om klein wild te introduceren.

observeren. Tot onze meest aantrekkelijke bestemmingen behoren de kuststreek en de polders (bv. het Zwin en de Westhoek), heide- en veengebieden (bv. Kalmthout, de Hoge Venen en de vallei van de Ziepbeek), vijvers en moerassen (bv. de vallei van de Zwarte Beek, de vallei van de Haine, Harchies en Virelles), kalksteenheuvels (bv. de steile rotswanden langs de Maas en de vallei van de Viroin), natuurlijke grotten en spelonken (bv. Han-sur-Lesse, Remouchamps, La Merveilleuse en Hotton), en wouden en bossen (bv. het Meerdaelwoud, het Hertogenwoud, het Zoniënwoud en het bos van Anlier-Rulles).

De ontwikkeling van toerisme in natuurlijke en beschermde gebieden en andere bestemmingen waar de natuur centraal staat, is een bron van toenemende belasting voor de fragiele ecosystemen. De sociale en economische belasting en milieu-impact ervan is immens en complex. Bij gebrek aan gepaste beleidslijnen en plannen kan toerisme naar natuurgebieden een negatieve impact hebben op de biodiversiteit.

De uitdaging bestaat erin te garanderen dat het toerisme wordt ontwikkeld in harmonie met de milieuovertuigingen. Duurzaam toerisme kan tewerkstelling en inkomsten genereren en zo een stimulans vormen voor het behoud. Daarom moeten beleidslijnen voor toerisme worden geformuleerd en geïmplementeerd op een manier die stimuli en inkomsten garandeert om een deel van de kosten voor het beheer en de bescherming van beschermde mariene en landgebieden te dekken. Duurzaam toerisme kan ook leiden tot bewustwording over de massa's goederen en diensten die de biodiversiteit ons biedt.

Het vermelden waard is de EU-expertvergadering 'Natura 2000 and Leisure' in 2004 waarin ervaringen en benaderingen rond natuur en recreatie werden uitgewisseld. Het rapport 'Jewels in the crown - Good practices Natura 2000 and leisure' illustreert de synergieën die bestaan tussen recreatie en gebieden die beschermd zijn conform Natura 2000.

Een andere uitdaging is de ontwikkeling van kennis over het draagvermogen en de bewustwording van Belgische toeristen in het buitenland en van buitenlandse toeristen in België.

In 2003 heeft de Commissie een mededeling gepubliceerd met de basisrichtsnoeren voor een duurzaam Europees toerisme (COM/2003/0716)³⁴. In deze mededeling worden de huidige en toekomstige mogelijkheden van EU-tussenkomst op het vlak van toerisme behandeld,

worden de Europese situatie en de bijhorende problemen geanalyseerd en wordt de te varen koers bepaald.

● VBD-instrument

In 2004 werden richtlijnen over biodiversiteit en de ontwikkeling van het toerisme goedgekeurd om de Partijen te helpen bij het promoten van duurzaam toerisme (VBD-besluit VII/14). Ze zijn opgevat als een praktisch hulpmiddel om technisch advies te verlenen aan beleidsvormers en besluitvormers en managers met verantwoordelijkheden op het vlak van toerisme en/of biodiversiteit, hetzij in nationale of lokale regeringen, de privésector, lokale gemeenschappen, niet-gouvernementele organisaties en andere organisaties, over manieren om samen te werken met belangrijke stakeholders van toerisme en biodiversiteit. De implementatie van deze richtlijnen zal helpen om te zorgen dat toerisme en biodiversiteit elkaar meer wederzijds ondersteunen, om het engagement van de privésector en van de lokale gemeenschappen op te drijven en om een infrastructuur en planning van landgebruik te promoten gebaseerd op het principe van behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit.

Operationele doelstelling

4h.1 VBD- instrumenten toepassen voor het opvolgen en controleren van de impact van het toerisme op de biodiversiteit in beschermde gebieden

Idealiter moet toerisme in beschermde gebieden worden opgevat als milieuvriendelijke reizen en bezoeken aan natuurgebieden die het behoud promoten, met een lage impact van de bezoekers en die zorgen voor een positieve actieve socio-economische betrokkenheid van de lokale populaties.

Aangezien habitats met een grote waarde op het vlak van biodiversiteit populaire toeristische bestemmingen worden, moeten instrumenten (bv. evaluaties van de milieu-impact) en methodes (bv. het Recreation Opportunity Spectrum* en de Limits of Acceptable Change*) worden gebruikt om de frequentie en (mogelijke) impact van de bezoeken aan beschermde gebieden in evenwicht te brengen met de draagkracht van het gebied. Op basis van deze methodologieën, relevante achtergrondinformatie

³⁴ [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/nl/com/2003_0716n101.pdf](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/nl/com/2003/0716n101.pdf)

en in toepassing van de ecosysteembenadering, moet toerisme in kwetsbare ecosystemen worden beperkt en indien nodig zelfs vermeden.

DOELSTELLING 5: DE INTEGRATIE VAN DE ZORG VOOR BIODIVERSITEIT IN ALLE SOCIALE EN ECONOMISCHE SECTORALE BELEIDSLIJNEN VERBETEREN

Aangezien biodiversiteit raakvlakken heeft met bijna alle economische sectoren, kan de bescherming van de biodiversiteit niet alleen worden gerealiseerd door milieu-beleidslijnen. Biodiversiteit moet aan de basis liggen van een geïntegreerde economische en maatschappelijke ontwikkeling. De link tussen sociale beleidslijnen (zoals de creatie van jobs) en biodiversiteit moet ook worden benadrukt, net als de impact van de achteruitgang van de biodiversiteit op het welzijn van de mens en op de gezondheid in het bijzonder. Een belangrijke oorzaak van de achteruitgang van de biodiversiteit ligt in de implementatie van een aantal sectorale en horizontale beleidslijnen die een invloed hebben op ecosystemen en soorten (zie Hoofdstuk 3 Deel 1.4 Bedreigingen).

In maart 2005 was de noodzaak om de doelstelling om de achteruitgang van de biodiversiteit een halt toe te roepen tussen nu en 2010 op te nemen in ander beleidslijnen omwille van het belang van de biodiversiteit voor bepaalde economische sectoren benadrukt in de raadsconclusies (maart 2005).

De Belgische Biodiversiteitsstrategie moet duidelijk gekoppeld zijn aan de toekomstige nationale Strategie voor Duurzame Ontwikkeling aangezien de bescherming van de biodiversiteit een essentiële voorwaarde is voor duurzame ontwikkeling. Daarnaast moet ze ook gelinkt zijn aan het huidige Belgische programma voor structurele hervorming (Lissabon-strategie 2005-2008).

Er moet rekening worden gehouden met de impact van sectorale activiteiten op de biodiversiteit en de biodiversiteitsactoren moeten worden geraadpleegd. Dit houdt in dat bij de ontwikkeling van relevante sectorale plannen, programma's, wetten en beleidslijnen die een impact hebben op biodiversiteit, rekening moet worden gehouden met problemen rond biodiversiteit.

Het is ook nodig om regeringen en diverse ministeries bij te staan bij het uitbouwen van competenties en expertise om problemen rond biodiversiteit buiten hun eigen invloedssfeer aan te pakken. Biodiversiteit is een

belangrijke socio-economische troef en de integratie van problemen rond biodiversiteit in sectorale beleidslijnen speelt ook in het voordeel van de sectoren, aangezien zij een duurzamer gebruik van deze rijkdom aanmoedigt.

Diverse sectoren zijn uiterst belangrijk met het oog op biodiversiteit: ruimtelijke planning heeft een belangrijke invloed op de biodiversiteit en kan een belangrijke rol spelen in de fragmentatie van habitats en een ongecontroleerde druk leggen op de biodiversiteit; industrie, transport en energiesectoren kunnen een wereldwijde en regionale impact hebben op de biodiversiteit via klimaatveranderingen en verzuring, bovendien kunnen zij een lokale invloed hebben door fragmentatie en vernietiging van habitats en verstoring van de wilde fauna en flora,... De doelstelling voor 2010 kan alleen worden gerealiseerd als alle relevante sectoren in hun plannen en beleidslijnen rekening houden met overwegingen rond biodiversiteit.

Er moet ook specifieke aandacht worden besteed aan de betrokkenheid van de privésector bij biodiversiteitskwesties. Bovendien beschikken bedrijven en industrieën over relevante kennis, technische middelen, onderzoek en communicatievaardigheden, die indien ze worden gemobiliseerd, een belangrijke rol kunnen spelen bij de bescherming van de biodiversiteit.

Volgens het subsidiariteitsprincipe moet het laagste bevoegde niveau doelmatige en doeltreffende acties ondernemen. Daarom moeten regionale en lokale autoriteiten waar mogelijk betrokken worden in de coördinatie en de bevordering van dergelijke acties. Participerende aanpakken kunnen daarbij helpen.

Operationele doelstellingen

5.1 Partnerschappen met stakeholders promoten op alle niveaus waar beslissingen over biodiversiteit worden genomen

Stakeholders (regionale, federale en lokale overheden, landbouwers, vissers, milieubeschermers, beheerders van natuurlijke rijkdommen, bosbouwers, de privésector, onderzoekers, niet-gouvernementele organisaties, ...) moeten over de mogelijkheid beschikken inspraak te hebben in de beslissingen die een invloed hebben op biodiversiteit. Het Verdrag van Aarhus (Verdrag over de toegang tot informatie, inspraak bij de besluitvorming en toegang tot de rechtspraak in milieuzaken) geeft de bevolking rechten en legt de overheden verplichtingen op met betrekking tot toegang tot informatie, inspraak en toe-

gang tot de rechtspraak. België ondertekende dit verdrag op 25 juni 1998 en ratificeerde het op 23 januari 2003.

Men moet individueel gedrag aanpakken aangezien individuen biodiversiteitsactoren zijn die op hun verantwoordelijkheid moeten worden gewezen. Hier moet dan ook een specifieke methode voor worden ontwikkeld.

Er moeten partnerschappen worden ontwikkeld die zorgen voor een actieve betrokkenheid van de stakeholders, teneinde informatie en expertise te delen en positieve verbanden te promoten tussen biodiversiteit en andere sectoren. Dit impliceert een consultatie en een samenwerking tussen en binnen de diverse overheden en stakeholders in de sector. Deelname door de diverse stakeholders zal hun medewerking en hun betrokkenheid opdrijven. Dit zorgt voor meer ondersteuning en daardoor ook voor de realisatie van acties voor de bescherming van de biodiversiteit.

Daarnaast is een complementaire en geïntegreerde samenwerking tussen administraties, van verschillende sectoren en verschillende beleidsniveaus (federaal, gewestelijk en gemeentelijk) en volgens het subsidiariteitsprincipe, van cruciaal belang voor de bescherming van de biodiversiteit.

Er zijn al een aantal initiatieven genomen om de betrokken partijen inspraak te geven. De Gemeentelijke Natuurontwikkelingsplannen (GNOP's) bijvoorbeeld zijn gemeentelijke initiatieven die gebaseerd zijn op lokale partnerschappen inzake natuurontwikkeling die gericht zijn op het behoud en de ontwikkeling van de biodiversiteit rekening houdend met het ecologische netwerk. Daarnaast zijn er de riviercontracten die alle actoren van een stroomgebied bijeenbrengen om een consensus te bereiken over een actieprogramma voor het herstel van de waterloop, de rivieroever en de omgeving, en de watervoorraad. Daarbij worden vertegenwoordigers uitgenodigd uit de politiek, administraties, sociaal-economische milieus, het onderwijs, de wetenschappelijke wereld en het verenigingsleven.

5.2. De betrokkenheid van de privésector in de bescherming van de biodiversiteit als een integraal onderdeel van bedrijfsplanning en -activiteiten stimuleren

Bedrijven worden steeds meer gecontroleerd door betrokken partijen (investeerders, werknemers, consumenten, enz.) wat hun impact op de biodiversiteit betreft. Aangezien vele bedrijven grond bezitten en beheren,

hebben hun activiteiten rechtstreeks invloed op de biodiversiteit (bv. bedrijven die actief zijn in de landbouw, de watersector, bosgebieden en bosbouw, toerisme en transport). Andere bedrijven kunnen onrechtstreekse impact hebben: bedrijven die financiële diensten aanbieden via hun leen- en investeringsbeleid en kleinhandelaars via de aankoop van intensief geproduceerde landbouwproducten.

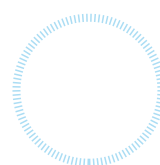
Daarom is het belangrijk om de privésector te raadplegen en hun advies te vragen over de manier waarop men het best bedrijfsinstrumenten (zoals milieुरapporten, labels, de integratie van biodiversiteitsvereisten in bedrijfsbeheersystemen, groene aankopen, enz.) aanwendt om de milieuprestaties te verbeteren en zich nog meer toe te leggen op biodiversiteitsbeheer en verslaggeving ter zake. Het uitwerken van Bedrijfsactieplannen rond Biodiversiteit om de totale impact van een bedrijf (inclusief sites die het bedrijf bezit of die onder leiding staan van het bedrijf) op de biodiversiteit te beheren, kan een geschikte manier zijn om om te gaan met impact op de biodiversiteit en om bij te dragen tot de bescherming ervan.

Daarnaast moet de privésector het belang van de biodiversiteit inzien, op de hoogte zijn van de wetgeving die de biodiversiteit beschermt en weten op welke vlakken men acties kan ondernemen voor het behoud van de biodiversiteit.

Staatssteun aan operatoren uit de privésector is een belangrijke manier om activiteiten te bevorderen die rekening houden met biodiversiteit (zie operationele doelstelling 5.5.).

5.3 Garanderen dat bij de besluitvorming en politieke discussies rekening wordt gehouden met deze strategie

De Belgische Biodiversiteitsstrategie moet een rol spelen bij de besluitvormingsprocessen en er moet rekening mee worden gehouden op het niveau van de milieuplaning en de besluitvorming. Van bij de eerste fasen van het opstellen en ontwikkelen van nieuwe plannen, programma's, wetgevende en regelgevende kaders moet rekening worden gehouden met biodiversiteitskwesties. Het is ook uiterst belangrijk om voortdurend te evalueren of de wetgeving doeltreffend is in het bevorderen van de doelstellingen van de Belgische Biodiversiteitsstrategie. Het gebruik van participatieve methoden kan hier nuttig zijn.

5.4 In de strategische planning de negatieve en positieve effecten identificeren van de diverse sectorale beleidslijnen (planning van landgebruik, transport, energie) op de prioritaire elementen van biodiversiteit en maatregelen nemen om deze effecten te corrigeren of te versterken

Activiteiten met potentiële negatieve gevolgen moeten worden geïdentificeerd en onderzocht om de exacte oorzaken en gevolgen van deze activiteiten op de biodiversiteit te bepalen. Deze analyses laten toe om oplossingen (inclusief betere alternatieven) te identificeren die de impact van sectorale beleidslijnen op de biodiversiteit kunnen voorkomen of tot een minimum kunnen beperken.

Activiteiten met potentiële positieve gevolgen voor het behoud en het duurzame gebruik van biodiversiteit moeten worden opgedreven. Besprekingen met de sectoren en met biodiversiteitsexperts in een vroege fase kunnen helpen om dergelijke ‘win-winsituaties’ te identificeren en de positieve interacties te bevorderen.

Door middel van duidelijke en wettelijk bindende regels moeten de bevoegde overheden projecten en plannen verbieden die onomkeerbare schade kunnen veroorzaken aan de prioritaire elementen van de biodiversiteit, behalve indien deze gerechtvaardigd worden door dwingende redenen van groot openbaar belang.

Daarom moeten procedures voor milieueffectenrapportage (MER's) en strategische milieueffectbeoordelingen (SMEB's) rekening houden met biodiversiteitscriteria en verwijzen naar relevante nationale beleidsdocumenten zoals de Belgische Biodiversiteitsstrategie, het VBD en overeenkomsten en verdragen inzake biodiversiteit.

Om een participatief milieubeleid te bevorderen is het belangrijk om de strategische planning (de evaluatie van de milieu-impacten van plannen en programma's) te verbinden met de participatie van het publiek, zoals vereist door de Europese richtlijnen.

Het Verdrag inzake milieueffectrapportage in grensoverschrijdend verband (Espoo, 1991) en zijn protocol en amenderingen beschrijven de verplichtingen van de partijen om de milieu-impact van bepaalde activiteiten te evalueren in een vroege fase van de planning. Het legt lidstaten ook de algemene verplichting op om elkaar te informeren en te consulteren over alle belangrijke projecten in beraad die een grote nadelige grensoverschrijdende impact kunnen hebben op het milieu.

Het Europees wetgevend kader voorziet reeds in de evaluatie van de impact op de biodiversiteit veroorzaakt door projecten en plannen:

- Richtlijn 85/337/EEC vereist een milieuevaluatie voor projecten die een impact kunnen hebben op de biodiversiteit.
- Artikel 6 van de Habitatrictlijn vereist de uitvoering van een gepaste evaluatie voor alle plannen of projecten die op zich of in combinatie met andere plannen of projecten een belangrijke impact kunnen hebben op een Natura 2000-site.
- De Strategische Milieubeoordelingsrichtlijn (2001/42/EC) vereist dat bepaalde plannen en programma's uit de openbare sector het voorwerp uitmaken van een systematische milieuevaluatie. De SMB-richtlijn vermeldt biodiversiteit specifiek als een onderwerp dat moet worden gerapporteerd in het milieurapport.

Deze bepalingen werden vertaald in de Belgische federale en regionale wetten. Toch is er behoefte aan advies voor de initiatiefnemers van relevante projecten, plannen en programma's om te beoordelen of hun projecten, plannen en programma's belangrijke effecten kunnen hebben op de biodiversiteit en bijgevolg onderworpen zijn aan een SMEB (bv. opstellen van richtlijnen of oprichten van een adviescomité met biodiversiteitsexperts). Bovendien kan ook een reeks criteria over biodiversiteitsaspecten waarbij rekening moet worden gehouden tijdens de milieuevaluatie, met name in het evaluatierapport, in dat verband heel nuttig zijn.

5.5 De ontwikkeling van economische, fiscale en financiële instrumenten voor biodiversiteit aanmoedigen (ook voor de privésector)

Als aanvulling op bindende instrumenten en processen (reglementeringen, toegangs- and marktbeperkingen, beheersplannen, ...) kunnen marktgebonden (vaak rendabele) instrumenten op een nuttige manier worden gecombineerd om de biodiversiteitsdoelstellingen te realiseren (bv. structuren voor toegangsovereenkomsten die een marktgebonden uitwisseling van biodiversiteitsgerelateerde rijkdommen vergemakkelijken). Dergelijke instrumenten zijn sleutelementen voor de toepassing van het principe ‘de vervuiler betaalt’ via de vestiging van aansprakelijkheidsregimes inzake het milieu.

Het is ook nodig om meer en consequenter gebruik te maken van binnenlandse economische instrumenten in het kader van de bescherming van de biodiversiteit.

De goedkeuring van sociaal en economisch verantwoorde maatregelen (zoals subsidies, overheidssteun, toelagen en fiscale maatregelen) die fungeren als stimuli voor de biodiversiteit, is uiterst belangrijk voor het realiseren van de drie doelstellingen van het VBD.

Publieke overheden zouden bedrijven moeten promoten die een verantwoord investeringsbeleid voeren dat rekening houdt met biodiversiteit.

Staatssteun zou op een meer holistische manier moeten worden toegekend om het milieu te bevorderen. Meer bepaald zou de staatssteun aan operatoren beter aangevend moeten worden om biodiversiteit te promoten en negatieve effecten te vermijden.

Internalisering (rekening houden met externe kosten en voordelen) moet worden gezien als een van de leidende beginselen voor het selecteren van gepaste stimulerende maatregelen om de achteruitgang van de biodiversiteit te voorkomen, te stoppen of om te keren.

In België werden reeds een aantal regionale initiatieven genomen die werden gefinancierd door de EU. Er worden subsidies toegekend voor activiteiten die rekening houden met biodiversiteit, zoals duurzaam privébeheer van natuurlijke reserves, milieumaatregelen bij de landbouw (bv. uitbreiding en onderhoud van natuurlijke afbakeningen, gebruik van manuele of gemechaniseerde systemen in plaats van chemische producten), duurzame bosbouw (boseigenaars krijgen subsidies voor de ontwikkeling en implementatie van plannen voor bosbeheer die gebaseerd zijn op duurzaam bosbeheer, bv. behoud van inheemse boomsoorten, gebruik van inheemse soorten bij herbebossingsprojecten), vrijstelling van erfenisrechten voor privébossen en vrijstelling van erfenisrechten en vastgoedheffingen voor grond in het Vlaams Ecologisch Netwerk, vrijstelling van successierechten en heffingen op vastgoed voor landeigendommen gelegen in Waalse Natura 2000-sites, vrijstelling van successierechten voor non-profit organisaties die natuurgebied toegankelijk maken voor het publiek, enz...

Economische stimuli moeten verder worden gepromoot om de bescherming van de biodiversiteit in België aan te moedigen. Voorbeelden van maatregelen die kunnen worden gebruikt als stimuli om duurzaam gebruik van biodiversiteit aantrekkelijker te maken dan niet-duurzame activiteiten, zijn het opleggen van hogere kosten voor producten die gebruikmaken van onontgonnen rijkdommen, het promoten van producten gemaakt met

duurzaam beheerde rijkdommen (bv. houtproducten met een label dat aantoont dat het hout werd gekapt in duurzame omstandigheden), creatie van positieve financiële impulsen voor biodiversiteitsvriendelijke producten, of betalingen aan landbouwers die de biodiversiteit op hun land in stand houden.

Naast de introductie van stimuli om het behoud en het duurzame gebruik van de biodiversiteit te ondersteunen, moet men ook overwegen om economisch verkeerde stimuli die de achteruitgang van de biodiversiteit versnellen, te schrappen of aan te passen (dit gaat van overheidssubsidies die niet-duurzame landbouw en visserij ondersteunen tot met gefinancierde projecten die de biodiversiteit uithollen of vernietigen).

Aangezien individuele maatregelen vaak niet volstaan om de complexe aspecten van beslissingen over de bescherming van de biodiversiteit of het duurzame gebruik aan te pakken, is een combinatie van maatregelen nodig. Het is ook belangrijk dat de verschillende instrumenten (op de verschillende niveaus) aan elkaar gekoppeld zijn, dat ze efficiënt worden gebruikt en dat de tekortkomingen worden opgevolgd.

Bovendien moet de 'waarde' van de biodiversiteit behandeld worden (verband met doelstelling 7.5. 'Onze kennis van socio-economische voordelen van biodiversiteit verbeteren') om de markt- en niet-marktgebonden aspecten van biodiversiteit te integreren in economische en sociale beslissingen. De druk om de biodiversiteit te verminderen is immers zo groot dat we de waarde van biodiversiteit moeten aantonen om de introductie van stimuli te bevorderen.

● VBD-instrument

Het VBD formuleerde voorstellen voor het ontwerp en de implementatie van stimuli. De voorstellen (bekrachtigd in COP-6) belichten de belangrijkste elementen waarmee rekening moet worden gehouden bij het ontwerp en de implementatie van stimuli en bevatten ook richtlijnen voor het selecteren van gepaste aanvullende maatregelen.

5.6 Rekening houden met biodiversiteitsaspecten bij het nationaal beleid inzake exportkredieten

Exportkredietinstellingen verlenen financiële steun (leningen, garanties, verzekeringen) voor projecten in Zuid- en

Oost-Europa. Zij streven ernaar om nationale industrieën in het buitenland te helpen. Het beleid inzake exportkrediet kan een grote impact hebben op het milieu en vooral op de biodiversiteit (bv. door het ondersteunen van projecten voor de bouw van dammen, pijpleidingen, ...).

De impact op de biodiversiteit moet helemaal worden opgenomen in de procedures voor de evaluatie van projecten waarvoor de steun van exportkredietagenschappen wordt gevraagd.

Het is belangrijk de milieucriteria te onderzoeken die worden gebruikt om de investeringen door exportkredietinstellingen en andere door de overheid gefinancierde financiële instellingen te evalueren en te garanderen dat bij deze criteria rekening wordt gehouden met de biodiversiteit. Screeningprocedures voor projecten moeten ervoor zorgen dat activiteiten die onomkeerbare schade veroorzaken aan de biodiversiteit niet worden gepromoot.

Exportkredietagenschappen moeten doorzichtiger zijn in hun geschiktheidscriteria en duidelijk maken met welke internationale verplichtingen en verbintenissen van België zij rekening houden. De volgende acties zouden de exportkredietagenschappen ook kunnen helpen bij het integreren van biodiversiteit in het nationale exportkredietbeleid:

- een geharmoniseerde procedure implementeren om na te gaan of een project tegemoetkomt aan de internationale verplichtingen en verbintenissen van België inzake biodiversiteit;
- een opleiding organiseren voor het personeel van exportkredietagenschappen met betrekking tot de internationale verplichtingen en verbintenissen van België inzake biodiversiteit. Een andere maatregel om de integratie van biodiversiteit in het exportkredietbeleid te bevorderen bestaat erin de bedrijven te vragen om een intentieverklaring te ondertekenen waarin hun verbintenissen om de doelstellingen van de nationale biodiversiteitsstrategie te bereiken, worden uiteengezet.

5.7 Rekening houden met de potentiële impact op biodiversiteit, en in het bijzonder de invasiviteit van soorten, bij het nemen van import- en exportbeslissingen

De internationale handel kan een negatieve invloed hebben op de biodiversiteit door de introductie van nieuwe soorten zoals invasieve vreemde soorten (IVS), GGO's of ziektes die verwante soorten aantasten.

Heel wat uitheemse soorten komen per ongeluk in België binnen, bv. door de import van hout, of worden onopzettelijk geïmporteerd voor gebruik in diverse sectoren (landbouw, tuinbouw, handel in huisdieren, ...).

Het is cruciaal om rekening te houden met potentiële impacts op biodiversiteit bij het opstellen van nationale wetten en reglementeringen inzake handel in levende dieren of planten.

Buiten verdragen inzake biodiversiteit, andere internationale verdragen en organisaties zijn relevant om te vermijden dat import en export beslissingen een negatieve effect over biodiversiteit hebben. Bijvoorbeeld, de kwestie van invasieve uitheemse soorten is behandeld in de volgende forums:

- De Wereldhandelsorganisatie werd door het VBD uitgenodigd, via het Comité voor Handel en Milieu, om rekening te houden met de problemen rond IVS bij de evaluatie van de impact van de handel en vrijmaking van de handel.
- Het Internationaal Verdrag voor de Bescherming van Planten (IVPB) is een multilateraal verdrag ingediend door de Directeur-generaal van de FAO. Het doel van dit verdrag is het ondernemen van gemeenschappelijke en doeltreffende acties om de verspreiding en de introductie van plagen, planten en plantproducten te voorkomen en het promoten van maatregelen om deze onder controle te houden. De FAO stelde praktijkcodes op voor de omgang met vreemde soorten en ontwikkelde producten zoals de databank van de FAO over de introductie van watersoorten.
- De 'IMO International Convention for the Control and Management of Ships' Ballast Water and Sediments' (goedgekeurd in 2004) handelt over de introductie van invasieve mariene soorten in nieuwe milieus via ballastwater, vervuilde boegen en andere infectieoverbrengers.
- Het CITES-verdrag streeft ernaar de impact van de handel op de soorten te voorkomen door bewegingen in bepaalde categorieën van bedreigde soorten te controleren. De CITES-Commissies voor Planten en Dieren werken samen met het VDB aan de voorbereiding van een lijst met potentiële invasieve dieren plantensoorten opgenomen in de CITES-bijlagen. De EC-verordening over de implementatie van CITES binnen de EU vormt de basis voor de controle op de import van bepaalde soorten die erkend worden als invasief (Verordening 338/97, Artikel 4.6(d)).

- De “ICES Code of Practice on the Introductions and Transfers of Marine Organisms” beschrijft aanbevolen procedures en praktijken om de risico's van de schadelijke effecten van de opzettelijke introductie en transfer van mariene organismen (inclusief brak water) (ICES, 2005) te beperken.

Er bestaan mogelijkheden voor synergieën tussen verschillende forums en het VBD inzake de introductie van soorten die een negatieve invloed op biodiversiteit kunnen hebben. Anderzijds kan de opgedane ervaring (bv. ervaring opgedaan onder CITES over controles op de handel in wilde flora en fauna) bijdragen tot nationale en internationale inspanningen om negatieve impacts over biodiversiteit te voorkomen.

5.8 De voordelen voor de gezondheid voortvloeiend uit de biodiversiteit optimaliseren en de samenwerking tussen de betrokken organisaties/overheidsdiensten uitbreiden

Er wordt onvoldoende aandacht besteed aan de belangrijke bijdrage die biodiversiteit kan leveren aan de gezondheid van de mens.

Heel wat soorten leveren informatie die van onschatbare waarde is voor de menselijke geneeskunde. Wanneer er soorten verloren gaan, verliezen we ook de anatomische, fysiologische en gedragsinformatie die ze bevatten.

Planten en microben bestaan al heel lang en vormen een belangrijke basis voor de ontwikkeling van geneesmiddelen zoals kinine, morfine, penicilline,... (ongeveer een kwart van alle preparaten komen rechtstreeks uit planten of zijn chemisch gewijzigde versies van plantensubstanties en meer dan de helft ervan zijn vervaardigd naar het voorbeeld van natuurlijke stoffen). Recenter werd veel aandacht besteed aan de potentiële ontwikkeling van belangrijke geneesmiddelen uit dieren, waarvan er sommige met uitsterven zijn bedreigd.

Door de duurzame productiviteit van bodems te garanderen en genetische rijkdommen te voorzien voor gewassen, vee en mariene soorten die worden gekweekt als voedsel, speelt de biodiversiteit ook een cruciale rol in de voedselproductie voor de wereld en garandeert zij een evenwichtig dieet (gevarieerde landbouwproducten houden een adequate voedselvoorziening op peil en voorkomen ondervoeding). Bovendien zorgen genetisch gevarieerde landbouwoppervlakken voor een betere weerstand tegen de belasting van het milieu en garanderen zij zo een grotere voedselveiligheid voor de bevolking.

Tenslotte kunnen versnelde storingen in de biodiversiteit uiterst nefaste invloeden hebben op de verspreiding van reeds bestaande overdraagbare ziekten of zelfs in het ontstaan van nieuwe overdraagbare ziekten, door wijzigingen aan infectieoverbrengers en/of doelpopulaties en in relaties tussen gastheren en ziekteverwekkers. Dergelijke studies over het verband tussen de verstoring van de biodiversiteit en de toename van de verspreiding van ziektes kunnen stilaan overtuigende resultaten voorleggen, bv. in het geval van de epidemiologie van malaria, schistosomiasis en de ziekte van Lyme.

We moeten een beter inzicht krijgen in het belangrijk verband dat bestaat tussen de gezondheid van de mens en biodiversiteit en de daaruitvolgende ontwikkelingen. Interdisciplinair onderzoek rond deze gezamenlijke thema's moet worden bevorderd. Opleidingsprogramma's moeten het bewustzijn over dat verband promoten. Daarnaast moet ook de relatie tussen gezondheids- en milieuorganisaties en ministeries worden verbeterd om te garanderen dat bij de planning en implementatie van het beleid rekening wordt gehouden met deze kwesties.

5.9. De implementatie van CITES aanmoedigen om de biodiversiteit te behouden

Het doel van het CITES-verdrag bestaat erin te garanderen dat de internationale handel in wilde dieren en planten hun overleven niet in gevaar brengt.

Elke soort die bedreigd is of in de toekomst bedreigd kan worden door de handel, is vermeld in een van de drie CITES-bijlagen. Afhankelijk van de plaats op deze lijsten, is de handel in deze soorten onderworpen aan strikte reglementeringen. Door een continue opvolging van de status van de populatie kan de handel in specifieke combinaties van soorten en landen worden verboden.

Als lidstaat van de Europese Unie implementeert België de CITES-wetgeving door middel van twee EC-verordeningen, in combinatie met de Belgische CITES-wet van 1983.

Teneinde de implementatie van CITES in België op korte en lange termijn te verbeteren, worden eerst diverse doelen gesteld.

Het eerste doel is het uitbreiden van de Wetenschappelijke Autoriteit voor CITES met een professionele secretaris bevoegd voor het opstellen van voorbereidende documenten voor de vergaderingen van de Belgische Wetenschappelijke Autoriteit, de vergaderingen van de

Wetenschappelijke Evaluatiegroep en deze van de CITES-Commissie voor Planten en Dieren. Deze secretaris is ook bevoegd voor het wetenschappelijk advies over de mogelijke import van specifieke soort-land-combinaties en voor nieuwe voorstellen voor amendementen die moeten worden ingediend bij de Conferentie van de CITES-partijen om bepaalde bedreigde soorten (opnieuw) op te nemen in de CITES-bijlagen.

Deze ambtenaar moet ook alle andere contacten verzorgen tussen het management en de Wetenschappelijke Autoriteit, en moet ook instaan voor de correspondentie met de Wetenschappelijke Autoriteiten van de andere CITES-Partijen.

Artikel 17 van het Belgisch Koninklijk Besluit inzake CITES van 9/4/2003 legt de oprichting van een nationale toezichtgroep op. Door de implementatie van dit artikel zullen procedures worden vastgelegd voor de coördinatie van het nationale toezicht bij alle relevante nationale overheden.

Zo zal België vernieuwende manieren onderzoeken om de capaciteit op te drijven en de uitvoering te verbeteren, bijvoorbeeld door de uitwisseling van kennis en expertise op nationaal en EU-vlak te bevorderen.

De bijbehorende coördineerde Toezichtgroep opgericht door de Europese Commissie zal de samenwerking garanderen tussen de relevante nationale overheden, WDO, Interpol, Europol, het CITES-Secretariaat en intergouvernementele organisaties teneinde een efficiënte implementatie en uitvoering van de EU-verordening over handel in het wild levende diersoorten te garanderen.

5.10 De sociale functie van biodiversiteit in stand houden en versterken

Mensen zijn voor hun welzijn en plezier in het leven afhankelijk van fundamentele biologische systemen en processen. Tot nu toe wordt het belangrijke verband tussen biodiversiteit en sociaal welzijn (gezondheid, opleiding, aankoop van goederen die worden geëist door de samenleving, creatie en behoud van tewerkstelling, ontspanning,...) onvoldoende erkend en hebben we er onvoldoende inzicht in. De esthetische waarden van natuurlijke ecosystemen en landschappen dragen vaak bij tot het bezielend, emotioneel en spiritueel welzijn van een uiterst verstedelijkte bevolking.

Om al die redenen is het nodig om meer te leren over de sociale voordelen van biodiversiteit en over de voordelen voortvloeiend uit de sociale diversiteit met het oog op het versterken van synergieën en het beperken van sociale ongelijkheden en hun vermijdbare druk en negatieve impact op de biodiversiteit.

In het kader van doelstellingen 5.8 en 7.5 moet naar behoren rekening worden gehouden met de sociale en culturele diversiteit in België bij de uitwerking en implementatie van een biodiversiteitsbeleid teneinde de diverse groepen en actoren in de gemeenschap op een efficiënte en rechtvaardige manier te mobiliseren.

DOELSTELLING 6: BIJDRAGEN TOT EEN EERLIJKE TOEGANG TOT EN EEN BILLIJKE VERDELING VAN DE VOORDELEN DIE VOORTVLOEIEN UIT HET GEBRUIK VAN GENETISCHE RIJKDOMMEN EN DEZE PROMOTEN

De eerlijke en billijke verdeling van de voordelen voortvloeiend uit het gebruik van de genetische rijkdommen is de derde doelstelling van het VBD. Ze is even belangrijk als de andere twee om het doel om de achteruitgang van de biodiversiteit een halt toe te roepen tegen 2010 te realiseren.

Duizenden jaren lang werden genetische rijkdommen* als vrij toegankelijk beschouwd. Ze werden initieel gebruikt door en uitgewisseld tussen landbouwers enerzijds en kwekers en telers anderzijds. Het specifiek op zoek gaan bestanddelen voor commerciële doeleinden op industriële schaal (bv. geneesmiddelen, lijmen, verven, parfums, drankjes, enz.) is een ontwikkeling van de laatste eeuw. Prospectoren mochten deze rijkdommen gewoon meenemen uit het land van herkomst om ze te gebruiken voor de ontwikkeling van commerciële producten, bv. farmacologisch actieve stoffen. Het VBD definieert nieuwe manieren voor het behandelen van activiteiten voor bioproductie door de soevereine rechten van landen op hun genetische rijkdommen te erkennen. Het VBD moedigt aan om de resultaten van onderzoek en ontwikkeling en de voordelen die voortvloeien uit commercieel en ander gebruik van genetische rijkdommen op een eerlijke en billijke manier te delen met het land dat deze rijkdommen levert. Dit betekent dat landen die genetische rijkdommen leveren (vaak landen uit het zuiden, met een grote rijkdom aan biodiversiteit) bevoegd zijn om de toegangsvoorwaarden tot hun genetische rijkdommen te definiëren.

Om toegang te hebben tot genetische rijkdommen, moeten de gebruikers van de genetische rijkdommen:

- 1°) aan het land dat de genetische rijkdommen levert toestemming vragen om de genetische rijkdommen of de kennis te verzamelen of te gebruiken voor deze activiteit plaatsvindt (Voorafgaande geïnformeerde toestemming*)
- 2°) de voorwaarden voor de uitwisseling overeenkomen met het leverende land (Onderling overeengekomen voorwaarden*)
- 3°) de voordelen voortvloeiend uit het gebruik van genetische rijkdommen op een eerlijke en billijke manier verdelen met de leveranciers van genetische rijkdommen (Eerlijke en billijke verdeling van de voordelen). Deze voordelen kunnen financieel of niet-financieel zijn (samenwerkingsverbanden voor onderzoek of commerciële partnerschappen, stalen van wat wordt verzameld, deelname of opleiding van nationale onderzoekers, overdracht van biotechnologische apparatuur en knowhow, ...).

Aangezien activiteiten voor bioprospectie meestal gepaard gaan met het nemen van kleine stalen van materiaal, is de impact ervan op de biodiversiteit als dusdanig tamelijk beperkt. De naleving van de ABS-bepaling van het VBD is echter van cruciaal belang voor de biodiversiteit, aangezien dit een rechtstreekse stimulans inhoudt voor de biologisch rijke (maar vaak economisch armere) landen en de inheemse en lokale volkeren, die de voogd zijn van deze genetische hulpbronnen, die genetische rijkdommen leveren om hun biodiversiteit te beschermen, wat uiteindelijk ten voordele is van iedereen. Zoals vermeld in de 'Ecosystem Assessment' (2005), "tonen talloze succesverhalen aan hoe efficiënt directe betalingen en de overdracht van eigendomsrechten zijn om lokale gemeenschappen te stimuleren om hun biodiversiteit in stand te houden".

In 2002 ondertekende België ook het Internationaal Verdrag inzake Plantgenetische Hulpbronnen voor Voeding en Landbouw (de ratificatieprocedure is momenteel aan de gang). De doelstellingen van dit verdrag zijn het behoud en het duurzame gebruik van genetische plantenrijkdommen voor voedsel en landbouw en de eerlijke en billijke verdeling van voordelen uit hun gebruik met het oog op duurzame landbouw en voedselveiligheid, in overeenstemming met het Verdrag inzake Biologische Diversiteit. De kern van het verdrag is een 'multilateraal systeem' om de toegang tot genetische rijkdommen te vergemakkelijken voor 64 belangrijke gewassen en

veevoeders en de voordelen op een eerlijke en billijke manier te delen. Het Verdrag erkent de rechten van landbouwers, waaronder de bescherming van de traditionele kennis, en het recht op een billijke deelname aan de verdeling van de voordelen en aan de nationale besluitvorming over genetische plantenrijkdommen.

België heeft al diverse initiatieven genomen met het oog op de implementatie van de ABS-bepalingen van het VBD door zijn wetgeving op de patenten en door het ontwikkelen van een vrijwillige gedragscode om landen te helpen om de voorwaarden voor de toegang tot en deling van voordelen voor de overdracht van microbiële genetische rijkdommen ('Micro-organisms Sustainable use and Access Regulation International Code of Conduct, MOSAICC') na te leven. Bovendien is de Nationale Plantentuin van België lid van het International Plant Exchange Network-programma (IPEN) van plantentuinen in de EU met het oog op de uitwisseling van plantmaterialen. IPEN geeft de deelnemende tuinen de toestemming om materialen uit te wisselen voor niet-commerciële doeleinden in overeenstemming met de doelstellingen van het VBD.

Toch moet België nog bijkomende maatregelen nemen om nieuwe bepalingen over de toegang tot en de verdeling van voordelen in de praktijk te brengen.

● VBD-instrument

In 2002 keurden de Partijen van het VBD de begeleidende beginselen van Bonn goed over de toegang tot genetische rijkdommen en over de eerlijke en billijke verdeling van voordelen voortvloeiend uit het gebruik ervan. Deze richtlijnen werden ontwikkeld om de Partijen bij te staan bij het uitwerken van wetgevende, administratieve of beleidsmaatregelen over de toegang tot en de verdeling van rijkdommen, en van contracten en andere overeenkomsten met onderling overeengekomen voorwaarden voor toegang tot en verdeling van de voordelen.

De Richtlijnen definiëren de stappen in de procedures voor toegang tot en verdeling van de voordelen. Daarbij ligt de nadruk op de verplichting voor gebruikers om de voorafgaande geïnformeerde toestemming te vragen van de leveranciers. Ze identificeren ook de basisvereisten voor onderling overeengekomen voorwaarden, definiëren de belangrijkste functies en verantwoordelijkheden van gebruikers en leveranciers en benadrukken het belang van de betrokkenheid van alle stakeholders.

Operationele doelstellingen

6.1 Het concept van ABS uitleggen en informatie over ABS verspreiden op ruime schaal

Het is belangrijk om gebruikers en leveranciers van genetische rijkdommen bewuster te maken van het VBD en van de bijbehorende ABS-bepalingen en 'beste praktijken'. Aangezien de ABS-bepalingen van het VBD onvoldoende gekend zijn en bovendien dubbelzinnig en moeilijk te begrijpen kunnen zijn voor mensen uit de praktijk, is het belangrijk dat België het inzicht erin vergemakkelijkt en de relevantie en implicaties ervan uitlegt. Aangezien de begeleidende beginselen van Bonn tot nu toe het meest praktische hulpmiddel zijn over de ABS-bepalingen van het VBD, zal speciale aandacht worden besteed aan dit instrument en zal het gebruik ervan worden aangemoedigd.

Een communicatiemiddel dat hiervoor gebruikt kan worden is de EC ABS-portaalsite (<http://abs.eea.eu.int/index.php>) die tot doel heeft een netwerk van Europese stakeholders op het vlak van ABS uit te bouwen om hun ervaringen met deze problematiek te delen.

België heeft een eerste stap gezet voor een informatie-campagne over de ABS-problematiek door de lancering van een onderzoek naar het bewustzijn van de Belgische stakeholders over de ABS-bepalingen en over de impact van deze bepalingen op hun beleid voor de implementatie van de ABS-principes.

6.2 De begeleidende beginselen van Bonn en bijbehorende gedragscodes implementeren en het gebruik ervan aanmoedigen

België moet richtlijnen promoten voor de implementatie van de richtlijnen over toegang tot en verdeling van de voordelen van het VBD, zoals bijvoorbeeld de begeleidende beginselen van Bonn. Doelgerichte gedragscodes (bv. MOSAICC) moeten verder worden uitgebouwd en het gebruik ervan moet worden aangemoedigd.

Bovendien moet België nationale mechanismen en maatregelen over de toegang tot genetische rijkdommen en de eerlijke en billijke verdeling van voordelen conform het VBD ontwikkelen en implementeren. Deze mechanismen kunnen van wetgevende, institutionele en financiële aard zijn en veronderstellen een samenwerking tussen overheden en andere betrokkenen.

6.3 Mechanismen ontwikkelen om de samenwerking tus-sen stakeholders voor de ABS-problematiek te bevorderen

Toegang tot en verdeling van voordelen is een belangrijke bepaling van het VBD, maar het onderwerp van de handel in genetische rijkdommen belangt ook andere forums aan.

De 3 belangrijkste internationale forums die de ABS-problematiek behandelen zijn:

- De Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties (FAO) (Internationaal Verdrag inzake Plantgenetische Hulpbronnen voor Voeding en Landbouw, Fytosanitaire overeenkomsten)
- De Wereldhandelsorganisatie (WTO) (handelsgebonden aspecten van de -TRIPS- overeenkomst)
- De Wereldorganisatie voor Intellectueel Eigendom en vooral haar Intergouvernementeel Comité voor intellectuele eigendommen en genetische rijkdommen, traditionele kennis en folklore.

Een betere samenwerking tussen het VBD en deze forums is noodzakelijk om de efficiënte implementatie te verbeteren en om coherente en consequente standpunten in deze forums te garanderen.

Er bestaat ook een verband tussen VBD en CITES op het vlak van de ABS-problematiek. Dit werd benadrukt tijdens een expertworkshop om de samenwerking en de synergieën tussen CITES en VBD te bevorderen (Vilm, Duitsland, april 2004). Tijdens deze workshop benadrukte men dat "het van cruciaal belang is dat de overheden die CITES implementeren en de autoriteiten bevoegd voor VBD een volledig inzicht hebben in de ABS-problematiek en hoe deze kan worden beïnvloed door de implementatie van CITES en omgekeerd". Een beter inzicht in de ABS-problematiek garandeert dat beslissingen die binnen het kader van CITES worden genomen compatibel zijn met de verplichtingen van het VBD en vice versa. Bovendien voorkomt een beter inzicht ook misverstanden of foutieve interpretaties.

6.4 Operationele mechanismen creëren om de kennis, innovaties en praktijken te beschermen van inheemse en lokale gemeenschappen met traditionele levensstijlen die relevant zijn voor het behoud en het duurzame gebruik van biodiversiteit

Inheemse en lokale gemeenschappen zijn nauw verbonden met de biodiversiteit en dragen bij tot de bescherming ervan.

De traditionele kennis van inheemse en lokale gemeenschappen over het mogelijke gebruik van de biodiversiteit die hen omringt, vormt een belangrijke basis voor het behoud van de biodiversiteit en voor het duurzame gebruik ervan. Traditionele kennis is een belangrijke rijkdom, vooral in de zoektocht naar nieuwe geneesmiddelen. We moeten deze eeuwenoude kennis bewaren en in stand houden.

Houders van traditionele kennis zijn belangrijke stakeholders in ABS-overeenkomsten en initiatieven. Artikel 8j van het VBD handelt specifiek over het respecteren, het behoud en de instandhouding van de kennis, innovaties en praktijken van inheemse en lokale gemeenschappen met traditionele levensstijlen die relevant zijn voor het behoud en het duurzame gebruik van de biologische diversiteit. Dit artikel moedigt ook de bredere toepassing van deze kennis aan, met de goedkeuring en de betrokkenheid van de houders, op voorwaarde dat alle voordelen die voortvloeien uit het gebruik van deze traditionele kennis gedeeld worden.

Artikel 15.1 van het ILO Verdrag 169 erkent meer bepaald de rechten van de inheemse volken inzake de natuurlijke rijkdommen binnen hun territoria, met inbegrip van het recht om deel te nemen aan het gebruik, het beheer en het behoud van deze rijkdommen³⁵.

België is van mening dat er in België geen inheemse en lokale gemeenschappen bestaan in de betekenis van het VBD. België neemt echter wel deel aan internationale besprekingen over traditionele kennis. Traditionele kennis, innovaties en praktijken moeten worden erkend in overeenkomsten over toegang tot en verdeling van voordelen. De deelname van vertegenwoordigers van inheemse en lokale gemeenschappen aan de geschikte forums moet worden ondersteund. Anderzijds zal het behoud en de verdeling van traditionele kennis geïntegreerd worden in de Belgische projecten voor ontwikkelingssamenwerking of wetenschappelijke samenwerking die gericht zijn op inheemse en lokale gemeenschappen als belangrijkste stakeholders.

³⁵ Informatie verkregen in september 2006: De EU steunt de goedkeuring van een universele verklaring van de rechten van inheemse volken die hun nood erkent om de beschikking over de voorafgaande geïnformeerde toestemming te verkrijgen vooraleer activiteiten worden ondernomen die de traditionele territoria en natuurlijke rijkdommen, met inbegrip van biodiversiteit, van inheemse volken aantasten.

Gezien GGOs in de landbouw vallen onder patenten behorende aan multinationals, dient er speciale zorg te worden besteed aan het vermijden dat hun gebruik zou leiden tot een wijziging of verdwijning van traditionele landbouwpraktijken, wat op zijn beurt zou leiden tot bedreigingen voor biodiversiteit en op sociaal vlak (cf. obj. 4.b.7; et 4.d.4). Gezien daarenboven transgenen soms afkomstig zijn van levende organismen die traditioneel gekend zijn voor hun interessante kenmerken, zou de billijke verdeling van baten verkregen door dergelijke genen moeten worden gepromoot.

● VBD-instrument

Om de ontwikkeling en de versterking van capaciteiten van individuen, instellingen en gemeenschappen voor een effectieve implementatie van de bepalingen van het VBD over toegang tot en verdeling van voordelen, en meer specifiek de begeleidende beginselen van Bonn, te vergemakkelijken en te ondersteunen, keurde het VBD op zijn 7e vergadering een actieplan voor kennisopbouw over toegang tot genetische rijkdommen en verdeling van de voordelen goed. Het actieplan identificeert belangrijke domeinen waarin initiatieven voor kennisopbouw en mechanismen voor de implementatie van kennisopbouw in deze domeinen nodig zijn.

6.5. Een internationaal kader over ABS uitwerken

Binnen het kader van het VBD wordt er gewerkt aan het uitbouwen van en onderhandelen over een internationaal regime over toegang tot genetische middelen en verdeling van voordelen met het doel instrumenten goed te keuren om de ABS-bepalingen van het Verdrag effectief te implementeren.

België zal deelnemen aan de geplande onderhandelingen en bijdragen tot de ontwikkeling van een transparant internationaal ABS-beleid zo snel als mogelijk voor de tiende Conferentie van de Partijen (2010) conform het mandaat dat werd goedgekeurd op de zevende Conferentie van de Partijen onder het VBD.

DOELSTELLING 7: WETENSCHAPPELIJKE KENNIS OVER BIODIVERSITEIT VERBETEREN EN COMMUNICEREN

Een efficiënt behoud van de biodiversiteit vereist een correcte identificatie en een opvolging in tijd en ruimte

van al haar componenten op alle niveaus, met name van genen tot ecosystemen. Een adequate kennis van de status en de trends op het vlak van biodiversiteit is een noodzakelijke voorwaarde voor een adaptief beheer van de ecosystemen. Toch zijn er nog heel wat hiaten in onze kennis over de primaire gegevens van biodiversiteit en over de rol van taxa in de werking van de ecosystemen.

We hebben nog maar weinig inzicht in de gevolgen van de huidige en toekomstige achteruitgang van de biodiversiteit, zowel voor de gezondheid van de ecosystemen als voor het welzijn van de mens. Bovendien blijft de doeltreffendheid van de beleidsreacties meestal ongedocumenteerd. De gevolgen van invasieve vreemde soorten zijn onvoldoende onderzocht. Synergieën tussen beleidsreacties en onderzoek zijn in grote mate afhankelijk van onze bekwaamheid om ons inzicht in en de vereiste bijkomende kennis over biodiversiteit te verbeteren en erover te communiceren.

Om de hiaten op te vullen zijn een aantal dingen nodig: (i) meer investeringen en kennisopbouw in belangrijke biologische disciplines zoals taxonomie en ecologie, (ii) gemakkelijke toegang tot gegevens over biodiversiteit, en (iii) een betere coördinatie en communicatie tussen beleid en onderzoek.

De bovenvermelde hiaten komen vooral voor in ontwikkelingslanden. De Belgische regering verleent steeds meer steun en fondsen voor onderzoek en opleiding om zo de kennis en de kennisopbouw over biodiversiteit in deze landen uit te breiden. Deze inspanningen zullen op hun beurt bijdragen tot een betere implementatie van de multilaterale milieuovereenkomsten die worden geratificeerd door deze landen.

De operationele doelstellingen in deze nationale biodiversiteitsstrategie bouwen verder op de onderzoeksdoelstellingen uit de Boodschap van Malahide (Duke, 2005), vooral op Doelstelling 16, op de Verklaring en de Aanbevelingen van Killarney en op het Europees Platform voor Biodiversiteitsonderzoek (www.epbrs.org).

● VBD-instrumenten en artikels en globale rapporten over biodiversiteit

Artikel 12 van het Verdrag inzake Biologische Diversiteit handelt specifiek over 'onderzoek en opleiding' en benadrukt de speciale behoeften van de ontwikkelingslanden.

Diverse beslissingen genomen door de Conferentie van de Partijen (COP) vragen om een verbetering van het onderzoek naar biodiversiteit met de nadruk op het genereren van primaire biodiversiteitsgegevens die een betere implementatie van de thematische programma's en multifunctionele kwesties van het VBD mogelijk maken. Aanbevelingen en advies voor het evalueren van de taxonomische capaciteit werden opgenomen in de 'Darwin Declaration' die werd goedgekeurd door COP-4 en die leidde tot het Wereldwijd Taxonomisch Initiatief (GTI – Global Taxonomy Initiative).

De belangrijkste domeinen uit het VBD voor de ondersteuning van de behoeften aan kennis en communicatie zijn:

- inventarisatie van en toezicht op biodiversiteit en bedreigende processen (Artikel 7),
- onderzoek en opleiding op het vlak van de identificatie van biodiversiteit (Artikel 12),
- de ontwikkeling van voorlichtings- en bewustmakingsprogramma's (Artikel 13),
- de uitwisseling van informatie over biodiversiteit vergemakkelijken (Artikel 17),
- technische en wetenschappelijke samenwerking stimuleren (Artikel 18).

De Global Biodiversity Outlook (GBO, 2001, 2006) is een periodiek rapport voorbereid door het secretariaat van de Conventie inzake Biodiversiteit. De GBO geeft een korte stand van zaken van de biodiversiteit en maakt een analyse van de stappen die de wereldgemeenschap onderneemt om ervoor te zorgen dat de biodiversiteit behouden blijft en duurzaam gebruikt wordt en erop toe te zien dat de voordelen die voortvloeien uit het gebruik van genetische rijkdommen rechtvaardig verdeeld worden.

Het Millennium Ecosystem Assessment (MA) is een internationaal project dat in 2001 door de VN is opgestart en in 2005 voltooid is (www.MAweb.org). De bedoeling was om de beleidsvormers en het publiek de nodige wetenschappelijke informatie te verstrekken over de gevolgen van wijzigingen in ecosystemen voor het menselijk welzijn en over mogelijke opties om met deze wijzigingen om te gaan. Een van de rapporten gaat in het bijzonder over biodiversiteit: "Ecosystems & Human Well-being: Biodiversity Synthesis" (2006).

Operationele doelstellingen

7.1 Bestaande gegevens en informatie verzamelen en samenvatten en deze kennis bekendmaken aan een breder publiek

Het boek 'Biodiversity in Belgium, a country study' (Peeters et al., 2003), geeft een gedetailleerd overzicht van de bestaande kennis over de biodiversiteit in België (status, trends en bedreigingen). Bovendien legt deze landstudie ook de nadruk op de dringende noodzaak om onze kennis van alle componenten van onze biodiversiteit uit te breiden en te verdiepen.

Bijkomende verzamelingen en samenvattingen van bestaande (meta) gegevens en informatie, waarbij ten volle gebruik wordt gemaakt van elektronische hulpmiddelen, zullen een nog betere achtergrond vormen voor het opsporen van hiaten in de onderzoeksbehoeften en in de prioriteiten voor het beleid. De ontwikkeling van een webportaal, overeenkomstig verplichtingen binnen het kader van de Global Biodiversity Information Facility (GBIF), zou als basis kunnen dienen voor een nationale lijst van soorten.

De verspreiding van wetenschappelijke gegevens en informatie over biodiversiteit mag zich niet alleen richten tot de wetenschappelijke gemeenschap, maar moet een zo breed mogelijk publiek bereiken, in een aangepaste taal, inclusief besluitvormers, leraren, studenten en de bevolking in het algemeen. De ontwikkeling van databanken die toegang bieden tot lopende en afgesloten studies en onderzoek kan een zeer nuttig instrument betekenen in deze context. Dit betekent dat de primaire wetenschappelijke gegevens en de conclusies moeten worden voorgelegd in een formaat dat en in een taal die toegankelijk is voor een niet-gespecialiseerd publiek. Dat is vooral belangrijk wanneer thema's rond biodiversiteit worden opgenomen in opleidings- en bewustmakingsprogramma's.

7.2 Onderzoek promoten en aanmoedigen dat bijdraagt tot de kennis van en het inzicht in de Belgische biodiversiteit

Een volledige en effectieve implementatie van heel wat van de activiteiten die geïdentificeerd zijn in de Belgische Biodiversiteitsstrategie vereist een aanzienlijke verbetering van de kennis van en het inzicht in de Belgische biodiversiteit. Daarom is er aanzienlijk meer onderzoek naar biodiversiteit nodig, naar het systeem van genetica, soorten en ecosystemen, terwijl de door de collega's

geëvalueerde resultaten van dit onderzoek snel moeten worden bekendgemaakt om een adaptief beheer mogelijk te maken.

Het is duidelijk dat heel wat kwesties uit de Belgische Biodiversiteitsstrategie onmiddellijke acties vereisen, bv. om op handen zijnde bedreigingen te herstellen wanneer er onvoldoende tijd is voor een grondige studie om reddingsacties te onderbouwen. Bij gebrek aan uitvoerige onderzoeksgegevens lopen dergelijke onmiddellijke acties echter het risico van mislukking of op negatieve, onverwachte nevenwerkingen. Daarom is het van cruciaal belang om onderzoeksprojecten op dergelijke manier te ontwerpen dat de verwachte resultaten onmiddellijke acties kunnen begeleiden en onderbouwen en ook gegevens kunnen genereren die kunnen helpen om het behoud en het beheer van de biodiversiteit op lange termijn te plannen en te realiseren.

Belangrijke onderzoeksimpulsen zijn nodig op het vlak van taxonomie en ecologie, inclusief inventarisatieprojecten, protocols voor een snelle evaluatie van de biodiversiteit, en opvolgingsprogramma's op lange termijn, evenals gedetailleerde ad hoc behoudsinitiatieven (bv. in natuurparken en andere beschermde gebieden). Het opstellen van thematische inventarissen (agrobiodiversiteit, biodiversiteit aan geneeskundige planten) moet worden gepromoot, net als de opstelling van een nauwkeurige cartografie van planten in het kader van mogelijke bedreigende GGO-culturen.

7.3 Adequate opvolgingsmethodologieën en biodiversiteitsindicatoren ontwikkelen

Het toezicht op de biodiversiteit is net als het wegwerken van de oorzaken van bedreigende processen inherent aan alle doelstellingen van de Belgische Biodiversiteitsstrategie, en vooral aan Doelstellingen 1 en 2. Daarom moet meer onderzoek worden gevoerd naar opvolgingsmethodologieën en naar de ontwikkeling van biodiversiteit. Deze onderzoeksinspanningen moeten bij voorkeur worden gevoerd in overeenstemming met, en indien mogelijk in samenwerking met, gelijkaardige programma's die worden uitgevoerd op Europees en internationaal niveau.

Door de definitie van nationale normen voor biodiversiteitsinventarissen en opvolgingsprocedures die gebruik maken van een gepaste reeks gemeenschappelijke indicatoren (zie Doelstelling 1) zal men de vooruitgang die België heeft geboekt ten opzichte van de doelstelling van 2010 beter kunnen evalueren en

communiceren. Dergelijke normen zullen ook helpen om de rapporteringsverplichtingen aan internationale instanties na te leven. Ze zullen bovendien een adaptief beheer van de componenten van biodiversiteit (in het bijzonder met betrekking tot klimaat verandering) mogelijk maken en tevens het beleid versterken met betrekking tot activiteiten en processen die de biodiversiteit bedreigen.

7.4 Het integratieniveau van de biodiversiteit in sectorale beleidslijnen en hun impact op de biodiversiteit evalueren

De biodiversiteit in België wordt vooral bedreigd door antropogene activiteiten, die vaak worden beheerd in sectorale beleidslijnen. Er moet specifiek onderzoek worden ontwikkeld om de huidige kennis van de impact van het sectoraal beleid op de biodiversiteit te verhogen en om het integratieniveau van de biodiversiteit in deze sectorale beleidslijnen te evalueren.

De integratie van het biodiversiteitsbeheer in sectorale beleidslijnen impliceert dat kwesties die te maken hebben met biodiversiteit belangstelling krijgen van diverse socio-economische actoren, zoals agrovoedingssector, biotechnologie, toerisme, bosbeheer, visserij.

Er is meer onderzoek nodig om de effecten van de huidige agrotechnologie op de agrobiodiversiteit en de in het wild levende flora en fauna (bv. bestuivers) te ramen. Het onderzoek moet ook de studie van de gevolgen van nieuwe technologieën (bv. GGO's en nanotechnologieën) voor de biodiversiteit omvatten (zie operationele objectief 2.1).

7.5 Onze kennis van de socio-economische voordelen van de biodiversiteit verbeteren

De integratie van socio-economische wetenschappen in het onderzoek naar biodiversiteit is van cruciaal belang om de voortdurende achteruitgang van de biodiversiteit onder invloed van de mens te vertragen en een halt toe te roepen. Hierbij moet men ook gebruikmaken van analyses van bewustmaking en opvattingen, van attitudes en voorkeuren van consumenten met betrekking tot biodiversiteit, en hoe deze in verband staan met gedrag en openbaar beleid.

Om de beleidsvorming te beïnvloeden en de bewustmaking te stimuleren is een grotere kennis van de waarden van de biodiversiteit (niet beperkt tot de louter economische waarde) nodig, bv. door betere methodes voor de

waardebepaling ervan. Bij het waarderingsproces moeten de relaties tussen gezondheid (lichamelijk en geestelijk welzijn) en biodiversiteit worden onderzocht. Er moet meer onderzoek worden gevoerd naar het verband tussen veranderingen in de biodiversiteit en de toename in de verspreiding van sommige reeds bestaande ziekten bij mens en dier, of bij het opduiken van nieuwe ziekten.

Een beter inzicht in de manier waarop de mens de biodiversiteit gebruikt, en hoe dit gebruik de biodiversiteit, goederen en diensten van ecosystemen beïnvloedt, en in de ecologisch-economische veerkracht van het systeem, zijn voorbeelden van onderzoeksonderwerpen die ontwikkeld moeten worden ter ondersteuning van de Belgische Nationale Biodiversiteitsstrategie.

7.6 De links en de communicatie tussen onderzoek en beleid verbeteren en participatie van de actoren promoten

De bestaande interfaces tussen beleid en onderzoek, met onvoldoende beleidsrelevant onderzoek, en te weinig toepassing van de bestaande kennis bij de beleidsvorming, moet versterkt worden. Om hier verandering in te brengen zal men inspanningen moeten leveren op verschillende niveaus: niet alleen op het niveau van het wetenschappelijk onderzoek naar het beleidsniveau, maar ook omgekeerd.

Studies gefinancierd door het federale Wetenschapsbeleid en programma's rond wetenschapscommunicatie zouden gevaloriseerd kunnen worden als nuttige modellen om experts, algemeen deskundigen en andere betrokken partijen die een oplossing trachten te vinden voor een complex probleem, samen te brengen.

Innoverende oplossingen en methodologieën zijn vereist om de link tussen onderzoek en beleid te optimaliseren en de inspraak van actoren bij de uitwerking en toepassing van nieuwe beleidslijnen te bevorderen. Door het versnipperde institutionele kader komen in België vaak veel mensen bijeen om te discussiëren over biodiversiteit, hetgeen niet altijd efficiënt verloopt. Er zouden creatieve oplossingen moeten worden voorgesteld om een mechanisme in te voeren en institutionele schikkingen te treffen om de procedures te vereenvoudigen en inspraak te verzekeren (o.a. inspraak- en consultatiemethodes, doeltreffende communicatiemodellen, enz.). Ook de positieve en negatieve impact van sociaal-culturele en economische factoren (o.a. recreatie) moeten geëvalueerd worden.

Een belangrijk aspect bij het koppelen van onderzoek aan beleid is doeltreffende communicatie. Men zou opleidingen kunnen organiseren en informatie kunnen uitwerken om onderzoekers te helpen doeltrekender te communiceren, niet alleen over de resultaten van hun onderzoek, maar ook over het onderzoeksproces, zodat zij beter kunnen uitleggen hoe onderzoek gepland en verricht wordt. Voor beleidsmakers zou ook een opleiding in het gebruik en het inwinnen van wetenschappelijk advies (bv. hoe de juiste vragen stellen) en het identificeren van bruikbare informatiebronnen nuttig kunnen zijn.

Men zou ervoor kunnen zorgen dat administraties nog beter gebruik kunnen maken van wetenschappelijke informatie door detacheringen vanuit universiteiten en wetenschappelijke instellingen naar de regering te stimuleren. Ook detacheringen in de andere richting (ambtenaren die een sabbatjaar nemen om voor een universiteit of een wetenschappelijke instelling te werken) kunnen de ontwikkeling van expertise en netwerken bevorderen.

7.7 De Belgische expertise optimaal gebruiken om de implementatie van het Verdrag in ontwikkelingslanden te ondersteunen

België moet zijn wetenschappelijke expertise die aanwezig is in universiteiten, instituten en NGO's ten volle aanwenden om ontwikkelingslanden, die vaak rijk zijn aan biodiversiteit, maar arm aan middelen, te helpen om de doelstellingen van het Verdrag beter te implementeren. De kennisopbouw voor het biodiversiteitsbeheer verbeteren en stroomlijnen is voor deze landen een noodzakelijke voorwaarde om hun wetenschappelijke kennis en expertise in kerndomeinen van het Verdrag te verbeteren en zo de verplichtingen opgelegd in het Verdrag beter te implementeren.

Een groter engagement van de ontwikkelingslanden voor het Verdrag zal niet alleen bijdragen tot een meer succesvolle duurzame ontwikkeling op wereldniveau, maar zal hen ook de kans bieden om de ultieme uitdaging opgelegd door de 2010-doelstelling tot een goed einde te brengen.

Deze doelstellingen kunnen worden gerealiseerd door: (i) kennisopbouw te ondersteunen bij de identificatie van en het toezicht op biodiversiteit, (ii) een betere toegang te garanderen tot gegevens over biodiversiteit opgeslagen in Belgische verzamelingen, archieven en databanken, (iii) wetenschappelijke en technische samenwerking te promoten, (iv) relevante technologieën te transfereren

om biodiversiteitskwesaties aan te pakken en (v) opleidings- en bewustmakingsprogramma's te ontwikkelen.

7.8 Onderzoek over de gevolgen van GGO's voor de biodiversiteit en over sociaal-economische aspecten ervan promoten

Men heeft methodes nodig om het invasieve gedrag van GGO's die in het milieu worden verspreid te voorspellen en te voorkomen. Om verschillende cutuurvormen naast elkaar te laten bestaan en potentiële negatieve gevolgen van transgenen voor wilde soorten te vermijden, moet ook onderzoek worden verricht naar de ontwikkeling van betrouwbare methodes om de kans dat genetisch materiaal van transgene organismen wordt overgedragen te voorspellen en te verminderen.

Er moeten ook methodes ontwikkeld worden voor het toezicht op en de coördinatie van gegevens over potentiële onvoorziene gevolgen van GGO's, niet alleen voor individuele soorten maar ook voor structuren van levensgemeenschappen in het ecosysteem, na de bewuste verspreiding en commercialisering ervan. In het kader van doelstelling 4.b.7 zouden gevalstudies moeten worden verricht over de risico's voor de biodiversiteit die de introductie van GGO-culturen in België inhoudt. Als een dergelijke monitoring al voorgesteld wordt in de richtlijnen van de strengste reglementering over bioveiligheid in de wereld, zoals die van de EU, moet men er ernstig naar streven om dergelijke richtlijnen volledig te implementeren.

Zo moeten risico-evaluaties voor genetisch gemodificeerde gewassen die insecticide produceren (zoals Bt GGO's) betrekking hebben op verschillende ecosystemen en agro-ecosystemen alsook op verschillende soorten, met inbegrip van niet-doelsoorten en in het bijzonder soorten die van groot belang zijn, zoals biologische indicatoren, of een specifieke rol spelen in het ecosysteem (aardwormen, mycorrhizale fungi die bij wortels worden vastgesteld, enz.). Daarbij moet niet alleen onderzocht worden welke impact GGO-culturen hebben op het voortbestaan van niet-doelsoorten maar ook wat de impact ervan is op verschillende sociale gedragingen en voedingspatronen en op interacties tussen soorten.

Verder zouden, zoals dit gestimuleerd wordt door Artikel 26 van het Cartagena-protocol inzake biologische veiligheid, in het bijzonder uitgebreide sociaal-economische studies moeten worden verricht over de impact van de introductie van GGO-culturen in België en elders in de

wereld (hangt samen met Doelstellingen 4.c.7, 4.d.3, 4f.4, 5.8, 5.10 et 6).

DOELSTELLING 8: DE GEMEENSCHAP BETREKKEN VIA COMMUNICATIE, ONDERWIJS, BEWUSTMAKING EN OPLEIDING

Net als voor heel wat maatregelen met betrekking tot duurzame ontwikkeling, is het succes van de implementatie van de Nationale Biodiversiteitsstrategie afhankelijk van het inzicht dat de samenleving, de privéorganisaties en de overheden hebben in het belang van de bescherming van de biodiversiteit en de maatregelen die hiervoor nodig zijn.

Er werden al heel wat initiatieven genomen door de diverse instellingen die betrokken zijn bij natuureducatie op verschillende manieren en op verschillende niveaus. Er zijn lokale plannen ('Gemeentelijke en provinciale milieubeleidsplannen', 'Plan communaux pour le Développement de la Nature', riviercontracten, enz.) uitgewerkt om te communiceren en de betrokken partijen inspraak te geven. De leerprogramma's voor het basisonderwijs en het secundair onderwijs bevatten ook een basisopleiding over de natuur. Ook op het niveau van het hoger onderwijs werden er een aantal initiatieven genomen. Vrijwilligersorganisaties worden ingezet bij natuur- en milieueducatie. Besturen en wetenschappelijke instellingen worden ook betrokken bij de communicatie (door de publicatie van folders, artikels, ...). Toch is het werk dat al werd geleverd heel fragmentarisch en niet complementair genoeg. Bovendien richt men zich onvoldoende op groepen die een grote impact hebben op de natuur. Deze zouden een meer gespecialiseerde opleiding moeten krijgen.

Bij communicatie is het van essentieel belang dat biodiversiteit aan cultuur wordt gekoppeld en dat gebruik wordt gemaakt van nieuwe en traditionele media om mensen bewust te maken van de problemen rond biodiversiteit (o.a. spelletjes, theater, pers, radio, video, TV, internet).

België kan ook verder bouwen op de resultaten van bestaande programma's voor communicatie, onderwijs en bewustmaking (CEPA-programma's – 'Communication, Education and Public Awareness') die veel succes bleken te hebben in een gelijkaardige context. Dergelijke CEPA-programma's werden ontwikkeld door het Verdrag van Ramsar en door de EU voor Natura 2000.

● VBD- en VN-instrumenten

UNESCO werd door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties aangesteld als het belangrijkste orgaan voor de promotie van het decennium van onderwijs voor duurzame ontwikkeling (2005-2014) van de Verenigde Naties dat tot doel heeft biodiversiteit te integreren in alle niveaus van het formeel onderwijs.

Het Werkprogramma inzake het Wereldwijd Initiatief voor Communicatie, Onderwijs en Bewustmaking (CEPA) dat in 2002 werd goedgekeurd (VBD-besluit VI/19) erkent het belang van CEPA als centraal instrument voor communicatie, onderwijs en bewustmaking als om een doeltreffende implementatie van het VBD op nationaal vlak te garanderen. Het Wereldwijd CEPA-initiatief wil de samenwerking met andere verdragen en wereldwijde initiatieven (MDG's, ESD, WSSD) verstevigen en beter communiceren over de status en de trends van de biodiversiteit in het kader van de 2010-doelstelling, zoals bv. gerapporteerd in de 'Millenniumevaluatie van het Ecosysteem' in 2005 en de 'Global Biodiversiteit Outlook' in 2001 en 2006. Er wordt ook gestreefd naar betrokkenheid van belangrijke actoren en stakeholders, inclusief de privésector.

Operationele doelstellingen

8.1 Ernaar streven om biodiversiteit en het concept van de ecosysteembenadering op te nemen in onderwijsprogramma's (basisonderwijs en secundair onderwijs, technische scholen, hogescholen, universiteiten, ...)

Veel studenten plaatsen de milieuproblematiek, en zelfs de bescherming van de biodiversiteit, hoog op hun lijstje met bekommernissen. Spijtig genoeg zijn de meesten onder hen zich niet bewust van de bedreigingen in hun onmiddellijke omgeving, noch van de mogelijkheden om in hun dagelijkse leven concrete stappen te ondernemen. Op dit vlak is een cruciale rol weggelegd voor het onderwijssysteem.

Onderwijs en opleiding moeten de nadruk leggen op de ontwikkeling van vaardigheden die het inzicht in en de aanvaarding van de nood aan het behoud en het duurzame gebruik van de biodiversiteit bevorderen. De informatie moet niet alleen worden voorgesteld als

een wetenschap, maar moet ook worden geplaatst in een politieke, sociale en economische context, zodat de studenten een beter inzicht krijgen in de complexe omstandigheden waarin de beslissingen over het behoud van de biodiversiteit moeten worden genomen. Cursussen over de waarden die samenhangen met de biodiversiteit en planningsprogramma's waarbij de ecosysteembenadering wordt toegepast, moeten aan bod komen in het onderwijssysteem, van in de basisschool, over het secundair onderwijs tot in de technische scholen en universiteiten.

Momenteel bestaan er al een aantal opleidingsprogramma's over het milieu en duurzame ontwikkeling in het formele onderwijssysteem in België, vooral in de basisschool. Het behoud van de biodiversiteit en de ecosysteembenadering moeten systematisch worden opgenomen in de eindtermen* van alle schoolprogramma's in de diverse niveaus en het hoger onderwijs. Daarom moeten scholen en leraren een betere educatieve ondersteuning krijgen (bv. door de ontwikkeling van educatieve pakketten en publicaties over biodiversiteit die specifiek gericht zijn op de studenten).

8.2 Het inzicht in het belang van biodiversiteit promoten en de kennis over de Belgische biodiversiteit bevorderen (buiten het onderwijssysteem)

Het is nodig om een beter inzicht in en een betere appreciatie van de waarde van biodiversiteit en haar functies in ecosystemen voor het menselijk welzijn aan te moedigen op alle niveaus van de besluitvorming, ondernemingen, het brede publiek, ... en om de opname van de biodiversiteit in de onderwijsprogramma's aan te moedigen en te promoten. De bevolking moet inzien hoe ze de natuur en biodiversiteit beïnvloedt en wat ze kan doen om deze impact te beperken. Zo zijn o.a. bewustmakingscampagnes voor jeugdorganisaties en vooral voor scouts erg nuttig om uit te leggen hoe ze direct of indirect schade kunnen berokkenen aan natuurgebieden. De consumptie- en productiepatronen van de Belgische gezinnen hebben een grote invloed op het milieu en op de biodiversiteit. Het is uiterst belangrijk om hen te overtuigen van de noodzaak om te evolueren naar duurzame productie en consumptie, duurzaam landgebruik en duurzame mobiliteitspatronen.

³⁶ Zie het advies van de 'Conseil Wallon pour l'Environnement et le Développement Durable' (2005) "Propositions pour faire de la biodiversité un enjeu citoyen" (CWEDD/05/AV.01).

Er zijn vele voorstellen om van natuur en biodiversiteit een uitdaging voor de burger te maken³⁶. De moderne technologieën en de steeds grotere toegang tot de elektronische communicatiemiddelen bieden innovatieve mogelijkheden om het inzicht in het belang van biodiversiteit en de maatregelen die nodig zijn voor het behoud ervan te promoten en aan te moedigen. Toch mogen we het belang van de traditionele communicatiesystemen niet verwaarlozen (openbare media, lokale pers, wekelijkse tv- en radioprogramma's over natuur en biodiversiteit, thematentoonstellingen, rondetafelgesprekken, ...). Verder moet de betekenis van biodiversiteit en de gevolgen van de achteruitgang ervan worden meegedeeld op een manier die is aangepast aan het doelpubliek.

NGO's, natuurverenigingen, jeugdverenigingen, onderwijsinstellingen en musea, onderzoeks- en overheidsinstellingen en de media spelen een belangrijke rol bij het verbeteren van de bewustmaking en van de communicatie over de bescherming van de biodiversiteit op lokaal en wereldvlak. Federale, regionale of gemeentelijke overheden moeten hen aanmoedigen om te zorgen dat er voortdurend accurate en overtuigende informatie beschikbaar is over de voordelen van de bescherming van de biodiversiteit, over de kosten hiervan en over de middelen waarover men hiervoor beschikt. Specifieke jaarlijkse programma's en beurzen georganiseerd door deze organisaties (zoals de Internationale Dag van de Biodiversiteit op 22 mei en evenementen rond specifieke sites of soorten) moeten ook worden ondersteund.

Diverse lokale participatie-instrumenten om de opleiding en het bewustzijn van de bevolking te bevorderen (bv. gemeentelijke plannen voor natuurontwikkeling, riviercontracten en nationale parken) en lokale initiatieven die fungeren als nutsbedrijf voor milieu-informatie en bewustmaking (bv. natuureducatiecentra voor bezoekers in de buurt van belangrijke natuurparken, regionale centra voor milieueducatie) moeten worden ondersteund en verder uitgebouwd. Alle burgers moeten uitleg krijgen over het belang en de waarde van biodiversiteit en over de rijkdom van ons natuurpatrimonium.

8.3 Het bewustzijn bevorderen en thematische opleidingen geven aan de sectoren die direct of indirect een impact hebben op de biodiversiteit, inclusief de privésector, in een taal die aangepast is aan de specificiteit van de doelgroep

Diverse sectoren hebben een tamelijk grote (directe of indirecte) impact op de biodiversiteit en zouden bij hun

activiteiten aandacht moeten hebben voor biodiversiteit (bescherming en duurzaam gebruik). Zij moeten het doelpubliek zijn van activiteiten om het bewustzijn te bevorderen. Communicatiestrategieën en aangepaste opleidingscycli moeten worden opgesteld om uit te leggen hoe de respectieve sectoren hun praktijken kunnen verbeteren om te helpen bij het realiseren van de doelstelling om tegen 2010 de achteruitgang van de biodiversiteit een halt toe te roepen. Men moet de sectoren overtuigen om zich te engageren om goede praktijken te implementeren en te promoten.

Er moeten ook specifieke communicatiestrategieën worden ontwikkeld die gericht zijn op de privésector aangezien de activiteiten van de handel en de industrie een grote impact hebben op de biodiversiteit. De privésector kan dus een belangrijke bijdrage leveren voor het realiseren van de 2010-doelstelling door een goede biodiversiteitspraktijk te implementeren en te promoten, door de relevante expertise en technologieën te delen met de overheidssector en te helpen om van biodiversiteit een belangrijk onderwerp te maken.

DOELSTELLING 9: HET REGELGEVINGSKADER ROND BIODIVERSITEIT VERSTERKEN EN DE NALEVING VAN DE WETGEVING INZAKE BIODIVERSITEIT VERZEKEREN

Wetgeving is een belangrijk instrument dat kan bijdragen tot het behoud van de biodiversiteit en het duurzame gebruik van biologische rijkdommen.

De regelgeving moet duidelijk en nauwkeurig zijn. Ze moet door iedereen worden nageleefd en waar nodig aangepast worden.

Aangezien velen de wet enkel zullen naleven als er duidelijke sancties zijn voor niet-naleving, is tenuitvoerlegging van essentieel belang als men ervoor wil zorgen dat de bestaande wetgeving voor het behoud van de biodiversiteit wordt nageleefd. De straffen moeten proportioneel zijn, een afschrikkend effect hebben en doeltreffend zijn.

Operationele doelstellingen

9.1 Ervoor zorgen dat de Nationale Strategie gedragen wordt door doeltreffende wetgeving en de tenuitvoerlegging verbeteren

België moet zijn bestaande wetgevingskader in het licht van de doelstellingen van deze Strategie herzien en de nodige stappen ondernemen om het te verbeteren waar nodig.

Daarnaast moet de overheid ervoor zorgen dat de huidige wetgeving naar behoren wordt toegepast.

Het Nationaal Veiligheidsplan 2004-2007 (Federale Politie, 2004) is bedoeld om de politiediensten te helpen veiligheidsproblemen op een integrale en geïntegreerde manier aan te pakken en de samenhang van hun acties te vergroten. Het omvat zeven prioritaire veiligheidsfenomenen voor 2004-2007, waaronder het milieu, dat beperkt wordt tot afvalfraude.

De Administratie der Douane en Accijnzen (FOD Financiën) legt momenteel de nadruk op veiligheid in de ruime zin van het woord, waaronder een aantal domeinen vallen als de bescherming van de fauna en flora (CITES). In dat opzicht is een CITES-stuurgroep opgericht die tot taak heeft de risico's op dat vlak te analyseren.

België zou ervoor moeten zorgen dat biodiversiteit als een van de prioritaire veiligheidsfenomenen wordt beschouwd. Bovendien moeten de verschillende aspecten van biodiversiteit geïntegreerd worden in instrumenten voor de verwerking van wettelijke informatie, zoals FEEDIS (Feeding Information System) of de algemene nationale gegevensdatabank (ANG).

Zowel de capaciteit als de organisatie van het personeel dat toeziet op de naleving van de regelgeving inzake biodiversiteit moet verder uitgebouwd worden zodat deze diensten meer aanwezig kunnen zijn op het terrein, het vervolgingsbeleid effectief uitgevoerd kan worden en sancties voor biodiversiteitsmisdriven kunnen worden toegepast.

Men zou ook kunnen opteren voor een pro-actieve aanpak en het gebruik van specifieke onderzoeksmethodes aangezien het erg moeilijk blijkt te zijn om misdrijven op het vlak van biodiversiteit op te sporen.

Door de bevoegdheidsverdeling in België worden de meeste misdrijven op het vlak van biodiversiteit opgetekend door de Gewesten terwijl het vervolgingsbeleid een bevoegdheid van de federale overheid is. Daarom moet men de samenwerking en coördinatie op nationaal niveau tussen alle betrokken actoren (met inbegrip van de inspectiediensten, administraties en douanediensten) versterken om ervoor te zorgen dat de maatregelen die genomen worden en methodes die gevolgd worden coherent en verenigbaar zijn. Ook moeten de internationale mechanismen voor de uitwisseling van informatie geoptimaliseerd worden (Interpol, Europol, enz.).

Ten slotte moeten, gezien de complexiteit van de materie, specifieke opleidingen worden georganiseerd voor de actoren die betrokken zijn in de strijd tegen biodiversiteitsmisdrijven (politie en controlediensten, douane, enz.). In dat opzicht is het vooral noodzakelijk om zowel de wettelijke als de technische en wetenschappelijke kennis te verbeteren.

9.2 Een algemene integratie van biodiversiteit in het beleid inzake milieuaansprakelijkheid bevorderen

Bij milieuaansprakelijkheid is het de bedoeling om degene die verantwoordelijk is voor de milieuschade (de vervuiler) te laten betalen voor de schade die hij heeft berokkend (het principe van “de vervuiler betaalt”).

Richtlijn 2004/35/EG van het Europees Parlement en de Raad van 21 april 2004 schept een kader voor milieuaansprakelijkheid op basis van het principe van “de vervuiler betaalt” teneinde milieuschade te voorkomen en herstellen. Het basisbeginsel van deze Richtlijn is dat een exploitant wiens activiteiten milieuschade of een onmiddellijk gevaar voor milieuschade hebben veroorzaakt, financieel aansprakelijk wordt gesteld voor het voorkomen of herstellen van die schade. Er wordt verwacht dat deze richtlijn exploitanten ertoe zal aanzetten om maatregelen te nemen en praktijken te ontwikkelen om het risico van milieuschade te beperken zodat ze minder kans lopen om financieel aansprakelijk te worden gesteld.

De Richtlijn voert een uitgebreid stelsel in rond aansprakelijkheid voor schade aan het milieu, en in het bijzonder voor schade aan kostbare elementen van de biodiversiteit, nl. beschermde soorten en natuurlijke leefgebieden.

Er is een permanente werkgroep opgericht waarin de gewesten en de federale overheid vertegenwoordigd zijn om, tot op zekere hoogte en rekening houdend met de bevoegdheidsverdeling, een adequate en coherente toepassing van deze Richtlijn te verzekeren.

De nationale wetgeving inzake aansprakelijkheid voor schade veroorzaakt door activiteiten die een gevaar inhouden voor het milieu zal dus verschillen van het gewone stelsel van burgerrechtelijke aansprakelijkheid aangezien ze niet van toepassing zal zijn op de klassieke schadegevallen (menselijke gezondheid of eigendom) maar betrekking zal hebben op schade aan de biodiversiteit en op bodem- en waterschade. Dit zal de betrokken partijen ertoe aanzetten om meer voorzorgsmaatregelen te treffen ter bescherming van de biodiversiteit.

Niettemin is een van de grootste moeilijkheden bij de uitvoering van deze Richtlijn de raming van de schade aan de biodiversiteit. Hierbij moet rekening worden gehouden met de kostprijs van het herstel of de kostprijs van alternatieve oplossingen wanneer herstel niet mogelijk is.

Dit zou in aanmerking moeten worden genomen bij de omzetting van de EU-richtlijn in nationaal recht.

DOELSTELLING 10: CONSISTENTIE TUSSEN EN COHERENTE IMPLEMENTATIE VAN VERBINTENISSEN EN OVEREENKOMSTEN INZAKE BIODIVERSITEIT GARANDEREN

Er zijn vijf wereldwijde verdragen die betrekking hebben op de biodiversiteit: het Verdrag inzake Biologische diversiteit (VBD), het Verdrag inzake de internationale handel in bedreigde in het wild levende dier- en plantensoorten (CITES), het Verdrag inzake de Bescherming van Trekkende Wilde Diersoorten (CMS), het Verdrag inzake Watergebieden (Ramsar), en het Werelderfgoedverdrag (WHC). De twee andere Verdragen van Rio (het Verdrag van de Verenigde Naties ter Bestrijding van de Woestijnvorming en het Raamverdrag van de VN inzake Klimaatverandering) zijn ook van belang voor de biodiversiteit.

Al deze verdragen overlappen elkaar op het vlak van de eisen die aan de Partijen worden gesteld voor onderzoek, rapportering, opleiding en bewustmaking, de behoefte aan kennisopbouw, de samenvatting van wetenschappelijke gegevens, de betrokkenheid van stakeholders, ...

Bovendien worden een aantal specifieke kwesties rond biodiversiteit behandeld in diverse andere verdragen (zo komen invasieve vreemde soorten bijvoorbeeld aan bod in het VBD, CITES, CMS, RAMSAR en UNFCCC).

Naast deze internationale verbintenissen en overeenkomsten moeten ook diverse regionale verdragen en overeenkomsten worden geïmplementeerd die betrekking hebben op de biodiversiteit (het Verdrag van Bern, de Vogel- en Habitatrichtlijnen, AEWA, EUROBATS,...).

Dit toont aan hoe groot de behoefte is aan synergieën bij de nationale implementatie van deze verbintenissen om een complementaire en wederzijdse bekrachtiging te waarborgen. Sterkere synergieën op nationaal vlak beperken dubbele inspanningen, voorkomen tegenstrijdigheden en gebruiken de beschikbare middelen efficiënter.

Operationele doelstellingen

10.1 De implementatie van verdragen inzake biodiversiteit garanderen die door België werden ondertekend

België ondertekende de meeste belangrijke internationale en regionale verdragen inzake biodiversiteit. België moet garanderen dat het land zich voortdurend blijft engageren voor deze overeenkomsten. Daarom moet België de implementatiestatus van alle internationale verdragen inzake de bescherming van de biodiversiteit evalueren en eventueel de nodige stappen ondernemen om te garanderen dat de verdragen volledig worden geïmplementeerd. Waar nodig moet België ook doorgaan met het goedkeuren van andere relevante overeenkomsten.

10.2 Overlappingsen, duplicaties of tegenstrijdigheden bij de implementatie van diverse verdragen inzake biodiversiteit beperken

De besluiten van de verdragen inzake biodiversiteit moeten op een coherente en harmonische manier worden geïmplementeerd. Daarom heeft België in de eerste plaats een algemeen beeld nodig van het geheel van besluiten over multifunctionele kwesties in de verdragen inzake biodiversiteit (bv. ontbossing, duurzaam gebruik van natuurlijke rijkdommen, binnenwateren, klimaatverandering, ...) om zijn rijkdommen optimaal te gebruiken en te verdelen. Dergelijk overzicht zal ook helpen om wederzijdse verplichte acties (projecten die gezamenlijk kunnen worden ontwikkeld) te identificeren, evenals mogelijke tegenstrijdige acties tussen de diverse verdragen inzake biodiversiteit.

In deze context is vooral de nationale rapportering uiterst relevant. Nationale rapporten zijn nuttige hulpmiddelen om te evalueren in hoeverre de internationale overeenkomsten geïmplementeerd zijn en om de implementatie ervan te verbeteren. Meestal voldoen de rapporten echter niet aan deze doelstellingen.

Aangezien de nationale rapportering voor heel wat verdragen voornamelijk gebaseerd is op vergelijkbare milieugegevens, is het belangrijk om het rapporteringsproces voor verdragen inzake biodiversiteit te stroomlijnen en te harmoniseren om de landen te kans te bieden om hun rapporteringsvereisten te vervullen en dubbel werk te vermijden.

Bovendien is er meer communicatie nodig tussen de nationale focal points voor de verdragen inzake biodiversiteit

om een meer coherente implementatie van de verbintenissen inzake biodiversiteit te garanderen en om de mogelijkheden voor synergieën te optimaliseren. Dit kan vergemakkelijkt worden binnen bestaande institutionele structuren (zoals de stuurgroepen binnen het CCIM) maar impliceert ook de ontwikkeling van middelen op nationaal vlak om de coördinatie en samenwerking tussen focal points voor verdragen inzake biodiversiteit te verbeteren op het vlak van planning, kennisopbouw, onderzoek, rapportering, informatiesystemen, ... , met name door een grotere uitwisseling van informatie en ervaring.

10.3 Alle samenwerkingprojecten inzake klimaatverandering, biodiversiteit en woestijnvorming gefinancierd door België evalueren om te garanderen dat ze onderling de doelstellingen van de drie Verdragen van Rio ondersteunen

De drie Rio-verdragen behandelen een aantal gemeenschappelijke essentiële en procedurele materies. Zo zijn maatregelen om de negatieve impact van ontbossing te verminderen relevant voor de uitvoering van de drie conventies. Al deze verdragen eisen kennisopbouw, wetenschappelijke en technische samenwerking, de ontwikkeling van specifieke nationale plannen en strategieën, periodieke rapportering, ...

Zowel de toenemende impact van klimaatverandering op de biodiversiteit als de gevolgen van bepaalde acties ter bestrijding van de klimaatverandering kunnen relevant zijn voor de doelstellingen van de Conventie inzake Biodiversiteit. Anderzijds kan de bescherming van de biodiversiteit bijdragen tot een beperking van de klimaatverandering (gezonde bossen, turfgronden en andere leefgebieden kunnen de concentraties broeikasgassen in de lucht beperken door koolstof op te slaan) en bescherming bieden tegen de natuurlijke gevaren die versterkt worden door de klimaatverandering.

Woestijnvorming heeft een belangrijke invloed op de biodiversiteit. Het vermindert de productiviteit van de bodem, heeft een impact op de hydrologische cyclus, kan leiden tot de lokale uitroeiing van wilde soorten, ...

Het is belangrijk te controleren of projecten die door België werden opgestart voldoen aan de doelstellingen en aanbevelingen van de drie Verdragen van Rio. Heel wat projecten rond klimaatverandering, biodiversiteit of woestijnvorming worden immers geconfronteerd met uitdagingen die deze van het individuele project in kwestie overschrijden.

Zo kunnen initiatieven voor herbebossing, aanpassing en projecten voor schone ontwikkelingsmechanismen, zoals voorzien in het Protocol van Kyoto in het kader van het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake Klimaatverandering, een belangrijke impact hebben op de biodiversiteit. Daarom moeten ze zodanig worden ontwikkeld dat ze de biodiversiteit verbeteren, of toch zeker een negatieve impact op de biodiversiteit voorkomen (bv. door het planten van meerdere soorten inheemse bomen in plaats van aanplantingen met één exotische soort). Het is van essentieel belang dat men de biodiversiteit ondersteunt in haar aanpassing aan de klimaatverandering en dat men de positieve effecten van maatregelen ter beperking van de klimaatverandering verstrekt om de veerkracht van de biodiversiteit te verbeteren. Maar het is even belangrijk om potentiële negatieve gevolgen van bepaalde maatregelen ter beperking van de klimaatverandering, zoals de promotie en ontwikkeling van brandstoffen en andere vormen van hernieuwbare energiebronnen, te voorkomen en beperken. Vandaar dat de uiterlijke dimensie van het verband tussen klimaatverandering en biodiversiteit benadrukt zou moeten worden.

Daarom moet België mechanismen uitbouwen om te evalueren of projecten die worden opgestart in het kader van één van de Verdragen van Rio, de vereisten van de twee andere Verdragen respecteren.

DOELSTELLING 11: EEN VOORTGEZETTE EN EFFECTIEVE INTERNATIONALE SAMENWERKING GARANDEREN VOOR HET BESCHERMEN VAN DE BIODIVERSITEIT

De bescherming van de biodiversiteit is een wereldwijd probleem dat het best kan worden aangepakt door multilaterale samenwerking. Dit wordt onderstreept in het VBD dat de nood aan samenwerking tussen landen benadrukt om de biodiversiteit op aarde te beschermen.

De Millennium-ontwikkelingsdoelstellingen bieden een kader voor de hele VN om armoede, honger, ziekte, analfabetisme, de achteruitgang van het milieu en discriminatie van vrouwen te bestrijden. De biodiversiteit speelt een belangrijke rol bij het garanderen dat de Millennium-ontwikkelingsdoelstellingen (doelstelling 1 “de strijd tegen armoede en honger”, doelstelling 6 “de strijd tegen HIV/AIDS, malaria en andere ziektes” en doelstelling 7 “waarborgen voor een duurzaam milieu”) met betrekking tot duurzame ontwikkeling met succes verwezenlijkt worden.

Het uitwisselingsweb (‘Clearing-House Mechanism’) is een belangrijk hulpmiddel voor de uitwisseling van informatie en voor het promoten en vergemakkelijken van wetenschappelijke en technische samenwerking.

België heeft interregionale en bilaterale samenwerkingsverbanden uitgebouwd met landen in de onmiddellijke geografische omgeving, met het oog op een geïntegreerd beheer van grensoverschrijdende ecosystemen.

Door zijn ontwikkelingssamenwerking promoot België ook de duurzaamheid van het milieu als een multifunctionele aangelegenheid waarin ook biodiversiteit aan bod komt.

De achteruitgang van de biodiversiteit heeft directe gevolgen op de economische ontwikkeling, en vooral op het levensonderhoud van mensen in ontwikkelingslanden. Het Millennium Ecosystem Assessment Report (2006) heeft aangetoond dat de negatieve impact van het verlies aan biodiversiteit en de afname van de voordelen die ecosystemendiensten opleveren, vooral de armste bevolkingsgroepen in de wereld zullen treffen, die zich het minst aan deze veranderingen kunnen aanpassen. Intacte ecosystemen in beschermde gebieden leveren zuiver water op, voedselzekerheid en geneesmiddelen en helpen natuurrampen te voorkomen.

De achteruitgang van de biodiversiteit in deze landen aanpakken is van essentieel belang om de armoede terug te dringen en duurzame ontwikkeling te bevorderen. Bovendien spelen de ontwikkelingslanden een cruciale rol in het behoud van de wereldwijde biodiversiteit, aangezien zij nog beschikken over gebieden met een natuurlijk milieu en een grote biodiversiteit. Alle partnerlanden van de Belgische ontwikkelingssamenwerking hebben ook het Verdrag inzake Biologische Diversiteit ondertekend, net als talloze andere overeenkomsten inzake biodiversiteit. België moet hen blijven steunen bij hun inspanningen om hun verbintenissen conform deze verdragen te respecteren en te implementeren.

Door zijn beleid voor ontwikkelingssamenwerking heeft België al een aantal initiatieven genomen om de synergieën tussen MEA's in het algemeen en een synergetische implementatie ervan in de partnerlanden te bevorderen.

Operationele doelstellingen

11.1 Een volledig beeld krijgen van alle samenwerkingsprojecten en interregionale projecten die België ondersteunt

België werkt samen met ontwikkelingslanden in een breed gamma van activiteiten en is ook betrokken bij diverse interregionale projecten. Momenteel bestaat er geen instrument dat een overzicht kan geven van alle projecten die België ondersteunt. Aangezien een aantal van deze projecten een impact (kunnen) hebben op de biodiversiteit, zou het nuttig zijn om een mechanisme te ontwikkelen om informatie over deze initiatieven te verzamelen. Dit zou de diverse overheden een overzicht geven van alle initiatieven die worden ondersteund door de verschillende autoriteiten in België en over hun mogelijke impact op de biodiversiteit. Verder moet beoordeeld worden of ontwikkelingssamenwerkingsprojecten effectief rekening houden met milieucriteria.

11.2 Alle programma's en projecten gefinancierd in de partnerlanden hebben een ex ante milieuevaluatieprocedure, die afhankelijk van de omstandigheden varieert van een milieuscreening tot een volledige milieueffectrapportage* of een strategische milieueffectbeoordeling*

Alle Belgische projecten voor ontwikkelingssamenwerking zullen op meer systematische wijze worden geëvalueerd vóór de beslissing over de toewijzing van fondsen wordt genomen, zodat de potentiële negatieve gevolgen voor de biodiversiteit van de ontvangende landen in een vroeg stadium kunnen worden geïdentificeerd en voorkomen of ingedijkt. Er moet systematisch een screeningprocedure worden toegepast en wanneer nodig moet een volledige milieueffectrapportage (MER) worden uitgevoerd.

Ruimere strategische benaderingen, zoals Indicatieve Samenwerkingsprogramma's, "Country Strategic Papers" of sectorale benaderingen (SWAP's), ... moeten het voorwerp uitmaken van een strategische milieueffectbeoordeling waarbij ook aandacht wordt besteed aan biodiversiteitsoverwegingen.

Bij de uitvoering van milieueffectrapportages en strategische milieueffectbeoordelingen moeten de bestaande evaluatiesystemen van het ontvangende land in de mate van het mogelijke worden gebruikt. Waar mogelijk wordt een gezamenlijke milieueffectrapportage of een strategische milieueffectbeoordeling door meerdere donoren aangemoedigd.

Bovendien moeten in ad-hocevaluaties van programma's of projecten voor ontwikkelingssamenwerking ook biodiversiteitsaspecten worden opgenomen, zelfs in projecten of programma's die niet gerelateerd met natuurlijke hulpbronnen zijn.

11.3. Bijdragen tot de creatie van een biodiversiteitsbevorderende omgeving in partnerlanden

Door zijn beleid voor ontwikkelingshulp moet België groepsactiviteiten promoten en ondersteunen die inkomsten genereren die gebaseerd zijn op het duurzame gebruik van de biodiversiteit en ten goede komen van de lokale bevolkingen. Vooral de rol van boeren in de bescherming van de biodiversiteit door de toepassing van goede landbouwpraktijken en -technieken zou gestimuleerd en ondersteund moeten worden door de Belgische ontwikkelingssamenwerking.

De Belgische ontwikkelingssamenwerking zal ook op bestendige wijze andere inkomsten genererende activiteiten of mechanismen die lokale voordelen kunnen opleveren, ondersteunen, zoals ecotoerisme, lokaal georganiseerde jacht, visvangst en verzameling van voedsel, en het behoud van ecosysteemdiensten met collectieve voordelen.

Daarnaast zal de Belgische ontwikkelingssamenwerking projecten opstarten die de capaciteit inzake bioveiligheid vergroten en bedoeld zijn om ontwikkelingslanden op verschillende manieren te helpen bij het vermijden van potentiële negatieve gevolgen van GGO's voor de biodiversiteit en de gezondheid.

Via beleidsdialogen met partnerlanden en andere donoren moet België ook proberen om de promotie van toegangsrechten, eigendomsrechten en gedeelde verantwoordelijkheid van inheemse en lokale gemeenschappen voor biodiversiteitsrijdommen te verbeteren.

In het ontwikkelingssamenwerkingsbeleid moet ook specifieke aandacht worden besteed aan de uitwerking van een wereldwijd representatief netwerk van beschermde gebieden.

Deze beleidsdialogen moeten worden gevoerd conform bestaande internationale overeenkomsten en processen.

11.4 De integratie van biodiversiteit en bioveiligheid in de ontwikkelingsplannen van partnerlanden bevorderen

De achteruitgang van de biodiversiteit bedreigt het levensonderhoud van de armsten op deze aarde, aangezien zij voor hun bevoorrading het meest afhankelijk zijn van de biodiversiteit. In het verleden besteedde men maar weinig aandacht aan de integratie van mechanismen voor het screenen van de biodiversiteit in de eigen

ontwikkelingsplannen van de partnerlanden. Dergelijke plannen definiëren meestal ruime doelstellingen en omvatten projecten en activiteiten om de directe economische ontwikkeling van het land te verbeteren. Om de armoede op lange termijn uit te roeien en duurzame ontwikkeling te bevorderen, moet in deze plannen echter ten volle rekening worden gehouden met de milieuaspecten, en meer specifiek met de biodiversiteit. Daarom moet België (ook via de EU of andere multidonorpartnerschappen) partnerlanden aanmoedigen om biodiversiteit en bioveiligheid op te nemen in hun strategieën voor armoedebestrijding en/of nationale strategieën voor duurzame ontwikkeling, evenals in hun gezondheidsprogramma's en al hun andere ontwikkelingsinitiatieven.

Rechtstreekse begrotingssteun, zowel algemeen als sectoraal, is een nieuwe trend in de ontwikkelingssamenwerking. Er moet speciale aandacht worden besteed aan deze nieuwe vorm van hulp, zodat de beleidsdialogen in de aanloop naar beslissingen over begrotingssteun gebruikt worden als kansen om dergelijke integratie te promoten.

De kennis van het concept 'ecologische voetafdruk'* moet ook worden verbeterd.

11.5 De internationale coördinatie en effectieve uitwisseling van informatie tussen centra voor *behoud ex situ* (dierentuinen, botanische tuinen) bevorderen

Genenbanken, dierentuinen, plantenkwekerijen, botanische tuinen, aquaria,... dragen bij tot het *behoud ex situ* van wilde planten- en diersoorten van vreemde herkomst door het behoud van soorten op lange termijn veilig te stellen buiten hun natuurlijke leefomgeving (*ex situ*).

Voor soorten en variëteiten van gewassen en voor gedomesticeerde dierenrassen kan via de centra voor *behoud ex situ* een uitgebreide genetische pool in stand worden gehouden om de leefbaarheid te garanderen en de kwaliteiten in de toekomst te verbeteren. Op basis van de wetenschappelijke kennis moeten centra voor *behoud ex situ* worden aangemoedigd om soorten, variëteiten en gedomesticeerde dierenrassen te houden op een manier die hun behoud garandeert. Door de grote verscheidenheid aan verzamelingen is het nodig om de coördinatie tussen de centra voor behoud *ex situ* te bevorderen, bv. door informatie-uitwisseling en door een vereenvoudigde toegang tot de gegevens van vreemde herkomst voor de landen van herkomst, teneinde het behoud op lange termijn en een gemakkelijkere toegang tot informatie en verzamelingen te garanderen.

DOELSTELLING 12: DE INTERNATIONALE AGENDA BINNEN DE VERDRAGEN INZAKE BIODIVERSITEIT BEÏNVLOEDEN

De bescherming van de biodiversiteit is een gezamenlijke opdracht die niet kan worden aangepakt door één land. In de internationale en Europese forums waarin België vertegenwoordigd is, moet België de cruciale rol van de biodiversiteit actief benadrukken en het internationaal engagement promoten.

België kan zijn eigen bijdrage tot de bescherming van de wereldwijde biodiversiteit ook verbeteren door een betere samenhang en samenwerking tussen verdragen inzake biodiversiteit te promoten. De promotie van synergieën mag niet leiden tot een afzwakking van de inhoud van de verdragen inzake biodiversiteit. In tegendeel: het moet garanderen dat ze elkaar onderling ondersteunen en tegelijkertijd toch ook hun eigen karakter respecteren. Door het versterken van synergieën en samenwerking zal het mogelijk zijn om de bestaande rijkdommen efficiënter te gebruiken en de implementatie- en rapporteringsdruk beter beheerbaar maken.

Operationele doelstellingen

12.1. De bijdrage van België tot de bescherming van de wereldwijde biodiversiteit verbeteren

Door de actieve deelname aan internationale vergaderingen en, waar gepast, aan de diverse departementen en speciale eenheden, moet België alles in het werk stellen om multilaterale ambitieuze doelstellingen, doelen en acties te realiseren. België moet ook een betere bijdrage leveren voor de financiële en technische ondersteuning van de implementatie.

12.2. Een toonaangevende rol in diverse internationale en EU-forums blijven spelen om de coherentie te garanderen tussen de verdragen inzake biodiversiteit

Bij zijn deelname aan internationale overeenkomsten moet België inspanningen blijven leveren om de coherentie tussen de bepalingen van de diverse verdragen inzake biodiversiteit te garanderen, teneinde een samenhangend beleid te promoten, synergieën te verbeteren en de efficiëntie van de implementatiemaatregelen op te drijven. België moet in het bijzonder de oprichting stimuleren van een wereldwijde partnerschap rond biodiversiteit om de implementatie te verbeteren door een betere samenwerking tussen alle verdragen, organisaties

en organen. Verder moet België blijven meewerken aan het proces voor het harmoniseren en stroomlijnen van de rapportering over biodiversiteit.

12.3. De synergieën tussen het VBD en de organen van het Antarctisch Verdragstelsel (Antarctic Treaty System) en UNCLOS bevorderen

Biodiversiteit is een cruciale kwestie in de Antarctische regio. De Antarctische biodiversiteit heeft een unieke waarde door haar relatief ongerepte staat en haar hoog gehalte aan endemische soorten met een uiterst aangepast karakter. Het gebied van het Antarctisch Verdrag is uiterst belangrijk door de hoge mate van wetenschappelijke samenwerking tussen de landen.

De biodiversiteit op volle zee en op Antarctica moet worden beschermd door de oprichting van beschermde mariene gebieden buiten de nationale rechtsbevoegdheden die cruciale elementen moeten worden van een wereldwijd representatief netwerk van MPA's³⁷. Bovendien zijn klimaatverandering, toenemend toerisme en ongereguleerde bioprospectie³⁸ in Antarctica (zowel op zee als op land) een toenemende bron van ongerustheid.

Deze problemen moeten op een coherente en gecoördineerde manier worden aangepakt in het VBD, UNCLOS en de organen van het Antarctisch Verdragstelsel (Comité voor Milieubeschermt, Commissie voor de instandhouding van levende rijkdommen van de Antarctische wateren - CCAMLR), vooral met betrekking tot beschermde mariene gebieden en ABS. Er moet ook speciale aandacht worden besteed aan de impact van de mens op populaties van walvisachtigen in de Antractische regio en in dit verband ook aan het werk van de Internationale Walvisvaart Commissie.

DOELSTELLING 13: DE BELGISCHE INSPANNINGEN OPDRIJVEN OM BIODIVERSITEITSVRAAGSTUKKEN OP TE NEMEN IN RELEVANTE INTERNATIONALE ORGANISATIES EN PROGRAMMA'S

Specifieke VBD-kwesties gaan ongetwijfeld gepaard met besprekingen binnen andere organisaties en programma's zoals FAO, UNDP, WTO, WHO, WIPO, ITTO,...., wier mandaat betrekking heeft op kwesties die relevant zijn voor de implementatie van het VBD. Toch blijven de verbanden tussen overeenkomsten die rechtstreeks betrekking hebben op biodiversiteit (zie **Bijlage 2**) en de andere

relevante internationale organisaties (zie **Bijlage 3**) zwak. Daarom is het belangrijk om de synergieën en de samenhang op nationaal en internationaal vlak te bevorderen, gezien de positieve gevolgen die de bescherming van de biodiversiteit kan hebben op de implementatie van heel wat van deze programma's.

Een interessant instrument om deze doelstelling te bereiken is het Netwerk voor Groene Diplomatie (Green Diplomacy Network – GDN)³⁹, een initiatief dat bedoeld is om de integratie van het milieu in de buitenlandse betrekkingen van de EU-25 te bevorderen door een informeel netwerk van experts op te richten om informatie uit te wisselen tussen de aangestelde focal points voor milieu van de Ministeries van Buitenlandse Zaken van de verschillende lidstaten.

Speciale inspanningen moeten bijvoorbeeld een grotere coherentie en samenhang garanderen tussen de economische en handelsovereenkomsten en de doelstellingen van het Verdrag inzake Biologische Diversiteit. Dit is uiterst belangrijk door de belangrijke impact die andere instellingen en programma's kunnen hebben op de implementatie van het VBD.

Operationele doelstelling

13.1 De biodiversiteitsoverwegingen integreren in alle internationale organisaties en programma's die een potentiële invloed hebben op de biodiversiteit

België moet zijn deelname aan internationale en Europese verdragen, overeenkomsten en programma's inzake Biodiversiteit voortzetten en nog verstevigen. België moet ook garanderen dat de standpunten die worden ingenomen in overeenstemming zijn met de drie doelstellingen van het VBD en deze ondersteunen. Dat zal de compatibiliteit en de wederzijdse ondersteuning tussen instellingen en programma's bevorderen. Het houdt een betere coördinatie en informatie-uitwisseling op nationaal vlak in om te garanderen dat de Belgische

³⁷ Het doel om een wereldwijd representatief netwerk van beschermde mariene gebieden op te stellen tegen 2012 werd goedgekeurd door de wereldgemeenschap op de Wereldtop inzake Duurzame Ontwikkeling van de Verenigde Naties in 2002.

³⁸ Volgens een studie uitgevoerd door het 'Institute of Advanced Studies of the United Nations (UNU/IAS)', "wordt er steeds meer wetenschappelijk onderzoek gevoerd naar de flora en fauna op Antarctica om commercieel nuttige genetische en biochemische rijkdommen te identificeren en deze trend zal naar alle waarschijnlijkheid nog toenemen".

³⁹ Dit initiatief werd in juni 2003 door de Europese Raad goedgekeurd.

delegaties op vergaderingen van verschillende maar verwante organen consequente standpunten innemen die elkaar wederzijds versterken.

DOELSTELLING 14: DUURZAAM BOSBEHEER IN ANDERE LANDEN PROMOTEN

De biodiversiteit in bossen is de rijkste van alle landecosystemen. Naast de bescherming van bosgebieden met een hoge behoudswaarde, speelt het Duurzame Bosbeheer (SFM) een cruciale rol bij het tegengaan van de achteruitgang van de biodiversiteit tegen 2010. Het is dringend nodig om het behoud van de bosbiodiversiteit te bevorderen door betere praktijken voor bosbeheer en planning die rekening houden met socio-economische en culturele waarden.

Vele houtproducerende landen hebben behoefte aan financiële, technische en wetgevende bijstand bij het voorbereiden van de implementatie van nationale bosprogramma's voor het behoud en de duurzame ontwikkeling van bossen, de ontwikkeling van praktijken voor goed bestuur, de evaluatie en de implementatie van reglementeringen, beschikkings- en planningssystemen inzake bossen, het bevorderen van transparantie, het bestrijden van corruptie en het versterken van het engagement van de samenleving, om een basis te vormen voor het duurzaam gebruik van de bosbiodiversiteit.

Operationele doelstellingen

14.1 Inspanningen van ontwikkelingslanden ondersteunen om illegale houtkap en bijbehorende illegale handel te bestrijden

Een eerste stap om bij te dragen tot Duurzaam Bosbeheer is ontwikkelingslanden helpen om illegale houtkap te beperken en te verhinderen.

Illegale houtkap en de bijbehorende handel bedreigen niet alleen de biodiversiteit in houtproducerende landen (door overexploitatie, uitputting van zeldzame natuurlijke rijkdommen, vernietiging van ecosystemen, ...) maar hebben ook ernstige economische en sociale gevolgen (inkomensverlies voor lokale regeringen, corruptie, verarming van landelijke gemeenschappen die afhankelijk zijn van bosproducten, ...).

België zal overwegen om regionale intergouvernementele initiatieven te ondersteunen om illegale houtkap te bestrijden, zoals het 'Africa Forest Law Enforcement and

Governance (AFLEG)' of het 'Europe and North Asia Forest Law Enforcement and Governance' (ENA FLEG).

In 2003 keurde de EU een actieplan voor wetshandhaving, bestuur en handel in de bosbouw (FLEGT) goed om illegale houtkap en de bijbehorende illegale handel te bestrijden. Dit plan legt de nadruk op de bestuurshervorming en kennisopbouw in producerende landen om controle uit te oefenen op illegale houtkap. Het plan onderstreept ook het belang van maatregelen bij de afnemers om de consumptie van illegaal hout binnen de EU te verminderen.

België moet de implementatie van het FLEGT-actieplan actief ondersteunen. Dit kan o.a. gebeuren door de ontwikkeling van beleidslijnen voor overheidsopdrachten om legaal geproduceerde houtproducten te promoten, door het probleem van de illegale houtkap op te nemen in bilaterale hulp voor bosbouwprojecten, door mogelijkheden te analyseren om de nationale wetgeving (bv. met betrekking tot witwaspraktijken) toe te passen om misdrijven met betrekking tot illegale houtkap te vervolgen, door de promotie van privé-initiatieven om de bedrijven aan te moedigen vrijwillige gedragscodes voor de legale kap en aankoop van hout te implementeren, ...

Het FLEGT-actieplan voorziet ook in de ontwikkeling van vrijwillige partnerschapsovereenkomsten tussen de EU en de houtproducerende landen. Het doel van deze overeenkomsten bestaat erin een vergunningsregeling uit te bouwen in partnerlanden om te garanderen dat alleen legaal geproduceerd hout (geïdentificeerd aan de hand van vergunningen uitgereikt in de producerende landen) wordt uitgevoerd naar de EU. Momenteel wordt er gewerkt aan het opstellen van een regeling om EU-douaneautoriteiten in staat te stellen om illegaal hout te weren.

België moet deze initiatieven in de praktijk ondersteunen door in houtproducerende landen projecten op te starten om de oprichting van vrijwillige partnerschapsovereenkomsten voor te bereiden. Bovendien moet België inspanningen op EU-niveau ondersteunen om de vrijwillige benadering aan te vullen door opties te onderzoeken voor de ontwikkeling van een wetgeving om controles uit te voeren op de import van illegaal gekapt hout in de EU.

14.2. De ontwikkeling van nationale bosprogramma's ondersteunen, evenals hun integratie met andere relevante beleidsinstrumenten

Nationale bosprogramma's voor het beheer, het behoud en de duurzame ontwikkeling van bossen worden

beschouwd als nationaal geleide, vooral participatieve processen om beleidslijnen en instrumenten te formuleren die de ontwikkeling van de sector doeltreffend promoten in de context van bredere beleidslijnen en strategieën voor duurzame ontwikkeling. De nationale bosprogramma's hebben tot doel het behoud en het duurzame gebruik van bosrijdommen te promoten om in te spelen op lokale, nationale en wereldwijde behoeften. Dat kan gebeuren door het aanmoedigen van nationale en internationale partnerschappen om bosrijdommen en land te beheren, te beschermen en te herstellen ten voordele van huidige en toekomstige generaties. De belangrijkste doelstellingen zijn:

- Sectoroverschrijdende planningsbenaderingen introduceren waarbij alle relevante partners betrokken zijn, teneinde conflicten op te lossen en doeltreffende beleidslijnen en programma's te genereren om problemen aan te pakken;
- Het bewustzijn verhogen en verbintenissen mobiliseren op alle niveaus om de problemen met betrekking tot duurzame bosontwikkeling aan te pakken;
- De doeltreffendheid en efficiëntie van openbare en privé-initiatieven voor duurzame bosontwikkeling opdrijven;
- Lokale, nationale, regionale en internationale partnerschappen aanmoedigen;
- Nationale en (indien nodig) internationale middelen mobiliseren en acties katalyseren om de plannen/programma's op een gecoördineerde manier te implementeren;
- Plannen en implementeren hoe de bossen en de bossector kunnen bijdragen tot nationale en wereldwijde initiatieven, bv. de Milieuactieplannen en de acties die werden overeengekomen voor de implementatie van de Bosprincipes, Hoofdstuk 11 van Agenda 21, de Verdragen inzake Biologische Diversiteit, Klimaatverandering en Woestijnvorming.

Door zijn bilaterale en multilaterale inspanningen moet België actief de ontwikkeling van nationale bosbouwprogramma's promoten, evenals de integratie van diverse beleidsinstrumenten om de coördinatie en de samenhang van beleidsplannen te verbeteren met het oog op de promotie van duurzaam bosbeheer en op het behoud en het duurzame gebruik van de bosbiodiversiteit.

DOELSTELLING 15: DE TOEVOER VAN ADEQUATE MIDDELEN VOOR BIODIVERSITEIT GARANDEREN

Om de huidige Nationale Biodiversiteitsstrategie uit te voeren moeten er bijkomende acties worden ondernomen in belangrijke domeinen. Investerings in coherente en geïntegreerde biodiversiteitsactiviteiten moeten sterk worden opgedreven. De financiering zal gebeuren door regionale en federale milieuoverheden, andere relevante overheden en financieringsorganen, waaronder ook de privésector.

Operationele doelstellingen

15.1. Nationale financieringsmogelijkheden voor biodiversiteit onderzoeken

België moet de biodiversiteit voldoende financieren, met zijn eigen middelen. Daarom is het belangrijk om te onderzoeken wat de financieringsmogelijkheden op nationaal niveau zijn, zoals bv. de oprichting van specifieke biodiversiteitsfondsen, de integratie van biodiversiteit in sectorale budgetten en programma's (in het bijzonder in onderzoeks- en ontwikkelingsplannen en -programma's), het sluiten van partnerschappen met de financiële en bedrijfssectoren, enz. Ook andere innoverende financiële mechanismen, zoals partnerschappen met de privésector, zouden onderzocht moeten worden.

In Vlaanderen is het Minafonds opgericht om zich te buigen over de financiële aspecten van milieu-investeringen.

De federale overheid zou moeten bekijken in hoeverre het Grondstoffenfonds voor de biodiversiteit gebruikt kan worden.

15.2. Ten volle aanwenden van bestaande financiële instrumenten van de EU om biodiversiteit te promoten

Mogelijkheden voor cofinanciering via Europese financieringsprogramma's zullen worden gepromoot, bijvoorbeeld via specifieke programma's van de komende EU financiële perspectieven 2007-2013 waaronder LIFE+, het Europees Visserijfonds (EVF), de Cohesie en Structurele Fondsen en het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO).

België zal het financieren van biodiversiteit via Europese financierende fondsen (zoals EAFRD en Life+) ondersteunen.

Deel V: Implementatie en opvolging van de Strategie

Strategische en operationele
doelstellingen voor de
2010-doelstelling en
daarna [...]

[...] Deel IV geeft een overzicht van de 15 prioritaire strategische doelstellingen die werden gekozen om ons te helpen bij het realiseren van onze verbintenis om de achteruitgang van de biodiversiteit een halt toe te roepen tegen 2010. Deze doelstellingen worden beschouwd als belangrijke elementen om een coherente implementatie van het Verdrag inzake Biologische Diversiteit en biodiversiteitsgerelateerde overeenkomsten door België in de volgende 10 jaar (2006-2016) te garanderen.

De Strategie identificeerde ook 78 operationele doelstellingen, waarvan er al veel zijn opgenomen in regionale en/of federale biodiversiteitsplannen en die momenteel worden geïmplementeerd of waarvan de implementatie wordt voorbereid. Om een duidelijk beeld te hebben van de Belgische situatie zal een tabel worden uitgewerkt waarin voor elke doelstelling van de strategie samengevat wordt in hoeverre ze uitgevoerd is op gewestelijk en federaal niveau. Hierdoor zal men kunnen inschatten welke acties reeds op het terrein zijn uitgevoerd en welke acties nog uitgevoerd moeten worden om het streefdoel van 2010 te halen. De noodzakelijke aanvullende maatregelen voor de implementatie van de operationele doelstellingen zullen waar nodig op een gecoördineerde manier worden genomen door de regionale en federale regeringen en andere relevante actoren. Waar nodig zal een coherent wettelijk kader worden goedgekeurd om een efficiënte en doeltreffende implementatie van de strategische en operationele doelstellingen mogelijk te maken. Er moet ook conformiteit bestaan tussen de doelstellingen, de maatregelen en de toegekende middelen.

De doelstellingen geformuleerd in de Strategie mogen niet louter goede bedoelingen blijven, maar moeten worden beschouwd als een concrete impuls voor de doelstelling van 2010 en daarna. In de mate van het mogelijke moeten besluitvormers concrete beslissingen nemen die doelstellingen, maatregelen, schema's, budgetten, verantwoordelijke actoren en mogelijke doelstellingen specificeren om de implementatie te garanderen. Voor specifieke aangelegenheden moeten gepaste thematische en sectorale actieplannen worden ontwikkeld.

Bestuur

Bij de implementatie van de Strategie moet speciale aandacht worden besteed aan de informatie, de betrokkenheid en de deelname van de stakeholders. Dat betekent dat de diverse stakeholders geconsulteerd moeten worden en moeten samenwerken, wat de ondersteuning en de realisatie van de Belgische Nationale Biodiversiteitsstrategie zal bevorderen. Ook door met de betrokken partijen samen te werken aan concrete projecten rond prioritaire doelstellingen van de strategie zal men hun interesse kunnen aanwakkeren.

Het is uiterst belangrijk om te garanderen dat bij de besluitvorming en de milieuplanning rekening wordt gehouden met de Belgische Nationale Biodiversiteitsstrategie.

De vooruitgang die werd geboekt ten opzichte van de 2010-doelstelling en de doelstellingen van de Strategie moet periodiek geëvalueerd worden. Zodra de Strategie is goedgekeurd, is het van cruciaal belang te garanderen dat de federale, gewest- en gemeenschapsregeringen de gepaste regelingen treffen voor de implementatie van de Strategie en dat de doeltreffendheid van deze regelingen wordt geëvalueerd. Er moeten tijdschema's worden opgesteld voor een efficiënte en effectieve implementatie van de aanvullende maatregelen die worden geïdentificeerd.

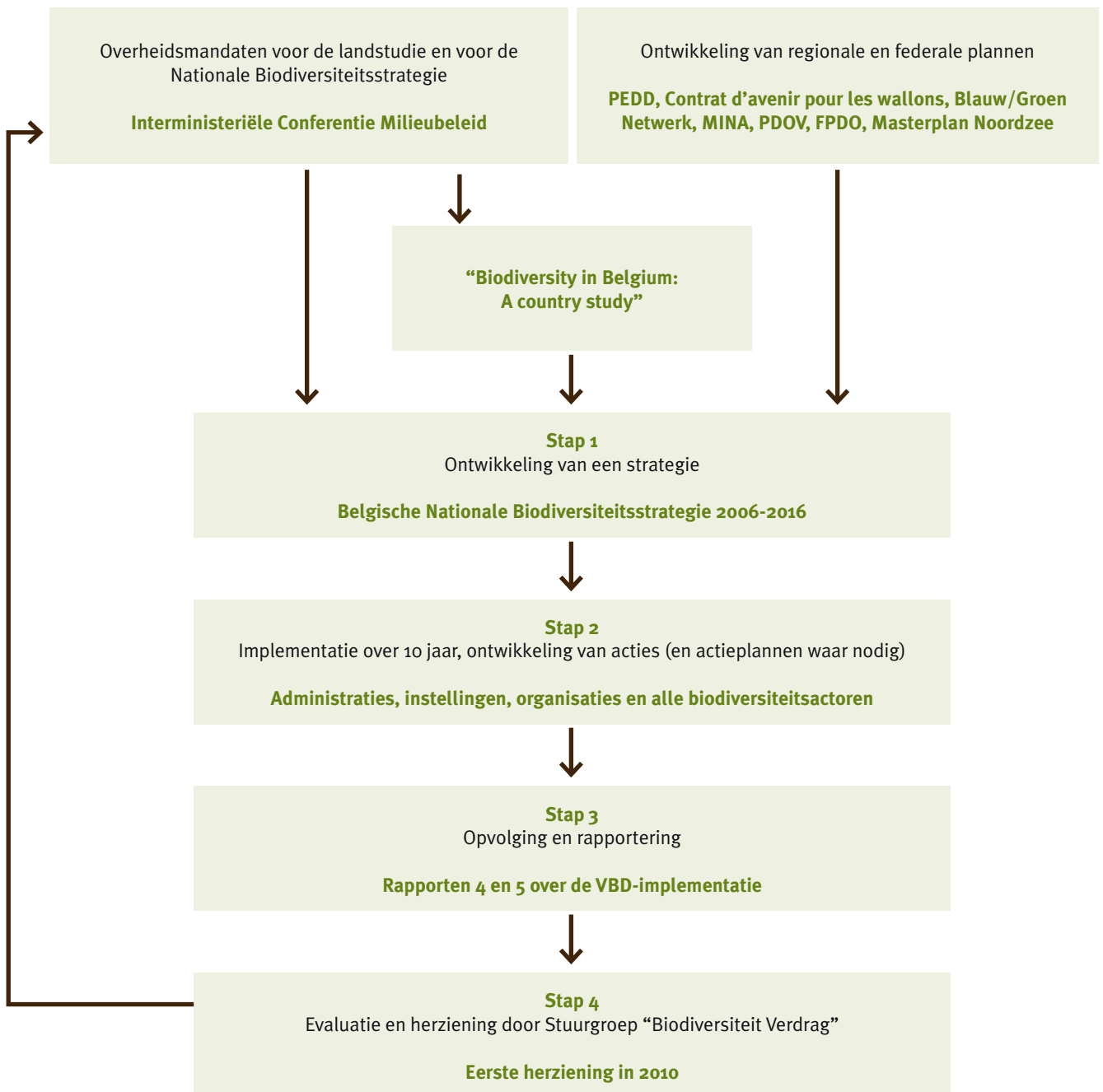
Termijn, evaluatie, rapportering en herziening

De termijn van de Strategie bedraagt 10 jaar. Een eerste evaluatie is voorzien in 2010. De evaluatie van de implementatie van de Strategie zal worden opgevolgd en beoordeeld aan de hand van strategische indicatoren (cf. EMA) om waar nodig advies te geven over bijkomende acties.

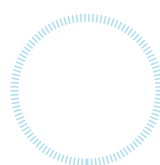
Aan de hand van evaluaties zal men een beeld krijgen van de gevolgen voor het milieu en van de sociaal-economische impact.

De evaluatie en de rapportering over de geboekte vooruitgang en over de obstakels bij de implementatie van de Nationale Biodiversiteitsstrategie gebeuren conform

de nationale rapportering voor het VBD (om de 4 jaar). Dat moet de Stuurgroep 'Biodiversiteit Verdrag' de kans geven om de efficiëntie van de genomen maatregelen te evalueren en om prioriteiten te identificeren om bijkomende acties te begeleiden.

Figuur 4: Stappen voor de ontwikkeling en de implementatie van de Belgische Nationale Biodiversiteitsstrategie.

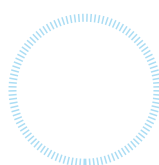
Lijst van afkortingen

ABS	Access and Benefit Sharing / Toegang tot en verdeling van voordelen
AEWA	African-Eurasian Waterbird Agreement
AFLEG	Africa Forest Law Enforcement and Governance / Wetshandhaving en bestuur in de bosbouw in Afrika
BALANS	Balancing impacts of human activities in the Belgian part of the North Sea (research project)
GLB	Gemeenschappelijk Landbouwbeleid
CAWA	Contrat d'avenir pour les wallonnes et les wallons / Toekomstverdrag voor Wallonië
CCAMLR	Convention on the Conservation of Antarctic Marine Living Resources / Verdrag inzake de Instandhouding van Levende Rijkdommen van de Antarctische Wateren
CCIM	Coördinatie-Comité Internationaal Milieubeleid
CEP	Committee for Environmental Protection / Comité voor Milieubescherming (onder het Antarctisch Verdrag)
CEPA	Communication, Education and Public Awareness
CESRW	'Conseil Economic et Social de la Région Wallonne' or in English 'Economic and Social Council of the Walloon Region'
CHM	Clearing-House Mechanism
CITES	Convention on International Trade of Endangered Species / Verdrag van Washington inzake de Internationale Handel in Bedreigde Soorten
CLO	'Centrum voor Landbouwkundig Onderzoek'
CMS	Convention on Migratory Species / Verdrag inzake de Bescherming van Trekkende Wilde Diersoorten
COP	Conference of the Parties / Conferentie van de Partijen
CRIE	'Centres Régional d'Initiation à l'Environnement'
CRNFB	'Centre de Recherche de la Nature, des Forêts et du Bois'
CSD	Commission on Sustainable Development
CSWCN	'Conseil Supérieur Wallon de la Conservation de la Nature' or in English 'Walloon Senior Nature Conservation Council'
CWEDD	'Conseil Wallon pour l'Environnement et le Développement Durable'
DIFTAR	system of differentiated tariff for waste removal
DPSIR	"Driving forces, Pressures, States, Impacts, Responses" methode
ELFPO	Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling
EMA	Europees Milieugentschap
EVF	Europees Visserijfonds
ENA FLEG	Europe and North Asia Forest Law Enforcement and Governance / Wetshandhaving en bestuur in de bosbouw in Europa en Noord-Azië
ESD	Education for Sustainable Development
EU	European Union
EUFORGEN	European Forest Genetic Resources Programme
EUROBAT	Agreement on the Conservation of Bats in Europe
FAO	Food and Agriculture Organisation / Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties
FEEDIS	Feeding Information System

FPS	Federal Public Service / Federale Overheidsdienst
FPSD	Federal Plan for Sustainable Development / Federaal Plan voor Duurzame Ontwikkeling
FLEGT	Forest Law Enforcement, Governance and Trade / Wetshandhaving, bestuur en handel in de bosbouw
FSC	Forest Stewardship Council
GBIF	Global Biodiversity Information Facility
GBO	Global Biodiversity Outlook
GDN	Green Diplomacy Network
GG	Genetisch gewijzigd
GGO	Genetisch gewijzigd organisme
GFP	Good Farming Practice
GURT	Genetic Use of Restriction Technologies
GTI	Global Taxonomy Initiative
HNV	High Nature Value / hoge natuurwaarde
GVB	Gemeenschappelijk Visserijbeleid
ICES	International Council for the Exploration of the Sea
ILO	International Labor Organization
INBO	'Instituut voor Natuur- en Bos Onderzoek'
IPEN	International Plant Exchange Network
IPPC	International Plant Protection Convention
IVS	Invasieve Vreemde Soorten
ICZM	Integrated Coastal Zone Management / Geïntegreerd beheer van de kustgebieden
IMO	Internationale Maritieme Organisatie
ITTO	International Tropical Timber Organisation / Internationale Organisatie voor Tropisch Hout
IVON	'Integraal Verwevings- en Ondersteunend Netwerk'
IUCN	International Union for the Conservation of Nature / Wereldunie voor Natuurbehoud
IWC	Internationale Walvisvaart Commissie
LAC	Limits of Acceptable Change / Grenzen van aanvaardbare verandering
LIFE	EU Financial Instrument for the Environment
LNE	'Leefmilieu, Natuur en Energie'
MA	Millennium ecosystem assessment / Millenniuevaluatie van het Ecosysteem
MDGs	Millennium Development Goals
MEA's	Multilateral Environment Agreements / Multilaterale Milieuovereenkomsten
MER	Milieu-effectrapportage
MINA	Vlaamse Milieu- en Natuurraad
MOSAICC	Micro-organisms Sustainable Use and Access Regulation International Code of Conduct
MPA's	Marine Protected Areas / Beschermde Mariene Gebieden
MUMM	Management Unit of the North Sea Mathematical Models / Beheerseenheid van het Mathematisch Model van de Noordzee
NATO	North Atlantic Treaty Organisation / Noord-Atlantische Verdragsorganisatie

NFPs	National Forest Programmes / Nationale Bosprogramma's
NGO	Niet-gouvernementele organisatie
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
OSPAR	Convention for the Protection of the Marine Environment of the North-East Atlantic / Verdrag inzake de Bescherming van het Mariene Milieu van de Noord-Oost-Atlantische Oceaan
PCDN	'Plan Communaux pour le Développement de la Nature'
PDOV	'Plan Duurzame Ontwikkeling voor Vlaanderen'
PEBLDS	Pan European Biodiversiteit and Landscape Strategy / pan-Europese Strategie voor Biodiversiteit en Landschapsstrategie
PEDD	Plan d'Environnement pour le Développement Durable de la Wallonie/Environmental Plan for Sustainable Development / Milieuplan voor Duurzame Ontwikkeling
PEFC	Programme for the Endorsement of Forest Certification schemes / Boscertificatie Duurzaam Bosbeheer
PRIBEL	Pesticide Risk Index Belgium / Pesticide Risico Index België
PRD-GewOP	'Plan regional de développement / Gewestelijk Ontwikkelingsplan' or in English 'Regional Development Plan of Brussels Capital Region'
RBINS	Royal Belgian Institute of Natural Sciences / Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen
RMCA	Royal Museum for Central Africa / Koninklijk Museum voor Midden-Afrika
ROS	Recreation Opportunity Spectrum
SBSTTA	Subsidiary Body on Scientific, Technical and Technological Advice / Hulporgaan voor wetenschappelijk en technologisch advies
SEBI	Streamlining European Biodiversity Indicators
SFM	Sustainable Forest Management / Duurzaam Bosbeheer
SMEB	Strategische Milieueffectbeoordeling
SSD	Science for a Sustainable Development / Wetenschap voor een Duurzame Ontwikkeling
SWAP	Secto-Wide Approaches
TBEW	'Tableau de bord de l'environnement wallon' or in English 'Scoreboard of the Walloon environment' / Situatie-overzicht van het Waals milieu
TAC	Total Allowable Catches / Totale Toegestane Vangsten (voor de visserij)
TRIPS	Trade Related Intellectual Property Rights / Overeenkomst inzake de Handelsaspecten van de Intellectuele Eigendom
UNCBD	United Nations Convention on Biological Diversity / Verdrag van de Verenigde Naties inzake biologische diversiteit (of VBD)
UNCCD	United Nations Convention to Combat Desertification / Verdrag van de Verenigde Naties ter Bestrijding van Woestijnvorming
UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development / Conferentie van de Verenigde Naties over Handel en Ontwikkeling
UNECE	United Nations Economic Commission for Europe / Europese Economische Commissie van de Verenigde Naties
UNEP	United Nations Environment Programme / Milieuprogramma van de Verenigde Naties
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization / Organisatie van de Verenigde Naties voor Onderwijs, Wetenschappen en Cultuur
UNDP	United Nations Development Programme / Ontwikkelingsprogramma van de Verenigde Naties
UNFCCC	United Nations Framework Convention of Climate Change / Raamverdrag van de VN inzake Klimaatverandering
UNCLOS	United Nations Convention on the Law of the Sea / Zeerechtverdrag van de Verenigde Naties

UNDP	United Nations Development Programme / Ontwikkelingsprogramma van de Verenigde Naties
UPOV	International Union for the Protection of New Varieties of Plants / Internationale Unie voor de bescherming van nieuwe plantenvariëteiten
VEN	Vlaams Ecologisch Netwerk
VBD	Verdrag inzake biologische diversiteit
VLIZ	Vlaams Instituut voor de Zee
VITO	Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek
WCO	World Custom's Organisation / Wereld Douane Organisatie
WHC	World Heritage Convention / Werelderfgoedverdrag
WIPO	World Intellectual Property Organization / Wereldorganisatie inzake Intellectuele Eigendom
WSSD	World Summit on Sustainable Development / Wereldtop over duurzame ontwikkeling
WTO	World Trade Organisation / Wereldhandelsorganisatie
WHO	World Health Organisation / Wereldgezondheidsorganisatie

Glossarium

Adaptief beheer: Het beheer dat rekening houdt met de complexe en dynamische aard van ecosystemen en hun gebruik en met de afwezigheid van volledige kennis over hun werking. Omdat omstandigheden veranderen en onzekerheden inherent zijn aan het gebruik van componenten van biodiversiteit, kan adaptief beheer inspelen op onzekerheden en bevat het elementen van 'al doende leren' of feedback uit onderzoek. Opvolging is een cruciale component van adaptief beheer. Het concept wordt toegelicht in document UNEP/CBD/SBSTTA/9/INF/8 (2003).

Agrobiodiversiteit is een algemene term die alle componenten van biodiversiteit omvat die relevant zijn voor voedsel en landbouw, en alle componenten van biodiversiteit die het agro-ecosysteem vormen: de veelzijdigheid en variabiliteit van dieren, planten en micro-organismen op het niveau van de genetica, de soorten en de ecosystemen, die nodig zijn om de belangrijkste functies van het agro-ecosysteem, zijn structuur en processen te ondersteunen.

Aquacultuur wordt door FAO gedefinieerd als "de kweek van waterorganismen zoals vissen, weekdieren, schaaldieren en waterplanten. 'Kweek' impliceert een zekere vorm van interventie in het groeiproces om de productie te bevorderen, bv. regelmatig bevoorraden, voederen, bescherming tegen roofdieren,.... Het impliceert ook het eigendomsrecht voor de voorraad die wordt gekweekt."

Behoud ex situ is het behoud van biodiversiteitscomponenten buiten hun natuurlijke habitats.

Biobrandstoffen zijn brandstoffen waarvoor biomassa als grondstof wordt gebruikt (i.e. organisch materiaal).

Biomassa omvat niet-eetbare componenten voor allerlei toepassingen. Ze speelt een belangrijke rol als grondstof voor hernieuwbare energieproductie (elektriciteit, verwarming, koeling, brandstof), maar ook als basismateriaal voor andere doeleinden.

Biologische diversiteit (biodiversiteit): De verscheidenheid aan levende organismen van elke herkomst, inclusief op het land voorkomende, mariene en andere aquatische ecosystemen en de ecologische gehelen waarvan ze deel uitmaken. Dit omvat diversiteit binnen soorten, tussen soorten en van ecosystemen.

Bio-manipulatie (van meren): Techniek voor het herstellen van meren door top-downbeheer, vooral door het beperken en/of herstructureren van de visbestanden, teneinde de begrazing door herbivore zooplankton te bevorderen om de biomassa van het fytoplankton onder controle te houden en bijgevolg een systeem van zuiver water met een hoge verscheidenheid aan soorten te verkrijgen en in stand te houden.

Bioregionale benadering: Benadering op de schaal van en volgens het concept 'bioregio', dit is een territorium gedefinieerd door een combinatie van biologische, sociale en geografische criteria, eerder dan geopolitieke overwegingen; een bioregio is meestal een systeem van verwante, met elkaar verbonden ecosystemen.

Biotechnologie: Een technologische toepassing die gebruikmaakt van biologische systemen, levende organismen of afgeleiden daarvan, om producten of processen te maken of aan te passen voor specifieke doeleinden en gebruiken. Het domein van de biotechnologie strekt zich dus uit van 'klassieke' processen zoals het brouwen van bier en het maken van yoghurt (fermentatie), tot de genetische modificatie via methodes die niet op natuurlijke wijze kunnen gebeuren door microbiologische processen verbeterd door natuurlijke selectie, bv. de synthese van een natuurlijk materiaal.

Cryobank: Een opslagplaats waarbij zaden of andere genetische materialen bij heel lage temperatuur worden bewaard.

‘Driving forces, Pressures, States, Impacts, Responses’ (DPSIR) methode: een feedbackmechanisme gebaseerd op een reeks van causale verbanden gaande van Drijvende krachten, tot Pressie of druk, veranderingen in de Status van de omgeving, die een Impact hebben op ecosystemen en de samenleving en uiteindelijk politieke Reacties uitlokken.

Ecologische compensatiegebieden: Gebieden die een toevluchtsoord vormen voor inheemse flora en fauna (zoals hagen, sloten, veel gebruikte weiden, braakland,...).

Ecologische voetafdruk: De ecologische voetafdruk probeert het aardoppervlak weer te geven dat nodig is om te voldoen aan de consumptiebehoeften van een groep mensen of een persoon op basis van het levenspatroon van deze groep of persoon.

Ecosysteem: Een dynamisch geheel van gemeenschappen van planten, dieren en micro-organismen die in wisselwerking met hun niet-levende omgeving een functionele eenheid vormen.

Ecotoerisme: Toeristische activiteiten die ernaar streven beschermde natuurgebieden of natuurreservaten te ontdekken, met respect voor de lokale populaties, het patrimonium en de bescherming van het milieu (duurzaam toerisme). Het concept van ecotoerisme wordt op grote schaal verkeerd begrepen en wordt in de praktijk vaak gewoon gebruikt als een marketingmiddel voor het promoten van toerisme dat te maken heeft met de natuur.

Eindtermen van onderwijsprogramma’s: Eindtermen van onderwijsprogramma’s zijn de minimale doelstellingen die moeten worden gerealiseerd op het vlak van kennis, inzicht, vaardigheden en attitudes die de onderwijsautoriteiten als noodzakelijk en nuttig beschouwen voor een bepaalde studentenpopulatie.

Flagship soorten: Soorten die het publiek aanspreken en andere kenmerken hebben waardoor ze geschikt zijn om de bezorgdheid over het behoud kenbaar te maken.

Gen: De functionele eenheid van erfelijkheid, het deel van de DNA-molecule dat een individueel enzym of structurele proteïne-eenheid codeert.

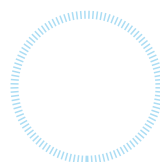
Genetische rijkdommen: Genetische rijkdommen zijn alle materialen met een reële of potentiële waarde afkomstig van planten, dieren of micro-organismen. Dit omvat ook genen en genenbanken van soorten.

Gunstige behoudsstatus wordt in de EU-Vogel- en Habitatrichtlijn gedefinieerd door te verwijzen naar factoren zoals dynamiek van populaties, trends in het natuurlijke bereik van soorten en habitats, het resterende habitatgebied en de verhouding ervan in een lidstaat.

‘Limits of Acceptable Change (LAC)’ is een procedure voor het plannen van recreatiemiddelen. Het bestaat uit een reeks met elkaar verbonden stappen die leiden tot de ontwikkeling van een set meetbare doelstellingen die de gewenste ongerepte omstandigheden definiëren. Het planningsproces identificeert ook de beheersacties die nodig zijn om deze omstandigheden te realiseren of in stand te houden.

Milieueffectrapportage is een proces om de waarschijnlijke milieu-impact van een voorgesteld project of ontwikkeling te evalueren, rekening houdend met de onderlinge socio-economische, culturele en gezondheidsgevolgen voor de mens, zowel positieve als negatieve.

Onderling overeengekomen voorwaarden: Het VBD (Artikel 15(4)) zegt dat “wanneer toegang wordt verleend, dient zulks te geschieden op onderling overeengekomen voorwaarden...” Dit betekent dat er een (formele of informele) overeenkomst moet bestaan die aanvaardbaar is voor het land of de groep dat/die toegang geeft tot zijn genetische rijkdommen, en voor de groep die toegang tot deze rijkdommen wil verwerven.

Voorafgaande geïnformeerde toestemming: De eigenaar van kennis of rijkdommen moet geïnformeerd zijn van het verzamelen of het gebruik van zijn kennis of biodiversiteit en dat hun akkoord is gegeven voor de activiteit plaatsvindt.

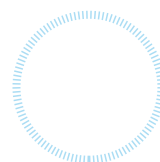
'Recreation Opportunity Spectrum' (ROS) is een systeem voor het plannen en beheren van recreatiemiddelen, zoals bezoeken aan beschermde gebieden, dat de recreatiemogelijkheden indeelt in drie klassen: semi-primitief, landelijk met wegen en landelijk.

'Set aside': Stukken land die voor een bepaalde periode werden teruggetrokken uit de landbouwproductie (bebouwend, voor tuinbouw of voor veeteelt, inclusief grazen).

Strategische milieueffectbeoordeling (SMEB) is het geformaliseerde, systematische en volledige proces voor het identificeren en evalueren van de milieugevolgen van voorgestelde beleidslijnen, plannen of programma's om te garanderen dat ze volledig worden opgenomen en op een geschikte manier worden behandeld in de vroegst mogelijke fase van de besluitvorming, gelijkwaardig met economische en sociale overwegingen. De strategische milieueffectbeoordeling dekt een breder gamma activiteiten, een breder domein en vaak een langere periode dan de milieueffectrapportage van projecten.

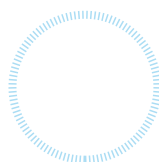
Referenties

- ALT, 2002. Code van goede landbouwpraktijken - Natuur. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Brussel: 90 pp. (<http://www2.vlaanderen.be/ned/sites/landbouw/downloads/codenatuur.pdf>)
- Branquart, E., Baus, E., Pieret, N., Vanderhoeven, S. & Desmet, P. (eds), 2006. SOS invasions! Abstract book of the conference held on 09-10.03.2006 in Brussels. Belgian Federal Science Policy Office, Brussels: 76 pp. (http://www.biodiversity.be/static/thematic_forums/invasive_species/invasions/doc/SOS_Invasions_-_Abstract_book.pdf)
- Branquart, E. & Liégeois, S. (coord.), 2005. Normes de gestion pour favoriser la biodiversité dans les bois soumis au régime forestier. MRW, DGRNE, Jambes: 86 pp. (http://www.biodiversity.be/static/thematic_forums/forest/doc/Normes.pdf)
- Cellule Etat de l'Environnement Wallon, 2000. L'environnement wallon à l'aube du XXIe siècle. Approche évolutive. MRW, DGRNE, Namur: 420 pp.
- Cellule Etat de l'Environnement Wallon, 2005. Tableau de bord de l'environnement wallon 2005. MRW, DGRNE, Namur: 160 pp. (<http://mrw.wallonie.be/dgrne/eew/index.asp>)
- Chivian, E., 2002. Biodiversity: Its Importance to Human Health - Interim Executive Summary. Center for Health and the Global Environment, Harvard Medical School: 56 pp. (http://www.med.harvard.edu/chge/Biodiversity_v2_screen.pdf)
- Comité régional PHYTO, 2004. Guide de bonne pratique phytosanitaire. Partie générale. Louvain-la-Neuve: 77 pp.
- Comité régional PHYTO, 2006. Guide de bonnes pratiques de désherbage. Espaces verts et voiries. Louvain-la-Neuve: 75 pp.
- Cooney, R., 2004. The Precautionary Principle in Biodiversity Conservation and Natural Resource Management. An issues paper for policy-makers, researchers and practitioners. IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK: xi + 51 pp.
- Costanza, R., d'Arge, R., de Groot, R., Farber, S., Grasso, M., Hannon, B., Limburg, K., Naeem, S., O'Neill, R.V., Paruelo, J., Raskin, R.G., Sutton, P. & van den Belt, M., 1997. The value of the world's ecosystem services and natural capital. *Nature*, 387: 253-260.
- Costermans, D., Hanin, Y. & Xanthoulis, S., 2004. Qualité et développement durable des zones d'activité économique. Le cahier des charges urbanistique et environnemental. Conférence Permanente du Développement Territorial, MRW, DGATLP, Namur: 10 pp.
- Council of Europe, UNEP & ECNC, 1996. The Pan-European Biological and Landscape Diversity Strategy - a vision for Europe's natural heritage. Amsterdam: 50 pp. (<http://www.strategyguide.org/fulltext.html>)
- Council of Europe, 2003. Pan-European Strategy on Invasive Alien Species
- Demeester, N. (ed), 2006. Statistiques agricoles 2005. SPF Economie, Direction générale statistique et information économique, Bruxelles: 98 pp.
- Department of Arts, Heritage, Gaeltacht and the Islands, 2002. National Biodiversity Plan. Government of Ireland: 49 pp.
- Department of the Environment and Heritage, 1996. National Strategy for the Conservation of Australia's Biological Diversity. Department of the Environment, Sport and Territories, Canberra: 80 pp. (www.deh.gov.au/biodiversity/publications/strategy/)
- Born, Ch.-H. & de Sadeleer, N., 2004. Droit international et communautaire de la biodiversité. Dalloz, Paris: 780 pp.
- Duke, G. (ed.), 2005. Biodiversity and the EU - Sustaining Life, Sustaining Livelihoods. Conference Report. Stakeholder Conference held under the Irish Presidency of the European Union in partnership with the European Commission, 25-27 May 2004, Malahide, Ireland: 255 pp. (http://europa.eu.int/comm/environment/nature/biodiversity/develop_biodiversity_policy/malahide_conference/pdf/conference_report.pdf)
- Dumortier, M., De Bruyn, L., Hens, M., Peymen, J., Schneiders, A., Van Daele, T., Van Reeth, W., Weyembergh, G. & Kuijken, E. (red.), 2005. Natuurrapport 2005. Toestand van de natuur in Vlaanderen: cijfers voor het beleid. Mededeling van het Instituut voor Natuurbehoud, Brussel, nr. 24: 496 pp. (http://www.instnat.be/content/page.asp?pid=NARA_NARA2005download)
- EEA, 2004. Impacts of Europe's changing climate: An indicator-based assessment. EEA Report n°2/2004, Copenhagen: 100 pp. (http://reports.eea.europa.eu/climate_report_2_2004/en/impacts_of_europes_changing_climate.pdf)
- EEA, 2005. Agriculture and environment in the EU-15 – the IRENA indicator report. EEA, Copenhagen: 128 pp.
- EEA, 2006. Integration of environment into EU agriculture policy – the IRENA indicator-based assessment report. EEA, Copenhagen: 60 pp.
- European Commission, 1998. Communication of the European Commission to the Council and to the Parliament on a European Community Biodiversity Strategy. Brussels: 21 pp. (<http://europa.eu.int/comm/environment/docum/pdf/9842en.pdf>)

- European Commission, 2001. Biodiversity Action Plan for the Conservation of Natural Resources. Brussels: 40 pp.
(http://europa.eu.int/eur_lex/en/com/pdf/2001/act0162eno2/2.pdf)
- European Commission, 2001. Biodiversity Action Plan for Agriculture. Brussels: 52 pp.
(http://europa.eu.int/eur_lex/en/com/pdf/2001/act0162eno2/3.pdf)
- European Commission, 2001. Biodiversity Action Plan for Fisheries. Brussels: 36 pp.
(http://europa.eu.int/eur_lex/en/com/pdf/2001/act0162eno2/4.pdf)
- European Commission, 2001. Biodiversity Action Plan for Economic and Development Cooperation. Brussels: 24 pp.
(http://europa.eu.int/eur_lex/en/com/pdf/2001/act0162eno2/5.pdf)
- European Commission, 2003. Forest Law Enforcement, Governance and Trade (FLEGT), proposal for an EU action plan. Communication from the Commission COM (2003) 251 final, Brussels: 32 pp.
(http://ec.europa.eu/comm/development/body/theme/forest/initiative/docs/Doc1-FLEGT_en.pdf#zoom=100)
- European Commission, 2006. An EU Strategy for Biofuels. Communication from the Commission COM (2006) 34 final, Brussels: 29 pp.
(http://ec.europa.eu/agriculture/biomass/biofuel/com2006_34_en.pdf#search=%22biofuel%20strategy%202006%22)
- European Commission, 2006. Halting the loss of biodiversity by 2010 - and beyond. Sustaining ecosystem services for human well-being. Communication from the Commission COM (2006) 216 final, Brussels: 15 pp.
- European Food Safety Authority, 2006. Guidance document of the Scientific Panel on Genetically Modified Organisms for the risk assessment of genetically modified plants and derived food and feed. The EFSA Journal, 99: 1-94.
(http://www.efsa.europa.eu/etc/medialib/efsa/press_room/publications/scientific/1497.Par.0005.File.dat/efsa_guidance_may_o61.pdf)
- European Forest Genetic Resources Programme (EUFORGEN), Technical Guidelines for genetic conservation and use, 2003. 6pp.
(http://www.ipgri.cgiar.org/networks/euforgen/Technical_Guidelines.asp)
- FAO, 1995. Code of Conduct for Responsible Fisheries. FAO, Rome: 41 pp.
(www.fao.org/documents/show_cdr.asp?url_file=/docrep/005/v9878e/v9878e00.htm)
- FAO, 1996. Global Plan of Action for the Conservation and Sustainable Utilization of Plant Genetic Resources for Food and Agriculture. International Technical Conference on Plant Genetic Resources, Leipzig, 17-23 June 1996: 63 pp.
(<http://www.fao.org/ag/agp/agps/gpaen/gpatoc.htm>)
- Federale Politie, 2004. Nationaal Veiligheidsplan 2004-2007. Brussel: 40 pp.
(http://www.just.fgov.be/nl_htm/parket/nationaal_veiligheidsplan.pdf#search=%22nationaal%20veiligheidsplan%22)
- Gelauff, G.M.M. & Lejour, A.M., 2006. The new Lisbon Strategy. An estimation of the economic impact of reaching five Lisbon Targets. European Communities, Brussels: 122 pp.
(http://ec.europa.eu/enterprise/enterprise_policy/competitiveness/doc/industrial_policy_and_economic_reforms_papers_1.pdf)
- Heal, G., 2005. The costs of inaction with respect to biodiversity loss: background paper. EPOC High-Level Special Session on the Costs of Inaction, OECD, Paris, 14 April 2005: 14 pp.
(<http://www.oecd.org/dataoecd/37/3/34738405.pdf>)
- Heirman, J.-P. (ed.), 2003. Milieubeleidsplan 2003-2007. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Brussel: 378 pp.
(http://www.mina.be/uploads/MBP_milieubeleidsplan_20032007.pdf)
- Hendriks, C., Van den Berghe, J., Van Herzele, A. & Heyens, V. (red.), 2003. Beheerplanning Harmonisch Park- en Groenbeheer. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Brussel: 299 pp.
(<http://www.bosengroen.be/uploads/b102.pdf>)
- Heywood, V.H. (ed.), 1995. Global Biodiversity Assessment - Summary for Policy-Makers. United Nations Environment Programme. Cambridge University Press, Cambridge: 46 pp.
- I.B.G.E., Division Espaces Verts, Département des Bois et Forêt, Cantonement de Bruxelles, 2002. Projet de plan de gestion de la Forêt de Soignes partie de Bruxelles-Capitale (Projet modifié suite à la consultation publique). 156 pp.
(http://www.ibgebim.be/francais/pdf/Espacesverts/Plan_gestionFds_Fr.pdf)
- ICES, 2005. ICES Code of Practice on the Introductions and Transfers of Marine Organisms. 30 pp.
- Interdepartmental Commission for Sustainable Development, 2004. Federal Plan for Sustainable Development 2004-2008. Brussels: 94 pp.
(<http://www.cidd.fgov.be/pub/PL200401/PL200401en.pdf> or www.plan2004.be)
- Joint Nature Conservation Committee, 2004. Plant Diversity Challenge - The UK's response to the Global Strategy for Plant Conservation. Peterborough: 53 pp.

- Legaye, N., Walot, T. & Melin, E., 2002. Nature et Entreprises: mode d'emploi. GIREA, GReMS, Ministère de la Région wallonne, brochure technique n° 9: 66 pp.
- Marijnissen, C., Muraille, B., Gérard, N. & Thenard, E., 2003. Responsibility abroad: how export credit agencies impact biodiversity. In: Franklin, A., Peeters, M. & Van Goethem, J., 2003. Ten years after Rio. What future for biodiversity in Belgium? Proceedings of a symposium held on 22 May 2002 in Brussels. Bulletin of the Royal Belgian Institute of Natural Sciences, 73, suppl.: 65-69.
- Martens, E., 2001. Overzicht van de belangrijkste internationale regelgeving en afspraken voor natuurbehoud, -herstel en -ontwikkeling. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Brussel: 20 pp.
- Massart, S., 2004. Les ressources génétiques des animaux d'élevage en Belgique. Rapport national à la FAO: contribution de la Belgique au Premier Rapport sur l'Etat des Ressources Zoogénétiques dans le Monde. Direction de l'Agriculture au Ministère de la Région wallonne: 58 pp.
- Millennium Ecosystem Assessment, 2005. Ecosystems and Human Well-being: Synthesis. Island Press, Washington, DC: 137 pp.
(<http://www.millenniumassessment.org/proxy/document.356.aspx>)
- Millennium Ecosystem Assessment, 2005. Ecosystems and Human Well-being: Biodiversity Synthesis. World Resources Institute, Washington, DC: 86 pp.
(<http://www.millenniumassessment.org/proxy/document.354.aspx>)
- Ministère de l'Environnement et de la Faune (Québec), 1996. Convention sur la diversité biologique - Stratégie de mise en oeuvre au Québec. Québec, 122 pp.
- Ministry of the Environment (Poland), 2003. A National Strategy for the Conservation and Sustainable Use of Biological Diversity together with an Action Programme. Warsaw: 59 pp.
- Ministry of Agriculture and Forestry (Finland), 2001. Strategy for Renewable Natural Resources in Finland. Publication 8b/2001: 94 pp.
- OECD, 2002. Towards sustainable household consumption? Trends and policies in OECD countries. OECD Publishing: 164 pp.
- OECD, 2003. Harnessing Markets for Biodiversity - Towards Conservation and Sustainable Use. OECD Publishing: 140 pp.
- OECD, 2004. Handbook of Market Creation for Biodiversity - Issues in Implementation. OECD Publishing: 182 pp.
- Pallemarts, M. & Dejeant-Pons, M., 2002. Human Rights and the Environment. Compendium of instruments and other international texts on individual and collective rights relating to the environment in the international and European framework. Council of Europe Publishing, Strasbourg: 326 pp.
- Peeters, M. (coord.), 2005. Third National Report of Belgium to the Convention on Biological Diversity. Royal Belgian Institute of Natural Sciences, Brussels: 198 pp.
(http://www.biodiv.be/implementation/cbdinbe/docs/reports/nat_reports/nat_report_3)
- Peeters, M. & Branquart, E., 2006. Biodiversiteit in België: de opmars van exoten. DG Leefmilieu van de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, Brussel: waaier bestaande uit 15 steekkaarten.
(https://portal.health.fgov.be/pls/portal/docs/page/internet_pg/homepage_menu/milieu1_menu/levenderijkdommen1_menu/biodiversiteit1_menu/bombylius9_menu/bombylius9_docs/waaier%20ned%20web.pdf)
- Peeters, M. & Branquart, E., 2006. La biodiversité en Belgique: SOS Invasions. DG Environnement du Service public fédéral de la Santé publique, de la Sécurité de la Chaîne alimentaire et de l'Environnement, Bruxelles: éventail comprenant 15 fiches.
(https://portal.health.fgov.be/pls/portal/docs/page/internet_pg/homepage_menu/milieu1_menu/levenderijkdommen1_menu/biodiversiteit1_menu/bombylius9_menu/bombylius9_docs/waaier%20fr%20web.pdf)
- Peeters, M., Franklin, A. & Van Goethem, J. (eds), 2003. Biodiversity in Belgium. Royal Belgian Institute of Natural Sciences, Brussels: 416 pp.
- Peeters, M., Schlessler, M., Réveillon, A., Franklin, A., Collin, Cl. & Van Goethem, J., 2004. La biodiversité en Belgique: un aperçu. Institut royal des Sciences naturelles de Belgique, Bruxelles: 20 pp.
(www.sciencesnaturelles.be/biodiversity)
- Peeters, M. & Van Goethem, J.L. (eds), 2002. Belgian Fauna and Alien Species. Proceedings of the symposium held on 14.12.2001 in Brussels. Bulletin of the Royal Belgian Institute of Natural Sciences, Biology, 72, suppl.: 297 pp.
- Peeters, M., Van Goethem, J., Franklin, A., Schlessler, M. & de Koeijer, H., 2004. Biodiversiteit in België: een overzicht. Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Brussel: 20 pp.
(www.natuurwetenschappen.be/biodiversity)
- Police Fédérale, 2004. Plan National de Sécurité 2004-2007. Bruxelles: 40 pp.
(http://staatsblad.be/fr_htm/ordre_judiciaire/parquet/plan_national_securite.pdf#search=%22plan%20national%20securit%C3%A9%22)

- Région Wallonne, Communauté française. Les actions prioritaires pour l'avenir wallon, 2005. 32 pp. (<http://contratdavenir.wallonie.be/>)
- Secretariat of the Convention on Biological Diversity, 2001. Global Biodiversity Outlook. Montreal: 282 pp.
- Secretariat of the Convention on Biological Diversity, 2002. Global Strategy for Plant Conservation. Montreal: 13 pp.
- Secretariat of the Convention on Biological Diversity, 2002. Bonn Guidelines on Access to Genetic Resources and Fair and Equitable Sharing of the Benefits Arising out of their Utilization. Montreal: 20 pp. (http://www.biodiv.org/doc/publications/cbd_bonn_gdls_en.pdf)
- Secretariat of the Convention on Biological Diversity, 2005. Handbook of the Convention on Biological Diversity including its Cartagena Protocol on Biosafety. Third edition. Montreal: 1493 pp.
- Secretariat of the Convention on Biological Diversity, 2006. Global Biodiversity Outlook 2. Montreal: 81 + vii pages.
- Stolpe, G. & Fischer, W. (eds), 2004. Promoting CITES-CBD Cooperation and Synergy. Proceedings of the workshop held on the Isle of Vilm from 20 to 24 April 2004. BfN-Skripten 116: 241 pp. (<http://www.bfn.de/09/skript116.pdf>)
- Sustainable Use Initiative, 2000. Sustainable Use within an Ecosystem Approach (document prepared for the Subsidiary Body for Scientific, Technical and Technological Advice to the Convention on Biological Diversity, 5th meeting). IUCN, Montréal, Canada: 12 pp.
- Task force développement durable, 2005. Comprendre et gouverner le développement. Rapport fédéral sur le développement durable 2000-2004. Bureau fédéral du Plan, Bruxelles: 279 pp. (<http://www.plan.be/fr/pub/other/OPSDREPo7/OPSDREPo7fr.pdf>)
- Task force développement durable, 2005. Tableau d'indicateurs de développement durable. Supplément au troisième Rapport fédéral sur le développement durable. Bureau fédéral du Plan, Bruxelles: 124 pp. (<http://www.plan.be/fr/pub/other/OPSDREPo8/OPSDREPo8fr.pdf>)
- Task Force Duurzame Ontwikkeling, 2005. Ontwikkeling begrijpen en sturen. Federaal Rapport inzake Duurzame Ontwikkeling 2000-2004. Federaal Planbureau, Brussel: 273 pp. (<http://www.plan.be/fr/pub/other/OPSDREPo7/OPSDREPo7nl.pdf>)
- Task Force Duurzame Ontwikkeling, 2005. Tabel met indicatoren van duurzame ontwikkeling. Supplement bij het derde Federaal Rapport inzake duurzame ontwikkeling. Federaal Planbureau, Brussel: 124 pp. (<http://www.plan.be/fr/pub/other/OPSDREPo8/OPSDREPo8nl.pdf>)
- Vandenabeele, J. & Goorden, L., 2004. ABC van het participatief milieubeleid. Steunpunt Milieubeleidswetenschappen & Universiteit Antwerpen: 70 pp. (<http://www.milieubeleidswetenschappen.be/exdocs/ABC%20oParticipatief%20Milieubeleid.pdf#search=%22abc%20participatief%20milieubeleid%22>)
- Vlaamse Regering, 1998. Code voor goede natuurpraktijk i.f.v. wijziging van vegetatie en van kleine landschapselementen. Omzendbrief LNW/98/01: 22 pp. (<http://www.herselt.be/Code%20Goede%20Natuurpraktijk.doc>)
- WWF International, UNEP World Conservation Monitoring Centre and the Global Footprint Network, 2004. The Living Planet Report. Gland: 44 pp. (<http://www.panda.org/downloads/general/lpr2004.pdf>)
- WWF European Policy Office, 2005. Europe 2005: The Ecological Footprint. Brussels: 28 pp. (<http://www.footprintnetwork.org/download.php?id=6>)

Bijlagen

Bijlage 1: Biodiversiteitsactoren in België

Bijlage 2: Belangrijkste internationale overeenkomsten en instrumenten met rechtstreekse relevantie voor de biodiversiteit

Bijlage 3: Belangrijkste internationale organisaties die een impact hebben op de biodiversiteit

Bijlage 1: Biodiversiteitsactoren in België

Elk niveau van de Belgische regering, hetzij federaal, gewest-, gemeenschaps- of lokaal, is verantwoordelijk voor biodiversiteitskwesties. Toch liggen de bevoegdheden voor biodiversiteit vooral bij de drie gewesten: Vlaanderen, Wallonië en Brussel. Heel wat verschillende actoren nemen actief deel aan de implementatie van de Strategie: ministeries en administraties, advies- en overlegorganen, onderzoeksinstellingen, NGO's, informatiecentra, individuen en gemeenschapsgroepen, ...

De website van het Belgisch uitwisselingsweb (<http://www.biodiv.be>) zal een overzicht geven van de verantwoordelijkheden en de contactgegevens van de belangrijkste biodiversiteitsactoren in België. In deze bijlage concentreren we ons op (1) ministeries en administraties, (2) advies- en overlegorganen en (3) onderzoeksinstellingen.

1.1. MINISTERIES EN ADMINISTRATIES

Vlaams Gewest:

Alle diensten van het Vlaamse Gewest en de Vlaamse Gemeenschap zijn samengebracht in één ministerie dat bestaat uit diverse departementen, onderverdeeld in administraties en afdelingen.

De taken en bevoegdheden van het Vlaams Gewest en de Vlaamse Gemeenschap zijn onderverdeeld in 13 beleidsdomeinen. De uitvoering van de Conventie inzake Biodiversiteit (CBD) valt voornamelijk onder het beleidsdomein Leefmilieu, Natuur en Energie (LNE). Het LNE-Departement speelt een centrale rol en staat in voor de

voorbereiding en evaluatie van het Vlaamse milieubeleid en voor het beheer en de opvolging van de uitvoering ervan.

Binnen deze administratie zijn de volgende afdelingen van belang voor de uitvoering van de CBD:

- het Departement Leefmilieu, Natuur en Energie, dat zich bezighoudt met de beleidsvoorbereiding, -evaluatie en -argumentatie. Dit departement is onder meer verantwoordelijk voor:
 - het internationaal milieubeleid (coördinatie van het Vlaamse internationale milieubeleid en het gewestelijke focal point voor internationale en supranationale organisaties)
 - het milieu-, natuur- en energiebeleid
 - het beleid inzake land- en bodembescherming en natuurlijke rijkdommen;
- het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB): dit agentschap promoot duurzaam bosbeheer en staat in voor het versterken van natuur, bos en openbaar groen in Vlaanderen. Het beheert de groene gebieden van het Vlaams Gewest en zijn partners en levert vergunningen af voor een beperkt gebruik van GGO's.
- het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO): dit instituut verricht wetenschappelijk onderzoek over ontwikkeling en duurzaam gebruik van de natuur.

Daarnaast zijn er drie openbare instanties die elk één specifiek milieuprobleem behandelen: De Vlaamse Landmaatschappij (VLM) voor de planning van het landgebruik, de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) voor het opvolgen van de kwaliteit van het oppervlaktewater en de lucht, en de Openbare Afvalstoffenmaatschappij voor het Vlaamse Gewest (OVAM) die instaat voor de preventie en het beheer van afval, bodem en vervuiling.

Naast de bovenvermelde administraties zijn er ook heel wat andere administraties en departementen die een rol spelen bij de instandhouding van de biodiversiteit in België, bijvoorbeeld voor transport, visserij en landbouw, ruimtelijke planning, ...

Waals Gewest:

In het Waalse Gewest is het Directoraat-generaal voor Natuurlijke Rijkdommen en het Leefmilieu (DGRNE) van het Ministerie van het Waalse Gewest bevoegd voor het natuurbehoud, het leefmilieu (vooral afval), bodembeheer en -bescherming en voor de exploitatie van natuurlijke rijkdommen zoals water en bossen in het Waalse

Gewest. Binnen het DGRNE zijn vijf administratieve afdelingen bevoegd voor de diverse taken:

1. Afdeling Natuur en Bossen. Deze afdeling is belast met het ecologisch beheer van het natuurlijk milieu, inclusief de Waalse bossen. Deze afdeling start ook innovatieve projecten voor natuurbescherming buiten de beschermde gebieden op (bv. ecologisch beheer van wegbermen) en geeft subsidies om acties die de biodiversiteit herstellen aan te moedigen (bv. aanplanten van hagen). Vijf directoraten waken over de implementatie van de bovenvermelde taak: Directoraat Algemene Zaken, Directoraat Bosrijdommen, Directoraat Natuur, Directoraat Groene Ruimten en Directoraat Jacht en Visserij.
2. Afdeling Preventie en Vergunningen (met inbegrip van het afleveren van vergunningen voor het beperkt gebruik van GGO's).
3. Waalse Afvaldienst. Deze dienst zet zich in voor de preventie, de valorisatie en de verwijdering van afval teneinde het milieu te beschermen.
4. Afdeling Water. Deze afdeling werkt onder andere aan de implementatie van de Raamrichtlijn Water, rivierovereenkomsten, herstel van aquatische habitats en rivieroever.
5. Afdeling Milieubeleid. Deze afdeling onderzoekt strafbare milieuovertredingen en volgt de toestand van het milieu op (aan de hand van indicatoren).
6. Wetenschappelijke ondersteuning is gegeven door het Centrum voor Natuur en Bossen Onderzoek in Gembloux.

Wetenschappelijke ondersteuning gebeurt ook door onderzoeksovereenkomsten met diverse universiteiten.

Naast bovenvermelde instellingen zijn er ook diverse andere departementen en ministeries die een rol spelen bij de instandhouding van de biodiversiteit in België, bijvoorbeeld het Directoraat-Generaal Landbouw (DGA) (voor agromilieumaatregelen) en de het Directoraat-Generaal voor Ruimtelijke Ordening, Huisvesting en Patrimonium (DGATLP) (voor ruimtelijke planning), de Permanente Conferentie Territoriale Ontwikkeling (CPDT), het Ministerie van Verkeer en Infrastructuur (MET) (bevoegd voor paddentunnels, tunnels voor otters, visladders, beheer van het 'ravel'-netwerk).

Tot slot moeten we hier ook de Franse Gemeenschap vermelden (voor milieueducatie).

Brussels Hoofdstedelijk Gewest:

De milieubevoegdheden van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest liggen bij het Brussels Instituut voor Milieubeheer (BIM), een pararegionale instelling die optreedt als milieustructuur van het gewest. Sinds de oprichting van het BIM in 1989 is de instelling uitgegroeid tot een belangrijke spreekbuis voor de inwoners over alle milieuaspecten zoals lucht, groene ruimten, afval, water, bodemvervuiling, ... Het Instituut verzamelt en analyseert de milieugegevens, verspreidt de informatie, geeft advies en stelt actieplannen op, definieert de strategieën, is betrokken bij het veldwerk, promoot het milieubewustzijn, Binnen het Brussels Instituut voor Milieubeheer is het de afdeling Groene Ruimten die de openbare groene ruimten (parken, bossen, seminatuurgebieden en natuurreservaten) beheert, het blauwe en groene netwerk uitwerkt en verantwoordelijk is voor de biodiversiteit van de gewesten (inventaris, monitoring, strategie, beheer, enz.).

Naast het BIM beschikt de Brusselse administratie ook over een Departement Monumenten en Sites, dat 'erfgoed'-dossiers beheert en het beleid van de Brusselse regering in deze domeinen implementeert. Dit departement is onder meer verantwoordelijk voor het klasseren van monumenten met architecturale waarde en speelt ook een rol op het vlak van biodiversiteit.

Daarnaast zijn er ook diverse andere diensten die een rol spelen bij het behoud van de biodiversiteit in Brussel, bijvoorbeeld voor transport (het Bestuur voor Uitrusting en Vervoersbeleid (BUV), ruimtelijke planning ('Bestuur Ruimtelijke Ordening en Huisvesting' (BROH), ...

Federaal niveau:

De belangrijkste federale overheidsdiensten die een rol spelen bij het realiseren van de doelstellingen van het verdrag zijn:

- De Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu:

Het **Directoraat-generaal Leefmilieu** stemt via het Coördinatiecomité voor Internationaal Milieubeleid (CCIM) de standpunten van de verschillende (federale en regionale) administraties op elkaar af om tot een gezamenlijk nationaal standpunt te komen. Het organiseert ook overlegprocedures om te komen tot een gecoördineerde implementatie van de internationale besluiten

en aanbevelingen door België, zendt vertegenwoordigers naar deze fora en geeft advies over EU- en OESO documenten. De stuurgroepen die werken onder de bevoegdheid van het CCIM en direct relevant zijn voor biodiversiteit, zijn de volgende: 'Biodiversiteit Verdrag', 'Natuur', 'Bossen' en 'Noordzee en Oceanen'. Andere stuurgroepen zoals deze inzake klimaatwijzigingen en inzake duurzame consumptie- en productiepatronen zijn ook relevant.

De *Commissie Internationale Zaken* is betrokken bij de opvolging en implementatie (op federaal niveau) van het VBD en van het Protocol van Cartagena over de Bioveiligheid. Deze administratie is ook het nationale focal point voor ABS en bioveiligheid.

De *Commissie Marien Milieu* implementeert (bv. implementatie van internationale en Europese wetgeving, sensibiliseringsacties, ...), coördineert en verdedigt het Belgische standpunt op internationale en Europese vergaderingen over de Noordzee.

Het Directoraat-generaal Dier, Plant en Voeding van de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu houdt zich bezig met de handel in dieren en planten via CITES, de bescherming tegen plantenziektes, pesticiden en vergunningen voor het uitvoeren van GGO-tests, voor het op de markt brengen van GGO's en voor het gebruik ervan in voedingsmiddelen en dierenvoeding.

Naast bovenvermelde diensten zijn er ook diverse andere ministeries die een rol spelen bij de instandhouding van de biodiversiteit in België. Zo volgt de Federale Overheidsdienst Economie, KMO, Middenstand en Energie bijvoorbeeld de commerciële aspecten van de biodiversiteit op. De Federale Overheidsdienst Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking volgt de diplomatieke en internationale aspecten van het VBD op. Het Directoraat-generaal Ontwikkelingssamenwerking (DGOS) voert samenwerkingsprogramma's inzake biodiversiteit uit. Het geeft financiële steun aan het GEF Trust Fund. De Federale Overheidsdienst Mobiliteit en Vervoer speelt een rol bij de preventie van de invoer van invasieve vreemde soorten via de lucht, over zee of over land.

Het ministerie van Defensie speelt ook een belangrijke rol als grondbezitter (van militaire domeinen).

Bovendien houdt de federale overheid toezicht over de Belgische spoorwegen.

De Administratie der Douane en Accijnzen (FOD Financiën) mag haar controle- en vaststellingsbevoegdheden uitoefenen wat inbreuken tegen de CITES-conventie, de jacht, FLEGT (Forest Law Enforcement Governance and Trade) en uitheemse vogels betreft. Het speelt ook een belangrijke rol in de zeevisserij.

Er zijn ook twee belangrijke federale planbureaus:

- De Task Force Duurzame Ontwikkeling van het Federaal Planbureau is verantwoordelijk voor de ontwikkeling en de coördinatie van de uitvoering van het beleid inzake duurzame ontwikkeling. Het departement organiseert onder andere de activiteiten van de Interdepartementale Commissie voor Duurzame Ontwikkeling (ICDO). Dit forum verenigt vertegenwoordigers van alle regeringsleden evenals experts van alle federale administraties. De ICDO is verantwoordelijk voor het opstellen van het Federaal Plan voor Duurzame Ontwikkeling en voor het houden van een publieke raadpleging erover. De eerste twee plannen, reeds gedeeltelijk uitgevoerd na de goedkeuring van de regering in 2000 en 2004, beschrijven verschillende acties over interdepartementale coördinatie inzake biodiversiteit.
- De Belgische Federale Overheidsdienst Wetenschapsbeleid die verantwoordelijk is voor de wetenschappelijke ondersteuning van het federaal beleid inzake duurzame ontwikkeling. Deze administratie staat in voor de financiering van onderzoeksactiviteiten en stelt fondsen ter beschikking voor de implementatie van het VBD, onder andere door haar programma's Wereldwijde Verandering, Noordzee, Telsat en Antarctica. Het financiert tien federale wetenschappelijke instellingen, waarvan er twee rechtstreeks betrokken zijn bij biodiversiteitsgebonden zaken: het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika en het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen. Het secretariaat van het nationale focal point van het VBD (gevestigd in het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen) krijgt financiële steun van de Federale Overheidsdienst Wetenschapsbeleid. Het Belgisch Platform voor Biodiversiteit is het adviesorgaan van de Federale Overheidsdienst Wetenschapsbeleid voor alles wat te maken heeft met onderzoek naar biodiversiteit. Het streeft ernaar om dialoog, samenwerking en interdisciplinair onderzoek te bevorderen tussen mensen en instellingen in België en in het buitenland die actief zijn op het vlak van biologische diversiteit.

Daarnaast coördineert de Federale Overheidsdienst Wetenschapsbeleid ook belangrijke ex situ-verzamelingen van micro-organismen.

Gemeenschapsniveau:

De Franse, Vlaamse en Duitstalige Gemeenschappen zijn bevoegd voor culturele zaken als cultuur en media, onderwijs, taalgebruik en persoonsgebonden materies, zoals bijvoorbeeld een aantal aspecten van het gezondheidsbeleid, jeugdbescherming en sport. De Gemeenschappen hebben een eigen parlement en regering, maar de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaamse Gewest zijn samengesmolten.

De Gemeenschappen spelen ook een rol in de uitvoering van de CBD via vorming en de bewustmaking van de burger. De Gemeenschappen kunnen binnen hun bevoegdheden ook wetenschappelijk onderzoek rond biodiversiteit stimuleren. De culturele dimensie wordt vandaag de dag erkend als een essentieel onderdeel van biodiversiteit.

1.2. ADVIES- EN OVERLEGORGANEN

Zowel op federaal als op regionaal niveau wordt gebruik gemaakt van adviesorganen.

De belangrijkste advies- en overlegorganen op federaal niveau zijn de Belgische Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling en de Belgische Adviesraad voor Bioveiligheid. Beide organen geven advies over speciale zaken.

In het Waalse Gewest staat de Waalse Hoge Raad voor Natuurbehoud (Conseil Supérieur Wallon de la Conservation de la Nature - CSWCN) aan het hoofd van de Adviescomités voor het Beheer van de Natuurgebieden (Commissions Consultatives de Gestion des Réserves Naturelles Domaniales – CCGRND).

Daarnaast zijn er diverse andere raden zoals:

- de Waalse Hoge Raad voor de Jacht
- de Waalse Hoge Raad voor de Visserij
- de Waalse Hoge Raad voor Bossen en voor de Houtsector
- de Waalse Milieuraad voor Duurzame Ontwikkeling (CWEDD)
- de Economische en Sociale Raad van het Waalse Gewest (CESRW)

In het **Vlaamse Gewest** zijn er twee belangrijke adviesorganen, namelijk de Vlaamse Milieu- en Natuurraad (MINA-raad) en de Sociaal-Economische Raad Vlaanderen (SERV) en vier sectorale adviesorganen: de Vlaamse Hoge Raad voor Riviervisserij (VHRV), de Vlaamse Hoge Jachtraad (VHJ), de Vlaamse Hoge Raad voor Natuurbehoud (VHRN), de Vlaamse Hoge Bosraad (VHB)⁴⁰.

In het **Brussels Hoofdstedelijk Gewest** is een belangrijke rol weggelegd voor de Raad voor het Leefmilieu. Voor dossiers die te maken hebben met natuurbehoud raadpleegt deze raad de Brusselse Hoge Raad voor het Natuurbehoud. Diens opdracht is het verlenen van advies inzake natuurbehoud.

Naast deze officiële adviesorganen beschikt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest ook over een aantal verenigingen voor het leefmilieu in het algemeen, die deel uitmaken van de federatieve verenigingen Inter-Environnement Bruxelles (IEB) en de Brusselse Raad voor het Leefmilieu (BRAL). BRAL wordt door de regionale en federale regeringen gezien als de officiële pleitbezorger van de actieve bewoners en bewonersgroeperingen en daarom maakt BRAL deel uit van verschillende officiële overlegorganen zoals het Milieuraad en de Gewestelijke Ontwikkelingscommissie. (http://www.bralvzw.be/frames_wie.html)

1.3. ONDERZOEKSINSTELLINGEN

Er bestaan diverse onderzoeksinstituten die een belangrijke rol spelen bij het verzamelen van informatie over biodiversiteit, maar ook bij de bescherming van de biodiversiteit en de opleiding van de bevolking.

Op federaal vlak kunnen we de volgende instellingen vermelden:

- Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (KBIN)
- Beheereenheid van het Mathematisch Model van de Noordzee en het Schelde-estuarium (BMM)
- Koninklijk Museum voor Midden-Afrika (KMMA)
- Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid (WIV)
- Nationale Plantentuin van België
- ...

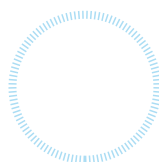
⁴⁰ Vanaf 1/1/2006 zijn deze sectorale organen subcommissies van de Mina-raad.

Op regionaal vlak kunnen we de volgende instellingen vermelden:

- Het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) is actief op het vlak van ecologisch onderzoek met het oog op natuurbehoud, herstel en beheer. Zij stelt wetenschappelijke kennis ter beschikking van de beleidsvormers.
- Waals Centrum voor Landbouwkundig Onderzoek (Gembloux)
- Onderzoekscentrum voor Natuur, Wouden en Bossen (CRNFB, Wallonië)
- 'Brussels Research Unit for Environmental, Geochemical & Life Science Studies' (BRUEGEL)
- Centrum voor Landbouwkundig Onderzoek - Gent (CLO-Gent)
- Vlaams Instituut voor Technologisch Onderzoek (VITO)
- Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ)
- universiteiten spelen een sleutelrol in biodiversiteitsonderzoek
- hogescholen
- ...

1.4. ANDERE ACTOREN

Andere actoren die een rol spelen, zijn onder meer ngo's, lokale overheidsinstanties, districten, de privésector, enz.

Bijlage 2: Belangrijkste internationale overeenkomsten en instrumenten die rechtstreeks relevant zijn voor de biodiversiteit

De belangrijkste internationale overeenkomsten met betrekking tot biodiversiteit die België heeft ondertekend :

Overeenkomsten	Geratificeerd op
Internationale overeenkomsten	
Verdrag inzake de Instandhouding van Antarctische Zeehonden (1972)	09/02/1978
Verdrag inzake de Instandhouding van Levende Rijkdommen van de Antarctische Wateren (CCAMLR) (Canberra, 1980)	20/05/1982
Verdrag van Washington inzake de Internationale Handel in Bedreigde Soorten (CITES) (Washington, 1973)	03/10/1983
Verdrag inzake de Instandhouding van Levende Rijkdommen van de Antarctische Wateren (CCAMLR) (1980)	22/02/1984
Verdrag inzake de Bescherming van Trekkende Wilde Diersoorten (CMS of Verdrag van Bonn) (Bonn, 1979)	27/04/1990
Verdrag inzake de Bescherming van het Mariene Milieu van de Noord-Oost-Atlantische Oceaan (OSPAR) (1992)	11/05/1995
Verdrag van de Verenigde Naties inzake Klimaatverandering (UNCCC) (Rio, 1992)	16/01/1996
Globaal Actieplan voor het Behoud en Duurzaam Gebruik van Plantgenetische Hulpbronnen voor Voedsel en Landbouw (onder FAO) (Leipzig, 1996)	23/06/1996
Verdrag betreffende de Bescherming van het Cultureel en Natuurlijk Werelderfgoed / Werelderfgoedverdrag (WHC) (1972)	24/07/1996
Verdrag van de Verenigde Naties inzake Biologische Diversiteit (UNCBD of VBD) (Rio, 1992)	22/11/1996
Verdrag van de Verenigde Naties ter Bestrijding van Woestijnvorming (UNCCD) (Rio, 1992)	30/06/1997
Verdrag inzake de Bescherming van Watergebieden (Ramsar, 1971)	04/03/1986
Zeerechtverdrag van de Verenigde Naties (UNCLOS) (1984)	13/11/1998
Verdrag inzake Milieueffectrapportage in Grensoverschrijdend Verband (Espoo, 1991)	09/06/1999
Verdrag over de Toegang tot Informatie, Inspraak bij de Besluitvorming en Toegang tot de Rechtspraak in Milieuzaken (Aarhus, 1998)	21/01/2003
Internationale Walvisvaart Commissie (IWC) (1946)	09/07/2004
Protocol inzake Bioveiligheid (Cartagena, 2000)	15/04/2004
pan-Europese overeenkomsten en overeenkomsten van de Raad van Europa	
Verdrag inzake het Behoud van Wilde Dieren en Planten en hun	
Natuurlijk Leefmilieu in Europa (Verdrag van Bern) (Bern, 1979)	20/04/1990
Europees Landschapsverdrag – Raad van Europa (Florence, 2000)	28/10/2004
Pan-Europese Strategie voor Biologische en Landschapsdiversiteit (PEBLDS), goedgekeurd op de Ministeriële Conferentie 'Environment for Europe' (Sofia, 23-25 Oktober 1995) door de ministers bevoegd voor leefmilieu van 55 Europese landen.	
De Ministeriële Conferenties inzake de Bescherming van Bossen in Europa (Straatsburg 1990, Helsinki 1993, Lissabon 1998, Wenen 2003) zijn belangrijk. Het duurzaam bosbeheer werd gedefinieerd en de conferenties stelden de zorg voor de biodiversiteit centraal in het bosbeleid en het bosbeheer.	
Resolutie van Kiev inzake Biodiversiteit (2003)	
Regionaal kader	
Overeenkomst inzake de Instandhouding van Kleine Walvisachtigen in de Baltische Zee en de Noordzee (ASCOBANS) (1992) (onder de auspiciën van het CMS)	14/05/1993
Overeenkomst voor de Bescherming van Vleermuizen in Europa (EUROBATS) (1994) (onder het Verdrag van Bonn)	14/05/2003

Overeenkomsten	Geratificeerd op
Overeenkomst inzake de Bescherming van Afrikaans-Euraziatische Trekkende Watervogels (AEWA) (onder het CMS)	13/04/2006
Europees kader	
Verordening van de Raad inzake de Bescherming van in het Wild Levende Dier- en Plantensoorten door Controle op het desbetreffende Handelsverkeer (338/97) (1996)	
De Vogelrichtlijn (79/409/EEC)(1979)	
De Habitatrichtlijn (92/43/EEC) (1992)	
De Waterrichtlijn (2000/60/CE) (2000)	
Mededeling van de Commissie aan de Raad en het Europees Parlement van 5 februari 1998 over een Biodiversiteitsstrategie van de Europese Gemeenschap [COM(98) 42 definitief – niet gepubliceerd in het Publicatieblad].	
- Mededeling van de Commissie van 27 maart 2001 aan de Raad en het Europees Parlement: Actieplan inzake Biodiversiteit voor het Behoud van Natuurlijke Rijkdommen (Volume II)	
- Mededeling van de Commissie van 27 maart 2001 aan de Raad en het Europees Parlement: Actieplan inzake Biodiversiteit voor de Landbouw (Volume III)	
- Mededeling van de Commissie van 27 maart 2001 aan de Raad en het Europees Parlement: Actieplan inzake Biodiversiteit voor de Visserij (Volume IV)	
- Mededeling van de Commissie van 27 maart 2001 aan de Raad en het Europees Parlement: Actieplan inzake Biodiversiteit voor Economische en Ontwikkelingssamenwerking (Volume V)	
Beneluxovereenkomsten	
Beneluxovereenkomst inzake de jacht en de vogelbescherming (1970)	
Beneluxovereenkomst inzake natuurbehoud en landschapsbescherming (1982)	

HIERONDER VOLGT EEN OVERZICHT VAN DE BELANGRIJKSTE OVEREENKOMSTEN MET BETREKKING TOT DE BESCHERMING VAN DE BIODIVERSITEIT

VBD

Het Verdrag van de Verenigde Naties inzake Biologische diversiteit (UNCBD of VBD) is het eerste bindende verdrag in de internationale wetgeving dat zich concentreert op biodiversiteit in een wereldwijde en algemene context.

Het VBD werd van kracht op 29 december 1993. België ondertekende het verdrag op 5 juni 1992 in Rio de Janeiro en ratificeerde het op 22 november 1996. De 3 doelstellingen van het VBD zijn: het behoud van de biologische diversiteit, het duurzame gebruik van haar componenten en de eerlijke en billijke verdeling van de voordelen die voortvloeien uit het gebruik van genetische rijkdommen, met inbegrip van passende toegang tot genetische rijkdommen en passende overdracht van de desbetreffende technologieën, rekening houdend met alle rechten met betrekking tot die rijkdommen en technologieën, en door middel van passende financiering (art. 1 van het VBD).

In het kader van het VBD is het **Protocol van Cartagena over Bioveiligheid** (2000), geratificeerd door België in 2004, het enige internationale instrument dat zich uitsluitend bezighoudt met GGO's en vooral met hun impact op de biodiversiteit. Teneinde potentiële nadelige effecten op het behoud en het duurzame gebruik van de biodiversiteit voortvloeiend uit gewijzigde levende organismen (GLO's) te beperken, stelt dit protocol (conform Artikel 8 g van het VBD) procedures op voor de veilige overdracht, behandeling en gebruik van gewijzigde levende organismen, vooral tijdens hun grensoverschrijdende bewegingen. Het Protocol definieert een wereldwijd mechanisme van procedures voor de import en export van GLO's. Het Protocol voorziet vooral een procedure voor voorafgaande geïnformeerde toestemming, gebaseerd op een wetenschappelijke risico-evaluatie voor de biodiversiteit en de menselijke gezondheid en vormt een multilateraal kader om importerende landen te helpen bij het nemen van beslissingen die juridisch verdedigbaar zijn en gebaseerd zijn op bewijzen. Bovendien nodigt het Protocol de Partijen uit om bij het nemen van beslissingen over de import van GLO's rekening te houden met de socio-economische aspecten van de impact van deze GLO's op het behoud en het duurzame gebruik van de biodiversiteit, vooral met betrekking tot de waarde van de biodiversiteit voor inheemse en lokale gemeenschappen.

Op **Europees niveau** keurde de EU in februari 2001 een nieuwe wetgeving (Richtlijn 2001/18/EC) goed over de doelbewuste introductie van GGO's in het leefmilieu. Conform deze richtlijn, en in overeenkomst met de Protocol van Cartagena over bioveiligheid, zijn vergunningen voor praktijkonderzoek of voor de vercommercialisering van GGO's afhankelijk van procedures voor een evaluatie van de risico's voor het leefmilieu en voor de menselijke gezondheid. Anderzijds legt richtlijn 1946/2003/EC de verplichtingen van de EU als uitvoerder van GGO's vast in overeenstemming met het Cartagena Protocol.

Vogelrichtlijn, Habitatrichtlijn en NATURA 2000

Op **Europees niveau** vormt de implementatie van de "Vogelrichtlijn" uit 1979 (Richtlijn 79/409/EEC van de Raad) en van de "Habitatrichtlijn" van 1992 (Richtlijn 92/43/EEC van de Raad) en de opstelling van het Natura 2000 netwerk een fundamenteel instrument om de doelstellingen van het VBD te realiseren.

De Vogelrichtlijn heeft betrekking op het behoud van alle vogelsoorten die in de natuur in het wild voorkomen op het grondgebied van de lidstaten en schrijft de oprichting voor van speciale beschermingszones of vogelrichtlijngebieden (SBZ-V) om het overleven en de voortplanting van gevoelige soorten te garanderen.

De Habitatrichtlijn is een aanvulling op de Vogelrichtlijn en heeft betrekking op het behoud van natuurlijke habitats en wilde fauna en flora, met uitzondering van vogels en hun habitats. De Habitatrichtlijn schetst een algemeen kader voor het behoud van wilde dieren- en plantensoorten en natuurlijke habitats die van belang zijn voor de Gemeenschap. Deze richtlijn heeft betrekking op land- en mariene habitats en houdt rekening met economische, culturele, sociale en recreatieve behoeften van de lokale gemeenschappen. Er moeten speciale beschermingszones of habitatrichtlijngebieden (SBZ-H) worden aangeduid voor het behoud van habitats en soorten die van belang zijn voor de gemeenschap.

Samen vormen de SBZ-H's en de SBZ-V's het Natura 2000-netwerk.

CITES

CITES is een multilaterale milieuovereenkomst die werd ontworpen om de internationale handel in wilde dieren en planten duurzaam te maken en te garanderen dat hij het voortbestaan van deze soorten niet in gevaar brengt.

Elke soort die nu bedreigd is of in de toekomst bedreigd kan worden, is vermeld in een van de drie CITES-bijlagen. Afhankelijk van de plaats op deze lijsten, is de handel in deze soorten onderworpen aan strikte reglementeringen. Door een continu toezicht op de status van de populatie kan de handel in specifieke combinaties van soorten en landen worden verboden. Het principe van duurzaam gebruik speelt een belangrijke rol bij deze beslissingen. CITES laat alleen handel toe in soorten waarvan de populatie opgewassen is tegen het verlies van de individuen die werden gevangen voor de handel.

In 1984 ondertekende België het Verdrag van Washington inzake de Internationale Handel in Bedreigde Soorten (CITES)⁴¹ van 1973.

Ramsar

Het Verdrag van 1971 inzake de Bescherming van Watergebieden, ook gekend als het Verdrag van Ramsar, is een internationale overeenkomst die het kader vormt voor lokale, regionale en nationale acties en internationale samenwerking voor het behoud en het duurzame gebruik van watergebieden. Dit houdt in: het stopzetten van de progressieve aantasting en achteruitgang van watergebieden nu en in de toekomst en de erkenning van de fundamentele ecologische functies van watergebieden, evenals van hun economische, culturele, wetenschappelijke en recreatieve waarde. België ratificeerde het Verdrag van Ramsar in 1986.

CMS

Het Verdrag inzake de Bescherming van Trekkende Wilde Diersoorten (ook gekend als CMS of het Verdrag van Bonn) stelt zich tot doel trekkende soorten land-, zee- en luchtdieren te beschermen doorheen het hele gebied van hun trek. Het is een intergouvernementeel verdrag inzake het behoud van in het wild levende dieren en habitats op wereldwijde schaal. De Partijen die CMS ondertekenden streven naar de bescherming van trekkende diersoorten die bedreigd zijn met uitsterving en van trekkende diersoorten die veel baat zouden hebben bij een internationale samenwerking, naar het behoud of herstel van de plaatsen waar ze leven, naar het beperken van obstakels voor de trek en het onder controle houden van andere factoren die hen kunnen bedreigen.

⁴¹ <http://www.cites.org/>

Binnen het kader van CMS kunnen regionale overeenkomsten worden afgesloten voor soorten uit bijlage II. Voor België zijn de volgende overeenkomsten van belang:

- **De Overeenkomst voor de Bescherming van Vleermuizen in Europa (EUROBATS)**

De overeenkomst streeft ernaar alle 45 soorten vleermuizen die werden geïdentificeerd in België te beschermen door middel van wetgeving, opleiding, behoudsmaatregelen en internationale samenwerking met de lidstaten van de Overeenkomst en de landen die nog niet zijn getreden tot het verdrag.

- **De Overeenkomst inzake de Instandhouding van Kleine Walvisachtigen in de Baltische Zee en de Noordzee (ASCOBANS)**

Het doel van deze overeenkomst bestaat erin een nauwe samenwerking tussen de Partijen te promoten met het oog op het realiseren en in stand houden van een gunstige behoudsstatus voor kleine walvisachtigen. Een behouds- en beheersplan dat deel uitmaakt van de overeenkomst verplicht de Partijen ertoe zich in te zetten voor het beheer en behoud van habitats, inspecties en onderzoek, indijken van de pollutie en informeren van de bevolking. Om dit doel te bereiken werkt ASCOBANS samen met staten die deel uitmaken van het verspreidingsgebied die de overeenkomst (nog) niet hebben ondertekend, relevante intergouvernementele organisaties en niet-gouvernementele organisaties.

- **De Overeenkomst inzake de Bescherming van Afrikaans-Euraziatische Trekkende Watervogels (AEWA)**

AEWA heeft betrekking op 235 vogelsoorten die ecologisch ten minste tijdens een deel van hun jaarlijkse cyclus afhankelijk zijn van watergebieden. Het geografisch gebied waarop AEWA van toepassing is strekt zich uit van de noordelijke grenzen van Canada en de Russische Federatie tot het meest zuidelijke punt van Afrika. De overeenkomst voorziet gecoördineerde en gezamenlijke acties die moeten worden ondernomen door de staten die deel uitmaken van het verspreidingsgebied in het hele migratiesysteem voor watervogels waarop ze van toepassing is.

WHC

Het Verdrag betreffende de bescherming van het cultureel en natuurlijk.

werelderfgoed (Werelderfgoedverdrag, WHC) werd in 1972 goedgekeurd door de Algemene Vergadering van UNESCO en is een belangrijk instrument van internationale samenwerking om het opmerkelijk natuurlijk en/of cultureel erfgoed van de wereld te beschermen en door te geven aan toekomstige generaties.

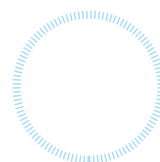
Het Verdrag streeft ernaar de identificatie, de bescherming en het behoud van het cultureel en natuurlijk erfgoed van de wereld aan te moedigen. Cultureel erfgoed verwijst naar monumenten, groepen gebouwen en sites met historische, esthetische, archeologische, wetenschappelijke, etnologische of antropologische waarde. Onder natuurlijk erfgoed verstaat men opmerkelijke natuurkundige, biologische en geologische formaties, habitats van bedreigde soorten en gebieden met wetenschappelijke of esthetische waarde of die waardevol zijn voor het behoud. Het niveau van de biodiversiteit binnen een bepaalde site is een belangrijke indicator van haar belang als natuurlijk erfgoed.

Het Verdrag erkent dat landen de plicht hebben om hun cultureel en natuurlijk erfgoed te identificeren, te beschermen, te behouden en door te geven aan de toekomstige generaties. Door het Verdrag te ondertekenen, verbinden landen zich er niet alleen toe Werelderfgoedsites op hun eigen grondgebied in stand te houden, maar ook de bescherming van hun nationaal erfgoed in zijn geheel te verbeteren.

Verdrag van Bern

Het Verdrag inzake het behoud van wilde dieren en planten en hun

natuurlijk leefmilieu in Europa, ook het Verdrag van Bern genoemd, is een bindend internationaal wettelijk instrument op het vlak van natuurbehoud dat betrekking heeft op het hele natuurlijke erfgoed op het Europese continent en strekt zich uit tot een aantal Afrikaanse landen. Het verdrag streeft ernaar wilde fauna en flora en hun natuurlijke habitats in stand te houden en een Europese samenwerking op dit vlak te promoten. Het verdrag werd goedgekeurd en ondertekend in Bern in september 1979 en werd van kracht op 1 juni 1982. De bescherming van trekkende soorten verleent het verdrag een speciale dimensie van onderlinge afhankelijkheid en samenwerking tussen het Noorden en het Zuiden.

UNCLOS

Alle mariene wetgeving valt onder de “paraplu” van de het Zeerechtverdrag van de Verenigde Naties (UNCLOS)⁴² dat op 10 december 1982 werd opgesteld in Montego Bay en op 18 juni 1998 werd geratificeerd door België. Dit verdrag kan met recht en reden worden beschouwd als de (schriftelijke) grondwet die het systeem vastlegt waaraan de zeeën en oceanen wereldwijd onderworpen zijn.

OSPAR

België ondertekende het Verdrag inzake de bescherming van het mariene milieu van de Noord-Oost-Atlantische Oceaan (OSPAR, 1992)⁴³. Bijlage V van dit Verdrag handelt over de bescherming en de instandhouding van het mariene ecosysteem en zijn biologische diversiteit. Hulpmiddelen om dit te realiseren zijn o.a. de bescherming van bepaalde soorten en habitats en de oprichting van beschermd mariene gebieden.

CCAMLR

België is lid van de Commissie voor de instandhouding van levende rijkdommen van de Antarctische wateren. De Commissie past het voorzorgsprincipe en de ecosysteembenadering toe. Aangezien het gebied 12% van de oceanen bestrijkt, kunnen de maatregelen die worden goedgekeurd een belangrijke invloed hebben. Door de nauwe institutionele verbanden met het Comité voor Milieubescherming georganiseerd door het Madrid Protocol van het Antarctica Verdrag en zijn toonaangevende rol voor het behoud van het leefmilieu op Antarctica is het een belangrijke stakeholder voor de Antarctische regio.

IWC

De Internationale Walvisvaart Commissie (IWC) is een orgaan dat werd opgericht door het Internationaal Verdrag inzake de Regulering van de Walvisvangst (1946). Momenteel telt het 66 leden. Sinds het moratorium op commerciële walvisvangst van 1987 wordt op de jaarlijkse vergaderingen een beheersschema voor het bestand van kleine walvisachtigen opgesteld waarbij rekening wordt gehouden met toezicht en dierenwelzijn. De evaluaties van de populatie worden uitgevoerd door het Wetenschappelijk Comité. Terwijl de mogelijke hervatting van de commerciële walvisvangst afhankelijk

is van de goedkeuring van dergelijk plan, wordt ook een agenda voor de instandhouding ontwikkeld om andere problemen dan commerciële en wetenschappelijke walvisvangst aan te pakken: aanvaringen, pollutie, onderwaterlawaaï, ...

FAO (Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties)

De Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties leidt de internationale inspanningen om het voedingsniveau en de levensstandaard op te drijven. FAO helpt ontwikkelingslanden en landen met een overgangseconomie om hun praktijken voor landbouw, bosbouw en visserij te moderniseren en te verbeteren en een goede voeding voor iedereen te garanderen.

Voor het Verdrag zijn vooral de FAO-commissie Genetische Hulpbronnen voor Voeding en Landbouw (CGRFA) en de ‘International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture (IT)’ van belang. CGRFA wil het behoud en het duurzame gebruik van genetische rijkdommen voor voeding en landbouw garanderen, evenals de eerlijke en billijke verdeling van de voordelen afkomstig uit het gebruik ervan, voor de huidige en toekomstige generaties. IT behandelt o.a. de toegang tot ex situ-verzamelingen die niet worden geregeld door het Verdrag. Het werd goedgekeurd door de FAO Conferentie in november 2001 en werd van kracht op 29 juni 2004. Het is een wettelijk bindend instrument met volgende doelstellingen: (1) het behoud en duurzaam gebruik van plantgenetische hulpbronnen voor voedsel en landbouw; (2) de eerlijke en billijke verdeling van baten verkregen door hun gebruik voor duurzame landbouw en voedselveiligheid, in harmonie met het Verdrag inzake biologische diversiteit. Het omvat alle plantgenetische hulpbronnen voor voedsel en landbouw, maar het originele multilaterale systeem omvat enkel de plantgenetische hulpbronnen vermeld in bijlage 1 van het verdrag. Sinds juni 2006 werd een standaardcontract voor de uitwisseling van plantmateriaal overeengekomen om de toegang tot plantgenetische hulpbronnen en de verdeling van baten verkregen door het gebruik ervan te vergemakkelijken.

Een ander belangrijk instrument dat bijzonder relevant is voor de uitvoering van het VBD, is het Globaal Actieplan voor het Behoud en Duurzaam Gebruik van Plantgenetische Hulpbronnen voor Voedsel en Landbouw (1996) (eerder goedgekeurd tijdens de vierde Internationale Technische Conferentie van het FAO over Plantgenetische Hulpbronnen). Het werd onderschreven

⁴² <http://www.un.org/Depts/los/index.htm>

⁴³ <http://www.ospar.org/>

door de Conferentie van de Partijen van het VBD en de Wereldvoedseltop, en is erkend als een belangrijke bijdrage tot de uitvoering van het VBD inzake agrobiodiversiteit. Het bestaat uit 20 activiteiten die verband houden met in situ en ex situ behoud en duurzaam gebruik van plantgenetische hulpbronnen, en biedt een ruim kader voor acties op gemeenschappelijk, nationaal, regionaal en international vlak. Het legt prioritair de nadruk op het ontwikkelen van nationale programma's voor het veilige behoud en duurzame gebruik van plantgenetische hulpbronnen.

UNESCO

De Organisatie van de Verenigde Naties voor Onderwijs, Wetenschappen en Cultuur (UNESCO) werd gesticht op 16 november 1945. De belangrijkste doelstelling van dit gespecialiseerde agentschap van de Verenigde Naties bestaat erin een bijdrage te leveren aan de vrede en de veiligheid in de wereld door de samenwerking tussen de landen te promoten door middel van onderwijs, wetenschap, cultuur en communicatie om universeel respect te stimuleren voor justitie, de rechtstaat, mensenrechten en fundamentele vrijheden.

Het Mens en Biosfeer-programma (MAB) van UNESCO legt binnen de natuur- en de sociale wetenschappen de basis voor het duurzame gebruik en het behoud van de biologische diversiteit, en voor het verbeteren van de relatie tussen de mens en zijn leefomgeving op wereldvlak.

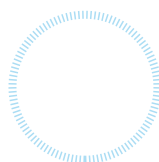
ANDERE BELANGRIJKE INSTRUMENTEN

De **pan-Europese Biologische en Landschapsdiversiteitsstrategie** (goedgekeurd op de derde Ministeriële Conferentie 'Environment for Europe' in 1995) wil de achteruitgang van de biologische en landschapsdiversiteit in Europa een halt toeroepen en terugdringen. De Strategie moedigt de implementatie van bestaande maatregelen aan om het behoud en het duurzame gebruik van biologische en landschapsdiversiteit te garanderen en identificeert bijkomende acties die tijdens de volgende twee decennia moeten worden ondernomen. De Strategie voorziet ook een 20-jarenvisie (1996-2016) voor Europa, opgedeeld in vier vijfjarige actieplannen. Het eerste vijfjarig actieplan (1996-2000) was er speciaal op gericht de achteruitgang van de toestand van de belangrijkste biologische en landschapssystemen te herstellen en de samenhang tussen deze systemen te versterken. Voor

deze periode lag de focus vooral op de integratie van de pan-Europese prioriteiten in het nationaal beleid en op initiatieven gebaseerd op de nationale biodiversiteitsstrategieën, programma's en plannen die elke regering moest opstellen om het Verdrag inzake Biologische Diversiteit te implementeren. Het Actieplan stimuleerde de ontwikkeling van nationale ecologische netwerken en de realisatie van een pan-Europees Ecologisch Netwerk op 10 jaar.

De **Beneluxovereenkomst inzake de jacht en de vogelbescherming** (1970) bevat voorschriften met het oog op overleg over de data voor het begin en het einde van het jachtseizoen, de minimale afmetingen van het territorium gebruikt voor de jacht, het gebruik van wapens en methodes toegestaan voor de jacht, het vervoer en het op de markt brengen van wild, ...

De **Beneluxovereenkomst inzake natuurbehoud en landschapsbescherming** (1982) heeft tot doel gezamenlijke acties en samenwerking tussen de drie regeringen te reglementeren op het vlak van behoud, beheer en herstel van het natuurlijk milieu en de landschappen. In de praktijk komt dit neer op de harmonisatie en de coördinatie van relevante beleidsprincipes en instrumenten van elk van de drie landen met betrekking tot grensoverschrijdende natuurgebieden en waardevolle landschappen. Dit gebeurt door de ontwikkeling van beschermings- en beheersconcepten, het opstellen van een inventaris, de afbakening en de toekenning van een beschermde status aan deze gebieden en overleg over ontwikkelingsprojecten die een negatieve invloed kunnen hebben op deze gebieden.

Bijlage 3: Belangrijkste internationale organisaties die een impact hebben op de biodiversiteit

Heel wat organisaties die actief zijn in uiteenlopende domeinen, ondernemen initiatieven die relevant zijn voor de biodiversiteit.

UNDP (Ontwikkelingsprogramma van de Verenigde Naties)

UNDP is het wereldwijde ontwikkelingsnetwerk van de Verenigde Naties, een organisatie die pleit voor verandering en die (arme) landen toegang geeft tot kennis, ervaring en middelen om de bevolking te helpen een beter leven uit te bouwen. Een belangrijk domein voor UNDP is energie en ontwikkelingsbeleid. Door kennisopbouw, kennisbeheer, beleidsadvies en voorspraak helpt UNDP landen om de biodiversiteit in stand te houden en duurzaam te gebruiken.

UNEP (Milieuprogramma van de Verenigde Naties)

De opdracht van UNEP bestaat erin leiding te geven en partnerschappen aan te moedigen om het leefmilieu in stand te houden door landen en volkeren te inspireren, te informeren en in staat te stellen om hun levenskwaliteit te verbeteren zonder deze van de toekomstige generaties in gevaar te brengen. Biodiversiteit is een van de onderwerpen die UNEP behandelt en waarvoor de organisatie studies financiert.

CDO (Commissie voor Duurzame Ontwikkeling)

De Commissie voor Duurzame Ontwikkeling (CDO) werd opgericht in december 1992 om een doeltreffend toezicht op UNCED (Conferentie van de Verenigde Naties over Milieu en Ontwikkeling) te garanderen en om de implementatie van de overeenkomsten van de Aardetop op lokaal, nationaal, regionaal en internationaal niveau op te volgen en er rapport over uit te brengen.

UNCTAD (Conferentie van de Verenigde Naties inzake Handel en Ontwikkeling)

UNCTAD is het belangrijkste orgaan van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op het vlak van handel en ontwikkeling. De belangrijkste doelstellingen van UNCTAD zijn het optimaliseren van de handel, de investeringen en de ontwikkelingskansen voor ontwikkelingslanden, hen helpen om de uitdagingen die gepaard gaan met de globalisering aan te pakken en de integratie van rechtvaardigheid in de wereldeconomie. UNCTAD lanceerde het BIOTRADE Initiatief (1996 tijdens COP3 van het VBD) met het doel de handel en de investeringen in biologische rijkdommen te stimuleren om de duurzame ontwikkeling te bevorderen conform de drie doelstellingen van het VBD.

WIE (Wereldorganisatie voor Intellectueel Eigendom)

WIE is een internationale organisatie die het gebruik en de bescherming van intellectuele eigendommen promoot. Door de sterke verbanden die het VBD erkent tussen het behoud en het duurzame gebruik van biodiversiteit en traditionele kennis, is de behoefte ontstaan om nieuwe manieren te creëren om traditionele kennis te beschermen en mechanismen voor de toegang tot en de verdeling van voordelen uit te werken. Met dit doel werd in oktober 2000 het Intergouvernementeel Comité inzake Intellectuele Eigendommen en Genetische Rijkdommen, Traditionele Kennis en Folklore opgericht.

WTO (Wereldhandelsorganisatie / World Trade Organisation)

De WTO is het internationaal orgaan dat de handelsregels tussen de landen vastlegt.

Voor de implementatie van het VBD zijn vooral de volgende overeenkomsten van belang:

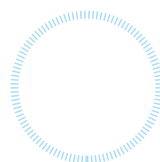
- de *Overeenkomst inzake Tarieven en Handel* (GATT)
- de *Overeenkomst inzake Landbouw* (Landbouwovereenkomst)
- de *Overeenkomst inzake Sanitaire en Fytosanitaire Maatregelen* (SPS-overeenkomst)
- de *Overeenkomst inzake Technische Handelsbelemmeringen* (TBT-overeenkomst)
- de *Overeenkomst inzake de Handelsaspecten van de Intellectuele Eigendom* (TRIPs Overeenkomst).

WHO (Wereldgezondheidsorganisatie / World Health Organisation)

De Wereldgezondheidsorganisatie vestigt de aandacht van de internationale gemeenschap op de mogelijk ernstige bedreigingen voor de menselijke gezondheid en neemt maatregelen om hun impact te beperken. Aangezien de meeste milieufactoren die de gezondheid beïnvloeden nauw samenhangen met de onderliggende problemen voor het leefmilieu, besteedt het WHO vooral aandacht aan het ondersteunen van maatregelen om gezondheids- en milieu-initiatieven op te nemen in nationale programma's.

UPOV (Internationale Unie voor de Bescherming van Nieuwe Plantenvariëteiten)

De doelstelling van het UPOV-verdrag is innovatie bij het kweken van planten aan te moedigen door exclusieve rechten te verlenen aan plantenkwekers voor de plantenvariëteiten die zij hebben ontwikkeld.

● Enkele mijlpalen voor het VBD in België

Ondertekening: 5 juni 1992 (Conferentie van de Verenigde Naties inzake Leefmilieu en Ontwikkeling)

Oprichting van het Coördinatietoemité voor Internationaal Milieubeleid (CCIM): 5 april 1995, voorgezeten door de FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu - DG Leefmilieu

Aanstelling van het nationale Focal Point: juli 1995, het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen.

Regionale Focal Points: ANB (Vlaanderen), IBGE/BIM (Brussel), DGRNE (Wallonië).

Oprichting Stuurgroepen “Biodiversiteit Verdrag”: 1995

Ratificatie van het Verdrag: 22 november 1996

Van kracht sinds: 20 februari 1997

Nationale rapporten over de implementatie van het VBD: 1998, 2001, 2005 (om de vier jaar)

Nationale Biodiversiteitsstrategie: 2006

Themarapporten: Indicatoren (2001), Bossen (2002), Beschermde Gebieden (2003) en Wereldwijd Taxonomisch Initiatief (2004)

Het uitwisselingsweb (Clearing-House Mechanism - CHM) van het VBD is een mechanisme voor informatie-uitwisseling dat werd ontwikkeld om de wetenschappelijke en technische samenwerking in het kader van de drie doelstellingen van het Verdrag te promoten en te vergemakkelijken. Het speelt ook een belangrijke rol bij de bewustmaking over deze drie doelstellingen. CHM functioneert vooral, maar niet uitsluitend, via het Internet en is opgebouwd als een structureel, gedecentraliseerd en gedistribueerd netwerk van Partijen en partners die samenwerken om de implementatie van het Verdrag te vergemakkelijken. België werkt hieraan actief mee sinds 1996. U vindt de website op <http://www.biodiv.be>

Ondertekening van het Protocol van Catagena over Bioveiligheid: mei 2000

Ratificatie van het Protocol over Bioveiligheid: 15 april 2004

Aanduiden van het Focal Point Bioveiligheid: september 2004, de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu

Het **Bioveiligheid-uitwisselingsweb** (Biosafety Clearing-House) van het VBD is het mechanisme voor informatie-uitwisseling voor het Protocol van Cartagena over Bioveiligheid. België neemt er actief aan deel sinds 2004. U vindt de website op <http://www.biosafetyprotocol.be>

Publicatie van ‘Biodiversity in Belgium, a country study’ in augustus 2003. Het boek geeft als eerste een overzicht van de status en de trends inzake de biodiversiteit in België (inclusief prokaryotische, schimmel-, botanische en zoölogische diversiteit). De publicatie ‘La biodiversité en Belgique, un aperçu / Biodiversiteit in België, een overzicht’ (2004) geeft een samenvatting van de landstudie voor het grote publiek en is gratis verkrijgbaar op aanvraag (E-mail: Biodiversity@naturalsciences.be; tel: 02 627 45 45).

Deze publicatie is gratis beschikbaar bij de FOD « Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu ».

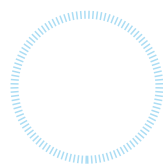
Ze kan ook worden gedownload van de portaalsite van de FOD op www.health.fgov.be

Om de brochure te bestellen, kan u zich richten tot het informatieloket van het DG Leefmilieu:

E-mail : info_environment@health.fgov.be

Fax : 02 524 95 27

Telefoon : 02 524 95 26

© November 2006. Directoraat-generaal Leefmilieu van de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu

Verantwoordelijke uitgever : Roland Moreau

Directoraat-generaal Leefmilieu van de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu

Victor Hortaplein, 40, Bus 10, B-1060 Brussel

Foto's op de voorpagina (Zwin, fuut - *Podiceps cristatus*, paddestoelen : koningsmantel - *Tricholomopsis rutilans*), pagina 28 (trawler), pagina 29 (bos) en pagina 78 (Zwin) : © Th. Hubin, van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, foto's op de voorpagina (Fietsers en Luchtzicht) : © Toeristische Federatie van de Provincie Namen vzw

Realisatie : Tostaky

Gedrukt op 100% gerecycleerd papier met plantaardige inkt.

Wettelijk Depot : D/2006/2196/27

ISBN-NUMMER-13 : 9789080674691

Dit is een publicatie van DG Leefmilieu van de FOD
Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en
Leefmilieu

Het milieu sparen, de beste investering.